

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ПАРУБЧАК Павло Іванович

УДК 351:316.44:616

ДИСЕРТАЦІЯ

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА СУСПІЛЬНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ**

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Парубчак П. І.

Науковий керівник:
Капеліста Ірина Михайлівна,
кандидат наук з державного управління, доцент

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Парубчак П. І. Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів та суспільних трансформацій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування. – Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ - 2026 р.

У дисертаційному дослідженні розкрито науково-теоретичні засади державної соціально-економічної політики в умовах трансформації та глобальних викликів для суспільства, що, на думку автора, є важливим фактором профілактики економічної нерівності та забезпечення соціальної справедливості на сучасному етапі в Україні.

Доведено, що органи публічної влади повинні реалізувати ефективні механізми державної соціально-економічної політики в умовах трансформації суспільства, приймати програми для забезпечення соціальної збалансованості. Відповідальність за управління матеріальними ресурсами, за визначення пріоритетів у їх розподілі, координацію завдань з соціально-економічного розвитку, інформування громадян про ймовірність настання суспільної нестабільності несуть органи публічної влади.

Непередбачуваний перебіг глобальних впливів, суспільних трансформацій, демографічні процеси регресивного спрямування не сприяють консолідованим діям органів публічної влади; в той же час, нестабільний інформаційний фон у інтернеті, соціальних мережах посилюють почуття тривоги у громадян. На сучасному етапі глобальних викликів і трансформацій прогнозовано будуть домінувати механізми кризового реагування, соціальної регуляції та забезпечення базових гарантій прав і свобод людини і громадянина. Це також зумовлюється викликами

правового режиму воєнного стану, який веде до перегляду стандартів на користь високого ступеня дисциплінарної регуляції суспільного життя.

Встановлено, що ефективна державна соціально-економічна політика повинна змінити структуру зайнятості в секторі малого та середнього бізнесу і створити можливості для її зростання в окремих галузях, у тому числі цифровій галузі, логістиці, онлайн-торгівлі. Значний вплив на зміну структури зайнятості повинні мати процеси, які актуалізувалися у час військової агресії на території України.

Обґрунтовано, що вирішення соціальних проблем пов'язане з низкою труднощів, серед яких особливо слід відзначити низьку рентабельність виробництва і, в результаті, низьку платоспроможність громадян, а також досить високий рівень зубожіння населення, що перешкоджає стабільному соціально-економічному зростанню. В умовах складно прогнозованого безпекового контексту видається проблемним визначити особливості стратегії суспільного благополуччя, що може привести до ефективного результату в період правового режиму воєнного стану в Україні.

Соціально-економічний розвиток неможливий без інституційних перетворень, спрямованих на подальший розвиток базових інститутів суспільства. Наразі соціально-економічна політика України дедалі більше обтяжена об'єктивними внутрішніми викликами, включаючи недостатні інвестиції, недостатньо розвинені фінансові ринки та суспільно-політичну нестабільність.

Економічна вразливість України пов'язана з її залежністю від міжнародної економічної допомоги, обмеженістю внутрішніх ресурсів та об'єктивною пріоритезацією їх використання на потреби безпеки і оборони. Скорочення державного фінансування в поєднанні з економічним спадом вплинуло на доступність та якість охорони здоров'я, освіти та інших життєво важливих послуг.

Соціальна політика має вирішальне значення для підтримки суспільної стабільності - через створення робочих місць та ініціативи соціального захисту. Це підкреслює необхідність як удосконалених довгострокових стратегій, так і розробки нових тактичних рішень, модифікації соціальної політики для вирішення конкретних проблем країни та у відповідності із зростанням вимог громадян до систем соціальної підтримки, необхідність розробки стійких, сталих соціальних програм, забезпечення належної адресності соціальних послуг.

У ході дослідження, на основі міждисциплінарного аналізу, що включав управлінську, економічну, соціальну компоненти було проаналізовано взаємодію між макроекономічними показниками та соціальною політикою, вивчено вплив криз на рівень життя населення, зокрема на вразливі групи, такі як малозабезпечені сім'ї та безробітні, а також детерміновано вектори модернізації соціальних програм, зокрема за напрямом цифровізація послуг.

Фінансові кризи, геополітичні конфлікти, пандемії, стихійні лиха, зміни в політиці міжнародної торгівлі є одними з основних причин глобальної економічної нестабільності. Фінансові кризи, спричинені втратою довіри до фінансових установ, падінням фондових ринків або валютними кризами, дестабілізують фінансові ринки. На економічну стабільність багатьох країн суттєво вплинули порушення глобальних мереж постачання, скорочення обсягів міжнародної торгівлі, призупинення виробництва та закриття кордонів через карантинні обмеження, посилення безпекових викликів. Можна назвати скорочення інвестицій, уповільнення економічного зростання, зростання безробіття, зниження рівня життя населення, зниження попиту на товари та послуги першої необхідності, а також зростання соціальної та економічної нерівності як наслідки глобальної економічної нестабільності. Економічна нерівність також була спричинена нерівністю в темпах відновлення в сучасній Україні в умовах воєнного стану.

У цьому контексті інституційна стійкість державного управління визначає здатність державних установ підтримувати критично важливу діяльність та послуги в умовах економічних криз, тим самим забезпечуючи безперервність управління та надання послуг. Стійкість на рівні регіону та громади підкреслює здатність регіонів та громад адаптуватися до викликів, допомагати вразливим верствам населення та сприяти соціальній згуртованості, допомагаючи їм протистояти потрясінням та відновлюватися після них. стійкість означала здатність держави, установ та громад витримувати економічні потрясіння та відновлюватися після них. Розвиток інфраструктури, інтеграція цифрових технологій та впровадження концепцій сталого розвитку в державну політику є вирішальними заходами для пом'якшення економічної нерівності та розв'язання соціальних конфліктів.

Наукове обґрунтування державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів і трансформації суспільства передбачає практичні рекомендації для органів публічної влади шляхом широкого залучення неурядових організацій до розв'язання проблем соціально-економічного зростання. Обґрунтовано потребу реалізації ефективного комплексу управлінських механізмів, який забезпечує цілісність, наступність, дієвість та узгодженість дій органів публічної влади для надання життєво необхідних соціальних послуг. Концептуальні засади державної соціально-економічної політики на етапі суспільних трансформацій повинні уособлювати проведення заходів фінансово-економічного регулювання, матеріальну підтримку сектору малого та середнього бізнесу з наданням підтримки та податкових преференцій на сучасному етапі.

Результативна державна соціально-економічна політика в цілому визначена однією з основоположних цілей національної безпеки України. З огляду на сучасні ризики і невизначеність, які супроводжують усі соціально-економічні процеси в державі, особливо у період військового вторгнення РФ на територію України, забезпечення соціально-економічного зростання є

базисом та основою майбутньої відбудови країни. Діяльність органів публічної влади повинна розширювати спектр заходів ефективної реалізації державної соціально-економічної політики з урахуванням демографічних характеристик суспільства та потреб громадян, а також стабілізації рівня соціального капіталу.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, економіка та економічна нестабільність, державно-приватне партнерство, соціальний захист та соціальне забезпечення, глобальні виклики та соціальні зміни, демократичний транзит та ліберальна демократія, соціальна безпека, соціальна політика, соціальна держава, гуманізація, глобалізація, демографічне зростання, економічна та фінансова безпека, відновлення України та соціально-економічна адаптація, Європейський Союз.

SUMMARY

Parubchak Pavlo. Implementation of state socio-economic policy in the face of global challenges and social transformations. - *Manuscript.*

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in the field of public management and administration. - Interregional Academy of Personnel Management. Kyiv - 2026.

The dissertation research reveals the scientific and theoretical foundations of state socio-economic policy in the context of transformation and global challenges for society, which, in the author's opinion, is an important factor in preventing economic inequality and ensuring social justice at the current stage in Ukraine.

It is proven that public authorities must implement effective mechanisms of state socio-economic policy in the context of societal transformation, adopt programs to ensure social balance. Responsibility for managing material resources, for determining priorities in their distribution, coordinating tasks for socio-economic development, informing citizens about the likelihood of social instability

lies with public authorities.

The unpredictable course of global influences, social transformations, demographic processes of a regressive direction do not contribute to the consolidated actions of public authorities; at the same time, the unstable information background on the Internet and social networks increases the feeling of anxiety among citizens. At the current stage of global challenges and transformations, it is predicted that the mechanisms of crisis response, social regulation and ensuring basic guarantees of human and civil rights and freedoms will dominate. This is also due to the challenges of the legal regime of martial law, which leads to a revision of standards in favor of a high degree of disciplinary regulation of public life.

It has been established that an effective state socio-economic policy should change the structure of employment in the small and medium-sized business sector and create opportunities for its growth in certain industries, including the digital industry, logistics, and online trading. The processes that became relevant during the military aggression on the territory of Ukraine should have a significant impact on changing the structure of employment.

It is substantiated that the solution of social problems is associated with a number of difficulties, among which it is especially worth noting the low profitability of production and, as a result, the low solvency of citizens, as well as a fairly high level of impoverishment of the population, which hinders stable socio-economic growth. In the conditions of a difficult-to-predict security context, it seems problematic to determine the features of a social welfare strategy that can lead to an effective result during the period of the legal regime of martial law in Ukraine.

Socio-economic development is impossible without institutional transformations aimed at the further development of basic institutions of society. Currently, the socio-economic policy of Ukraine is increasingly burdened by objective internal challenges, including insufficient investment, underdeveloped

financial markets and socio-political instability.

Ukraine's economic vulnerability is associated with its dependence on international economic assistance, limited domestic resources and objective prioritization of their use for security and defense needs. The reduction in public funding, combined with the economic downturn, has affected the availability and quality of healthcare, education and other vital services.

Social policy is crucial for maintaining social stability - through job creation and social protection initiatives. This highlights the need for both improved long-term strategies and the development of new tactical solutions, the modification of social policy to address specific problems of the country and in line with the growing demands of citizens for social support systems, the need to develop sustainable, sustainable social programs, and ensure proper targeting of social services.

In the course of the study, based on an interdisciplinary analysis that included managerial, economic, and social components, the interaction between macroeconomic indicators and social policy was analyzed, the impact of crises on the standard of living of the population was studied, in particular on vulnerable groups, such as low-income families and the unemployed, and the vectors of modernization of social programs were determined, in particular in the direction of digitalization of services.

Financial crises, geopolitical conflicts, pandemics, natural disasters, and changes in international trade policies are among the main causes of global economic instability. Financial crises caused by a loss of confidence in financial institutions, a fall in stock markets, or currency crises destabilize financial markets. The economic stability of many countries has been significantly affected by disruptions in global supply chains, reduced international trade, production shutdowns, and border closures due to quarantine restrictions, as well as increased security challenges. The consequences of global economic instability include reduced investment, slower economic growth, higher unemployment, lower living

standards, lower demand for essential goods and services, and increased social and economic inequality. Economic inequality has also been caused by the uneven pace of recovery in the modern country under martial law.

In this context, institutional resilience of public administration determines the ability of public institutions to maintain critical activities and services in the face of economic crises, thereby ensuring the continuity of management and service delivery. Resilience at the regional and community levels emphasizes the ability of regions and communities to adapt to challenges, assist vulnerable groups of the population and promote social cohesion, helping them to withstand shocks and recover from them. Resilience meant the ability of the state, institutions and communities to withstand economic shocks and recover from them. Infrastructure development, integration of digital technologies and the introduction of sustainable development concepts into public policy are crucial measures to mitigate economic inequality and resolve social conflicts.

Scientific substantiation of public socio-economic policy in the face of global challenges and societal transformation provides practical recommendations for public authorities through the broad involvement of non-governmental organizations in solving problems of socio-economic growth. The need for the implementation of an effective set of management mechanisms is substantiated, which ensures the integrity, continuity, effectiveness and coherence of actions of public authorities to provide vital social services. The conceptual principles of state socio-economic policy at the stage of social transformations should embody the implementation of financial and economic regulation measures, material support for the small and medium-sized business sector with the provision of support and tax preferences at the current stage.

Effective state socio-economic policy as a whole is defined as one of the fundamental goals of national security of Ukraine. Given the current risks and uncertainty that accompany all socio-economic processes in the state, especially during the period of the Russian Federation's military invasion of the territory of

Ukraine, ensuring socio-economic growth is the basis and foundation for the future reconstruction of the country. The activities of public authorities should expand the range of measures for the effective implementation of state socio-economic policy, taking into account the demographic characteristics of society and the needs of citizens, as well as stabilizing the level of social capital.

Keywords: socio-economic development, economy and economic instability, public-private partnership, social protection and social security, global challenges and social changes, democratic transit and liberal democracy, social security, social policy, social state, humanization, globalization, demographic growth, economic and financial security, Ukraine's recovery and socio-economic adaptation, European Union.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Парубчак П. І. Формування управлінських підходів із реалізації державної економічної політики програм соціального захисту громадян на сучасному етапі суспільних криз. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. Вип. 1(61). С. 45-49. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-7](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-7)
2. Парубчак П. І. Формування та реалізація державної соціально-економічної політики щодо виконання бюджетних програм суспільних гарантій на сучасному етапі. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. Вип. 1(67). С. 37-41. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1\(67\)-5](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1(67)-5)
3. Ярошович В. І., Парубчак П. І. Національні особливості та зарубіжні практики державної політики соціального захисту в умовах війни та економічної нестабільності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2025. Вип. 5. С. 149-155. *Особистий внесок: Імплементація зарубіжного досвіду соціальної політики у трансформаційний період*. <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.5.16>
4. Парубчак П. І. Управлінські підходи у формуванні засад державного регулювання соціальної сфери на трансформаційному етапі в умовах економічної нестабільності. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2025. № 3(46). С.85-89. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2025-3.11>

Статті у зарубіжних періодичних виданнях індексованих

Web of Science Core Collection та/або Scopus:

5. Voronina Y., Bashtannyk O., Komarnytska H., Saevich R., Paterukha N., Parubchak P. Change Management and Implementation of Changes in the Field of Public Administration. *Economic Affairs*. 2023. Vol. 68. No. 04. P. 2207-2220.

<https://doi.org/10.46852/0424-2513.4.2023.29> *Особистий внесок: Особливості реалізації сучасної державної соціально-економічної політики у трансформаційний період.*

Тези опубліковані в матеріалах конференцій:

6. Парубчак П. І. Особливості реалізації державної соціально-економічної політики у сучасний період викликів надзвичайних ситуацій: досвід європейських країн. *Публічне управління та адміністрування в умовах загрози національній безпеці України*: зб. тез наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. (Львів, 19 квітня 2022 р.). Львів, 2022. С. 187-192.

7. Парубчак П. І. Державна політика дотримання соціальних стандартів у період сучасного етапу економічних трансформацій. *Публічне управління у сфері публічного захисту: освіта, наука, практика*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 16 березня 2023 р.). Харків, 2023. С. 227-230.

8. Парубчак П. І. Сучасна інвестиційна політика як чинник ефективного соціально-економічного розвитку держави. *Публічне управління у сфері цивільного захисту. Публічне управління у сфері публічного захисту: освіта, наука, практика*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 29 березня 2024 р.). Харків, 2024. С. 187-189.

9. Парубчак П. І. Механізми державного регулювання соціальної сфери у фінансовій політиці України в період воєнного стану. *Теоретико-практичні засади управління, економіки та природокористування: аспекти реінтеграції Криму в господарський комплекс України*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 11 листопада 2025 р.). Київ, 2025. С. 84-86.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
<u>РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ</u>	23
<u>1.1. Науково-теоретичний базис формування та реалізації державної соціально-економічної політики як інструменту публічного управління</u>	23
<u>1.2. Управлінські підходи до формування засад реалізації державної політики у соціальній сфері в умовах економічної нестабільності</u>	45
<u>1.3. Зарубіжний досвід організаційно-інституційних реформ у соціально- економічній політиці у період глобалізаційних викликів і трансформацій</u>	62
<u>Висновки до розділу 1.....</u>	84
<u>РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....</u>	87
<u>2.1. Реалізація національних програм соціального захисту в контексті ефективності інституційного забезпечення у трансформаційний період</u>	87
<u>2.2. Механізми реалізації соціально-економічної політики у співробітництві з міжнародними донорськими організаціями в умовах глобальних викликів.....</u>	103
<u>2.3. Імплементация цифрового інструментарію в інвестиційні соціально- економічні проекти на засадах державно-приватного партнерства</u>	122
<u>Висновки до розділу 2.....</u>	137
<u>РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ</u>	140
<u>3.1. Пріоритети реформування державної політики фінансових гарантій у забезпеченні соціальної сфери в умовах війни та повоєнний період.....</u>	140

<u>3.2. Удосконалення механізмів реалізації державної політики з виконання бюджетних програм і соціальних гарантій на сучасному етапі</u>	156
<u>3.3. Концептуальні підходи у реалізації державної соціально-економічної політики в умовах правового режиму воєнного стану в Україні</u>	176
<u>Висновки до розділу 3.....</u>	192
<u>ВИСНОВКИ.....</u>	195
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:</u>	202
<u>ДОДАТКИ</u>	238

ВСТУП

Актуальність теми. Глобальні виклики та глибокі суспільні зміни актуалізують проблему спроможності держав ефективно реагувати на кризові явища соціально-економічного характеру. З огляду на те, що в сучасних умовах такі виклики й трансформаційні процеси притаманні всім країнам світу, незалежно від рівня їх соціально-економічного розвитку, зокрема й Україні, особливої ваги набуває питання результативності державної соціально-економічної політики як складової національної стійкості. Наявні суспільні дисбаланси та трансформації зумовлюють необхідність формування і впровадження цілісної системи управлінських заходів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку суспільства на сучасному етапі.

У цих умовах на органи публічної влади покладається відповідальність за створення сприятливих передумов для соціально-економічного розвитку країни, що формує нові управлінські завдання. Визначення поточного рівня соціально-економічного розвитку держави та оцінка потенціалу його подальшого зростання стали підґрунтям для ухвалення стратегічних рішень у сфері довгострокового розвитку і відправною точкою в розробленні Національної економічної стратегії. З цією метою постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Національну економічну стратегію на період до 2030 року, яка визначає пріоритети та стратегічний вектор реалізації державної соціально-економічної політики.

Сучасна стратегія соціально-економічного розвитку повинна визначати ключові проблеми і шляхи їх розв'язання для формування ефективної державної політики у період глобальних викликів і суспільних трансформацій. Інституційні обмеження, такі як недосконала правова система та корупція ускладнюють реалізацію соціальних програм. Ці проблеми також сприяють зниженню довіри громадськості до системи соціального захисту. Недостатньо дієві механізми розподілу державних

коштів, відсутність належного публічного контролю за видатками призводять до неефективного використання наявних ресурсів.

Іншою актуальною проблемою залишається боротьба з економічною нерівністю, що є важливою частиною реформи соціальної політики. Зменшення нерівності вимагає не лише покращення доступу до соціальних послуг, але й впровадження цілісної стратегії, що включає економічне зростання, збільшення зайнятості.

За цих обставин певний рівень сталості соціально-економічної політики, який видається можливим забезпечити в умовах посилення безпекових викликів в сучасній Україні, є життєво важливим для гарантування добробуту громадян та соціальної стабільності. Для збереження дієвої системи соціального захисту та успішної адаптації до нових реалій країна повинна впроваджувати креативні управлінські підходи, що забезпечуватимуть суспільну стабільність навіть в контексті складно прогнозованої безпекової ситуації. Адаптація соціальної політики до нових економічних умов включає розробку нових моделей підтримки (які враховують постійну динаміку соціально-економічних умов), реалізацію ефективних програм повоєнного відновлення, доступність, зростання якості та варіативності соціальних послуг для вразливих верств населення.

Теоретико-методологічні засади публічного управління у частині формування державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів і трансформацій у своїх наукових розробках досліджували Л. Антонова, В. Бакуменко, А. Дегтяр, С. Домбровська, С. Майстро, Т. Яровой, О. Пархоменко-Куцевіл, А. Помаза-Пономаренко, Л. Приходченко, І. Семенець-Орлова, Р. Щокін та інші.

Як показав проведений аналіз, загальні питання теорії формування державно-приватного партнерства у контексті державної соціально-економічної політики стали предметом наукових досліджень таких українських учених: Ю. Вороненка, Б. Герасимчука, Л. Жаліло, Д. Карамішева, В. Москаленка,

З. Надюка, Н. Нижник, В. Пономаренка, Я. Радиша, О. Худоби. Шляхи реформування державної соціально-економічної та гуманітарної політики були предметом дослідження таких науковців, як С. Вавренюк, О. Пищуліна, Т. Семигіна, Л. Сідельник, В. Скуратівський, О. Черниш та ін.

У той же час, не применшуючи вагомості й значущості внеску згаданих учених, в сучасній науці публічного управління недостатньою мірою дослідженими залишаються питання ефективності реалізації державної соціально-економічної політики у період глобальних викликів і суспільних трансформацій. Викладене вище й обґрунтувало актуальність, зумовило вибір теми дисертаційного дослідження, визначило його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах загальноакадемічної науково-дослідної теми «Розвиток публічного управління та адміністрування в умовах системних галузевих реформ: соціальні, економічні, безпекові та культурні аспекти» (номер державної реєстрації ДР 0121U110533). Внесок автора полягає в обґрунтуванні формування сучасної державної соціально-економічної політики та реалізації органами публічної влади ефективного комплексу управлінських механізмів у зазначеній сфері в умовах глобальних викликів та суспільних трансформацій в Україні (довідка про впровадження №15 від 12 січня 2025 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є наукове обґрунтування можливостей удосконалення державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів, суспільних трансформацій та розробка практичних рекомендацій органам публічної влади щодо формування нових підходів у механізмах реалізації такої політики.

Для реалізації зазначеної мети були поставлені такі *завдання*:

- здійснити концептуальний аналіз реалізації державної політики соціального забезпечення та економічного розвитку у системі публічного управління;
- вивчити зарубіжний досвід для імплементації нових підходів у реалізації державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів;
- проаналізувати актуальний стан державно-приватного партнерства у реалізації стратегії соціально-економічного розвитку та забезпечення соціально-економічної стійкості на сучасному етапі;
- обґрунтувати необхідність інституційних змін у діяльності органів публічної влади в умовах європейської інтеграції, зважаючи на контекст глобальних викликів;
- розробити нові підходи трансформації державної соціально-економічної політики в умовах повномасштабних безпекових викликів в сучасній Україні;
- удосконалити комплекс управлінських механізмів реалізації державної соціально-економічної політики на етапі суспільних трансформацій.

Об'єкт дослідження – суспільно-владні відносини на сучасному етапі соціально-економічного розвитку.

Предмет дослідження – реалізація державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів та суспільних трансформацій.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, а саме, теоретичні: абстрагування, конкретизації та узагальнення теоретичних положень у наукових джерелах для визначення сучасного стану дослідження проблеми, удосконалення комплексу управлінських механізмів реалізації державної соціально-економічної політики у період суспільних трансформацій; факторного аналізу для визначення детермінантів соціально-економічного розвитку як об'єкту державної політики; термінологічного

аналізу для визначення базових понять і доповнення понятійно-категорійного апарату дослідження; метод моделювання використано для удосконалення механізмів реалізації державної соціально-економічної політики; прогностичного аналізу системних змін в державній політиці для з'ясування соціально-економічних наслідків глобальних викликів.

Також був використаний комплекс емпіричних методів дослідження: спостереження для розв'язання завдань дослідження; порівняння для співставлення механізмів реалізації соціально-економічної політики України та зарубіжних країн; узагальнення для перевірки розробленої методики оцінювання результатів ефективності державної соціально-економічної політики; кількісного аналізу інтерпретації даних проведеного дослідження; критеріального аналізу і перевірки ефективності функціонування системи соціального захисту населення у реалізації державної політики в умовах глобальних викликів та суспільних трансформацій.

До спеціальних наукових методів дослідження, належать: аналітико-синтетичний (аналіз наукової літератури, співвідношення дефініцій); формальнологічний (з'ясування принципів діяльності органів публічної влади в контексті реалізації сучасної державної соціально-економічної політики); нормативно-правовий аналіз (порівняння нормативно-правових актів, аналіз закономірностей реформування законодавчої бази у сфері забезпечення соціальних гарантій).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуального наукового завдання у галузі публічного управління, а саме обґрунтування науково-теоретичних засад та надання практичних рекомендацій для органів публічної влади щодо реалізації нових підходів в процесі імплементації державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів та суспільних трансформацій.

Найбільш значущими результатами дослідження, що становлять наукову новизну, розкривають сутність роботи та виносяться на захист є такі:

уперше:

- розроблено нові підходи до реалізації державної соціально-економічної політики в умовах посилених безпекових викликів в сучасній Україні шляхом формування новітньої інституційно-організаційної основи публічного управління, що, у період суспільних трансформацій, повинна характеризуватися системністю забезпечення соціальних гарантій і продуктивністю заходів з підвищення рівня життя громадян, ефективністю державних гуманітарних програм для забезпечення національної стійкості;

удосконалено:

- комплекс управлінських інструментів реалізації державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів та суспільних трансформацій з метою підняття рівня благополуччя населення в умовах об'єктивно обмежених ресурсів, що характеризується підходом системного державно-приватного партнерства (між органами публічної влади, суб'єктами підприємництва, міжнародними донорськими та неурядовими організаціями);

- управлінські підходи до формування та реалізації державної соціально-економічної політики в умовах посилених безпекових викликів, що включають, зокрема, проведення комплексу заходів економічного зростання, системної та багатовекторної матеріальної підтримки внутрішньо переміщених осіб на засадах соціальної справедливості, забезпечення достойного рівня життя громадян, посилення адресності соціальної підтримки, якості та варіативності соціальних послуг;

дістали подальшого розвитку:

- узагальнення зарубіжного досвіду соціально-економічної політики в умовах внутрішніх динамічних міграційних процесів, вдосконалення моделі надання матеріальної підтримки внутрішньо переміщеним особам, моніторингу адресності грошових виплат, оцінки ефективності інтеграції соціальних послуг і відновлення соціальної інфраструктури;

- пропозиції щодо масштабного використання цифрового інструментарію у сфері бізнесу і підприємництва, збільшення інвестиційної привабливості об'єктів нерухомості територіальних громад, реформування податкової системи в умовах правового режиму воєнного стану в Україні;
- обґрунтування інтегрованої, прозорої та адаптивної моделі управління ризиками у публічній сфері, що поєднує цифрові технології, фінансове забезпечення й законодавчі гарантії задля розбудови довгострокової соціальної стійкості у нестабільному контексті суспільного розвитку, що дозволить підвищити рівень довіри громадян до публічних інституцій, забезпечити сталий розвиток інституцій соціальної держави.

Практичне значення одержаних результатів. Пропозиції автора знайшли своє застосування у науково-практичній діяльності: Департаменту освіти і науки Львівської обласної військової адміністрації щодо розробок гуманітарного аспекту в забезпеченні реалізації освітніх заходів у період суспільних трансформацій (довідка про впровадження від 12.01.2026 р., №02-02/10/67); Львівського торгівельно-економічного університету в межах застосування науково-теоретичних підходів у розробленні навчально-методичних комплексів з економіки та менеджменту (довідка впровадження від 12.01.2026р., № 04/01-108); Департаменту агропромислового розвитку Львівської обласної військової адміністрації щодо розробок прикладного характеру в забезпеченні реалізації державної соціально-економічної політики у період глобальних викликів (довідка про впровадження від 12.01.2026 р., № 01-37/2); Міжрегіональної Академії управління персоналом в освітньому процесі закладів вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», практиці підготовки кадрів для органів державного управління (довідка про участь в науково-дослідній роботі від 12.01.2026 р., №15); Департаменту з питань цивільного захисту населення Львівської обласної військової адміністрації щодо врахування основних положень дисертаційної роботи під час проведення заходів з дотримання

заходів соціальної безпеки на сучасному етапі правового режиму воєнного стану в Україні (довідка про впровадження від 12.01.2026 р., № 8/01/08).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною роботою, що містить тези, положення, ідеї, розробки, висновки та пропозиції, які характеризуються науковою новизною і належать особисто автору. Про ступінь особистого внеску в наукових працях, що опубліковані у співавторстві зазначено в переліку праць дисертанта.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження набули висвітлення у наукових публікаціях автора та апробовані на наукових конференціях: науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених “Публічне управління та адміністрування в умовах загрози національній безпеці України” (Львів, 19 квітня 2022 р.); міжнародній науково-практичній інтернет-конференції “Публічне управління у сфері публічного захисту: освіта, наука, практика” (Харків, 16 березня 2023 р.); IX міжнародній науково-практичній конференції “Теоретико-практичні засади управління, економіки та природокористування: аспекти реінтеграції Криму в господарський комплекс України” (Київ, 11 листопада 2025 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 9 наукових працях, із них 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у періодичному міжнародному виданні індексованому у наукометричній базі Scopus, 4 опубліковані тези у матеріалах конференцій та інших науково-комунікативних заходах.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 274 сторінок, обсяг основного тексту – 201 сторінка. Дисертація містить 6 рисунків, 22 додатки, список використаних джерел налічує 280 найменування.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

1.1 Науково-теоретичний базис формування та реалізації державної соціально-економічної політики як інструменту публічного управління

Переплетення процесів глобалізації, регіоналізації та транснаціоналізації у ХХІ ст. приводить до істотних змін у взаємозв'язках між акторами міжнародних відносин, тому сучасна міжнародна система стає складнішою та багаторівневою. Поглиблення взаємозалежності акторів міжнародних відносин та ускладнення політичної системи утворюють попит на пошук нових методів керованості суспільством [48, с. 16]. Вплив глобалізаційних процесів на економічне, соціальне, культурне і політичне життя українського суспільства сьогодні є однією з центральних загальнонаціональних проблем [208, с. 7].

Політика – це план, курс чи напрям дій, прийнятий і дотримуваний владою, керівником чи політичною партією. Саме в такому розумінні вживається термін «політика», коли йдеться про державну політику та про її напрями [42, с. 7]. Політика відображає практичні відносини, ідеологію, що визначається рухом економічних процесів і виступає надбудовою над економічною базою суспільства, при чому економічні інтереси виступають як соціальна причина політичних дій. Політика описується як концентроване відображення не тільки економічних, але й інших потреб соціальних спільнот, класів, соціальних верств, має істотний вплив на всі структурні елементи надбудови [1, с. 5].

О. І. Безпалова під політикою розглядає свідому та цілеспрямовану діяльність політичних суб'єктів, спрямовану на налагодження ефективних

відносин між державою та суспільством в економічній, бюджетній, податковій, соціальній, демографічній, аграрній, культурній, технічній, науковій, екологічній, митній, монетарній, антиінфляційній, правоохоронній та інших сферах суспільного життя [10, с. 3-4]. П. М. Михайленко, Ю. М. Скалецький та С. В. Протас вважають, що визначення пріоритетів політики вже на початковому етапі передбачає адекватний аналіз поточного стану справ, моніторинг і оцінювання впровадження із забезпеченням діалогу усіх зацікавлених сторін, включаючи інститути громадянського суспільства та населення [112, с. 64].

На думку О. В. Новакової та Н. П. Пашиної, державна політика може визначатися як вибір державними інституціями між діяльністю та бездіяльністю щодо вирішення суспільних проблем, своєчасно виявляючи назрілі проблеми розвитку суспільства, аналізуючи їх, встановлюючи причини виникнення, складність, суперечність та знаходячи шляхи їх вирішення. У сфері державної політики ухвалюються відповідні державно-політичні рішення, формується відповідний інструментарій та механізми їх реалізації. Прагматика актуальності і необхідності аналізу державної політики як чинника суспільної життєдіяльності обумовлена необхідністю прискорення темпів реформування, формування чітких уявлень про цілі і перспективи країни в світовому геополітичному просторі, розробки наукової, цілісної програми соціально-економічного і політичного розвитку на перспективу [135, с. 8-9].

В. П. Решетило, О. В. Бєрвєно та Ю. В. Федотова підкреслюють, що державна політика має стати поштовхом, який дозволяє економіці зробити ривок вперед. Війни, валютні потрясіння, різкі зміни цін на сировину, коливання попиту можуть як надати країні можливість захопити лідерство в широкому колі галузей, так і сповільнити її економічний розвиток, якщо фактори, що зумовили зростання конкурентоспроможності, перестають діяти. Це відбувається, якщо політика уряду гальмує дію тих факторів, за

яких проявляється здатність і бажання підтримувати рівень інвестування в економіку [118, с. 36].

Ефективна політика є передумовою процвітання нації та стабільності в суспільстві. Розрізняють безліч видів і різновидів політики: внутрішня, зовнішня, соціальна, національна, економічна, науково-технічна, культурна, фінансова, військова, кадрова, екологічна та ін. Більше того, справді демократичний, відкритий і продуктивний зміст політики припускає активну участь у ній, тобто участь в управлінні справами держави і суспільства якнайбільшої кількості громадян. Така політика дає можливість народним масам впливати на вироблення загального курсу розвитку держави, визначення її цілей, завдань, орієнтирів, будувати взаємини із владою та контролювати її діяльність [42, с. 7-8]. Сфера політики охоплює питання державного устрою, управління країною та різними суспільними групами людей, політичну боротьбу політичних партій, політичних рухів та ін. Основним предметом дослідження політик є окремі їх прояви: економічна політика чи бюджетна, соціальна, аграрна, імміграційна, природоохоронна тощо [1, с. 5].

Термін «державна політика» відображає весь комплекс наукових уявлень стосовно вимірів політики, її структурних складових, ключових характеристик та ознак. Державна політика пронизує різноманітні суспільні сфери, виступаючи одним із визначальних регуляторів життя людини та соціальних відносин у суспільстві. На думку О. С. Васильєва, державну політику можна розглядати як результат діяльності окремих політичних інститутів, що покликані розробляти та реалізовувати основи політичного розвитку держави [17, с. 5-6]. В. Є. Романов, О. М. Рудік та Т. М. Брус під державною політикою розглядають відносно стабільну, організовану та цілеспрямовану діяльність уряду стосовно певної проблеми, що здійснюється ним безпосередньо чи опосередковано і впливає на життя суспільства [175, с. 7].

Політика держави у сфері структурних перетворень країни має бути спрямована на усунення структурних дисбалансів і підвищення стійкості структури економіки до різного роду криз на основі активізації та широкого розвитку інноваційної діяльності, з метою вирівнювання умов виробництва в різних секторах економіки і умов життя в різних регіонах країни. Для цього необхідно задіяти такі інструменти політики, які забезпечують ефективну взаємодію різних учасників та інститутів інноваційної системи всіх суб'єктів господарювання, зокрема, потенціал децентралізаційних зрушень. Ефективна політика структурної модернізації, на думку В. П. Решетило, О. В. Бервено та Ю. В. Федотова, повинна включати посилення ролі основних складових секторальної структури економіки, пов'язаних із здійсненням інновацій, а саме таких, як інноваційний і науковий сектори. Для формування позитивних структурних зрушень держава повинна забезпечити створення та зміцнення інноваційних технологічних можливостей в довгостроковій перспективі [118, с. 19-20].

На думку С. В. Майстро, реалізацію політики можна розглядати як комплекс дій різних державних структур, пов'язаних з адаптацією всіх учасників, і насамперед вищих керівників, впродовж здійснення політики до умов і завдань, які доводиться розв'язувати, з умінням узгоджувати свої інтереси і формувати партнерські відносини [99, с. 7]. Структурно, на рівні інституцій публічного врядування, ці політики формуються й здійснюються міністерствами та іншими урядовими структурними підрозділами, законодавчим органом, органами місцевого самоврядування [1, с. 5].

Надзвичайно важливим фактором для успіху реалізації політики є правильне формулювання її цілей. Для політики необхідно чітко визначити, які результати очікуються від її здійснення в різній перспективі. Крім того, цілі політики мають бути оприлюднені, щоб ті, хто братиме участь у її реалізації, й ті, на кого спрямована політика, розуміли та згодні були підтримувати її [39, с. 33]. О. І. Деміхов та І. О. Дегтярьова відзначають, що в

сучасних умовах публічним органам влади доводиться швидко реагувати на громадські бажання у здійсненні політики. Інструменти політики повинні бути спрямовані на задоволення потреб населення, а оптимальна державна політика передбачає швидке реагування органів державної влади на вимоги та очікування суспільства в певній галузі. Такі інструменти повинні слугувати головній меті політики – створити умови для покращення добробуту громадян, сформулювати та підвищити їх житлову самодостатність [40, с. 128-129].

О. П. Котовська наголошує на тому, що на початку ХХІ століття глобальні зміни ролі держави та державних інститутів зачепили всі демократичні країни й зумовили пошуки ефективних моделей взаємодії сучасних ключових акторів та інститутів. Коло головних акторів державної політики має свої національні особливості, але постійно розширюється й враховує як внутрішніх (парламент, уряд, державна адміністрація, органи місцевого самоврядування тощо), так і зовнішніх акторів політики (профспілки, організації роботодавців, лобістські групи, громадські організації, аналітичні центри, експерти, засоби масової інформації, громадян). Важливо, з її погляду, враховувати, що представники різних середовищ, які задіяні у формуванні та імплементації державної політики, керуються різними системами цінностей, узгодження яких – одна з центральних проблем побудови ефективної моделі реалізації політики [76, с. 53].

Державна політика є системою, стрижнем якої виступає владний спосіб організації суспільства для досягнення та підтримання його цілісності шляхом узгодження інтересів, а також управління спільними соціально-економічними і суспільно-політичними процесами [42, с. 18]. Під державною політикою слід розуміти сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень і системи державного управління розвитком країни [42, с. 8].

Державна політика охоплює напрямки або моделі дій урядовців, а не окремі, абстрактні рішення. Політика містить в собі не тільки рішення щодо прийняття закону чи постанови, але й подальші рішення щодо їх втілення. Не вся урядова політика може втілюватися в життя органами державного управління та державними службовцями. Сьогодні до виконання урядових програм та надання послуг населенню все частіше на конкурсній основі залучаються приватні організації та індивіди. Державна політика з'являється у відповідь на політичні вимоги або вимоги діяльності чи бездіяльності щодо певних питань, які надходять від громадян, представників груп інтересів, законодавців [134, с. 39-40]. В. В. Резніков підкреслює, що державна політика України, яка спрямована на вступ до Європейського Союзу, має забезпечувати високі темпи економічного зростання, виважену соціальну політику, позитивні зрушення щодо рівня життя населення та забезпечення його базових свобод [173, с. 298].

Модернізація інструментарію публічного управління та адміністрування і форм реалізації економічної політики в умовах глобалізації та багаторівневої інтеграції має спиратися на принципово нові форми взаємодії, ініціативно трансформуючи слабкі місця в можливості, свідомо мобілізуючи власний потенціал до розвитку, формуючи систему публічних і громадських інститутів залучення інвестицій та поширення інновацій [22, с. 150].

Формування та реалізація державної політики в умовах глобалізації утворюють систему з притаманними їй внутрішніми законами розвитку, що обумовлюють політику держав, які входять до неї. Зважаючи на це, зовнішню політику будь-якої держави неможливо зрозуміти поза контекстом всієї системи міжнародних відносин. Зважаючи на це, міжнародні відносини становлять самостійну реальність, що має власну логіку руху й розвитку. Система відносин глобальної державної політики є формою їх політичної організації, що закріплена в договорах, угодах і ґрунтується на

співвідношенні сил держав, які входять до системи. Кожна система має специфічні особливості суспільно-політичного, соціально-економічного та культурного розвитку [208, с. 360].

О. В. Чубучна підкреслює, що соціально-економічна політика держави повинна бути спрямованою на економічне зростання країни, створення механізму регулювання економіки за суттю змішаного типу, формування соціальної сфери на підвалинах поєднання державної системи науки і освіти, охорони здоров'я, соціального захисту всіх прошарків населення від законів ринку із тими, що ефективно працюють на ринкових засадах, оскільки як вона вважає, лише за таких умов можна наблизитися до суспільства соціальної справедливості [210, с. 74-75]. У сфері соціально-економічної політики глобалізація є двозначним фактором, що стимулює модернізацію, і створює нові виклики через посилення взаємозалежності між державами, ринками, інститутами та культурами. Під впливом глобальних фінансових ринків та транснаціонального бізнесу держави обмежують соціальні витрати, знижують податки, що підриває сталість соціального контракту, через що держави втрачають спроможність самостійно формувати політику. Така втрата автономії проявляється у фіскальній мобільності капіталів, що змушує країни конкурувати зниженням податків, трудовій міграції, яка впливає на моделі соціального забезпечення, міжнародні угоди, які іноді обмежують внутрішню політику [4, с. 174-175].

Дослідження, проведені під егідою Світового економічного форуму, показують, що в 10-річній перспективі основними глобальними викликами соціального та економічного характеру будуть: управління державним боргом, інфляція, економічний спад, безробіття, збої в критичній інфраструктурі та системі логістичних постачань, відсутність економічних можливостей [44, с. 250]. До негативних наслідків глобалізації, які вже зараз найбільше проявляються в Україні, відносять вплив людського та інтелектуального капіталу та молоді, а також часткову втрату контролю

держави над соціально-економічними процесами, що відбуваються на території країни й посилення кризи національної економіки через глобальні економічні кризи. Додатковими негативними наслідками впливу глобалізації на соціально-економічний стан в Україні є: зростання незахищеності вітчизняних товаровиробників за їхньої одночасної задіяності у світових ланцюгах доданої вартості на низьких рівнях; посилення відносної бідності; інформаційна війна проти українців з допомогою соціальних мереж. Недосконалість публічної політики, недостатня її соціальна спрямованість одночасно посилюють негативні наслідки глобалізації [188, с. 123-124].

На думку В. В. М'ясоєдова, В. А. Огнєва, І. А. Чухно та Н. М. Мартиненко, основами соціального благополуччя суспільства можна вважати рівень життя, обумовлений показниками сукупного доходу і прожиткового мінімуму та якість життя, що встановлюється поняттями про стан здоров'я та санітарного благополуччя населення, ймовірністю отримання обов'язкової медичної допомоги та забезпечення соціальної захищеності. Соціальне благополуччя суспільства визначається не лише зовнішніми по відношенню до людини або соціальної групи заходами соціальної політики держави, станом економіки та державною економічною політикою, матеріальними, соціально-побутовими та культурними умовами життя, багато в чому це також суб'єктивна оцінка самими індивідами і групами ступеня задоволення їхніх соціальних, економічних і культурних потреб. Соціальне благополуччя є комплексним складним показником, що включає в себе різні аспекти життєдіяльності людини та суспільства й базується як на об'єктивних статистичних даних щодо соціально-економічного розвитку країни, такі і на суб'єктивному сприйнятті людьми свого життя, стану здоров'я, можливостей розвитку [98, с. 18].

Розглядаючи теорії добробуту Т. П. Яхно та Л. М. Шимановська-Діанич, вказують на те, що ринковий механізм формування добробуту може привести до нерівності в розподілі доходів, тому держава, проводячи

соціально-економічну політику, має компенсувати подібні прояви, оскільки державне регулювання цілеспрямовано формує добробут людини і прямо впливає на різні умови її життєдіяльності [221, с. 144]. О. Гаєвая, Л. Перевалова та А. Гаряєва вважають, що найважливішим напрямом державної соціально-економічної політики повинно бути досягнення стійкої позитивної динаміки добробуту населення на основі збільшення платоспроможності [24, с. 151].

Соціально-економічна політика має забезпечувати високий рівень життя, якого можна досягнути лише тоді, коли людина забезпечена найнеобхіднішим, а також відповідними об'єктами соціальної інфраструктури, що повною мірою задовольняють її запити. Крім цього, на рівень життя впливають певні якісні характеристики, пов'язані з розвитком суспільства, зокрема зі ступенем забрудненості навколишнього середовища, шумовим фоном, станом здоров'я, рівнем розвитку системи охорони здоров'я, тому, на думку В. В. Мельника, подолання негативних явищ соціально-економічного розвитку та складних і суперечливих процесів сучасних суспільних трансформацій передбачає необхідність проведення виваженої та ефективної державної політики [110, с. 57-58].

Формування і функціонування механізму реалізації соціально-економічної політики визначається об'єктивними потребами і тенденціями суспільних трансформацій, які зумовлюють структуру механізму, набір і використання його компонентів. Підхід до соціально-економічної політики не як до прояву випадкових комбінацій чиїхось таємних задумів, свавілля економічних і політичних монополій або особистостей, а як до втілення відкрито оголошених загальних інтересів, представлених на багато років, є неосяжним простором для творення інститутів ринку та законодавчої ініціативи. Практична реалізація соціально-економічної політики для будь-якої влади – це завжди балансування між дотриманням вимог економічно

ефективного використання вітчизняного потенціалу і соціальної справедливості, норм і уявлень, якими керується суспільство [56, с. 118].

Державна соціально-економічна політика – це діяльність публічних інститутів щодо реалізації ідеологічних стандартів суспільства щодо гарантії з боку держави дотримання демократії, природних прав індивідуумів, що забезпечують життєдіяльність і їх розвиток як соціальної особистості та забезпечують розвиток суспільства в цілому. Соціальну й економічну складові державної політики необхідно розглядати у взаємодії, так як, соціальна формує ідеологію політики, а економічна, – її практичну реалізацію [81, с. 55]. У цьому контексті державна політика має забезпечувати не лише належне реагування на виклики, а й створення умов для відновлення, адаптації та підвищення життєстійкості суспільства. Узгодженість економічних, демографічних і продовольчих пріоритетів формує основу для побудови сучасної моделі державного управління, здатного гарантувати розвиток держави в умовах високої турбулентності та глобальних трансформацій [36, с. 252].

Т. А. Крушельницька та М. Ф. Івашов ототожнюють зміст державної соціально-економічної політики з поняттям «соціальної держави» як її складової. Теорія соціальної держави набуває практичної реалізації в демократичних країнах як цільова програма уряду щодо низки складових, кожна з яких формує окрему ланку державної соціально-економічної політики: держава соціального захисту, держава соціально-економічної безпеки, держава загального добробуту [81, с. 55]. Зниження ролі держави в соціально-економічній політиці, підвищення ролі приватного бізнесу, повна приватизація призвели до різкого соціального розшарування, економічної кризи, що стала спусковим механізмом для криз у всіх сферах життєдіяльності українського суспільства [130, с. 189].

З метою більш динамічного підвищення рівня добробуту, стимулювання купівельної спроможності та внутрішнього споживання

товарів, зменшення негативних процесів тінізації трудових відносин та вимушеної трудової міграції необхідним є поетапне досягнення рівня середньої заробітної плати в Україні принаймні 50 відсотків середнього рівня оплати праці чотирьох країн Східної Європи, в яких найбільше використовується праця українців (Польща, Угорщина, Чехія, Литва) [27]. І. Г. Юник, в своєму дослідженні, звертає увагу на численні проблеми реалізації соціальної політики в Україні, особливо в умовах воєнного стану та обмеженого державного бюджету. Основними викликами залишаються низький рівень пенсійного забезпечення, недостатня якість соціальних послуг, а також відсутність єдиної інформаційної соціальної системи. Крім того, недосконалі законодавчі механізми, корупційні ризики та складність у наданні соціальних послуг ускладнюють ефективну підтримку вразливих верств населення. Ці проблеми поглиблюються через дефіцит бюджету та слабкий економічний розвиток країни [216, с. 193].

В. Бакуменко та В. Князєв вважають, що механізм державного управління слід розглядати як практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей [44, с. 45-46]. Державне регулювання є впливом держави на соціальний розвиток країни, який нерозривно пов'язаний з економічними процесами, а регуляційні дії мають впливати і на ті та на інші [151, с. 153].

Соціальна політика – це не тільки соціальний захист незахищених верств, вразливих та окремих соціальних груп, а й соціальні відносини між інститутами, інституціональне забезпечення, безпека навколишнього середовища, управління доходами населення, зайнятість та безробіття. Соціальні процеси управляються державними і недержавними інституціями. У багатьох дослідженнях соціальну політику розглядають через призму соціального захисту населення, однак варто зауважити, що основні ознаки, принципи, характеристики соціальної політики на сучасному етапі

потребують оновлення та переосмислення. До того ж важливо пам'ятати про тісні взаємозв'язки і переплетіння всіх сфер суспільства, які є невід'ємною частиною суспільного добробуту [7]. Держава має залишатися осередком вирішення проблем соціального захисту населення, але враховуючи прагнення до створення конкурентоспроможної успішної держави, повинні бути враховані різнобічні умови для розвитку людського потенціалу [10, с. 557].

Як зазначає В. Гапочка, безробіття в Україні набуває масового характеру та становить реальну загрозу для суспільного благополуччя, ринок праці в Україні є досить нестабільним, зменшується кількість робочих місць та збільшується дисбаланс між попитом і пропозицією праці. Проблема безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці, і якщо її не вирішувати, то неможливо налагодити ефективну діяльність економіки, і саме тому захист від безробіття повинен бути невід'ємним елементом державної політики, спрямованим на вирішення важливих соціально-економічних завдань [26, с. 171].

До основних напрямів подолання безробіття Є. В. Болотіна, А. К. Мартиненко та В. П. Чаленко відносять: підвищення добробуту за рахунок особистого трудового внеску, підприємництва та ділової активності; надання відповідної допомоги по безробіттю, збереження робочих місць та перепідготовка осіб, які втратили роботу; проведення ґрунтовної пенсійної реформи; сприяння державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства; проведення спеціальних ярмарків праці для навчальних закладів з метою працевлаштування випускників; розширення досвіду організації зустрічей із роботодавцями та колишніми безробітними, які успішно знайшли роботу чи заснували власний бізнес; посилення координації міжнародної діяльності в частині інформаційного обміну з питань зайнятості; забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки і культури [14, с. 189].

Хоча державна політика повинна у пріоритеті формулюватися в рамках заданих політичних ідей, які є етичними або прийнятними в ХХІ столітті, жоден сектор або учасник вироблення чи реалізації державної політики не звільняється від дотримання прав людини, які є центральним значенням управління для здоров'я, оскільки вони торкаються безлічі питань, як це зазначено вище [85, с. 70]. Соціал-демократична (суспільна) модель соціальної держави базується на принципі відповідальності всього суспільства і держави за долю громадян. Це – перерозподільна модель соціальної політики, при якій багатий платить за бідного, здоровий за хворого, молодий за старого. Основним інститутом, що здійснює такий перерозподіл, є держава, що бере на себе велику частину відповідальності за соціальне благополуччя своїх громадян, а основним джерелом фінансування більшості соціальних програм є державний бюджет [102, с. 30].

Є. Борщук, Г. Третяк і Т. Корецька вважають, що соціальна політика є основою розвитку і управління кожної країни, яка виникла із початком формування суспільства, але структура, цілі та інструменти її реалізації змінювалися залежно від того, які проблеми та потреби виникали перед суспільством у певний конкретний період його історії. Водночас, незалежно від впливу численних факторів і проблем, вона значною мірою визначає фізичний і психічний стан населення, а також взаємини між людьми, надає можливість більш ефективного вирішення життєво важливих соціальних проблем громадянського суспільства. На базі соціальних програм державних органів формуються перспективи розвитку суспільства. Однією із найважливіших ознак ефективної соціальної політики є існування якісної системи соціальних стандартів та гарантій [16, с. 22]. На думку О. П. Євсюкова, соціальна політика повинна сприяти зміцненню суспільства на умовах стійкого економічного становища громадян, підвищення їх рівня життя [53, с. 88].

В. Нагорна та В. Берник підкреслюють, що існуюча система соціального забезпечення в Україні не відповідає реальним потребам громадян, оскільки рівень матеріальної допомоги прив'язаний до мінімального прожиткового мінімуму. Цей показник не відображає фактичних потреб населення, що робить соціальну допомогу недостатньою для забезпечення гідного рівня життя [125]. І. Смирнова, О. Сімакова та Ю. Карлаш неодноразово акцентували увагу на необхідності реформування системи соціальних стандартів в Україні, вказуючи, що чинна політика, яка базується на підтримці соціально вразливих верств населення, часто неефективна через обмежені можливості державного бюджету. Підвищення соціальних стандартів не враховує реальних економічних умов, що посилює проблеми соціального захисту. Вчені наполягають на перегляді підходів до формування прожиткового мінімуму, щоб він відповідав реальним потребам населення та забезпечував ефективний соціальний захист [185].

На думку К. Денисенко, державна політика у сфері соціального захисту охоплює комплекс різноманітних заходів, насамперед організаційного змісту, які спрямовані на добробут та життєзабезпечення громадян. Поняття «державна соціальна політика», крім цього, включає управлінський компонент, а саме діяльність держави та її інститутів у формуванні та реалізації зазначеного. Однак, поняття «державна політика у сфері соціального захисту» відображена в вузькому значенні, з огляду на що останнє фактично зводиться до поняття «соціальний захист», що є недоцільним, оскільки наявність родового поняття «державна політика» автоматично передбачає систему цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, які здійснюються державою через органи державної влади задля вирішення суспільних проблем [41, с. 98].

Державна політика у сфері соціального захисту, з одного боку, є адекватною відповіддю на запити, що формують сучасні виклики і загрози соціальній та економічній безпеці держави, а з іншого – відображенням

реального стану розвитку соціальної сфери, ситуація в якій зумовлює необхідність розроблення ефективних механізмів управлінського впливу в системі економічної безпеки держави [205]. Р. І. Коваленко вважає, що для підвищення ефективності соціального захисту необхідні кардинальні зміни в системі фінансування та перегляду соціальних стандартів. Недостатнє фінансування соціальних програм додатково ускладнює реалізацію законодавчо закріплених соціальних гарантій, що створює значний розрив між задекларованими правами і реальними можливостями їхнього забезпечення [70, с. 557].

Сучасні суспільні трансформації зумовлюють модернізацію соціальної політики держави. Україна як соціальна держава має здійснювати соціально-орієнтовану політику, завданнями якої є гарантування і забезпечення соціальних, економічних і культурних прав. Соціальна політика – це складова внутрішньої політики держави, втілена в її соціальних програмах і практиках, регулююча відносини в суспільстві в інтересах основних соціальних груп. На сьогодні головним завданням соціальної політики держави має бути формування нової ментальної парадигми громадян, яка передбачає субституцію принципу всеосяжного державного патерналізму системою державних соціальних гарантій. Водночас слід урахувувати національну ідентичність, рівень розвитку продуктивних сил й громадянського суспільства, історично-культурні чинники [18].

Основні засади державної політики у соціальній сфері визначені в Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», зокрема: забезпечення прав і свобод громадян, які гарантовані Конституцією України, на основі впровадження європейських стандартів соціального захисту, підвищення якості соціальних послуг; забезпечення доступним житлом громадян, розроблення потужного державного замовлення на будівництво соціального житла, впровадження доступного іпотечного кредитування; надання населенню соціальних гарантій через систему соціальних стандартів

і пільг; удосконалення системи пенсійного забезпечення, створення належних умов життя для людей похилого віку, стимулювання розвитку недержавної системи пенсійного страхування; забезпечення розміру соціальних виплат, які є основним джерелом доходів, на рівні, вищому за прожитковий мінімум, удосконалення механізму підтримки соціально незахищених верств населення [162].

На думку В. В. Мельника, в Україні зазвичай законодавчі заходи спрямовані лише на вирішення окремих політичних проблем певних категорій громадян чи груп громадян, і взагалі не відповідають поставленим загальнодержавним соціально-економічним цілям, тому така політика, з одного боку, законодавчо не підтримує визначені стратегічні орієнтири державної політики, а з іншого характеризує з негативної сторони структурні державні інституції, діяльність яких не забезпечує реалізацію відповідної стратегічної мети [109].

О. Макуріна у колективній монографії «Сучасний соціогуманітарний простір країн Європейського Союзу: публічно-управлінські аспекти» наголошує, що завдяки такому підходу уряди цих країн успішно застосовують інструменти соціальної відповідальності під час розв'язання пріоритетних завдань соціально-економічного характеру через розроблення та реалізацію національного порядку денного з впровадження соціальної відповідальності в усіх сферах існування держави. Найважливішою особливістю зазначених країн є внутрішня і зовнішня соціальна відповідальність національного уряду, який виступає взірцем і прикладом для наслідування в контексті розвитку соціальної відповідальності для бізнесу та системи вищої освіти. Внутрішня соціальна відповідальність уряду виражається в програмах, спрямованих на дотримання балансу праці та відпочинку співробітників, створення рівних можливостей для їхнього кар'єрного зростання, інвестування з урахуванням етичних принципів, боротьби з підтасовуваннями та корупцією. Зовнішня соціальна

відповідальність уряду проявляється також під час формування державного бюджету, розподілу ресурсів, упровадження системи міжнародних стандартів, в інформаційно-методичній підтримці соціальної відповідальності [193, с. 132].

На думку А. В. Скоробагатько та Н. М. Єфтені, реформування соціальної сфери в останні десятиліття показує, що процес адаптації та переходу до більш високих стандартів є досить тривалим і нелегким, так як соціальна складова держави є дорогим видом діяльності, а роль держави у житті сучасного суспільства має переосмислюватися з урахуванням глобалізаційних тенденцій та суспільних трансформацій. У таких умовах ефективна реалізація державою своїх основних функцій, і насамперед соціальної функції призводить до формування цієї держави як соціальної. Формування сучасної соціальної держави та розвиток громадянського суспільства вимагають змін в притаманних їм сутнісних ознаках і функціях, які зазнають трансформацій під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів [181, с. 190-191]. У процесі класифікації функцій держави загальноприйнятим вважається поділ функцій за сферами суспільного життя, зокрема, на соціальну, політичну, економічну, культурну, охоронну та інші функції. За сферами політичної спрямованості державні функції класифікуються на внутрішні та зовнішні. В умовах активного розвитку міждержавних політичних та економічних зв'язків така класифікація набуває нового змісту, що пов'язано із тим, що утворення міжнародних, світових організацій обумовило часткову передачу їм окремих державних функцій, зокрема, в політичній та економічній сферах. Як наслідок, змінилися й умови реалізації окремих функцій держави, що входять до складу відповідної міжнародної організації [180, с. 41].

Н. П. Свиридчук вважає, що економічна політика держави потребує модернізації та має ґрунтуватись на результатах ретельного аналізу існуючих тенденцій, що відбуваються в соціально-економічній сфері. Сучасні

глобалізаційні тенденції мають як ряд переваг, так і ряд недоліків, що проявляються у зниженні ефективності національних економік та загрозі національній економічній безпеці, у соціальному розшаруванні населення, розпаленні на цьому підґрунті міжнаціональних конфліктів. За таких умов, особливого значення набуває ефективність економічної політики держави, яка має спиратися на такі фактори як цілісність та максимальна реалізація власного потенціалу країни при збереженні внутрішньої стабільності та консолідованості нації, підвищенні ролі державного управління та контролю у цій сфері [180, с. 43].

Державні механізми реалізації соціальної політики в умовах глобалізації потребують постійної адаптації до нових викликів та змін. Глобалізація створює як можливості, так і загрози для соціальної сфери, вимагаючи від урядів ефективного поєднання ринкових механізмів і державного регулювання. Успішна соціальна політика має ґрунтуватися на чітких правових і економічних інструментах, що забезпечують стабільність і рівність в суспільстві [211, с. 299].

Професор А. М. Колот наголошує на тому, що вкрай потрібно бодай зародити усвідомлення, що соціальна сфера – це не суцільні витрати, а інститут, що формує передумови стабільності, стійкості та потенційного економічного зростання. Важливо, на його думку, закласти нову парадигму формування планів та національних програм економічного розвитку, параметри яких мають задаватися соціальними стандартами, соціальними пріоритетами і соціальними параметрами, що залежать від соціальних потреб суспільства і його соціальних параметрів розвитку [75, с. 40].

На думку О. Штирєва та Я. Жовнірчик, успіх у реалізації соціально-економічної політики держави, може бути досягнений в результаті панування соціальної справедливості в суспільстві, яка напряду залежить не лише від продуманості параметрів та здійсненості в конкретних умовах концепції державної політики, а й від послідовної реалізації соціальної політики в

умовах децентралізації, від скоординованості дій влади національного, регіонального та місцевого рівнів, що реалізують управління цією сферою. Проблема соціально-економічної політики, обумовлена постійним пошуком оптимального балансу між дієвим виконанням державою своєї соціальної функції, що забезпечує високий рівень життя громадян, якісне задоволення головних соціальних потреб і зниження соціального тягаря держави в умовах повномасштабної війни та нестабільної економічної ситуації [215, с. 222].

Зважаючи на значення соціальної функції держави, важливо враховувати, що нехтування соціальними проблемами може спричинити істотні економічні втрати, тому соціальна політика має першочергово відповідати економічним реаліям країни. Крім того, доцільно розробити механізми та створити умови в державі, щоб усі соціальні функції, визначені Конституцією України, мали відповідне фінансове забезпечення. Кожен громадянин повинен долучатися до цього процесу шляхом загальновідомого інструменту – соціального страхування [79, с. 36].

Аналіз механізмів державної політики, проведений Л. Самойленко та А. Дробот, показав, що Україна застосовує низку національних та міжнародних підходів до підтримки бізнесу, зокрема через законодавчі ініціативи, регуляторні інструменти та інституційні механізми. Особливе значення мають податкові пільги, фінансова підтримка і програми рефінансування кредитів. Значними загрозами для економічної безпеки є: інфляція, валютні коливання, фінансові кризи, політична нестабільність та технологічні ризики, включаючи кіберзагрози. Війна створює додаткові виклики у вигляді втрат активів, зруйнованої інфраструктури та міграції кваліфікованих кадрів. Ці фактори знижують стійкість підприємств і підвищують їхню вразливість до економічних та політичних потрясінь. Для підвищення економічної безпеки науковці пропонують покращити прозорість і стабільність державної політики, сприяти розвитку партнерських відносин

між державою та бізнесом, а також підтримувати інноваційні та технологічні ініціативи [179, с. 27].

Механізм забезпечення соціально-економічної безпеки країни в умовах глобалізації – це система організаційно-економічних та правових заходів щодо запобігання соціально-економічним загрозам [53, с. 88]. Державна стратегія забезпечення соціально-економічної безпеки повинна розроблятися та реалізовуватися в рамках проведеної державної політики щодо забезпечення соціально-економічної безпеки, основними пріоритетами якої є досягнення стабільності соціально-економічного становища особистості, соціально-економічної стабільності суспільства, держави, додержання конституційних прав і свобод громадян та законності, усіма суб'єктами соціально-економічних відносин, зокрема, органами державної влади [53, с. 87].

Соціально-економічна політика має достатнє нормативно-правове забезпечення, проте для реалізації євроінтеграційного вектору України необхідно забезпечити низку завдань: розробити дієвий механізм, на основі якого системно та цілеспрямовано будуть здійснюватися завдання соціально-економічної стратегії держави; уніфікувати інституційне забезпечення у сфері розробки та впровадження у життя стратегічних планів; сформувати нові та покращити існуючі підходи щодо розробки стратегічних планів на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу на загальнодержавному та регіональному рівнях; передбачити систему моніторингу та контролю за виконанням тих завдань, які ставляться в межах реалізації соціально-економічної стратегії; визначити критерії аналізу результативності впроваджуваних заходів у межах стратегії соціально-економічного розвитку, які дадуть можливість оцінити ступінь досягнення стратегічної мети [78, с. 37].

Між економічним зростанням та соціальним прогресом у суспільстві існує пряма залежність. Результативність та ефективність соціальної

політики держави вирішальною мірою залежить від стану національної економіки країни. Соціальна та економічна політика складають внутрішню політику держави, що направлені на забезпечення добробуту громадян через надання їм можливості отримати необхідні матеріальні, культурні та духовні блага шляхом розподілу і перерозподілу суспільних благ. Соціальна політика впливає на конкурентоспроможність національної економіки, так як забезпечує розвиток людського потенціалу, покращення інвестиційно-інноваційного клімату в країні та соціальну стабільність у суспільстві [14].

Формування та реалізація державної політики щодо європейської інтеграції України тісно пов'язана із створенням надійних та результативних механізмів забезпечення політичної стабільності, демократії та безпеки; модернізації всіх сфер та галузей економіки України та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, його виходу на світові ринки та на ринок країн ЄС; залучення іноземних інвестицій та інноваційних технологій і, як наслідок, створення нових робочих місць; забезпечення соціально-економічної стабільності шляхом досягнення високих європейських стандартів [100, с. 22].

В. Мельник вважає, що європейська інтеграція є першочерговим завданням України як у зовнішній, так і внутрішній політиці, що передбачає зміцнення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, модернізацію правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства. При цьому цей процес зумовлений об'єднавчою та загальнонаціональною ідеєю за умови відповідної поінформованості громадян про переваги та ризики приєднання країни до ЄС, а також явних конкретних позитивних результатів реалізації європейського інтеграційного курсу, тобто держава має здійснювати відкрити, прозору і зрозумілу для громадян України проєвропейську політику, яка передбачає життя та управління країною за світовими нормами і стандартами [109, с. 117], а це не можливо втілити без забезпечення ефективної інвестиційної політики

держави, що є сукупністю макроекономічних підходів та інструментарію, які визначають напрями інвестування, мобілізують ресурси підприємств та створюють сприятливий інвестиційний клімат за допомогою фіскальних, амортизаційних інструментів, методів монетарного регулювання, забезпечують інституційну детермінованість в управлінні залученням, плануванням та реалізацією інвестиційних програм. Одним з найголовніших завдань інвестиційної політики є формування довіри і співпраці між державою та бізнесом, на основі чого формується основа для необхідного здійснення інституційних трансформацій [214]. Система зовнішнього інвестування охоплює сукупність інституційних, організаційних та фінансових механізмів, що регулюють процес залучення іноземного капіталу, включаючи державну політику, правове забезпечення, діяльність міжнародних фінансових організацій та стратегічні рішення самих підприємств [103, с. 641].

Інституційна спроможність визначається здатністю органів влади формувати та реалізовувати державну політику, контролювати виконання норм і регулювати економічну діяльність. Високий рівень інституційної довіри та професійності управлінців сприяє зниженню транзакційних витрат, мінімізації корупційних ризиків і підвищенню інвестиційної привабливості країни. У сучасних умовах глобальних викликів зростає значення інституцій публічного сектору як ключових агентів стабілізації економіки, які виступають провідниками державної політики, забезпечують виконання стратегічних програм розвитку, здійснюють регулювання фінансових потоків і гарантують реалізацію соціально-економічних прав громадян [15, с. 86].

Досліджуючи роль держави у формуванні політики післявоєнного відновлення в умовах масштабних руйнувань і глибоких соціально-економічних викликів, М. Примуш та Г. Трофімова саме державу вважають ядром системи відновлення, яка координує ресурси, формуючи стратегічну спрямованість реформ і забезпечуючи баланс між швидкістю відбудови та

якістю трансформацій. Її функціональна роль охоплює політичний, економічний, соціальний, фінансовий та комунікаційний виміри, у межах яких реалізується системна взаємодія між урядовими структурами, бізнесом, громадами та міжнародними партнерами. Через політичні механізми держава забезпечує стабільність і довіру до інституцій, через економічні – стимулює інвестиційну активність і створює умови для розвитку підприємництва, а через соціальні механізми сприяє відновленню людського капіталу, зайнятості та добробуту населення [153, с. 27].

1.2 Управлінські підходи до формування засад реалізації державної політики у соціальній сфері в умовах економічної нестабільності

В сучасних умовах глобалізаційних процесів та економічної нестабільності держава стикається з серйозними викликами у забезпеченні ефективного соціального захисту населення. Економічні кризи, спричинені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, призводять до зростання соціальної нерівності, безробіття та загострення проблем вразливих верств населення. Водночас наявні інструменти державного регулювання соціальної сфери часто виявляються недостатньо адаптованими до швидких змін у соціально-економічному середовищі.

Механізми соціального захисту, які використовуються в Україні та інших країнах, часто мають фрагментарний характер і не враховують комплексного впливу глобальних викликів, таких як пандемії, військові конфлікти та зміни на світових ринках праці [44, с. 257]. Відсутність інтегрованого підходу до формування та реалізації соціальної політики знижує її ефективність і призводить до нераціонального використання ресурсів. Це створює необхідність переосмислення і вдосконалення інструментів соціального захисту з урахуванням сучасних викликів.

Еволюція публічної соціально-економічної політики в умовах трансформацій державного управління бере свій початок у класичній адміністративно-державній моделі, що сформувалася у XIX - середині XX століття. У цей період держава виступала центральним суб'єктом регулювання соціально-економічних процесів, а публічна політика реалізовувалася через жорстко ієрархізовану систему органів влади. Основний акцент робився на забезпеченні макроекономічної стабільності, підтриманні соціального порядку та створенні умов для розвитку національної економіки [132; 148].

Соціально-економічна політика цього етапу ґрунтувалася на принципах централізації, формалізованого нормативного регулювання та домінування державних інститутів у прийнятті рішень. Управлінські процеси мали директивний характер, а механізми зворотного зв'язку з суспільством були обмеженими. Громадянське суспільство, приватний сектор і місцеві спільноти практично не залучалися до формування політики, що зумовлювало її одновимірність і низьку чутливість до соціальної диференціації [148; 210].

Існує нагальна потреба у розробці нових механізмів державного регулювання, які здатні забезпечити гнучкість і оперативність реагування на економічні потрясіння, а також зміцнити соціальну стабільність. Для досягнення цієї мети необхідно посилити міжсекторальну координацію, впровадити інноваційні технології в управління соціальними програмами і підвищити рівень прозорості та підзвітності органів влади. Ці заходи сприятимуть формуванню більш стійкої та адаптивної системи соціального захисту, здатної ефективно реагувати на виклики часу.

Наслідки війни, енергетичної кризи, інфляційного тиску та порушення логістичних ланцюгів впливають не лише на економіку, але й безпосередньо на соціальну сферу. Основна проблема полягає у неспроможності соціальної політики оперативно трансформуватись відповідно до нових умов. Так,

існуючі інструменти адресної допомоги, субсидій, пілг та пенсійної підтримки не завжди забезпечують належне покриття вразливих груп населення, а механізми визначення потреб залишаються застарілими. Водночас посилення ролі територіальних громад внаслідок децентралізації створює потенціал для адаптації соціальної політики до локальних умов [138].

Характерною рисою публічної соціальної політики була патерналістська логіка, відповідно до якої держава брала на себе відповідальність за соціальний захист населення. Системи соціального забезпечення формувалися на основі універсальних стандартів, спрямованих на гарантування мінімального рівня добробуту, зайнятості та доступу до базових соціальних послуг [38, с. 125-126]. Такий підхід сприяв зменшенню соціальних ризиків, але водночас не враховував індивідуальні та регіональні особливості соціально-економічного розвитку.

Економічна складова публічної політики характеризувалася активним державним втручанням у ринкові процеси. Регуляторні інструменти включали контроль над стратегічними галузями, систему субсидій, тарифне регулювання та податкові механізми стимулювання виробництва. Держава розглядалася як ключовий агент модернізації, відповідальний за індустріалізацію та забезпечення економічного зростання, особливо в умовах кризових періодів [39; 41].

Водночас із накопиченням управлінського досвіду виявлялися структурні обмеження такої моделі публічної соціально-економічної політики. Надмірна бюрократизація, низька гнучкість управлінських рішень і слабка адаптивність до соціально-економічних змін знижували ефективність державного регулювання. Ці чинники з часом актуалізували потребу в трансформації підходів до державного управління, що стало передумовою подальшої еволюції публічної соціально-економічної політики.

У сучасних умовах економічної нестабільності, зумовленої поєднанням внутрішніх дисбалансів і зовнішніх глобальних викликів, зазначені структурні обмеження особливо чітко проявляються у сфері соціального захисту. В Україні система соціального забезпечення й надалі зберігає ознаки інституційної вразливості, оскільки переважно орієнтується на підтримання наявного рівня видатків, а не на їх оптимізацію відповідно до реальних потреб населення [14]. Низька адаптивність управлінських механізмів, обмежена гнучкість у прийнятті рішень та недостатньо ефективна взаємодія між центральними й регіональними органами влади звужують можливості держави своєчасно реагувати на нові соціальні ризики.

Збереження інерційного підходу, за якого домінує відтворення попередніх практик без системного аналізу їх результативності, у кризових умовах призводить до зниження ефективності соціальної політики та посилення соціальної напруги [16, с. 28]. За таких обставин актуалізується потреба у переході до проактивної, стратегічно орієнтованої та адаптивної моделі державного управління соціальною сферою, заснованої на сучасних механізмах управління соціальними ризиками.

Подальша еволюція публічної соціально-економічної політики була зумовлена необхідністю підвищення ефективності державного управління в умовах ускладнення економічних і соціальних процесів. З другої половини XX століття посилюється критика надмірної ролі держави, що сприяло переосмисленню функцій публічної влади та пошуку більш раціональних управлінських моделей [62; 217]. У центрі уваги опинилися питання результативності, економічної доцільності та оптимізації використання публічних ресурсів.

У цей період соціально-економічна політика поступово орієнтується на принципи управлінського раціоналізму та інструментального підходу. Державне управління починає запозичувати методи, характерні для приватного сектору, зокрема програмно-цільове планування, бюджетування

за результатами та оцінювання ефективності політик. Відбувається трансформація ролі держави від безпосереднього виробника соціальних благ до координатора та регулятора процесів їх надання [46, с. 99-100].

Зміни торкнулися і соціальної політики, яка стала більш диференційованою та орієнтованою на конкретні соціальні групи. У межах публічної політики посилюється увага до адресності соціальних програм, зменшення залежності від універсальних трансфертів і стимулювання економічної активності населення. Соціально-економічні заходи дедалі частіше розглядаються як інвестиції в людський капітал, а не виключно як механізми соціального захисту [14; 49].

Особливу увагу сьогодні необхідно приділити трансформації ролі держави у сфері соціального захисту [Додаток А]. У сучасних умовах вона має не лише виконувати функції прямого розподілу допомоги, а й забезпечувати ефективну координацію між усіма учасниками соціального процесу громадськими організаціями, місцевим самоврядуванням, міжнародними інституціями. Формування партнерських відносин дозволить підвищити гнучкість та оперативність реагування на потреби населення, а також створити умови для інновацій у системі підтримки.

Успішне функціонування соціальної сфери в умовах нестабільності залежить від здатності державних органів формувати стратегії, що враховують регіональні диспропорції. Економічна ситуація в різних областях України суттєво відрізняється, що впливає і на рівень доступу до соціальних послуг. У багатьох прикордонних та прифронтових регіонах інфраструктура соціального захисту зазнала часткового або повного руйнування [21]. У цьому контексті важливо розробляти інструменти адаптивного управління, які враховуватимуть локальні потреби та обмеження.

Одним із дієвих механізмів може стати децентралізація управління соціальними послугами, яка передбачає передачу частини повноважень на рівень громад. Такий підхід уже показав свою ефективність у частині

надання адміністративних послуг. У соціальній сфері це дозволить швидше реагувати на виклики, пов'язані з переселенням, безробіттям, зміною демографічного складу. Водночас передача повноважень має супроводжуватися належним фінансовим забезпеченням і навчанням управлінських кадрів на місцях.

Економічна політика цього етапу характеризується поступовою лібералізацією ринкових відносин та зменшенням прямого державного втручання. Акцент переноситься на створення сприятливого інституційного середовища для підприємництва, конкуренції та інноваційного розвитку. Регуляторні функції держави набувають більш опосередкованого характеру, що сприяє підвищенню гнучкості економічної системи [210, с. 70].

Разом із позитивними результатами такі трансформації породили нові виклики для публічної соціально-економічної політики [Додаток Б]. Орієнтація на ефективність і скорочення державних витрат у низці випадків призвела до загострення соціальної нерівності та зниження доступності окремих соціальних послуг [62, с. 35-36]. Це актуалізувало потребу в подальшому перегляді управлінських підходів і пошуку балансу між економічною раціональністю та соціальною справедливістю, що зумовило перехід до наступного етапу еволюції публічної політики.

Іншим пріоритетом має стати інтеграція соціальної політики з іншими секторами державного управління – охороною здоров'я, освітою, безпекою, економічним розвитком. Сьогодні соціальні проблеми розглядаються часто ізольовано, без системного підходу. Надання допомоги малозабезпеченим без належного врахування медичних, освітніх та житлових факторів не призводить до сталого поліпшення їхнього становища [209, с. 68]. Інтегрована модель допомоги дозволить формувати індивідуальні програми супроводу, що підвищить ефективність усієї системи.

В умовах повномасштабної війни особливу вагу має підтримка ветеранів, військовослужбовців та членів їхніх родин. Станом на сьогодні,

нормативно-правова база щодо реабілітації та соціального супроводу таких осіб лише частково адаптована до реальних потреб. Крім грошової підтримки, важливо створити систему психологічної адаптації, профорієнтації, соціального підприємництва. Саме комплексні рішення дозволять запобігти маргіналізації ветеранів та включити їх у повноцінне соціальне життя.

Подальший розвиток публічної соціально-економічної політики відбувався в умовах поглиблення глобалізаційних процесів, децентралізації влади та зростання ролі недержавних акторів. Держава поступово втрачає монополію на формування та реалізацію політики, трансформуючись у одного з учасників багаторівневої системи управління [49; 151, с. 160]. Це зумовлює перехід від ієрархічних моделей до мережових форм взаємодії, заснованих на партнерстві, координації та спільній відповідальності.

Ще одним важливим аспектом є участь громадськості у формуванні соціальної політики. Прозорість, підзвітність, діалог між владою та населенням мають стати системоутворювальними принципами соціального управління. Суспільна довіра до інститутів зростає тоді, коли громадяни відчують свою залученість та вплив на прийняття рішень [106, с. 73]. Тому розширення соціального діалогу, механізмів зворотного зв'язку, громадських рад та моніторингових платформ – це не лише засіб легітимації дій держави, а й шлях до підвищення якості послуг.

Економічна нестабільність, викликана війною, інфляційними процесами та глобальними змінами, вимагає оперативного й стратегічно продуманого підходу до формування політики соціального захисту. У цьому контексті ключову роль відіграє арсенал інструментів державного регулювання, які мають бути не лише ефективними в умовах кризи, а й достатньо гнучкими для швидкої адаптації до змін [38; 65]. Традиційні механізми, орієнтовані на розподіл фінансової допомоги, сьогодні потребують суттєвого оновлення й технологічної модернізації.

Соціально-економічна політика на цьому етапі набуває ознак інтегрованості та міжсекторальності. Вирішення складних соціальних проблем дедалі частіше потребує залучення органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій та міжнародних інституцій. Такий підхід сприяє більш точному врахуванню локальних потреб, підвищенню адаптивності політики та формуванню інклюзивних механізмів прийняття рішень.

Значну роль відіграє процес децентралізації, який змінює логіку публічного управління соціально-економічним розвитком. Передача повноважень і ресурсів на регіональний та місцевий рівні посилює автономію територіальних громад і підвищує їхню відповідальність за результати реалізації політики. Соціально-економічні рішення все частіше формуються з урахуванням територіальної специфіки, що сприяє зменшенню регіональних диспропорцій [118, с. 47].

Економічна політика поступово орієнтується на довгостроковий розвиток, інноваційність та сталий характер зростання. Замість короткострокових інструментів стимулювання увага зосереджується на розвитку людського капіталу, підтримці інноваційних екосистем і забезпеченні соціальної згуртованості [118, с. 48-49]. Соціальна складова політики інтегрується з економічною, формуючи комплексний підхід до підвищення якості життя населення.

Сучасні виклики вимагають структурно складної структури соціальної політики. Державне регулювання має поєднувати інституційні, фінансові, інформаційні та цифрові інструменти. Лише така інтеграція дозволяє створити ефективну систему підтримки, яка одночасно захищає найбільш вразливі верстви населення та сприяє стабілізації соціальної напруги. У сучасних умовах непрозоре управління соціальними фондами спричиняє втрату довіри до інституцій, корупційні ризики та нецільове використання коштів.

Водночас розширення кола учасників публічної політики породжує нові управлінські виклики. Координація інтересів різних акторів, забезпечення прозорості процесів прийняття рішень і збереження публічної відповідальності стають ключовими проблемами [222, с. 250]. Це актуалізує потребу в удосконаленні інституційних механізмів управління та розвитку нових форм державної спроможності, що створює основу для подальшої трансформації публічної соціально-економічної політики.

Сучасний етап еволюції публічної соціально-економічної політики формується під впливом цифровізації, зростання соціальної складності та посилення глобальних і локальних ризиків. Трансформації державного управління на цьому рівні пов'язані з переходом до адаптивних, даних-орієнтованих і відкритих моделей прийняття рішень. Публічна політика дедалі більше ґрунтується на аналізі великих масивів даних, прогнозуванні соціально-економічних тенденцій та використанні цифрових інструментів для підвищення ефективності управлінських процесів [111, с. 35].

Впровадження незалежного моніторингу, електронних реєстрів отримувачів допомоги та систем автоматизованого аналізу ефективності програм має стати обов'язковим стандартом в умовах сучасної політики. Усі ці інструменти повинні бути взаємопов'язаними та впроваджуватись не фрагментарно, а як частина цілісної соціальної стратегії [111, с. 39]. Лише системне бачення дозволить побудувати стійку модель соціального захисту, яка не тільки реагує на кризу, а й забезпечує довготривалу соціальну згуртованість, що є критичною для України в період війни та післявоєнного відновлення.

На тлі економічної нестабільності, спричиненої воєнною агресією та порушенням звичних економічних зв'язків, соціальна сфера стала ключовим елементом, від якого залежить не лише добробут громадян, а й стабільність держави загалом. Різке збільшення кількості осіб, які потребують допомоги внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю,

малозабезпечених сімей вимагає переформатування традиційної моделі соціального забезпечення [219]. У центрі уваги має бути створення гнучкої системи реагування, орієнтованої на потреби конкретних груп населення.

Соціально-економічна політика набуває орієнтованого на добробут населення, що передбачає пріоритет якості життя, соціальної інклюзії та рівного доступу до публічних благ. Управлінські рішення орієнтуються не лише на макроекономічні показники, а й на соціальні результати, зокрема рівень довіри до інститутів влади, соціальну згуртованість і стійкість громад [130; 155]. Такий підхід зумовлює інтеграцію соціальних, економічних і екологічних цілей у єдину систему публічної політики.

Один із найважливіших викликів – це питання ресурсного забезпечення соціальної політики. У воєнний час бюджетні пріоритети зміщуються в бік оборонного сектору, що значно звужує можливості для фінансування соціальних програм [120]. У таких умовах держава повинна застосовувати інноваційні підходи до залучення ресурсів, у тому числі через співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, донорами, фондами та громадськими ініціативами. При цьому необхідно чітко контролювати ефективність використання кожної гривні – не лише з міркувань економії, а й задля збереження суспільної довіри до влади.

Важливою характеристикою цього етапу є посилення ролі стратегічного управління та довгострокового планування. Публічна соціально-економічна політика орієнтується на забезпечення сталого розвитку, здатного протидіяти кризовим явищам, включно з економічними шоками, демографічними змінами та наслідками кліматичних трансформацій. Держава дедалі частіше виступає як модератор складних соціально-економічних процесів, забезпечуючи узгодженість інтересів різних стейкхолдерів.

Ще однією важливою тенденцією є зростання ролі територіальних громад як суб'єктів соціальної політики. Саме на рівні громад

зосереджується перша лінія надання допомоги, і тому децентралізація повинна супроводжуватися не лише передачею повноважень, а й належним фінансуванням та методичною підтримкою [118, с. 76-77]. Без чіткої координації між центральними та місцевими органами влади зростає ризик неузгодженості дій і дублювання програм, що лише посилює неефективність системи.

Економічна складова політики доповнюється інструментами підтримки інновацій, цифрової економіки та соціального підприємництва. Соціальні інвестиції розглядаються як ключовий фактор економічної конкурентоспроможності, а ефективність політики оцінюється з урахуванням її впливу на міжпоколінну справедливість і соціальну стійкість [214]. Такий підхід змінює традиційне уявлення про роль держави, поєднуючи регуляторні, координаційні та партнерські функції.

В умовах війни особливо важливо забезпечити інтеграцію соціальних послуг із суміжними секторами – охороною здоров'я, освітою, реабілітацією та правовою підтримкою. Комплексний підхід дозволяє забезпечити не лише матеріальну допомогу, а й відновлення соціального статусу постраждалих осіб, їх повернення до активного життя. Саме координація дій органів влади та громадянського суспільства має стати новою нормою в реалізації соціальної політики [18; 55]. Таким чином, ефективне регулювання соціальної сфери в умовах нестабільності має ґрунтуватися на кількох засадах: адресності допомоги, цифровізації процедур, прозорості та публічному контролі, підтримці громад та комплексному підході.

Реалізація зазначених засад потребує не лише нормативного закріплення, а й відповідних інституційних та управлінських інструментів, здатних забезпечити їх практичне втілення. Без узгоджених механізмів координації, обміну інформацією та оцінки результативності між залученими секторами навіть комплексний підхід ризикує залишатися декларативним. Саме тому ключового значення набуває модернізація управлінської

інфраструктури соціальної сфери, орієнтованої на оперативність, узгодженість дій та використання сучасних технологічних рішень.

Становлення стійкої соціальної моделі в Україні можливе лише за умов поєднання політичної волі, технологічних рішень та гуманістичного підходу до людини як головної цінності держави. Важливим кроком у забезпеченні ефективного регулювання соціальної сфери в умовах нестабільності є цифровізація процесів. У складних кризових обставинах зростає потреба в оперативному прийнятті рішень, а отже – в актуальних і точних даних. В Україні за останні роки були впроваджені низка цифрових інструментів для обліку соціальних виплат, реєстрації пільгових категорій та моніторингу потреб населення.

Проте ці процеси досі залишаються фрагментарними, а цифрові сервіси – недостатньо інтегрованими між собою. Ефективна цифрова система соціального забезпечення повинна забезпечувати прозору і швидку взаємодію між органами влади, громадянами та постачальниками соціальних послуг. Крім того, цифровізація допомагає зменшити рівень корупції в системі, зокрема завдяки автоматизації перевірки даних, електронному документообігу, використанню реєстрів та інтеграції баз даних [171; 250]. Це дозволяє забезпечити точкову підтримку тим, хто її справді потребує, уникнувши надмірного навантаження на бюджет.

Сучасна публічна соціально-економічна політика постає як динамічна система, що постійно адаптується до змін зовнішнього середовища та внутрішніх суспільних потреб. Трансформації державного управління не лише супроводжують цей процес, а й визначають його зміст і напрям розвитку. Саме здатність держави до інституційного навчання, інноваційності та взаємодії з суспільством стає ключовою умовою ефективності публічної соціально-економічної політики в сучасних умовах.

Отже, ключовим викликом для державної соціальної політики сьогодні є не лише забезпечення доступності соціальних послуг, а й досягнення їхньої

цільової результативності [Додатки]. Це потребує як управлінської модернізації, так і оновлення стратегічного бачення ролі соціальної сфери в національній безпеці. В умовах зatoryжної економічної нестабільності, спричиненої широкомасштабною війною, постає необхідність переосмислення концептуальних засад державного регулювання соціальної сфери. Традиційна модель соціального забезпечення, орієнтована переважно на підтримку за залишковим принципом, виявилась малоефективною у відповіді на кризові виклики. Це вимагає від держави переходу до стратегічно прогнозованої, адаптивної та результативної політики у сфері соціального захисту [90].

Одним із основних недоліків нинішньої системи є надмірна централізація рішень, що призводить до затримок у реагуванні на місцеві потреби, особливо в громадах, що перебувають у зоні бойових дій або приймають велику кількість ВПО [55, с. 23]. У цих умовах слід активізувати процес децентралізації соціального управління, делегуючи частину повноважень органам місцевого самоврядування, забезпечивши їх відповідними фінансовими й організаційними ресурсами.

Державна політика має також враховувати потребу у гнучких, багаторівневих механізмах надання допомоги. Інноваційні методики оцінки потреб населення, зокрема використання соціального аудиту, опитувань та аналітичних платформ за участю громадських організацій, дозволять краще ідентифікувати найбільш уразливі верстви населення [209, с. 35]. Такий підхід сприятиме точному і справедливому розподілу ресурсів, уникненню дублювання допомоги та підвищенню загальної ефективності соціальних програм. Запровадження системи соціального моніторингу та оцінки впливу політик є необхідною умовою для контролю за ефективністю соціальних заходів. Постійний аналіз результатів і прогнозування наслідків дозволять своєчасно коригувати стратегії, підвищуючи відповідальність виконавців та орієнтуючись на доказову політику [116]. Посилення аналітичного

потенціалу державних інституцій і тісна співпраця з науковими установами забезпечать впровадження сучасних методів управління і прогнозування.

Формування культури соціальної відповідальності серед громадян, бізнесу та влади є важливим фактором сталого розвитку соціального захисту. Проведення просвітницьких кампаній, підвищення обізнаності про права та можливості в соціальній сфері, а також стимулювання волонтерства і корпоративної соціальної відповідальності допоможуть зміцнити суспільний консенсус і підтримку реформ (рисуюнок 1.1.). Потрібно переглянути підхід до визначення категорій соціально вразливих груп.

Рис. 1.1. Завдання та функції органів публічної влади щодо стабілізаційних заходів у період суспільних трансформацій. Джерело: розроблено автором.

В умовах війни ця категорія значно розширилася: крім малозабезпечених і осіб з інвалідністю, сюди слід віднести ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, членів сімей військових, а також мешканців деокупованих територій. Політика соціального захисту повинна гнучко

реагувати на ці трансформації. Ключовим напрямом вирішення проблеми має стати запровадження системи оцінки соціального впливу політики, що дозволить ще на етапі розробки нормативно-правових актів прогнозувати можливі наслідки для вразливих груп населення[182, с. 87]. Такий підхід є звичним для багатьох країн ЄС і має бути адаптований в Україні.

За таких умов особливого значення набуває системний аналіз соціальних ризиків і постійне оновлення інструментів державної політики відповідно до змін у структурі суспільства. Визначення пріоритетів соціального захисту має ґрунтуватися не лише на формальних критеріях, а й на комплексній оцінці реальних потреб населення та потенційних довгострокових наслідків управлінських рішень.

Це створює підґрунтя для переходу від фрагментарних заходів підтримки до цілісної, стратегічно орієнтованої моделі державного регулювання соціальної сфери. Можна сказати, що державне регулювання соціальної сфери в Україні повинно перейти від реактивного до проактивного формату. Це можливо лише за умов політичної волі, інституційної координації, відкритості до інновацій та активного діалогу з громадянським суспільством.

Соціальна політика має не просто долати наслідки кризи, а запобігати їй соціальній катастрофі. Сучасна система державного регулювання соціальної сфери в Україні має суттєві структурні та функціональні вади, які особливо загострилися в умовах економічної нестабільності та війни. Основною проблемою є недостатня адаптивність політики соціального захисту до швидких змін, надмірна централізація, а також відсутність ефективних механізмів моніторингу та оцінки впливу програм [215; 216]. Ці фактори призводять до низької оперативності реагування, нерівномірного розподілу ресурсів і зниження якості, що безпосередньо впливає на добробут громадян.

Вирішення проблеми потребує системного підходу, що передбачає перехід від фрагментарних кроків до цілісної державної стратегії соціальної

безпеки, інтегрованої у загальну політику розвитку країни. Ключовим завданням є не лише збільшення фінансування, а передусім підвищення ефективності використання ресурсів через запровадження прозорих, результативних і гнучких механізмів управління [188, с. 35]. Особливу увагу слід приділити децентралізації процесів, що дозволить швидше і точніше реагувати на регіональні потреби, зокрема в прифронтових та деокупованих територіях.

Одним із важливих напрямів є розбудова цифрової інфраструктури соціального захисту, яка сприятиме автоматизації надання послуг, зниженню корупційних ризиків і підвищенню рівня довіри населення до державних інституцій. Впровадження єдиної цифрової платформи з інтеграцією всіх баз даних забезпечить оперативний доступ до інформації, оптимізує розподіл допомоги та дозволить здійснювати регулярний моніторинг і оцінку ефективності політики.

Водночас важливо забезпечити належну інституційну спроможність органів публічної влади для реалізації зазначених трансформацій. Йдеться про підвищення професійного рівня управлінських кадрів, удосконалення міжвідомчої координації та впровадження сучасних інструментів стратегічного планування у соціальній сфері. Без чітко вибудованої системи відповідальності та підзвітності навіть технологічно досконалі рішення не зможуть забезпечити очікуваного соціального ефекту [194; 207]. Тому формування ефективної моделі державного регулювання соціального захисту має супроводжуватися інституційними реформами, орієнтованими на результат і потреби людини.

Сьогодні важливим є перегляд підходів до формування категорій соціально вразливих груп із урахуванням реалій війни. Держава має забезпечити комплексний захист не лише традиційних категорій населення, а й тих, хто постраждав внаслідок бойових дій: ветеранів, переселенців, сімей загиблих, жителів постраждалих регіонів. Для цього слід розробити нові

методики оцінки потреб, які будуть більш чутливими до специфіки кризових ситуацій. На рівні державної політики рекомендується активізувати міжвідомчу координацію з залученням громадських організацій, волонтерських рухів і міжнародних партнерів. Такий управлінський підхід підвищить адаптивність та гнучкість соціальних програм, сприятиме більш ефективному використанню ресурсів і розподілу допомоги в умовах невизначеності.

За таких умов актуалізується потреба у впровадженні доказового підходу до формування соціальної політики, що базується на системному зборі та аналізі даних. Використання індикаторів соціальної вразливості, ризик-орієнтованих моделей та прогнозування динаміки соціальних процесів дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських рішень. Особливого значення набуває регулярна оцінка ефективності соціальних програм з урахуванням регіональних диспропорцій та наслідків воєнних дій. Такий підхід створює методологічне підґрунтя для адаптації інструментів соціального захисту до умов тривалої нестабільності.

Отже, для подолання існуючих викликів необхідно формувати політику соціального захисту, яка буде проактивною, орієнтованою на довгострокове соціальне партнерство та стабілізацію суспільства. Лише поєднання стратегічного планування, інноваційних технологій, децентралізації та науково обґрунтованої оцінки ефективності дозволить забезпечити соціальну безпеку українців у непростих сучасних умовах.

1.3. Зарубіжний досвід організаційно-інституційних реформ у соціально-економічній політиці у період глобалізаційних викликів і трансформацій

Повномасштабна війна, розв'язана РФ проти України, стала масштабним викликом не лише для національної безпеки, а й для функціонування всієї системи публічного управління, зокрема у сфері соціального захисту населення. Мільйони внутрішньо переміщених осіб, втрата джерел доходу, руйнування соціальної інфраструктури та зростання рівня вразливості різних категорій населення потребують невідкладних, комплексних і ефективних рішень з боку держави. За цих умов соціальний захист стає інструментом не лише забезпечення базових потреб громадян, а й збереження соціальної стабільності та довіри до влади.

Сьогодні існує потреба представити напрями реформ соціальної політики в умовах економічної надзвичайної ситуації, розглядаючи їх з точки зору політичної економії. Таким чином, необхідно окреслити мотиви тих, хто приймає рішення, які далекі від простої реакції на симптоми надзвичайної ситуації. У той же час потрібно приділити багато місця неточним діагнозам надзвичайної ситуації та пропагувати, незважаючи на багато застережень, рецепти боротьби зі складною економічною ситуацією. На початку слід підкреслити, що аналізуючи світову кризу, потрібно говорити про її численні, найчастіше національні, різновиди. Ця диференціація значною мірою є результатом поєднання багатьох факторів, що виникають у момент виникнення подібних зовнішніх подразників.

Інноваційні підходи до соціальної підтримки в європейських країнах відзначаються комплексністю, адаптивністю та інтеграцією сучасних технологій у соціальні політики. Основним принципом є орієнтація на індивідуальні потреби громадян та соціально-вразливі групи, що забезпечується через персоналізовані послуги, цифрові платформи, системи

електронного обліку та інтеграцію між різними державними структурами [193].

Наприклад, у країнах Північної Європи, таких як Швеція та Данія, широко застосовується концепція «соціальної інклюзії через технології», що передбачає використання електронних сервісів для оформлення соціальних допомог, контролю за їх ефективністю та моніторингу потреб громадян. Крім того, у Німеччині та Франції активно впроваджуються програми соціального страхування та грошових виплат, інтегровані з ринком праці, що дозволяє одночасно стимулювати зайнятість та забезпечувати соціальну підтримку найбільш вразливих категорій населення [234].

Таким чином, спостережувані реакції на надзвичайну ситуацію є результатом взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів. Тому вплив глобальної надзвичайної ситуації на національні економіки, а також масштаби та послідовність змін, залежать від окремих національних інституційних конфігурацій. У контексті функціонування соціальної політики економічна надзвичайна ситуація найповніше виражалася у двох сферах: на ринку праці та у становищі державних фінансів. Ситуація на європейських ринках праці характеризувалася зростанням безробіття серед усіх активних на ринку праці людей [273]. Найменше постраждали від впливу надзвичайної ситуації на рівень безробіття країни континентальної Європи: Бельгія, Німеччина та Австрія.

Класичні підходи до реалізації соціальної політики в умовах стабільного розвитку виявляються недостатньо ефективними в умовах багатовимірної кризи. Держава змушена адаптувати свої регуляторні механізми, балансує між фінансовими обмеженнями, оперативною необхідністю допомоги та вимогами прозорості й підзвітності [263]. У цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення механізмів гнучкого управління, кризового планування, діджиталізації послуг та партнерства з міжнародними донорами та громадянським суспільством. Попри зусилля

уряду, існує потреба у системному аналізі ефективності наявних інструментів державного регулювання соціального захисту в умовах війни, а також вивченні міжнародного досвіду країн, які проходили подібні кризові етапи [Додатки].

Соціальний захист населення традиційно розглядається як одна з базових функцій держави, спрямована на гарантування мінімального рівня добробуту громадян, захист від соціальних ризиків та забезпечення рівних можливостей. В умовах стабільного розвитку система соціального захисту працює відповідно до визначених бюджетних, нормативних та інституційних рамок. Однак під час глибоких криз таких як війна, економічна рецесія або гуманітарна катастрофа соціальний захист трансформується в інструмент оперативного реагування держави, що має запобігти системній деградації соціального середовища [280, с. 5-6].

Європейські моделі демонструють високий рівень координації між державними органами, приватним сектором та неурядовими організаціями. Ця інтеграція дозволяє створювати комплексні соціальні програми, які враховують економічний, освітній, медичний та психологічний аспекти життя громадян. Такі підходи забезпечують не лише матеріальну підтримку, а й формують стійкі умови для соціальної адаптації, професійної реінтеграції та підвищення якості життя населення [Додаток С].

Щодо найбільшого зростання рівня безробіття, то його можна спостерігати в Ірландії, країнах Південної Європи (Греція, Іспанія) та країнах Балтії (Естонія, Литва, Латвія). Надзвичайна ситуація також сприяла змінам в сфері зайнятості: у багатьох європейських країнах посилилися нестійкі форми зайнятості [269]. Зайнятість стала менш стабільною, що відбивається, серед іншого, у незмінній популярності строкових контрактів, а також інших нетипових форм відносин між роботодавцем і працівником. Найбільше падіння частки цього виду контрактів зафіксовано в Іспанії, Польщі,

Німеччині та Словенії [269]. Однак ці дані слід інтерпретувати з обережністю.

З початком повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році Україна опинилася в ситуації глибокої багаторівневої кризи. Понад 5 мільйонів внутрішньо переміщених осіб, сотні тисяч людей, які втратили житло, роботу чи доступ до базових соціальних послуг – усе це створило безпрецедентне навантаження на органи державної влади та місцевого самоврядування. У таких умовах питання ефективного державного регулювання соціальної сфери постає як критичне завдання, від якого залежить не лише соціальна стійкість населення, а й здатність держави підтримувати внутрішню легітимність та громадську довіру.

Особливу увагу у європейських країнах приділяють автоматизації та цифровізації процесів, що дозволяє оптимізувати ресурси та зменшити бюрократичні бар'єри. Використання електронних платформ для подачі заяв на субсидії, компенсації та соціальні послуги дозволяє оперативно обробляти інформацію, відстежувати ефективність витрачання коштів та забезпечувати персоналізований підхід до кожного громадянина. Також активно застосовується аналітика великих даних для прогнозування потреб громадян та оптимізації програм соціальної підтримки.

Якщо у випадку Німеччини чи Швеції менший відсоток тимчасових контрактів, швидше за все, спричинений переходом до стабільної зайнятості, то з іншого боку, до країн з найменшим використанням строкових контрактів належать країни Балтії, Румунія та Великобританія. Варто зазначити, що стабільність зайнятості особливо важлива для молодих людей, які мають невеликий досвід роботи або тільки виходять на ринок праці. В Італії значно розширено перелік ситуацій, у яких можуть укладатися тимчасові договори. Також у Литві було запроваджено ширшу дерегуляцію зайнятості в умовах створення нових робочих місць [102; 118]. Важливо, що це рішення спочатку було представлено як короткочасне, але пізніше його було продовжено.

Економічні кризи, пов'язані з війною, мають складну природу: вони поєднують гуманітарну катастрофу, порушення економічних зв'язків, руйнування інфраструктури, масову міграцію та загрозу втрати соціального капіталу. Відповідно, система публічного управління має бути здатною до адаптації не лише через оперативне фінансування соціальних потреб, а й завдяки впровадженню кризових стратегій, реорганізації адміністративних процесів, цифрових рішень та мобілізації зовнішніх ресурсів [234].

Зазначене формує нову архітектуру державної політики соціального захисту у воєнний період. Досвід Європи підкреслює важливість адаптивності системи соціальної підтримки, що здатна реагувати на нові виклики, включаючи економічні кризи, демографічні зміни, пандемії та соціальні нерівності. Такі моделі демонструють, що інноваційна соціальна політика базується на трьох ключових принципах: ефективність ресурсів, персоналізація послуг та інтеграція різнорівневих інструментів підтримки (рисунок 1.2).

Воєнний стан в Україні спричинив суттєву трансформацію соціального ландшафту: різко зросла кількість осіб, які потребують державної підтримки, включаючи внутрішньо переміщених осіб (ВПО), безробітних, ветеранів, людей з інвалідністю, сім'ї загиблих військовослужбовців, а також мешканців тимчасово окупованих та прифронтових територій. Унаслідок цього зросло навантаження на всі інститути соціального захисту – від органів центральної влади до місцевих структур соціального забезпечення, які часто працюють в умовах обмежених ресурсів та фізичної загрози [117].

В Іспанії відповідно до Стратегії молодіжного підприємництва та зайнятості застосовано рішення, засноване на строкових контрактах для людей віком до 30 років, які виходять на ринок праці. У той же час роботодавці, які вирішують перевести цих працівників на контракти на невизначений термін, отримують пільги щодо соціального страхування. У багатьох країнах було продовжено максимальний термін, протягом якого

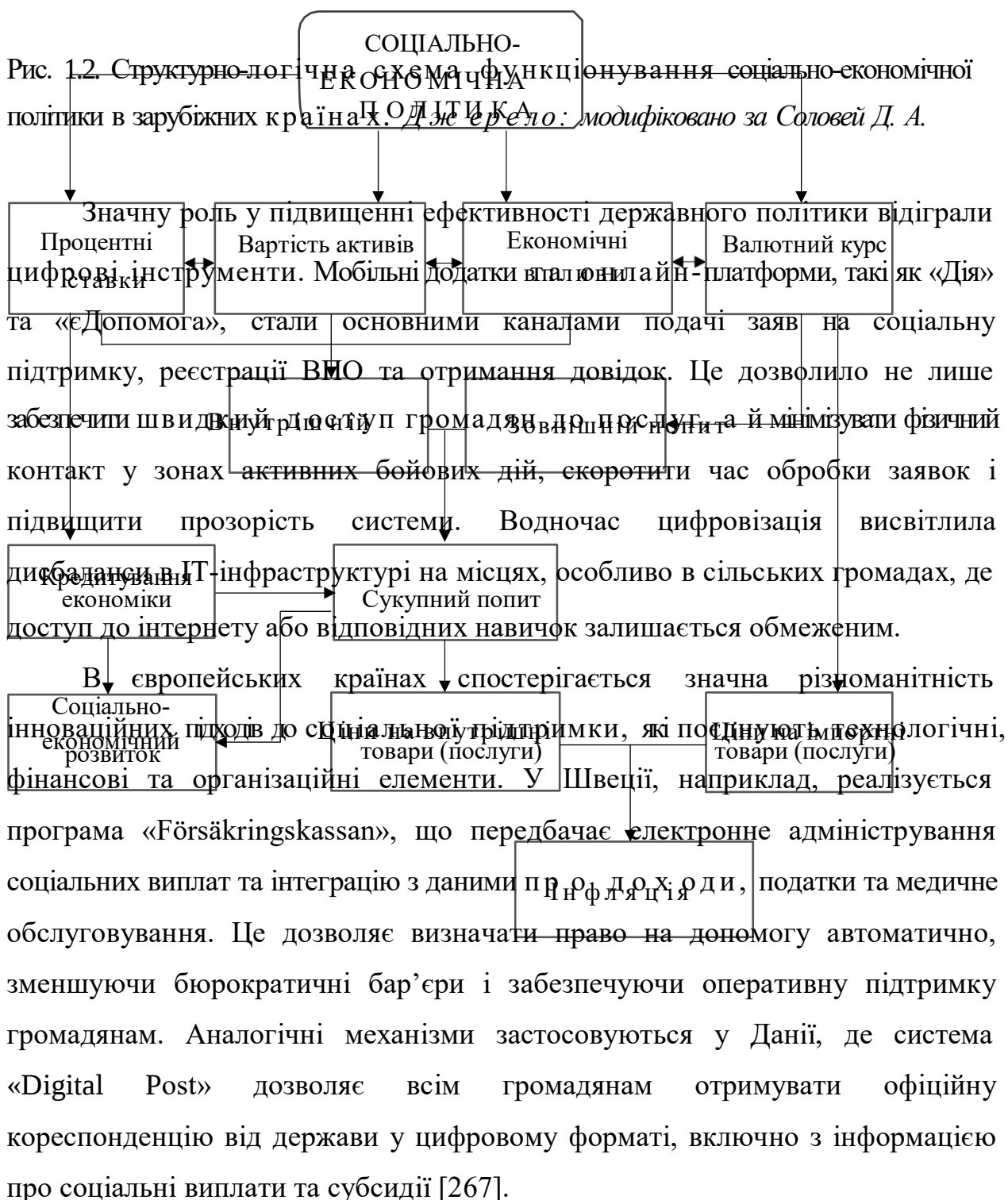
працівник може бути найнятий за строковим контрактом [227]. До країн, які виправдовують дерегуляцію ринку праці економічними труднощами, належать Словенія, Чехія, Греція, Португалія, Румунія та Іспанія.

Вивчення європейського досвіду дозволяє виокремити практичні уроки для України, серед яких оптимізація нормативно-правової бази, впровадження цифрових сервісів, інтеграція державних та громадських ресурсів, а також орієнтація на індивідуальні потреби громадян. Ці підходи можуть стати основою модернізації системи соціальної підтримки в Україні, підвищуючи її ефективність, доступність та адаптивність до сучасних викликів.

З іншого боку, деякі держави-члени ЄС зіткнулися з конфліктом між дерегуляцією тимчасової зайнятості та законодавством ЄС. Країни, які уточнили умови такого працевлаштування, включають Іспанію, Швецію (під тиском Єврокомісії), Словаччину (вийшла з частини «кризового» законодавства) та Фінляндію. Іншим важливим питанням стали нові види договорів, які обмежено підпадають під дію трудового законодавства та правових актів ЄС [256]. Як правило, цей вид зайнятості характеризується нижчим рівнем захисту як з точки зору гарантії роботи, так і соціального забезпечення. Країни, які розширили сферу дії таких контрактів для молодих людей, – Франція та Іспанія. До країн, де все частіше використовується нестандартна зайнятість, належать Великобританія та Словаччина.

У відповідь на безпрецедентні соціальні виклики, уряд України активізував реалізацію цілого спектра антикризових механізмів у сфері соціального захисту. Одним із ключових напрямів стало нормативне спрощення процедур призначення та виплати соціальних допомог. Зокрема, було запроваджено спеціальні правові режими для забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій та постраждалих від бойових дій громадян [212]. Законодавчі ініціативи

передбачали спрощення документообігу, автоматизацію призначення виплат і тимчасову відмову від перевірок матеріального стану вразливих категорій.

Враховуючи динаміку створення та ліквідації робочих місць у країнах ЄС за галузями, можна помітити диференціацію залежно від кваліфікації працівників. Важливо, що в кожній із галузей спостерігалось збільшення

зайнятості службовців як нижчої, так і вищої кваліфікації. Другим за масштабом втрат сектором було промислове виробництво, хоча тут падіння було меншим. З точки зору заробітної плати, зміни в зайнятості мали сильніший негативний вплив на працівників з низькою заробітною платою. В Італії стало легше звільняти працівників з економічних причин, а також зменшувати розмір допомоги по безробіттю та обмежувати термін її виплати. У свою чергу, в Іспанії звільнення працівників стало простішим у випадку складного становища підприємства, що супроводжувалося зменшенням розміру допомоги по безробіттю [227; 231].

У Німеччині успішно функціонує інтегрована система соціальної допомоги та ринку праці, яка поєднує програми страхування по безробіттю, допомоги малозабезпеченим сім'ям та професійної перепідготовки. Ця модель дозволяє не лише забезпечити матеріальну підтримку, а й стимулювати працевлаштування, що підвищує економічну самостійність громадян. У Франції впроваджено механізм автоматичних соціальних виплат через електронні картки для сімей з дітьми, що зменшує ризик затримок і сприяє більш ефективному використанню державних ресурсів.

З боку інституційної архітектури соціального захисту, важливою тенденцією стало посилення ролі місцевих органів влади, які отримали більше повноважень і відповідальності в межах децентралізації. Уряду довелося забезпечити швидку адаптацію механізмів взаємодії між центральними та муніципальними рівнями, щоби гарантувати безперервність надання допомоги у надзвичайних умовах. Фінансування соціального захисту населення в умовах війни є складним завданням для держави, яка одночасно повинна забезпечувати обороноздатність, підтримувати критичну інфраструктуру та утримувати базові функції публічного управління.

Надзвичайна ситуація також торкнулася тривалості робочого дня, компенсації понаднормового та розрахункового часу. В деяких країнах ці питання активно обговорювали соціальні партнери, а реформи, спрямовані на

менш сприятливі умови зайнятості, були проведені в Греції, Ірландії, Бельгії, Румунії, Португалії, Литві та Кіпрі. Загальним напрямком реформ було скорочення відпусток та скасування заборони працювати в неробочі дні. Подібні зміни відбулися, наприклад, у Словенії та Португалії. Реформи в деяких країнах Східної Європи (Чехії, Угорщині, Польщі) йшли у протилежному напрямку. Нарешті, у багатьох країнах реформи ринку праці були спрямовані на скорочення тривалості робочого часу [238].

Особливу увагу в європейських країнах приділяють використанню аналітичних інструментів та великих даних для прогнозування потреб громадян. У Великій Британії система «Universal Credit» поєднує фінансову підтримку, моніторинг доходів та рекомендації щодо працевлаштування на основі алгоритмів, що дозволяє адаптувати допомогу до конкретної ситуації родини або особи. Крім того, застосовуються механізми оцінки ефективності програм, що допомагає державі коригувати політику та забезпечувати цільове спрямування ресурсів [276].

За таких умов соціальні витрати бюджету зазнали суттєвого тиску, що вимагало перегляду пріоритетів фінансової політики. Для забезпечення платоспроможності соціальних зобов'язань уряд активно використовує інструменти міжбюджетного перерозподілу. Основною формою виступають державні субвенції та дотації місцевим бюджетам, які забезпечують реалізацію соціальних програм на рівні територіальних громад. У критичних регіонах було застосовано механізми екстреної фінансової підтримки, що дозволяють швидко спрямовувати кошти до найбільш постраждалих областей.

Важливим аспектом є інтеграція державних, приватних та громадських ресурсів у єдину систему соціальної підтримки. У Нідерландах та Фінляндії реалізуються програми партнерства з неурядовими організаціями, які надають психологічну, освітню та соціальну підтримку у поєднанні з

фінансовими виплатами. Такий комплексний підхід дозволяє охопити більшу кількість громадян і підвищити ефективність соціальної політики.

Такі програми були запроваджені в Німеччині, Швеції (де втрата доходу частково компенсується державою) та Франції, хоча в останній вони зустріли опір профспілок і лівих партій. Зміни на ринку праці також торкнулися заробітної плати: темпи її зростання сповільнилися [118]. У більшості країн спостерігалось зниження зарплат, особливо в державному секторі. Аналіз показує, що так звана премія за роботу в державному секторі, а також системне зниження ролі працівників бюджетної сфери відбуваються в ході переговорів про заробітну плату [274].

У контексті воєнного стану цифрові технології стали критично важливим ресурсом для підтримки соціального захисту населення. В Україні електронні кабінети громадян, значно спростили доступ до соціальних послуг і дозволили оперативно реагувати на виклики війни. Ці інструменти забезпечують не лише швидке оформлення допомоги внутрішньо переміщеним особам, ветеранам, людям з інвалідністю, а й підвищують прозорість та підзвітність розподілу ресурсів.

Досвід європейських країн показує, що інноваційні підходи до соціальної підтримки базуються на інтеграції технологій, фінансових стимулів та соціальної інклюзії, забезпечуючи оперативність, прозорість і персоналізацію допомоги. Для України це створює цінний урок: модернізація системи соціальної підтримки повинна передбачати впровадження цифрових платформ, інтеграцію даних, гнучке реагування на потреби громадян та залучення партнерських структур, що забезпечить ефективність та стійкість соціальної політики.

Крім того, цифрові платформи дозволяють збирати аналітичні дані, що дають змогу оперативно коригувати соціальну політику з урахуванням змін ситуації на місцях. Це особливо важливо в умовах нестабільності, коли традиційні статистичні методи виявляються надто повільними. Водночас,

попри значний прогрес, існують і виклики цифровізації соціального захисту [4; 55]. Зокрема, нерівність у доступі до інтернету в регіонах, особливо в сільській місцевості та зонах бойових дій, обмежує можливості повсюдного використання цифрових сервісів.

Для контексту соціальної політики, окрім ситуації на ринку праці, особливо важливим є макроекономічний стан, зокрема динаміка валового внутрішнього продукту (ВВП) та стан державних фінансів. Питання фіскальної стійкості набули пріоритету над антициклічними діями як у практиці управління державними фінансами, так і в політичній риториці, особливо на європейському рівні. Безпосередня роль Європейського Союзу у формуванні соціальної політики на рівні держав-членів обмежена. Це пов'язано з економічною структурою євроінтеграційного проекту: економічна інтеграція, включно з питаннями державних фінансів, відбувається швидше, тоді як інтеграція систем соціальної політики рухається значно повільніше [85; 118]. У результаті, хоча добробут залишається здебільшого у сфері національних держав, макроекономічний контекст дедалі більше визначається європейськими інституціями.

Економічна надзвичайна ситуація сприяла зростанню державної заборгованості в багатьох країнах ЄС, що стало наслідком одночасного надання допомоги фінансовому сектору та збільшення соціальних видатків при скороченні податкової бази. Високий рівень державного боргу залишатиметься ключовим викликом для урядів у найближчі роки [263]. Тиск Європейської Комісії щодо зменшення податкової бази та пропозиції щодо раціонального використання коштів на соціальні цілі може сформувати довгострокову стратегію зміни правил функціонування соціальної сфери.

Аналіз соціальних систем європейських країн демонструє, що ефективність підтримки населення значною мірою залежить від інтеграції фінансових, технологічних та організаційних механізмів. У країнах Північної Європи, таких як Швеція та Данія, основна увага приділяється персоналізації

послуг та цифровізації процесів, що дозволяє швидко реагувати на зміну соціально-економічної ситуації громадян. У Німеччині та Франції інтегрують соціальні виплати з ринком праці, що забезпечує одночасно підтримку і стимулює зайнятість [269]. Такі підходи підкреслюють, що сучасна система соціальної підтримки повинна бути не лише ресурсною, а й адаптивною до індивідуальних потреб та економічних умов.

Вивчення міжнародного досвіду показує, що країни, які стикалися з кризами, військовими конфліктами, економічними потрясіннями або природними катастрофами застосовували комплексні підходи до соціального захисту, що можуть бути корисними для України. Наприклад, Польща, яка прийняла понад 2 мільйони біженців з України, організувала масштабну систему соціальної підтримки, що включає адресні грошові виплати, доступ до ринку праці, медичного забезпечення та освіти. Перевага польської моделі полягає в інтеграції соціальних послуг із залученням місцевих громад та неурядових організацій, що підвищує оперативність і гнучкість реагування [118].

Доказом посиленого фіскального акценту стало прийняття двох пакетів регуляцій, що жорстко регулюють поведінку країн єврозони. Разом з тим, критичний аналіз посилення ролі Комісії та Європейської Ради у фіскальних питаннях показує, що залишається простір для політичних дій держав-членів. Розширення компетенції ЄС у сфері макроекономічної стабільності не передбачає повної автоматизації адаптаційних дій на національному рівні [227]. У короткостроковій перспективі надзвичайні ситуації залишаються викликом, оскільки податкова база скорочується через зростання безробіття, а тиск на видатки, спрямовані на пом'якшення наслідків кризи, зростає.

Досвід Великої Британії, де функціонує система «Universal Credit», показує, що аналітика великих даних та алгоритмічне прогнозування потреб громадян дозволяє оптимізувати витрати держави та зменшувати час отримання допомоги. При цьому важливою складовою є постійний

моніторинг результатів програм, що дозволяє коригувати політику та уникати нерівномірного розподілу ресурсів. Аналогічні практики у Нідерландах і Фінляндії демонструють ефективність комплексного підходу, коли державні, приватні та громадські ресурси взаємодіють в рамках єдиної системи соціальної підтримки [276].

Ізраїль має багаторічний досвід мобілізації ресурсів для соціального захисту в умовах постійної військової загрози. В країні створена система швидкого реагування на надзвичайні ситуації, яка включає як оперативні грошові допомоги, так і довгострокові програми підтримки ветеранів і сімей загиблих. Ізраїль також активно використовує цифрові платформи для моніторингу потреб населення, що дозволяє ефективно коригувати соціальну політику у відповідь на кризові події [45].

Для України ключовим уроком є необхідність створення інтегрованої системи, яка поєднуватиме фінансові виплати, цифрові сервіси та механізми соціальної інклюзії. Ця система повинна враховувати регіональні особливості, рівень доходів, демографічні та соціальні потреби громадян. Особливо актуальною є цифровізація процесів, що дозволяє зменшити бюрократичні перепони, підвищити прозорість та контроль за використанням ресурсів, а також забезпечити персоналізований підхід до кожного отримувача соціальної допомоги.

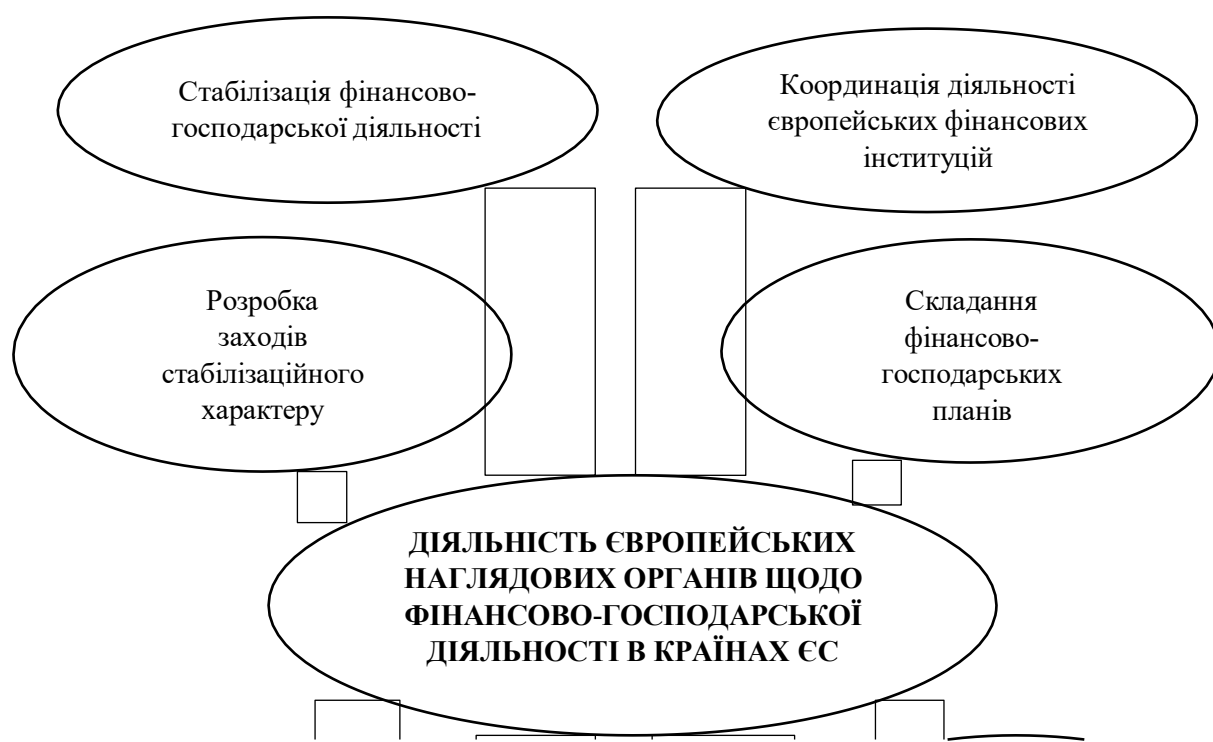

Рис. 1.3. Діяльність європейських наглядових органів щодо фінансово-господарської діяльності в ЄС. Джерело: модифіковано за Медвецькою Т. В.

Хорватія, яка після розпаду Югославії пережила тривалу війну і масштабну гуманітарну кризу, розробила системний підхід до відновлення соціального захисту. Ключовим елементом хорватської моделі стало поетапне впровадження реформ у сфері соціального забезпечення, що поєднували державну допомогу з залученням міжнародної технічної та фінансової підтримки. Особливу увагу приділяли реінтеграції внутрішньо переміщених осіб та ветеранів, що передбачало комплексні програми психологічної підтримки і медичного обслуговування [11; 46].

Країни Європейського Союзу продемонстрували різні підходи до вирішення цієї проблеми. З одного боку, в умовах рецесії деякі уряди знизили податковий тиск і ставки корпоративного податку, сподіваючись, що це стимулюватиме економічне зростання. Інші країни, навпаки, підвищили податки з метою скорочення дефіциту бюджету та стримування зростання державного боргу. У середньому в країнах-членах ЄС переважало зниження податкових ставок, що призвело до скорочення бюджетних надходжень. У багатьох випадках фіскальні дисбаланси, викликані зниженням податків, стали аргументом для витрат на соціальну політику (рисунк 1.3).

Важливим уроком хорватського досвіду є необхідність балансування між централізацією та децентралізацією повноважень у соціальній сфері. Післявоєнна децентралізація дозволила місцевим органам влади оперативно реагувати на соціальні потреби, проте ефективна координація з центральним урядом і міжнародними донорами була критичною для збереження стабільності фінансування і якості послуг. Україна може використати ці напрацювання у формуванні своєї стратегії відновлення соціальної сфери в умовах тривалої нестабільності.

Важливо враховувати, що адаптація європейських моделей потребує комплексного підходу, включаючи зміни у законодавчій базі, організаційних структурах та фінансовому забезпеченні. Українська система соціальної підтримки має переорієнтуватися на інтеграцію державних та громадських ресурсів, розвиток цифрових платформ, автоматизацію процесів надання допомоги та створення механізмів оцінки ефективності програм. Тільки поєднання цих компонентів забезпечить стійкість системи та ефективне реагування на соціальні виклики.

Таким чином, аналіз інноваційних підходів у Європі дозволяє зробити висновок, що модернізація соціальної підтримки в Україні потребує комплексних змін: інтеграції фінансових, технологічних та організаційних механізмів, впровадження цифрових сервісів та адаптації програм до конкретних потреб громадян. Такий підхід забезпечить не лише ефективність витрачання ресурсів, а й формування стійкої системи соціального захисту, здатної реагувати на сучасні виклики та сприяти підвищенню якості життя населення.

Нерівність у доступі до соціальних послуг залишається гострою проблемою. Особливо це стосується людей у сільській місцевості, людей похилого віку, осіб з інвалідністю та ветеранів, які часто мають обмежений доступ до цифрових сервісів і офлайн-центрів підтримки. Недосконалість системи адресності допомоги призводить до випадків несправедливого

розподілу ресурсів, що знижує довіру громадян до державних інституцій [125]. В умовах війни ці проблеми набувають особливого значення, оскільки від ефективності соціального захисту залежить стабільність суспільства.

Аналіз європейського досвіду свідчить, що успішна трансформація системи соціальної підтримки можлива лише за умови комплексного підходу, який поєднує законодавчі, фінансові та технологічні інструменти. В Україні, де соціальна інфраструктура та цифрові сервіси перебувають на стадії активного розвитку, інтеграція інноваційних практик є надзвичайно актуальною. Перш за все, мова йде про створення електронної платформи, яка об'єднає інформацію про соціальні виплати, субсидії, програми професійної адаптації та медичну допомогу, що дозволить громадянам отримувати персоналізовану підтримку без зайвої бюрократії.

Паралельно необхідно розвивати інфраструктуру офлайн-підтримки, особливо в сільських та прифронтових районах, шляхом створення центрів допомоги та мобільних команд соціальних працівників. Важливо також посилити координацію між різними рівнями влади, а також з громадськими та міжнародними організаціями, що забезпечить більш цілісний та системний підхід до вирішення соціальних проблем. Система адресності має бути переглянута із впровадженням більш точних критеріїв та прозорих процедур, що підвищить довіру та ефективність розподілу ресурсів. Нарешті, в пріоритеті розробка довгострокових програм реінтеграції ветеранів, постраждалих сімей та ВПО, які враховують не лише матеріальні, а й соціально-психологічні аспекти.

Багато країн, які зіткнулися з військовими конфліктами, економічними кризами або природними катастрофами, розробили ефективні моделі подолання викликів у сфері соціального захисту. Наприклад, у Німеччині та Швеції широко застосовуються комплексні соціальні пакети, що поєднують грошову допомогу з програмами працевлаштування, освіти і психологічної

підтримки, що сприяє довготривалій соціальній інтеграції постраждалих груп [233].

Важливим аспектом трансформації є адаптація законодавства під потреби цифровізації та інтеграції різних соціальних інструментів. Законодавчі акти повинні передбачати гнучкість у наданні допомоги, чіткі алгоритми контролю та прозорі механізми оцінки ефективності програм [92]. На європейському прикладі видно, що без узгодженої нормативної бази навіть високотехнологічні рішення можуть бути малоефективними, оскільки виникають проблеми із забезпеченням прав громадян та цільовим використанням ресурсів.

Фінансове забезпечення трансформації також потребує особливої уваги. Державні ресурси мають бути спрямовані не лише на виплати, а й на розвиток інфраструктури соціальних сервісів та навчання персоналу. Паралельно доцільно залучати міжнародні програми підтримки та партнерські ініціативи, що дозволяє компенсувати дефіцит фінансування та забезпечує більш широкий спектр послуг для громадян. Важливо, щоб усі ресурси використовувалися ефективно та адресно, орієнтуючись на потреби найбільш вразливих груп населення.

У США у відповідь на економічні потрясіння діє розгалужена система соціального страхування, яка включає автоматичне перерахування допомог безпосередньо на банківські рахунки громадян, а також широке використання цифрових платформ для моніторингу потреб населення. Особливу увагу приділяють швидкості реакції та гнучкості у коригуванні програм залежно від динаміки кризових явищ [279]. Канада відома своєю моделлю взаємодії між центральною владою і місцевими громадами, де ключову роль відіграє децентралізація соціальних послуг і підтримка громадських організацій [118]. Такий підхід дозволяє оперативно адаптувати соціальні програми під специфіку регіонів та забезпечує високу залученість населення до процесів прийняття рішень.

Не менш критичним є розвиток аналітичних та прогнозних інструментів, які дозволяють оцінювати ефективність програм і передбачати зміни в соціально-економічному середовищі. Використання великих даних і алгоритмічних моделей дозволяє планувати обсяги фінансової підтримки, визначати пріоритетні напрямки соціальних програм та швидко адаптувати політику до нових викликів, таких як демографічні зміни, економічні кризи або надзвичайні ситуації.

Уряди країн, які найбільше постраждали від кризи, вирішили запровадити пакети жорсткої економії. Проте такий підхід часто виявлявся неефективним: ці країни продовжують систематично нарощувати державний борг. Водночас міжнародні організації, зокрема Міжнародний валютний фонд, визнають, що стратегія жорсткої економії не завжди допомагає подолати економічну кризу [257]. Для країн, які постраждали менше, альтернативною стратегією стала так звана «попереджувальна економія», що передбачає обережне посилення фіскальної дисципліни без різких скорочень соціальних видатків.

Отже, трансформація української системи соціальної підтримки на основі європейського досвіду потребує синтезу законодавчого удосконалення, цифровізації процесів, фінансового забезпечення та аналітичної інтеграції. Тільки комплексний підхід дозволяє сформувати адаптивну, ефективну та прозору систему, здатну забезпечити стабільність та соціальну справедливість у країні. Впровадження таких інноваційних підходів не лише підвищує якість соціальних послуг, але й створює основу для довгострокового розвитку соціальної політики України, орієнтованої на інтереси громадян.

Важливою складовою міжнародних практик є залучення технологій для забезпечення прозорості та ефективності використання ресурсів, а також активна співпраця з міжнародними організаціями, що надають технічну, фінансову та експертну підтримку. Ці приклади демонструють, що

поєднання державної відповідальності, децентралізованого управління та інноваційних рішень є ефективною стратегією подолання соціальних криз. Для ефективного подолання викликів соціального захисту в умовах війни та економічної нестабільності необхідно створити інтегровану систему, яка поєднує цифровізацію, децентралізацію та інноваційні підходи до управління ресурсами.

Основою такої системи має стати універсальна платформа соціальних послуг, яка забезпечує автоматизований збір, обробку і аналіз даних про потреби громадян у реальному часі. Це дозволить своєчасно реагувати на зміни у соціально- економічній ситуації та оперативно коригувати державні програми. Ключовим елементом є посилення співпраці між центральними органами влади, місцевим самоврядуванням та громадськими організаціями. Зокрема, слід впровадити механізми спільного планування і виконання соціальних програм із залученням громадськості, що підвищить прозорість та відповідальність у використанні бюджетних коштів.

Вивчення європейського досвіду інноваційних підходів до соціальної підтримки дозволяє зробити висновок, що ефективна система соціального захисту будується на інтеграції фінансових, технологічних та законодавчих механізмів. Для України це означає необхідність формування адаптивної моделі, яка поєднує цифрові сервіси, гнучкі нормативні рамки та адресну підтримку громадян, особливо вразливих груп. Глибокий аналіз свідчить, що саме персоналізація послуг, прозорість процесів та швидка реакція на соціально-економічні виклики визначають стійкість системи соціальної підтримки [115-117].

Особливу увагу варто приділити розвитку системи адресності допомоги для забезпечення рівного доступу всіх категорій населення, особливо вразливих груп. Одночасно пропонується розвивати мобільні соціальні служби, які будуть забезпечувати підтримку в сільських і прифронтових регіонах, де цифрові сервіси мають обмежене застосування. Ці

служби мають працювати в тісній взаємодії з місцевими громадами, надаючи комплексні соціальні, психологічні та юридичні консультації. Також важливим напрямком є підвищення кваліфікації соціальних працівників із використанням сучасних технологій та методик.

Нарешті, для фінансової стабільності системи соціального захисту слід розробити багатоканальну модель фінансування, яка поєднуватиме державний бюджет, міжнародну допомогу та інвестиції в соціальні інновації. Запровадження прозорих механізмів контролю та моніторингу використання ресурсів забезпечить підвищення ефективності і довіри громадян до державних інститутів. Важливо забезпечити стабільне фінансування соціального захисту через диверсифікацію джерел: державний бюджет, міжнародну допомогу, приватний сектор і грантові програми. Запровадження системи незалежного аудиту та моніторингу допоможе зміцнити довіру громадян до соціальних інституцій і підвищить ефективність використання ресурсів.

Ключовим аспектом трансформації є цифровізація, яка дозволяє не лише оптимізувати процеси надання допомоги, а й забезпечити аналітичний контроль та прогнозування потреб населення. Українська система може інтегрувати електронні платформи для оформлення заяв, моніторингу виплат та оцінки ефективності програм. Водночас важливою умовою є підготовка персоналу та навчання громадян користуватися цифровими сервісами, що зменшує соціальну нерівність і сприяє широкому охопленню програм підтримки.

Забезпечення ефективної державної політики соціального захисту населення в умовах війни та економічної нестабільності потребує комплексного, системного підходу. Поєднання інноваційних цифрових технологій, децентралізованого управління, а також тісної взаємодії між державними органами, місцевими громадами та міжнародними партнерами створює передумови для підвищення адаптивності і стійкості соціальної

сфери [110, с. 59]. Водночас, успішна реалізація таких підходів залежить від подолання наявних проблем із доступом до соціальних послуг, якісного фінансування та прозорості управління ресурсами.

Не менш важливим є законодавче забезпечення інноваційних підходів. Законодавство має бути гнучким, передбачати оперативне реагування на зміни в економіці та соціальних потребах громадян і створювати умови для прозорого використання фінансових ресурсів. При цьому нормативна база повинна забезпечувати захист прав громадян та чітке визначення процедур надання допомоги. Досвід європейських країн демонструє, що без цього навіть високотехнологічні рішення можуть втратити ефективність.

Фінансово-економічні механізми мають бути комплексними і передбачати не лише виплати громадянам, а й розвиток інфраструктури соціальних сервісів та залучення партнерських ресурсів. Міжнародні програми, співпраця з неурядовими організаціями та приватним сектором дозволяють підвищити масштабність та різноманіття послуг, а також забезпечують гнучкість реагування на надзвичайні ситуації та кризові явища.

Державна політика соціального захисту в умовах війни та економічної нестабільності є надзвичайно складним і багатогранним процесом, який вимагає гнучкості, оперативності та високого рівня координації між різними рівнями влади. Поєднання традиційних соціальних інструментів із сучасними цифровими технологіями дозволяє забезпечити своєчасну та адресну допомогу найвразливішим категоріям населення. Національна система соціального захисту стикається із значними проблемами, серед яких нерівність до соціальних послуг, недостатня координація між центральними та місцевими органами влади, а також обмеженість ресурсного забезпечення.

Стратегічна перспектива розвитку системи соціальної підтримки в Україні полягає у створенні інтегрованої, прозорої та адаптивної моделі, яка поєднує цифрові технології, фінансове забезпечення та законодавчі гарантії. Така система дозволяє не лише підвищити ефективність соціальної

допомоги, а й формує довгострокову соціальну стійкість, підвищує довіру громадян до державних інститутів та створює основу для модернізації політики соціального захисту в умовах сучасних викликів і трансформацій.

Подолання зазначених викликів потребує впровадження комплексних механізмів, що передбачають децентралізацію, розвиток мобільних соціальних служб та удосконалення системи адресності, що сприятиме підвищенню якості та доступності допомоги. Закордонні практики підтверджують, що успішними є ті моделі соціального захисту, які поєднують централізоване фінансування і стандартизацію з гнучкістю децентралізованого управління і активною участю громадськості. Особливу увагу приділяють прозорості, ефективності використання ресурсів та швидкості реагування на кризові ситуації, що створює умови для підтримання соціальної стабільності, що є національним пріоритетом та безпосередньо впливає на безпеку та перспективи відновлення держави.

Висновки до розділу 1

Глобальні виклики стали підґрунтям для формування комплексу заходів, спрямованих на запровадження ефективних механізмів публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку. У цих умовах на органи публічної влади покладається обов'язок створення належних умов для добробуту українського суспільства, що визначає нові пріоритети та завдання на сучасному етапі розвитку. Визначення поточного рівня соціально-економічного розвитку країни та оцінка потенціалу його зростання в перспективі стали основою для ухвалення рішень щодо довгострокового розвитку держави й відправною точкою трансформації Національної економічної стратегії.

Соціально-економічний розвиток у сучасних умовах має набувати стратегічного характеру та бути орієнтованим на формування і реалізацію цілей суб'єктів підприємницької діяльності. Очікуваним результатом такого підходу є досягнення економічної стабільності, яку доцільно оцінювати за показниками фінансової стійкості, ринкової активності та рівня конкурентоспроможності. Система забезпечення економічного розвитку передбачає реалізацію превентивних заходів, спрямованих на мінімізацію загроз, особливо в періоди масштабних суспільних трансформацій.

У сфері соціальної підтримки населення актуальним є впровадження комплексу заходів, спрямованих на забезпечення громадян товарами першої необхідності, підтримку галузей економіки, що перебувають у зоні підвищеного ризику, а також стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу. Стратегія економічного розвитку дозволяє врахувати розбіжності між запланованими видатками та фактичними фінансовими можливостями держави, що створює підґрунтя для коригування політики з метою досягнення належного рівня соціального захисту населення.

Активне застосування стабілізаційних сценаріїв створює передумови для збереження належного рівня соціального захисту населення та підтримання економічного зростання. Запобігання соціальній дестабілізації значною мірою залежить від своєчасного виявлення ризиків і загроз, адже їх ідентифікація, а також визначення можливих шляхів реагування й нейтралізації дають змогу окреслити основні етапи соціально-економічного розвитку в умовах сучасних глобалізаційних викликів.

Подальший розвиток взаємин між Україною та Європейським Союзом має ґрунтуватися на засадах рівноправного соціально-економічного партнерства, гармонізації правових норм і підвищення ефективності публічного управління. Реалізація цих принципів сприятиме усуненню технічних бар'єрів у взаємодії між Україною та ЄС, розширенню доступу українських громадян до європейського простору та створенню сприятливих

умов для присутності громадян ЄС в Україні. Запозичення та впровадження зарубіжного досвіду управління кризовими процесами забезпечить більш повне дотримання соціально-економічних стандартів і посилить інтеграцію України до європейського нормативного простору в більшості сфер суспільно-економічного життя.

Для формування дієвої стратегії реагування на глобалізаційні виклики першочерговим завданням є оперативне визначення чинників виникнення соціальної кризи, а також оцінка масштабів їхнього впливу на населення. Такий підхід є необхідним для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, оскільки адекватне реагування на суспільні трансформації дає змогу досягти очікуваних результатів у відносно короткостроковій перспективі. Суттєвого значення набуває реформування системи державно-приватного партнерства, адже на сучасному етапі саме інноваційно орієнтована соціально-економічна політика виступає ключовим чинником розвитку. Державно-приватне партнерство доцільно розвивати в межах багатовекторної моделі, яка передбачає горизонтальну координацію співпраці між органами публічної влади, суб'єктами підприємницької діяльності та інститутами громадянського суспільства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГОЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

2.1 Реалізація національних програм соціального захисту в контексті ефективності інституційного забезпечення у трансформаційний період

Соціальна сфера посідає центральне місце в системі державної політики, оскільки безпосередньо впливає на рівень добробуту населення, соціальну стабільність та якість життя громадян. В умовах соціально-економічних трансформацій, демографічних змін, зростання соціальних ризиків та зовнішніх викликів, таких як війна або економічна криза, роль держави у формуванні ефективної системи соціального захисту істотно зростає. Через механізми державного регулювання забезпечується баланс між економічними можливостями країни та потребами різних соціальних груп, а

також створюються умови для підтримки соціальної рівноваги та інтеграції вразливих категорій населення. Водночас важливо, щоб соціальна політика базувалася на комплексному аналізі потреб громадян і передбачала стратегічне планування, що дозволяє оперативно реагувати на зміни у соціальному середовищі та запобігати поглибленню соціальної нерівності.

Ефективність соціальної політики значною мірою залежить від обраної моделі соціального управління та інституційних механізмів її реалізації. Різні країни формують власні підходи до організації соціального захисту, спираючись на історичні традиції, рівень економічного розвитку та особливості державного управління [68; 118]. У цьому контексті особливої уваги потребує аналіз теоретичних моделей соціального управління, які визначають характер державного втручання, ступінь централізації та гнучкість системи соціального захисту. Вивчення таких моделей дозволяє не лише оцінити ефективність існуючих практик, а й обґрунтувати необхідність модернізації механізмів соціального управління для підвищення їх адаптивності до сучасних викликів.

Державне регулювання соціального захисту є ключовим елементом соціальної політики будь-якої країни та спрямоване на забезпечення мінімальних стандартів життя, соціальної стабільності та рівності можливостей для всіх верств населення. Основною метою таких заходів є не лише надання матеріальної допомоги громадянам, які її потребують, але й запобігання соціальній нерівності, підтримка уразливих груп та формування умов для соціальної інтеграції [69]. Соціальний захист включає широкий спектр дій, що охоплюють пенсійне забезпечення, допомогу сім'ям з дітьми, підтримку людей з інвалідністю, безробітних та внутрішньо переміщених осіб, а також доступ до охорони здоров'я та освіти [Додатки].

Соціальне управління є ключовим компонентом державної політики, оскільки воно забезпечує регулювання суспільних відносин у сфері соціального захисту населення. У зарубіжній практиці існує декілька

теоретичних моделей соціального управління, які дають можливість державам ефективно організовувати соціальні послуги та захист громадян, зокрема в умовах трансформаційних процесів [118, с. 49, 77].

Однією з класичних моделей є модель бюрократичного управління, яка базується на принципах максівської бюрократії: чітка ієрархія, формалізація процесів, стандартизація процедур та суворе дотримання правил. Ця модель традиційно застосовується у країнах із розвинутими державними адміністраціями, де соціальна політика організована централізовано. Вона забезпечує високу прогнозованість та стабільність функціонування системи соціального захисту, проте має обмеження у гнучкості та адаптивності до швидких соціально-економічних змін.

Інституційна структура державного регулювання соціального захисту в Україні охоплює як центральні, так і регіональні органи влади. Основним координаційним органом є Міністерство соціальної політики України, яке формує державну політику, розробляє програми соціальної підтримки та контролює їх виконання [166]. Важливу роль відіграють Пенсійний фонд України та центри зайнятості, які забезпечують реалізацію соціальних виплат, пенсійних програм та заходів щодо працевлаштування громадян [Додатки]. На місцевому рівні виконання політики соціального захисту покладається на органи місцевого самоврядування та соціальні служби, які адаптують державні програми до потреб конкретних громад, координують надання допомоги та моніторять ефективність реалізації заходів.

Іншою значущою моделлю є ринково-орієнтована або «ліберальна» модель соціального управління, яка характерна для США та Великої Британії. Вона передбачає мінімізацію прямого державного втручання та максимізацію ролі ринку і приватних структур у наданні соціальних послуг. Державна роль у такій моделі обмежується регулюванням і контролем, а основна відповідальність за соціальний захист покладається на індивідуумів та недержавні організації [107; 279]. Позитивним аспектом такої моделі є

стимулювання ефективності та інновацій, проте вона може призводити до соціальної нерівності та недостатнього захисту найбільш вразливих верств населення.

Крім державних інституцій, важливу роль у сфері соціального захисту відіграють недержавні та громадські організації, які забезпечують додаткові послуги, допомогу в кризових ситуаціях та сприяють інтеграції соціально вразливих груп [98, с. 19; 102]. Таке партнерство дозволяє підвищувати ефективність соціальної політики, зменшувати навантаження на державний бюджет та розширювати спектр надання послуг. Особливо важливим є координація між державними та недержавними структурами у кризових умовах, наприклад під час війни або природних катастроф, коли потреби населення зростають, а ресурси держави обмежені.

Європейська модель «соціальної держави» або скандинавська модель соціального управління робить акцент на високому рівні державного забезпечення соціальних послуг та універсальному доступі до них. Вона поєднує елементи ринкового регулювання та централізованого управління, забезпечуючи комплексний захист громадян, включаючи охорону здоров'я, пенсійне забезпечення та соціальні допомоги [187, с. 99-100]. Ця модель характеризується високими стандартами соціальної справедливості та широкими програмами перерозподілу ресурсів, що може бути важливим орієнтиром для модернізації української системи соціального захисту, яка наразі потребує підвищення доступності та якості соціальних послуг.

Загальні засади та інституційна структура державного регулювання соціального захисту визначають ефективність реалізації політики соціальної підтримки населення. Чітке розмежування повноважень центральних та місцевих органів, інтеграція громадських та приватних структур, а також прозорі механізми контролю та координації створюють умови для стабільного функціонування системи соціального захисту, здатної реагувати

на сучасні виклики та забезпечувати мінімальні стандарти життя громадян у будь-яких соціально-економічних умовах [207].

Крім того, у сучасній зарубіжній практиці активно застосовується модель мережевого управління (network governance), що передбачає взаємодію державних, недержавних організацій та громадян у процесі прийняття рішень та надання соціальних послуг. Такий підхід забезпечує гнучкість, інноваційність та оперативність реагування на соціальні виклики, що особливо важливо для країн, що перебувають у стані реформування соціальної сфери, таких як Україна [91, с. 39-40].

Таким чином, зарубіжні моделі соціального управління демонструють різні підходи до організації системи соціального захисту: від жорстко централізованого до мережевого та ринково орієнтованого. Їхнє використання в Україні може сприяти підвищенню ефективності, адаптивності та інноваційності системи соціального захисту, особливо у контексті інтеграції міжнародних практик та адаптації до сучасних соціально-економічних умов.

Державні програми соціального захисту спрямовані на забезпечення матеріальної, соціальної та психологічної підтримки громадян, які опинилися у складних життєвих обставинах. Одним із ключових напрямів є програми матеріальної допомоги, що включають соціальні виплати, субсидії на житлово-комунальні послуги та допомогу внутрішньо переміщеним особам [90; 209]. Такі програми дозволяють забезпечити базові потреби населення, підтримати уразливі категорії громадян та зменшити соціальну напругу у кризових ситуаціях. Значна увага приділяється також системі адресної допомоги, яка базується на визначенні конкретних потреб сімей або окремих громадян, що підвищує ефективність витрат державного бюджету та гарантує цільове використання ресурсів.

Соціальне управління є складним процесом, який включає планування, організацію та контроль за реалізацією соціальної політики. У зарубіжній

науковій думці виокремлюють декілька основних моделей, що дозволяють адаптувати міжнародний досвід до умов конкретної країни.

Однією з найбільш поширених є контролююча або адміністративна модель, що базується на формалізованих процедурах та централізованому управлінні. Вона характерна для таких країн, як Німеччина та Франція, де держава має основну роль у забезпеченні соціальних гарантій [118]. Перевагою цієї моделі є системність та передбачуваність дій органів соціального захисту, що дозволяє чітко планувати бюджети та ресурси. Водночас жорстка бюрократична структура часто обмежує швидкість реагування на нові соціальні виклики та потребує модернізації інформаційних систем для підвищення ефективності.

Не менш важливим компонентом соціального захисту є пенсійне забезпечення та страхові механізми, які гарантують фінансову стабільність людей похилого віку та осіб з обмеженою працездатністю. Пенсійні програми передбачають регулярні виплати за віком, по інвалідності та у разі втрати годувальника [81, с. 56]. Крім того, страхові механізми, включаючи соціальне страхування на випадок тимчасової непрацездатності чи безробіття, дозволяють захистити громадян від фінансових ризиків, що виникають унаслідок непередбачуваних життєвих обставин. Державне регулювання цих програм забезпечує стабільність системи та рівномірний розподіл ресурсів, зменшуючи ймовірність соціальної нерівності.

Ліберальна модель, поширена у США та Великій Британії, передбачає, що держава виступає здебільшого як регулятор, а основну роль у наданні соціальних послуг відіграють приватні та громадські організації. Цей підхід стимулює конкуренцію та впровадження інновацій, проте ризикує залишити без належного захисту найбільш вразливі групи населення. Для України його елементи можуть стати корисними у сфері розвитку приватних соціальних послуг та залучення громадських ініціатив, особливо у контексті реформування пенсійної та медичної системи.

Скандинавська модель соціальної держави демонструє успішне поєднання високого рівня державних гарантій та ефективного управління ресурсами. Приклад Швеції, Норвегії та Данії показує, що універсальний доступ до соціальних послуг і прозорість управління забезпечують не тільки соціальну справедливість, а й високу громадську довіру до держави [85, с. 70]. Для України цей досвід важливий як орієнтир для формування системи соціального страхування та розвитку програми адресної допомоги.

Особлива увага держави приділяється підтримці сімей, дітей та людей з інвалідністю, оскільки вони є одними з найбільш уразливих груп населення. Програми соціальної підтримки включають виплати на дітей, допомогу багатодітним сім'ям, пільги на оплату житлово-комунальних послуг, а також спеціальні програми для дітей з інвалідністю та людей з обмеженими фізичними можливостями [86; 93]. Ці заходи спрямовані на забезпечення рівного доступу до освіти, медичних послуг та соціальної інтеграції, а також на створення умов для повноцінного розвитку та самореалізації громадян, що знаходяться у складних життєвих обставинах.

Крім традиційних програм соціальної допомоги, уряд впроваджує сучасні ініціативи у сфері охорони здоров'я, освіти та працевлаштування, які забезпечують комплексний підхід до соціального захисту. До таких заходів належать програми безкоштовного медичного обслуговування для соціально незахищених груп, підтримка професійної освіти та перекваліфікації для безробітних, а також спеціальні грантові програми для розвитку громадських ініціатив. Ці програми дозволяють поєднувати матеріальну допомогу з можливістю самореалізації та інтеграції у соціальне та економічне життя, що підвищує ефективність державної політики соціального захисту.

Нова тенденція в зарубіжному соціальному управлінні – мережеве або партнерське управління, що передбачає інтеграцію державних, приватних та громадських інститутів. Цей підхід дозволяє більш гнучко реагувати на соціальні проблеми та створювати ефективні коаліції для вирішення

комплексних питань, наприклад, у сфері охорони здоров'я та соціальної підтримки сімей [3, с. 88]. Для України впровадження мережевого підходу може стати ефективним інструментом модернізації, особливо на регіональному рівні, де необхідна швидка адаптація до локальних потреб.

Зарубіжні теоретичні моделі соціального управління пропонують різноманітні інструменти для підвищення ефективності соціального захисту. Україна має можливість комбінувати елементи централізованого, ринково орієнтованого та мережевого підходів для створення системи, яка буде ефективною, прозорою та соціально справедливою.

Таким чином, державні програми соціального захисту в Україні охоплюють широкий спектр заходів, спрямованих на підтримку різних категорій населення та забезпечення соціальної справедливості. Вони поєднують матеріальну допомогу, пенсійне та страхове забезпечення, спеціальні програми для уразливих груп, а також ініціативи в сферах охорони здоров'я, освіти та працевлаштування [Додатки]. Комплексний підхід дозволяє забезпечити цільове використання ресурсів та підвищити ефективність державного регулювання соціального захисту в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

У сучасній науковій літературі соціальне управління розглядається не лише як механізм організації соціального захисту, а й як інструмент підвищення соціальної ефективності та справедливості [6; 13; 96]. Аналіз зарубіжних моделей соціального управління дозволяє визначити сильні та слабкі сторони різних підходів та оцінити їхню придатність для українських умов.

Державне регулювання соціального захисту здійснюється через комплекс взаємопов'язаних механізмів, що включають законодавчі, фінансові та організаційні інструменти. Законодавчі механізми передбачають створення нормативно-правової бази, яка регулює права та обов'язки громадян і державних органів у сфері соціального захисту. До основних

документів належать закони про соціальний захист населення, пенсійне забезпечення, соціальне страхування та працевлаштування [51; 156; 161; 164-168]. Постанови уряду та нормативні акти центральних органів виконавчої влади визначають порядок реалізації соціальних програм, порядок надання допомоги та контроль за ефективністю використання ресурсів. Законодавче регулювання забезпечує стабільність, прозорість і передбачуваність системи соціального захисту та створює правову основу для реалізації державних ініціатив.

Бюрократична модель, притаманна країнам континентальної Європи, забезпечує стабільність і передбачуваність соціальної політики, але водночас характеризується низькою гнучкістю та високою адміністративною витратністю [170, с. 84]. Для України адаптація цієї моделі може стосуватися стандартизації процедур соціальної допомоги та підвищення прозорості прийняття рішень. Проте важливо уникати надмірної централізації, щоб не створити додаткові бар'єри для отримувачів соціальних послуг.

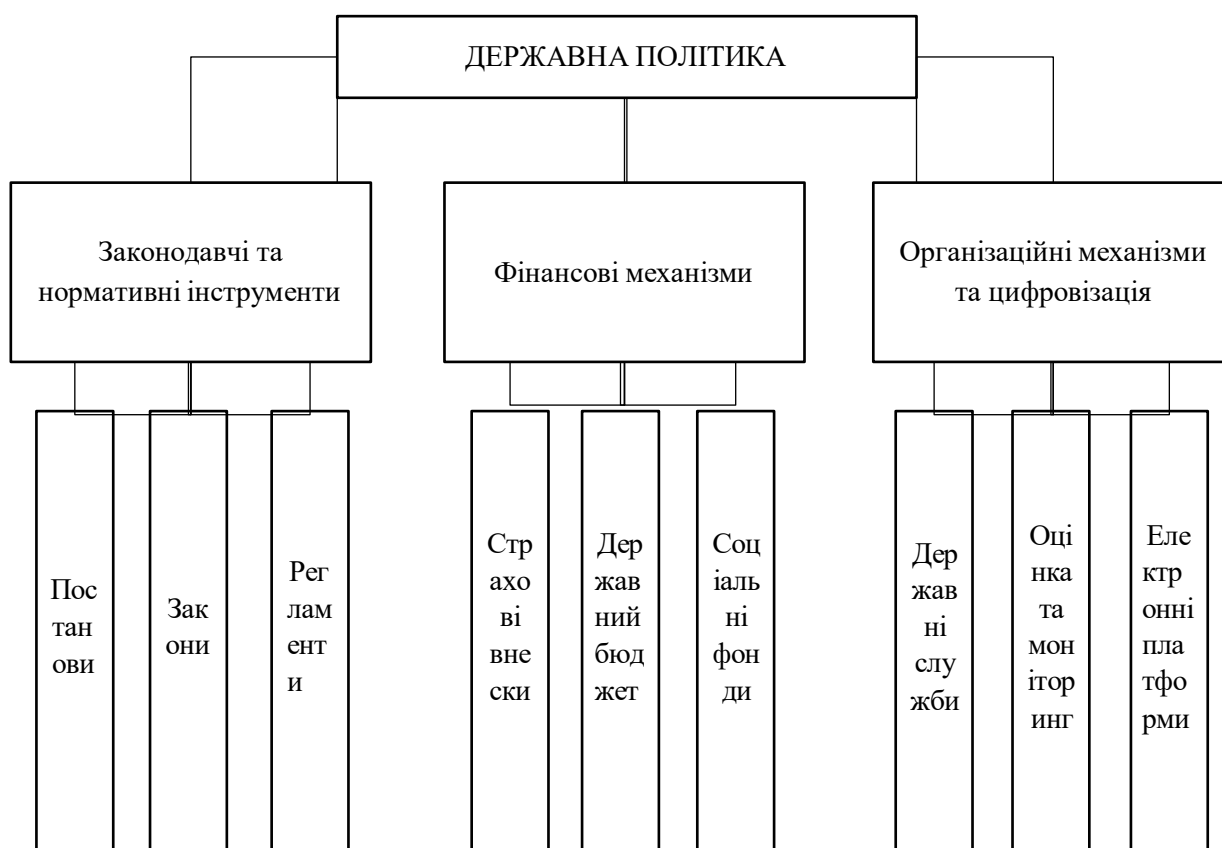

Рис. 2.1. Механізми державного регулювання соціального захисту. *Джерело: розроблено автором*

Фінансові механізми соціального захисту включають державний бюджет, соціальні фонди та страхові внески громадян і роботодавців. Державне фінансування дозволяє забезпечити реалізацію програм соціальної допомоги, пенсійного забезпечення, підтримку сімей та людей з інвалідністю, а також утримання органів соціальної політики. Соціальні фонди, такі як Пенсійний фонд та Фонд соціального страхування, забезпечують стабільне фінансування ключових соціальних програм і дозволяють своєчасно здійснювати виплати громадянам [9, с. 17, 19]. В умовах економічних криз чи воєнних конфліктів держава змушена оптимізувати використання ресурсів, встановлювати пріоритети та залучати додаткові джерела фінансування, включаючи міжнародну допомогу (рисунок 2.1).

Ліберальна модель, що реалізується у США та Великій Британії, демонструє ефективність у стимулюванні приватного сектору та розвитку соціальних інновацій. Її застосування в Україні може передбачати створення механізмів партнерства держави та приватних організацій, зокрема у сфері страхування, житлових програм та соціальних послуг для молоді. Водночас важливо забезпечити соціальні гарантії для найвразливіших категорій населення, аби уникнути посилення нерівності.

Скандинавська модель соціальної держави є найбільш придатною для формування комплексної системи соціального захисту в Україні. Універсальний доступ до медичних, освітніх та соціальних послуг, а також прозорі механізми контролю за їхнім наданням, можуть стати основою для підвищення якості соціального захисту [108; 109]. Для українських умов критично важливим є поетапне впровадження таких стандартів, починаючи з

пілотних регіональних програм, де можна тестувати ефективність нових підходів до перерозподілу ресурсів.

Організаційні механізми включають створення і функціонування спеціалізованих державних служб, моніторинг, контроль та оцінку ефективності соціальних програм. Державні служби забезпечують оперативну реалізацію політики, збір статистичних даних та управління соціальними виплатами. Важливою складовою організаційних механізмів є цифровізація та використання електронних платформ, що дозволяє автоматизувати облік громадян, прискорити процес надання допомоги та забезпечити прозорість управління соціальними ресурсами [47, с. 43]. Наприклад, електронні реєстри отримувачів субсидій чи пенсій дозволяють уникати дублювання виплат та контролювати цільове використання коштів.

Сучасні тенденції показують зростання значення мережевого управління, що передбачає інтеграцію державних, недержавних та громадських структур. Впровадження цього підходу в Україні дозволить підвищити швидкість реагування на соціальні виклики, оптимізувати ресурси та забезпечити гнучкість у наданні допомоги. Наприклад, партнерські програми між місцевими органами влади та громадськими організаціями можуть ефективно вирішувати проблеми соціальної адаптації переселенців або підтримки сімей з низькими доходами.

Сукупність законодавчих, фінансових та організаційних механізмів забезпечує комплексне державне регулювання соціального захисту. Вони створюють можливості для ефективного розподілу ресурсів, своєчасного надання допомоги та адаптації програм до змінних соціально-економічних умов. Одним із сучасних викликів є потреба інтеграції інноваційних підходів, підвищення прозорості управління та покращення взаємодії між центральними і місцевими органами влади, а також громадськими та приватними структурами, що надають соціальні послуги.

Узагальнюючи, для модернізації української системи соціального захисту доцільно поєднувати елементи всіх трьох основних моделей: централізоване управління для забезпечення стабільності, ринково орієнтовані механізми для стимулювання інновацій та мережеве партнерство для оперативного реагування на соціальні потреби. Такий комплексний підхід забезпечить ефективну, справедливую та адаптивну систему соціального захисту, здатну відповідати сучасним викликам.

Таким чином, механізми державного регулювання соціального захисту поєднують нормативно-правову базу, фінансові ресурси та організаційні інструменти, які разом забезпечують функціонування комплексної системи соціальної підтримки [201, с. 160]. Цей підхід дозволяє державі реагувати на соціально-економічні виклики, підтримувати уразливі верстви населення та забезпечувати ефективність реалізації соціальної політики.

Сучасна система соціального захисту України стикається з низкою значних викликів, що обумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Одним із головних проблемних аспектів є обмеженість фінансових ресурсів, особливо в умовах економічної нестабільності та воєнних конфліктів. Дефіцит бюджету та потреба у пріоритетному фінансуванні оборонного сектору створюють ризики недостатнього фінансування соціальних програм, що може призвести до нерівномірного доступу до допомоги, затримок виплат та зниження ефективності надання соціальних послуг. Цей виклик потребує від держави пошуку додаткових джерел фінансування та оптимізації витрат з метою підтримки найбільш вразливих верств населення.

Модернізація української системи соціального захисту вимагає комплексного підходу, що поєднує ефективні зарубіжні практики та адаптовані до національних умов механізми управління. Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє виділити кілька ключових напрямів, які можуть бути застосовані на практиці. З досвіду країн континентальної Європи впливає,

що чітко регламентовані процедури надання соціальних послуг дозволяють знизити ризик корупції, підвищити довіру громадян до держави та зміцнити соціальну згуртованість [177, с. 376]. В Україні це може бути реалізовано через впровадження електронних платформ для реєстрації соціальних виплат, автоматизовану систему контролю за розподілом ресурсів та прозорі критерії отримання допомоги.

Ліберальна модель показує, що залучення приватних структур до надання соціальних послуг сприяє інноваціям та підвищенню якості послуг. В Україні це може проявлятися у розвитку соціального страхування, приватних пенсійних фондів, а також стимулюванні недержавних організацій до надання підтримки малозабезпеченим верствам населення. Скандинавський досвід демонструє важливість забезпечення рівного доступу до соціальних послуг для всіх верств населення. Для України це означає необхідність модернізації програм адресної допомоги, розширення медичних та освітніх гарантій, а також підвищення ефективності перерозподілу ресурсів для підтримки найбільш уразливих груп.

Ефективним інструментом модернізації є інтеграція державних, громадських та приватних інститутів. Приклади з Нідерландів і Канади показують, що створення коаліцій між державою та громадськими організаціями дозволяє оперативно реагувати на соціальні виклики, такі як підтримка внутрішньо переміщених осіб, сімей з дітьми або людей з інвалідністю [182, с. 84]. В Україні це може реалізовуватися через пілотні регіональні проекти, де органи місцевого самоврядування спільно з громадськими організаціями координують надання послуг.

Зарубіжні практики свідчать, що використання сучасних ІТ-рішень підвищує ефективність соціального управління. В Україні це може бути застосовано через електронні реєстри отримувачів соціальних послуг, автоматизовані системи розподілу допомоги, аналітичні платформи для прогнозування соціальних потреб та моніторингу ефективності програм.

Другим суттєвим викликом є соціально-економічна нерівність та регіональна диспропорція у доступі до соціальних послуг. Населені пункти, що перебувають на прифронтових територіях або у зоні підвищеного ризику, стикаються з обмеженою доступністю медичних послуг, соціальної підтримки та житлових програм [21]. Відсутність ефективної координації між центральними та місцевими органами влади може посилювати ці проблеми, знижуючи рівень соціальної справедливості та посилюючи напруженість серед громадян. Для вирішення цих питань необхідна модернізація організаційної структури, впровадження електронних систем управління та підвищення прозорості процесів надання допомоги.

Додатковим викликом є демографічна ситуація та зміни на ринку праці, які ускладнюють реалізацію соціальної політики. Зростання числа пенсіонерів, внутрішня міграція населення та зміна структури зайнятості створюють додаткове навантаження на Пенсійний фонд та соціальні програми. Крім того, війна значно вплинула на зайнятість населення, зокрема молоді та жінок, що потребує розширення програм перекваліфікації, перенавчання та розвитку гнучких форм праці [27; 28]. Ці фактори вимагають стратегічного планування та впровадження механізмів, які дозволять адаптувати систему соціального захисту до змінних демографічних та економічних умов.

Незважаючи на виклики, існують значні можливості для модернізації та розвитку системи соціального захисту. Серед них інтеграція міжнародного досвіду, розвиток цифрових платформ, які забезпечують прозорість та швидкість обробки даних, а також залучення приватного та громадського секторів до надання соціальних послуг. Інноваційні підходи, такі як електронні реєстри отримувачів соціальної допомоги, автоматизовані системи контролю та аналітики, дозволяють підвищити ефективність управління ресурсами та забезпечити цільову підтримку уразливих груп населення [12; 22; 82; 118].

Таким чином, інтеграція зарубіжних моделей соціального управління дозволяє сформувати в Україні систему соціального захисту, яка буде: гнучкою та адаптивною до соціально-економічних змін; ефективною у використанні ресурсів; соціально справедливою та доступною для всіх верств населення; здатною стимулювати розвиток інновацій та партнерських ініціатив. Реалізація цих напрямів потребує стратегічного планування, законодавчого забезпечення та активної взаємодії державних органів, громадських організацій і приватного сектору. Це дозволить українській системі соціального захисту відповідати сучасним викликам і поступово наближатися до рівня кращих міжнародних практик.

Міжнародний досвід соціального управління демонструє різні підходи до організації системи соціального захисту, які можна класифікувати за трьома основними моделями: бюрократично-адміністративною, ліберальною та скандинавською (соціальної держави). Кожна з цих моделей має свої переваги та обмеження, що необхідно враховувати при модернізації української системи соціального захисту.

Бюрократична модель, характерна для континентальної Європи (наприклад, Німеччини та Франції), забезпечує централізоване управління, формалізовані процедури та передбачуваність фінансування. Вона гарантує стабільність і прозорість процесів, але обмежує гнучкість системи та часто потребує значних адміністративних ресурсів. Для України доцільно використовувати елементи цієї моделі через стандартизовані процедури, електронні платформи та автоматизовані системи контролю соціальних послуг.

Ліберальна модель, поширена у США та Великій Британії, передбачає мінімальне втручання держави та активну роль приватного сектору. Вона стимулює інновації та підвищує ефективність надання послуг, проте може створювати ризики соціальної нерівності. Для українських умов доцільно

розвивати приватне страхування, соціальні підприємства та партнерство держави з недержавними організаціями для надання соціальних послуг.

Скандинавська модель соціальної держави, прикладом якої є Швеція, Норвегія та Данія, забезпечує універсальний доступ до соціальних послуг та високий рівень соціальної справедливості. Водночас вона потребує значних бюджетних витрат і високого рівня адміністрування. Для України корисним буде поетапне впровадження принципів універсальності, прозорого контролю та ефективного перерозподілу ресурсів через пілотні регіональні програми.

Мережеве управління, що набирає популярності у Канаді та Нідерландах, передбачає тісну координацію державних, громадських і приватних структур. Воно забезпечує гнучкість, оперативність та ефективність реагування на соціальні виклики [3; 91]. В Україні цей підхід можна застосовувати у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб, сімей з дітьми та людей з інвалідністю через створення регіональних коаліцій між державою та громадськими організаціями.

Перспективи розвитку системи соціального захисту також пов'язані зі зміцненням законодавчої бази та вдосконаленням механізмів фінансового регулювання. Прозорі та чіткі нормативно-правові акти дозволяють гарантувати захист прав громадян, ефективно використовувати державні кошти та забезпечувати своєчасне реагування на соціальні виклики. Поступове впровадження комплексних стратегій розвитку соціального захисту здатне забезпечити стійкість системи навіть у складних соціально-економічних умовах та гарантувати рівний доступ громадян до соціальних благ.

Для успішної модернізації системи соціального захисту важливо поєднувати переваги всіх моделей: стабільність бюрократичної системи, інноваційність ліберального підходу, соціальну справедливість скандинавської моделі та гнучкість мережевого управління. Крім того,

важливим інструментом стає цифровізація: електронні реєстри, аналітичні платформи та автоматизація процесів дозволять підвищити ефективність управління та моніторинг соціальних програм.

Модернізація української системи соціального захисту має здійснюватися поетапно через пілотні проєкти, оцінку їх ефективності та масштабування успішних практик. Це дозволить мінімізувати ризики, оптимізувати ресурси та забезпечити адаптацію до різних соціально-економічних умов країни. Такий комплексний підхід створює умови для формування ефективної, прозорої та соціально справедливої системи соціального захисту, здатної реагувати на сучасні виклики та потреби населення.

Таким чином, виклики, які постають перед системою соціального захисту України, одночасно формують основи для її модернізації та розвитку. В умовах обмежених ресурсів, економічних труднощів та соціальних змін держава повинна застосовувати комплексний підхід, що поєднує законодавчі, фінансові та організаційні механізми, інтегруючи сучасні технології та міжнародний досвід. Це дозволить забезпечити ефективну соціальну підтримку населення, підвищити рівень соціальної справедливості та адаптувати систему до викликів ХХІ століття.

Отже, впровадження інтегрованої моделі соціального управління в Україні на основі зарубіжного досвіду дозволить поєднати стабільність, інноваційність, соціальну справедливість та гнучкість. Це стане ключем до формування сучасної системи соціального захисту, яка відповідає потребам громадян і міжнародним стандартам ефективності управління.

2.2 Механізми реалізації соціально-економічної політики у співробітництві з міжнародними донорськими організаціями в умовах глобальних викликів

У сучасній системі публічного управління механізми державного регулювання соціально-економічної сфери розглядаються як комплекс інституційних, правових, фінансових та організаційних інструментів, за допомогою яких реалізується стратегія розвитку країни. Умови глобалізації та постійних кризових збурень актуалізують потребу в теоретичному переосмисленні засад регуляторної політики. Водночас спостерігається тенденція до посилення ролі держави як стабілізуючого чинника, здатного забезпечити соціальну стійкість і зменшити рівень системних ризиків.

Сучасна соціально-економічна політика держави формується під впливом глобальних викликів, що включають економічну нестабільність, технологічні трансформації, демографічні зміни, соціальні кризи та пандемії. У таких умовах забезпечення ефективності соціально-економічного управління стає критично важливим для підтримки соціальної стабільності та розвитку національної економіки. Під ефективністю політики розуміють її здатність досягати поставлених соціально-економічних цілей із максимальним використанням ресурсів та мінімізацією негативних наслідків [134, с. 28-29]. Для цього держава використовує комплекс механізмів, які охоплюють інституційні, організаційні, фінансові та цифрові складові, а також інтеграцію партнерських взаємовідносин з громадянським суспільством.

Міжнародна допомога відіграє ключову роль у формуванні та реалізації публічної політики в Україні, особливо в умовах широкомасштабних викликів і трансформацій, що відбуваються в державному управлінні. Під міжнародною допомогою розуміють сукупність фінансових, технічних і гуманітарних ресурсів, що надаються державами, міжнародними організаціями та інститутами розвитку з метою підтримки реформ, стабілізації економіки та зміцнення інституційної спроможності [231]. У контексті України така допомога стала критично важливою після 2014 року,

а ще більш значущою з початком повномасштабного вторгнення в 2022 році, коли зовнішні партнери мобілізували значні обсяги ресурсів для підтримки безпеки, економічної стабільності та відновлення.

Економічно орієнтовані програми міжнародної допомоги мають суттєвий вплив на бюджетну політику України [73]. Через кредити, гранти та гарантії, що надаються такими інституціями, як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), держава отримує можливість покривати дефіцит бюджету, здійснювати реформи у податковій сфері, модернізувати соціальну інфраструктуру. Ці програми часто супроводжуються вимогами щодо проведення структурних змін та підсилення фінансової дисципліни, що, з одного боку, підвищує ефективність державного управління, а з іншого - ставить перед владою виклики щодо адаптації і реалізації політики відповідно до міжнародних стандартів.

Класичні підходи до формування механізмів державного регулювання базуються на таких теоріях, як кейнсіанство, інституціоналізм та теорія суспільного добробуту. У межах кейнсіанської парадигми акцент ставиться на активному втручанні держави в економіку з метою стабілізації попиту та підтримки зайнятості. Натомість неоінституціоналізм підкреслює важливість формальних і неформальних правил, які визначають ефективність політичних рішень і функціонування державних інститутів [24; 221].

Особливої ваги набувають концепції адаптивного управління, які пропонують формувати регуляторні механізми як динамічні, відкриті до змін і здатні реагувати на складні виклики. Теоретики гнучкого урядування (adaptive governance) вважають, що ефективне державне управління у кризових умовах має бути побудоване на багаторівневій взаємодії між урядом, бізнесом і громадянським суспільством [228, с. 20]. Це дозволяє підвищити здатність системи до саморегуляції та інноваційного оновлення.

Управлінські аспекти міжнародної допомоги включають розвиток інституційної спроможності органів державного управління, вдосконалення адміністративних процедур та підвищення якості державних послуг. Значна частина технічної допомоги спрямована на навчання персоналу, обмін знаннями та впровадження сучасних інформаційних систем. Це створює передумови для більш прозорого, підзвітного та ефективного управління, що, в свою чергу, сприяє зміцненню довіри громадськості до публічних інститутів і сприяє процесам декарбонізації, цифровізації та інших стратегічних напрямів розвитку.

Важливим компонентом міжнародної допомоги є гуманітарна підтримка, орієнтована на задоволення базових потреб населення, яке постраждало від конфліктів та економічних потрясінь. Такі програми включають забезпечення продуктами харчування, медикаментами, вивезенням постраждалих, тимчасовим житлом та психологічною підтримкою [215, с. 220]. Гуманітарна допомога не лише пом'якшує негайні наслідки криз, але й створює передумови для відновлення соціальної стабільності, що є фундаментальною умовою для реалізації довгострокових публічних політик у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

Важливо зазначити, що в умовах глобалізації державне регулювання повинне враховувати транснаціональні чинники: міграцію, економічну мобільність, інформаційні загрози та зміни клімату. Ці процеси ускладнюють прогнозування та потребують розширення інструментарію – від класичних податкових і бюджетних важелів до цифрових інструментів, блокчейн-технологій та автоматизованого аналізу політики.

Таким чином, формування сучасних механізмів регулювання не може обмежуватися тільки традиційними теоретичними моделями. Потрібне міждисциплінарне бачення, що поєднує економічну, соціологічну, правову та управлінську перспективу. Теорія регулювання в XXI столітті має

адаптуватися до викликів непередбачуваності, швидкоплинності змін і глобальної взаємозалежності.

Одним із ключових інструментів підвищення ефективності є інституційні механізми, які передбачають модернізацію державних структур, чіткий розподіл повноважень, створення спеціалізованих підрозділів для реалізації соціально-економічних програм та впровадження ефективних процедур прийняття рішень [185]. Інституційні зміни спрямовані на підвищення прозорості діяльності органів влади, скорочення адміністративних бар'єрів та забезпечення підзвітності державних структур перед суспільством. Значення цих механізмів полягає в тому, що вони формують стабільну управлінську основу для реалізації програм соціального розвитку навіть у кризових умовах.

Аналітичні дослідження підтверджують, що тривала і скоординована міжнародна допомога сприяє не тільки фінансовому забезпеченню державних програм, але й є каталізатором для політичних та адміністративних реформ. Водночас ефективність цих зусиль залежить від здатності національних інституцій інтегрувати зовнішні ресурси у власні стратегії розвитку, забезпечити прозоре управління й мінімізувати ризики корупційних практик [117; 202]. У підсумку, міжнародна допомога постає не лише як фінансовий ресурс, а як структурний інструмент, що формує здатність держави проводити ефективну публічну політику в умовах сучасних викликів.

Подальший розвиток міжнародної допомоги як інструменту підтримки публічної політики в Україні пов'язаний із поступовим переходом від переважно фінансової підтримки до комплексного сприяння реформам. У цьому контексті міжнародні партнери дедалі більше зосереджуються на підтримці системних змін у сфері державного управління, верховенства права та антикорупційної політики [140, с. 67]. Такий підхід зумовлений розумінням того, що довгострокова стабільність і розвиток залежать не лише

від обсягів наданих ресурсів, а й від якості інституцій, здатних ці ресурси ефективно використовувати.

У науковій літературі механізми державного регулювання дедалі частіше аналізуються як інтегровані управлінські конструкції, що поєднують макроекономічне планування, нормативно-правову підтримку, інституційне забезпечення та технологічну базу реалізації [189; 194; 211]. За умов глобалізації, коли соціально-економічні процеси виходять за межі національних юрисдикцій, ці механізми мають бути гнучкими, адаптивними та превентивними. Теорія публічного управління дедалі частіше звертається до концептів «resilience» (стійкість) і «governance under uncertainty» (управління в умовах невизначеності).

Зокрема, в рамках системного підходу механізми розглядаються як елементи взаємозалежної структури, що функціонує у динамічному середовищі. Така система охоплює як зовнішні фактори впливу (економічні, політичні, соціальні ризики), так і внутрішні чинники: якість державного управління, рівень професійної спроможності управлінців, ефективність комунікацій між органами влади [34, с. 51-52]. У рамках цієї моделі критично важливо оцінювати не лише наявність інструментів, а й швидкість та адекватність їх застосування в кризовій ситуації.

Особливого значення набуває умовність міжнародної допомоги, яка передбачає прив'язку фінансових і технічних ресурсів до виконання конкретних політичних та управлінських зобов'язань. Механізм умовності використовується міжнародними фінансовими організаціями як інструмент стимулювання реформ у сферах публічних фінансів, судової системи, державної служби та корпоративного управління державними підприємствами. Для України це означає необхідність узгодження національних пріоритетів публічної політики з міжнародними зобов'язаннями, що формує нову конфігурацію взаємодії між державою та зовнішніми донорами [31, с. 19].

Інституційний вимір міжнародної допомоги проявляється у створенні та реформуванні органів державної влади, відповідальних за формування і реалізацію публічної політики. Донорські програми часто спрямовані на вдосконалення стратегічного планування, запровадження систем моніторингу та оцінювання політик, а також розвиток механізмів міжвідомчої координації [33]. Це сприяє переходу від фрагментарних управлінських рішень до більш узгодженої та стратегічно орієнтованої публічної політики.

Важливу роль у цьому процесі відіграє гармонізація національної політики з європейськими нормами та стандартами. Міжнародна допомога, що надається в рамках євроінтеграційних програм, підтримує адаптацію законодавства України до *acquis* Європейського Союзу та модернізацію адміністративних практик. У такий спосіб зовнішня підтримка стає інструментом не лише фінансової стабілізації, а й нормативної трансформації публічної політики.

Іншим важливим підходом є інституційно-функціональний, який акцентує на ролі державних інституцій у створенні сприятливого середовища для соціально-економічного розвитку. У цьому контексті ефективність регулювання визначається не лише формальними механізмами, а й рівнем довіри до інститутів влади, якістю управлінських процесів, прозорістю процедур ухвалення рішень [32, с. 54]. У кризових умовах саме ці фактори мають вирішальне значення для забезпечення стабільності та соціальної справедливості.

Глобалізація вимагає врахування наднаціональних регуляторів: впливу міжнародних організацій (ООН, МВФ, ВООЗ, ЄС), інтеграційних об'єднань, а також зовнішньої політики провідних держав. Це зумовлює потребу в багаторівневому регулюванні, де національні механізми інтегруються в ширший простір міждержавної взаємодії [87, с. 209]. У наукових підходах це

фіксується як перехід від вертикальної моделі управління до горизонтальної - мультиакторної, поліцентричної.

Організаційні механізми відіграють не менш важливу роль у підвищенні результативності політики. Вони включають стратегічне планування соціально-економічних програм, визначення пріоритетів розвитку регіонів, координацію дій між різними рівнями управління, а також забезпечення взаємодії з громадянським суспільством і бізнес-структурами. Організаційні інструменти дозволяють адаптувати державні програми до локальних умов, прогнозувати соціальні та економічні наслідки рішень, забезпечувати систематичний контроль та оцінку реалізації програм. У сучасних умовах нестабільності особлива увага приділяється гнучким організаційним моделям, які здатні оперативно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

Разом із тим, активне залучення міжнародних донорів створює ризики надмірної залежності від зовнішніх ресурсів і рішень. Якщо міжнародна допомога не інтегрується у національні стратегічні документи та не супроводжується розвитком внутрішньої спроможності, вона може призводити до фрагментації політик і зниження автономії держави [87, с. 207-208]. Це актуалізує необхідність зміцнення ролі національних інститутів у координації міжнародної допомоги як складової цілісної системи публічної політики.

Міжнародна допомога як інструмент підтримки публічної політики в Україні на наступному етапі набуває чітко вираженого безпекового та антикризового характеру. В умовах збройної агресії та системних загроз національній безпеці зовнішня підтримка дедалі більше інтегрується у сферу державної політики безпеки, оборони та кризового управління. Це зумовлює розширення розуміння міжнародної допомоги – від традиційних соціально-економічних програм до комплексних заходів зі зміцнення стійкості держави.

У сфері публічної політики міжнародна допомога починає виконувати функцію стабілізаційного механізму, спрямованого на забезпечення безперервності державного управління. Фінансова підтримка використовується для гарантування виплат заробітних плат, пенсій і соціальних трансфертів, що дозволяє державі зберігати базові управлінські та соціальні функції навіть в умовах надзвичайних ситуацій [73; 89]. Така роль міжнародної допомоги підсилює її значення як елементу макрополітичної стабільності.

Таким чином, теоретичне підґрунтя для формування механізмів державного регулювання в умовах глобальних викликів повинне ґрунтуватися на поєднанні класичних і сучасних концепцій: від системно-функціональних до когнітивних і адаптивних. Здатність держави до ефективного управління кризами залежить не лише від ресурсів, а й від гнучкості її підходів та відкритості до нових управлінських парадигм.

Особливого значення набуває взаємодія міжнародної допомоги з політикою відновлення та реконструкції. У межах публічної політики формуються підходи, що поєднують короткострокові заходи реагування на кризу з довгостроковими стратегіями розвитку [208, с. 45]. Донорські програми дедалі частіше орієнтовані не лише на відновлення зруйнованої інфраструктури, а й на її модернізацію відповідно до принципів сталого розвитку, енергоефективності та інклюзивності.

Важливим аспектом є вплив міжнародної допомоги на регіональну політику та політику територіального розвитку. Підтримка місцевого самоврядування, громад і регіонів, що зазнали найбільших втрат, сприяє посиленню децентралізованих механізмів управління. У цьому контексті міжнародна допомога стає чинником підвищення ролі місцевого рівня у формуванні та реалізації публічної політики, що відповідає сучасним підходам до багаторівневого управління.

Актуалізація нових теоретичних підходів до державного регулювання в умовах глобальних трансформацій відображає потребу в переосмисленні ролі держави у забезпеченні соціального добробуту. У новітніх концепціях дедалі частіше йдеться не про централізоване управління як таке, а про координацію політик, які реалізуються через публічно-приватне партнерство, цифрові платформи, мережеві моделі [3; 87; 111]. Це зрушення в бік мережевого управління дозволяє долати жорсткість адміністративної вертикалі та забезпечувати адаптацію до багатовекторних викликів.

Водночас у полі зору дослідників з'являється концепт м'якого регулювання, що передбачає не директивне втручання, а створення стимулів, стандартів, рекомендацій, які впливають на поведінку соціальних акторів. У теорії публічного управління цей підхід формує інструментарій, що дозволяє враховувати інтереси різних зацікавлених сторін, посилюючи легітимність політичних рішень [1, с. 88]. Це особливо важливо в умовах недовіри до інституцій, політичної поляризації та високої соціальної напруги.

Разом із тим, концентрація міжнародної допомоги на кризовому реагуванні актуалізує проблему узгодженості політичних рішень. Надмірна фрагментація програм, дублювання функцій та обмежена координація між донорами й національними інституціями можуть знижувати ефективність публічної політики [1, с. 100]. Це підкреслює необхідність інституціоналізації механізмів стратегічного управління міжнародною допомогою як складової державної політики безпеки та відновлення.

Міжнародна допомога на подальшому етапі дедалі більше інтегрується у соціальну складову публічної політики України, зосереджуючись на розвитку людського капіталу та зміцненні соціальної стійкості. В умовах тривалих кризових явищ зовнішня підтримка спрямовується не лише на подолання їхніх наслідків, а й на формування довгострокових соціальних ресурсів, здатних забезпечити відновлення та розвиток суспільства.

Соціальна політика в цьому контексті набуває стратегічного значення для підтримки національної стабільності.

Одним із ключових напрямів міжнародної допомоги стає підтримка систем освіти та охорони здоров'я як базових елементів публічної політики. Донорські програми сприяють модернізації освітньої інфраструктури, впровадженню цифрових рішень у навчальний процес, підвищенню кваліфікації педагогічних і медичних працівників. Такі заходи спрямовані на збереження та відновлення людського потенціалу, що є визначальним фактором соціально-економічного розвитку.

Варто також згадати когнітивно-поведінковий підхід, у межах якого увага зосереджується на психологічних, інформаційних і ціннісних аспектах сприйняття політик. Формування ефективних регуляторних механізмів передбачає розуміння того, як громадяни реагують на рішення влади, які фактори впливають на їхню поведінку, які мотивації домінують у різних соціальних групах [155, с. 40-41]. Таким чином, управлінські рішення повинні бути не лише логічними, а й соціально обґрунтованими, культурно релевантними.

Фінансові механізми становлять критично важливу складову підвищення ефективності соціально-економічної політики. Вони включають формування державного бюджету з орієнтацією на пріоритетні соціально-економічні цілі, створення цільових фондів для підтримки населення, забезпечення соціального страхування та стимулювання інвестицій у соціальні програми. Раціональне поєднання фінансових ресурсів з ефективним плануванням та контролем дозволяє не лише реалізувати програми розвитку, а й забезпечити їх стійкість у кризових умовах. Важливим елементом є впровадження систем оцінки ефективності витрат та економічного обґрунтування програм, що створює умови для прозорого та цільового використання ресурсів (рисунок 2.2).

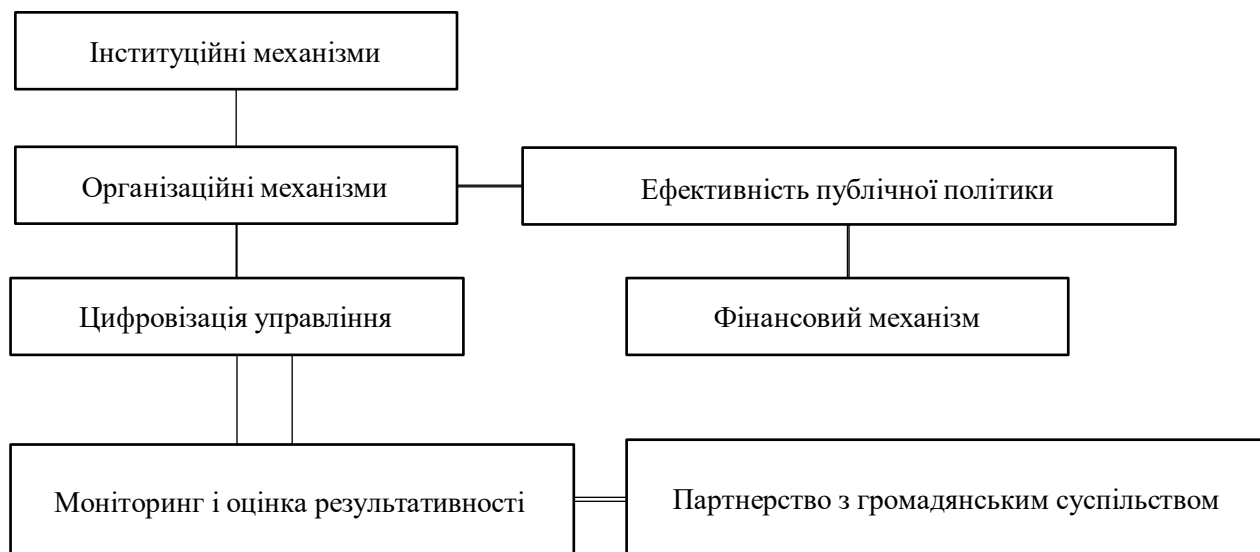

Рис. 2.2. Комплекс механізмів підвищення ефективності соціально-економічної політики. Джерело: розроблено автором

Одним із сучасних трендів підвищення ефективності є цифровізація управлінських процесів. Використання електронних платформ, аналітичних систем і технологій прогнозування дозволяє скоротити час прийняття рішень, підвищити точність моніторингу виконання програм та забезпечити доступ громадськості до інформації про використання ресурсів [111; 168]. Цифрові технології також сприяють активізації громадянського суспільства, дозволяючи залучати населення до обговорення, планування та оцінки соціально-економічних заходів. Упровадження цифрових інструментів створює умови для адаптивного управління, зменшує корупційні ризики та підвищує прозорість діяльності органів влади.

Важливою складовою міжнародної допомоги є підтримка вразливих соціальних груп, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю та домогосподарств, що опинилися у складних життєвих обставинах. Через соціальні програми, грошові трансфери та послуги психосоціальної підтримки міжнародна допомога інтегрується у механізми

державної соціальної політики. Це дозволяє зменшувати соціальну напругу та сприяти суспільній згуртованості.

Зростає роль міжнародної допомоги у формуванні політики соціальної інтеграції та рівних можливостей. Підтримка програм гендерної рівності, інклюзії та недискримінації сприяє оновленню нормативно-правової бази та управлінських практик. У результаті публічна політика поступово адаптується до сучасних європейських і міжнародних стандартів у сфері прав людини та соціальної справедливості.

Окреме місце в сучасному науковому дискурсі посідає теорія управлінської стійкості (*resilience theory*), яка пропонує розглядати механізми державного регулювання як такі, що здатні до самовідновлення та трансформації. У цьому контексті йдеться не про уникнення криз, а про готовність до них, створення «подушок безпеки», розвиток стратегічного передбачення. Для цього необхідна інтеграція даних, сценарного планування, моніторингових систем, здатних швидко зчитувати зміни у соціальному середовищі [180, с. 88-89].

Таким чином, сучасні теоретичні підходи значно виходять за межі традиційного розуміння державного регулювання як прямого адміністративного впливу. Вони набувають міждисциплінарного характеру, поєднуючи елементи соціології, психології, інформаційних наук, поведінкової економіки. Це розширює рамки наукового аналізу та підвищує потенціал практичного впровадження ефективної публічної політики в умовах нестабільності.

Один із важливих напрямів сучасної теоретичної дискусії щодо державного регулювання стосується застосування інноваційного підходу, який передбачає стратегічне переосмислення ролі уряду як фасилітатора, каталізатора змін, а не лише адміністратора процесів. Такий підхід передбачає впровадження інновацій в управлінські практики, орієнтуючись на результати, адаптивність і відкритість до зворотного зв'язку з

громадськістю. У цьому контексті важливою є концепція «government as a platform» – тобто розуміння держави як відкритої інфраструктури для спільного творення політик [222].

Не менш важливим є моніторинг та оцінка результативності соціально-економічної політики, який забезпечує адаптацію програм до змін умов. Система ключових показників ефективності дозволяє оцінювати досягнення цілей, ідентифікувати проблемні ділянки та вчасно коригувати стратегії. Регулярний аудит програм та залучення незалежних експертних структур забезпечує неупередженість оцінки та формує довіру населення до державних інституцій [5, 80-81]. Такий підхід є основою для адаптивного управління, що враховує динамічність соціально-економічного середовища.

Разом із тим, реалізація соціально орієнтованої міжнародної допомоги потребує високого рівня координації між державними органами, місцевою владою та недержавними організаціями. За відсутності належної інтеграції зовнішніх програм у національні стратегії існує ризик фрагментації соціальної політики. Це підкреслює необхідність посилення державної ролі у стратегічному управлінні міжнародною допомогою як складовою соціального розвитку.

Міжнародна допомога у сфері публічної політики України поступово трансформується з суто фінансового ресурсу у комплексний інструмент інституційного розвитку. Важливим аспектом є координація між національними органами влади та донорськими структурами, що дозволяє уникнути дублювання зусиль та забезпечує ефективне використання ресурсів [172]. Інституційна інтеграція передбачає розробку стратегій, узгоджених із міжнародними програмами, що охоплюють бюджетне планування, управління державними службами та соціальні програми (рисунки 2.3).

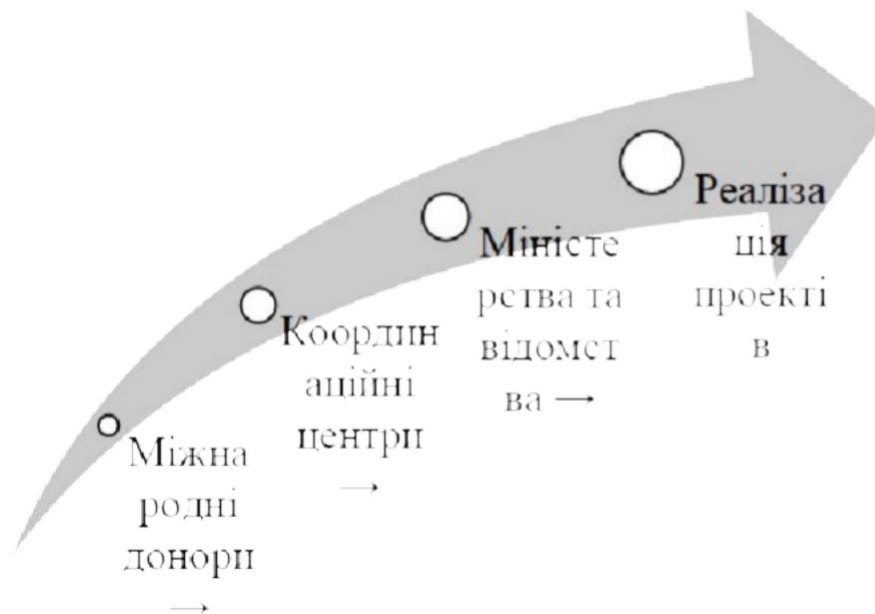

Рис. 2.3. Інституційна інтеграція міжнародної допомоги в Україні. *Джерело: розроблено автором*

Застосування міжнародної допомоги у сфері публічної політики включає не тільки фінансування реформ, а й передачу управлінських практик та стандартів. Так, навчальні програми для державних службовців та експертні місії підтримують впровадження антикорупційних механізмів, систем моніторингу ефективності програм та цифровізації адміністративних процесів. Це дозволяє формувати сучасну, прозору та підзвітну систему управління, яка здатна оперативно реагувати на соціально-економічні виклики.

Набуває популярності також стейкхолдерський підхід (stakeholder theory), в межах якого ефективність механізмів державного регулювання вимірюється ступенем врахування інтересів широкого кола учасників – бізнесу, громадянського суспільства, наукових інституцій, міжнародних партнерів [265]. У нестабільному глобальному середовищі такий підхід дозволяє зменшити конфліктність, підвищити рівень відповідальності та забезпечити сталість політик.

Ще один перспективний напрям – нейроповедінковий підхід до формування політики (behavioral public policy), що пропонує вивчати процеси прийняття рішень на рівні індивідуальної поведінки та колективної дії. У його межах державне регулювання здійснюється через мікроінтервенції – "підштовхування" (nudges), які стимулюють бажану соціальну поведінку без жорсткого примусу [232]. У кризових умовах, коли необхідно швидко досягати результатів при мінімальних витратах, цей підхід демонструє високу ефективність.

Особливу увагу в сучасній теорії приділяють цифровим трансформаціям як системному чиннику, що змінює як саму природу регулювання, так і інструменти його реалізації. В умовах глобальних викликів, зокрема пандемій, воєн та економічних шоків, цифрові технології – від Big Data до штучного інтелекту – дають змогу оперативно приймати управлінські рішення, створювати персоналізовані політики та забезпечувати прозорість дій уряду.

Важливим напрямом є посилення соціальної політики через міжнародну допомогу. Кошти та технічні ресурси спрямовуються на модернізацію системи охорони здоров'я, розвиток освіти та соціального захисту. Додатково, міжнародні гранти стимулюють участь місцевих громад та неурядових організацій у реалізації політик, що підвищує легітимність державних рішень та ефективність адресної підтримки вразливих верств населення.

Управлінські та аналітичні інструменти міжнародної допомоги дозволяють створювати програми, що орієнтовані на довгострокові результати. Наприклад, впровадження систем електронного урядування, аналітичних платформ для прогнозування економічного розвитку та програм моніторингу соціальних ініціатив забезпечують більш обґрунтовані та прозорі рішення [190; 191]. Ці інструменти підвищують ефективність

використання ресурсів і створюють умови для адаптації державних стратегій до міжнародних стандартів.

Системний ефект міжнародної допомоги проявляється у формуванні стабільного середовища для реформування публічної політики. З одного боку, держава отримує фінансову і технічну підтримку для реалізації пріоритетних програм, з іншого – міжнародна інтеграція стимулює розвиток інституційної спроможності, забезпечує контроль за ефективністю та підвищує довіру громадськості до державних інститутів. Внаслідок цього міжнародна допомога перетворюється на стратегічний фактор, який безпосередньо впливає на якість публічної політики в Україні.

Таким чином, сучасні теоретичні підходи до формування механізмів державного регулювання еволюціонують від жорстко централізованих моделей до гнучких, багаторівневих, динамічних систем. Вони враховують не лише економічні чи політичні чинники, а й поведінкові, технологічні та комунікаційні особливості сучасного суспільства. Це формує нову парадигму регулювання – інклюзивну, діалогову й орієнтовану на майбутнє.

Одним із важливих теоретичних орієнтирів для аналізу механізмів державного регулювання в умовах глобальної нестабільності є концепція *good governance* (доброго врядування), яка була сформульована міжнародними інституціями (зокрема, Світовим банком та ООН) як система принципів ефективного, прозорого, підзвітного та інклюзивного управління. У рамках цієї концепції механізми регулювання повинні забезпечувати дотримання прав людини, верховенство права, участь громадян у прийнятті рішень та збалансованість інтересів різних суспільних груп [261, с. 66].

Міжнародна допомога в Україні активно використовується для реалізації конкретних публічних політик, що охоплюють охорону здоров'я, освіту, місцеве самоврядування та економічну стабільність. Одним із яскравих прикладів є підтримка реформ медичної сфери через програми Європейського Союзу та Світового банку. Фінансування модернізації

лікарень, закупівля сучасного обладнання та впровадження електронних медичних карток дозволяють підвищити якість медичних послуг, ефективність бюджетного використання та прозорість управління у системі охорони здоров'я.

У сфері освіти міжнародна допомога спрямована на впровадження сучасних навчальних програм, розвиток цифрових технологій у школах та підготовку педагогічного персоналу. Програми ЮНЕСКО та GIZ стимулюють розвиток STEM-освіти, дистанційного навчання та обміну педагогічними практиками [124; 184]. Це дозволяє підвищити компетентності учнів і інтегрувати українську систему освіти у міжнародний освітній простір, що є важливим елементом розвитку людського капіталу країни.

У контексті нестабільності дедалі частіше акцент ставиться на крос-секторальній взаємодії, коли вирішення складних соціально-економічних проблем вимагає участі кількох сфер: економіки, охорони здоров'я, освіти, екології, оборони тощо. Це вимагає перегляду традиційних механізмів регулювання в бік комплексного стратегічного планування з опорою на міждисциплінарність і міжвідомчу координацію. Теоретичні моделі інтегрованого регулювання (integrated policy models) дозволяють враховувати взаємозалежність процесів у публічному управлінні [235].

Не менш важливою є роль громадянської участі в управлінні – не лише як форми демократичного контролю, а як активного елементу у формуванні механізмів регуляції. Концепції «collaborative governance» (співуправління) та «participatory governance» (партисипативного врядування) виходять з того, що ефективність публічної політики підвищується через залучення громад до діалогу, спільного формування цілей і рішень. Це особливо актуально в умовах соціальних потрясінь і низького рівня довіри до влади.

Ще одним напрямом є підтримка місцевого самоврядування та децентралізації. Проекти, що фінансуються USAID та UNDP, допомагають територіальним громадам планувати бюджети, впроваджувати прозорі

системи закупівель та залучати громадськість до прийняття рішень. Це сприяє більш ефективному наданню соціальних послуг, підвищує довіру населення до місцевих органів влади та формує механізми відповідальності та підзвітності.

Слід також враховувати сучасні виклики цифрової доби. Теорія електронного урядування (e-governance) сформувала основу для розробки цифрових механізмів регулювання, які здатні забезпечити оперативність, прозорість і масштабованість управлінських процесів. У глобальному світі цифрові інструменти – це не лише засіб комунікації, а й індикатор якості інституційного середовища, здатного до інноваційного реагування на кризи.

Із розвитком екологічної парадигми регулювання зростає значення концепції сталого розвитку, де державне управління розглядається як засіб балансування трьох ключових компонентів: економічного зростання, соціального добробуту та екологічної безпеки. Теоретичні підходи, що базуються на цілях сталого розвитку (SDGs), сьогодні активно інтегруються в політики держав – як в умовах стабільності, так і в періоди потрясінь, зокрема воєн та пандемій [235].

У світлі сучасних викликів зростає попит на теорії, які здатні враховувати непередбачуваність, складність і багаторівневу динаміку. Зокрема, теорія складних адаптивних систем (complex adaptive systems theory) дозволяє аналізувати державне управління як самоорганізовану, відкриту систему, яка повинна вчитися, змінюватися й адаптуватися [233, с. 225]. У такій системі регуляторні механізми розглядаються не як фіксовані інструменти, а як змінні, взаємозалежні та взаємопов'язані компоненти.

Економічна допомога міжнародних партнерів, включаючи кредити МВФ та технічні гранти ЄБРР, підтримує стабілізацію фінансової системи, впровадження структурних реформ та розвиток малого й середнього бізнесу. Такі заходи створюють умови для стабільного економічного розвитку,

підвищують стійкість держави до зовнішніх і внутрішніх економічних викликів та сприяють довгостроковій макроекономічній стабільності.

Акцент на партнерських взаємовідносинах із громадянським суспільством та бізнесом дозволяє підвищити ефективність реалізації соціально-економічних заходів. Взаємодія з громадськими організаціями, ініціативними групами та волонтерськими мережами забезпечує соціальний контроль, підвищує рівень довіри до державних інституцій та сприяє більш точному визначенню потреб населення. Партнерство створює умови для мобілізації додаткових ресурсів, підвищує оперативність реагування на кризові ситуації та сприяє збалансованому розвитку соціально-економічних систем.

Дослідження також свідчать про зростання значення етико-ціннісних підходів, які акцентують на легітимності управлінських рішень, моральній відповідальності держави перед громадянами, прозорості й підзвітності як ключових ознаках ефективного регулювання [34; 76]. Питання довіри, солідарності та суспільного капіталу виходять на перший план, особливо в кризових ситуаціях, коли інституційна спроможність не є достатньою без підтримки суспільства.

Підвищення ефективності публічної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів вимагає комплексного підходу, який поєднує інституційні зміни, організаційне планування, фінансове забезпечення, цифровізацію процесів та активну взаємодію з громадянським суспільством. Використання цих механізмів забезпечує стабільність соціально-економічних систем, підвищує результативність політики та сприяє розвитку соціальної згуртованості і адаптивності державної системи управління до сучасних викликів.

Таким чином, практичне застосування міжнародної допомоги демонструє її комплексний вплив на публічну політику України. Вона забезпечує не лише фінансування реформ, але й передбачає передачу

управлінських практик, розвиток інституційної спроможності та підтримку соціально-економічних програм. У результаті міжнародна допомога стає стратегічним інструментом, що дозволяє державі адаптувати публічну політику до сучасних викликів і підвищувати ефективність державного управління.

Формування теоретичних основ механізмів державного регулювання в умовах глобалізації та нестабільності вимагає поєднання класичних парадигм управління з новітніми, міждисциплінарними та адаптивними підходами. У сучасному науковому дискурсі домінують моделі, що враховують динамічну природу середовища, необхідність залучення широкого кола стейкхолдерів, цифрові інструменти, ціннісні пріоритети й принципи сталого розвитку. Такі підходи дозволяють розглядати механізми регулювання як відкриті, гнучкі та здатні до трансформації системи, що є критично важливим для успішної реалізації публічної політики в умовах багатовекторної нестабільності.

2.3 Імплементація цифрового інструментарію в інвестиційні соціально-економічні проєкти на засадах державно-приватного партнерства

Місцеве самоврядування та громадянське суспільство є ключовими суб'єктами у реалізації соціально-економічної політики держави, оскільки вони безпосередньо впливають на соціальний розвиток регіонів, забезпечення ефективності державних програм та інтеграцію громадян у процеси прийняття рішень. Місцеве самоврядування виступає інструментом децентралізації влади, що дозволяє органам місцевого управління ефективно розпоряджатися ресурсами, враховувати специфіку територій та формувати соціально-економічні програми, спрямовані на задоволення потреб населення.

Цифрові інструменти управління стали невід'ємною складовою сучасної публічної соціально-економічної політики, забезпечуючи ефективність, прозорість і адаптивність державних рішень. В умовах глобалізації та швидких технологічних змін держави потребують інтеграції аналітичних, планових та моніторингових процесів для своєчасного реагування на соціально-економічні виклики. Цифровізація дозволяє органам влади об'єднувати дані з різних сфер, проводити комплексний аналіз і прогнозування, що створює підґрунтя для більш обґрунтованого прийняття рішень.

Актуальність вивчення інвестиційного потенціалу соціального благополуччя регіону обумовлена тим, що в даний час регіональна соціально-економічна політика нерозривно пов'язана з інвестиційною привабливістю території і включає в себе сукупність політичних, економічних, організаційних, правових, соціальних, культурних аспектів регіонального розвитку, що вказують на рівень інвестиційного потенціалу того чи іншого регіону [19; 20]. Соціально-економічний розвиток України є складним та багатогранним процесом, який потребує вирішених різноманітних проблем та викликів. Продовження реформ, розвиток конкурентоспроможності, забезпечення стабільності можуть бути ключовими факторами у досягненні сталого соціально-економічного розвитку країни.

Громадянське суспільство, у свою чергу, забезпечує соціальний контроль, підвищує прозорість діяльності органів влади та сприяє активному залученню населення до процесів прийняття рішень. Це включає участь у формуванні стратегій розвитку територій, оцінку ефективності реалізації соціально-економічних програм та просування ініціатив, спрямованих на покращення якості життя громадян [174]. Комплексна взаємодія між місцевими органами влади та громадськими організаціями створює основу

для більш ефективної реалізації державної політики та забезпечує баланс між інтересами держави та потребами населення.

Автоматизація адміністративних процесів є одним із основних ефектів впровадження цифрових інструментів. Використання електронних платформ скорочує час обробки документів, зменшує навантаження на державних службовців та підвищує ефективність виконання функцій [236]. Системи електронного урядування дозволяють відстежувати виконання соціально-економічних програм у реальному часі, забезпечують контроль за виконанням бюджетних зобов'язань та дозволяють швидко реагувати на зміни у потребах населення.

Особливе значення має те, що децентралізація влади дозволяє органам місцевого самоврядування оперативно реагувати на соціально-економічні виклики, адаптувати програми до специфічних умов регіону та залучати місцеві ресурси для їх реалізації. Водночас громадянське суспільство виступає каналом зворотного зв'язку, що дозволяє коригувати політику на основі реальних потреб громадян і підвищує довіру до органів влади.

Забезпечення темпів економічного зростання вище середньосвітових з випереджаючим інвестуванням в опорні галузі та виробництва нового технологічного укладу вимагає кардинального перегляду всієї системи стратегічного управління особливо сьогодні [144, с. 188]. Ця система, поряд з економічним прогнозуванням, індикативним плануванням і програмуванням, що входять до неї, спирається, головним чином, на стратегічне планування, необхідне для ув'язування всіх елементів системи управління економікою в єдине ціле.

Цифровізація підвищує прозорість та відкритість державної політики. Відкриті портали та електронні сервіси дають громадянам змогу стежити за реалізацією програм, оцінювати результати та брати участь у формуванні рішень [111, с. 37]. Такий підхід не лише зміцнює довіру до органів влади, а й

підвищує легітимність політичних рішень, стимулює активну громадську участь і створює механізми контролю за витрачанням державних ресурсів.

Наукові дослідження підкреслюють, що ефективна взаємодія місцевого самоврядування та громадянського суспільства сприяє не лише реалізації соціально-економічних програм, а й зміцненню демократичних інститутів, розвитку соціальної згуртованості та підвищенню стійкості громад у складних соціально-економічних умовах [101; 140]. Особливо важливою ця взаємодія стає в умовах кризових ситуацій, таких як економічні коливання, природні катастрофи або воєнні конфлікти, коли швидка і злагоджена робота всіх учасників процесу визначає успішність реалізації державних політик.

Аналітичні системи прогнозування на основі великих даних та штучного інтелекту дозволяють моделювати соціально-економічні сценарії та оцінювати ризики. Використання таких інструментів у плануванні політик підвищує їх точність та ефективність, дає змогу адаптувати програми до локальних і регіональних потреб, а також прогнозувати наслідки кризових явищ. Цифрові платформи стають основою для прийняття рішень, що ґрунтуються на доказових даних і наукових моделях [82, с. 136-137].

Стратегічним управлінням передбачаються прогнози зміни умов функціонування економіки, загальні напрями досягнення поставленої мети соціально-економічного розвитку, які розгортаються у завдання та цільові програми. Останні реалізуються в інвестиційних та інноваційних проектах. Найважливішого складовою управління є наявність зворотного зв'язку для здійснення контролю, без якого система нежиттєздатна. Варто зазначити, що фінансування, що виділяється з бюджету держави відбувається на базі таких підходів, які сильно обмежують вплив держави на процеси, що здійснюються в процесі формування ринкових відносин та перебудови економіки [52; 138]. Так, недоліки частіше пов'язують з обмеженою можливістю бюджету, також з обмеженнями існуючої бюджетної системи, в тому числі з помилково

обраними стратегіями розподілу інвестиціями між галузями, оскільки відсутня ефективна контроль їхнього функціонування

Місцеве самоврядування та громадянське суспільство виступають не лише механізмами реалізації державної політики, а й чинниками забезпечення її ефективності, гнучкості та адаптивності. Їхня роль у соціально-економічному розвитку регіонів та держави загалом визначає успіх впровадження реформ, підвищення якості життя населення та зміцнення соціальної стабільності.

Інтеграція міжвідомчих процесів є важливою складовою цифровізації. Сучасні платформи дозволяють централізовано координувати діяльність різних міністерств та відомств, обмінюватися інформацією та уникати дублювання функцій [82, с. 104-105]. Така координація сприяє більш ефективному використанню ресурсів і підвищує результативність соціально-економічних програм на всіх рівнях управління.

Фінансове управління з використанням цифрових інструментів забезпечує контроль за бюджетними потоками та ефективність витрат. Електронні системи дозволяють відстежувати цільове фінансування соціальних програм, оцінювати ефективність розподілу ресурсів та мінімізувати корупційні ризики. Цифровізація фінансового процесу створює умови для підвищення прозорості та підзвітності публічної соціально-економічної політики.

Інвестиційна привабливість та інвестиційний клімат є основними факторами, на яких ґрунтуються інвестори при ухваленні рішень щодо доцільності вкладення капіталу. Сприятливим інвестиційний клімат вважається у країнах, де діє стабільна податкова система та забезпечується ефективна підтримка іноземних інвесторів з боку держави. У поточних умовах гостро постає потреба переглядати та удосконалювати інвестиційну політику держави, оскільки майбутній розвиток економіки залежить від

вибору пріоритетних галузей, модернізації виробничих процесів та інших ключових факторів.

Місцеве самоврядування є фундаментальним елементом ефективної реалізації соціально-економічної політики держави, оскільки забезпечує децентралізацію управлінських функцій та адаптацію політики до специфічних потреб регіонів. Органи місцевого самоврядування формують бюджети, розпоряджаються фінансовими ресурсами та визначають пріоритети соціально-економічного розвитку своїх територій, що дозволяє враховувати особливості економіки, демографії та соціальної структури населення [101, с. 120]. Це дає змогу забезпечити цільове та ефективне використання ресурсів для реалізації програм підтримки освіти, охорони здоров'я, інфраструктури та соціального захисту.

Цифрові інструменти є критично важливими для антикризового управління. В умовах економічних шоків або надзвичайних ситуацій вони дозволяють швидко збирати та аналізувати інформацію, прогнозувати наслідки і коригувати політики [11, с. 28]. Це підвищує стійкість соціально-економічної системи та забезпечує безперервність надання соціальних послуг, що є ключовим для підтримки населення та бізнесу під час криз.

Окрему увагу приділяють плануванню та реалізації місцевих стратегій розвитку, які відповідають загальнодержавним соціально-економічним пріоритетам та сприяють покращенню якості життя громадян. Органи місцевого самоврядування здійснюють моніторинг потреб населення, оцінюють ефективність реалізованих програм та коригують заходи відповідно до зміни соціально-економічної ситуації. Завдяки такій діяльності підвищується адаптивність соціально-економічної політики до реальних умов, а державні програми стають більш результативними.

У процесі залучення та використання інвестицій для потреб держави виникає необхідність підвищення ефективності економічного планування та внесення коригувань у бюджетну систему та інвестиційну політику. При

складанні бюджету насамперед слід визначати перелік пріоритетних галузей, нормативи їх фінансування та рівні бюджетів, з яких будуть виділятися кошти на фінансування [146]. Важливо також визначити джерела фінансування кожної галузі, спрогнозувати можливі доходи та витрати, а також запобігти ризику перевищення витрат над доходами шляхом запровадження відповідних нормативів витрат за фінансуванням. Такий підхід забезпечує збалансованість бюджету, підвищує прозорість використання ресурсів та ефективність інвестиційної політики.

Впровадження цифрових інструментів управління сприяє підвищенню якості соціально-економічної політики за рахунок доступу до оперативної інформації. Електронні системи надають державним органам актуальні дані про економічний стан, потреби населення та ефективність реалізації програм. Це дозволяє приймати рішення на основі фактів, а не припущень, забезпечуючи більш точне прогнозування та планування розвитку суспільства.

Важливою функцією місцевого самоврядування є залучення громадян до процесів прийняття рішень через громадські ради, консультації та електронні платформи взаємодії. Це дозволяє враховувати думку населення у формуванні політики, сприяє прозорості та підзвітності діяльності органів влади та зміцнює довіру громадян до державних інституцій. Залучення громадян до управлінських процесів також підвищує соціальну згуртованість і стимулює розвиток громадянської активності.

Автоматизація процесів також включає електронні сервіси для громадян, що підвищує зручність взаємодії з державою. Онлайн-заявки на соціальні послуги, електронні консультації та інтерактивні платформи дозволяють громадянам контролювати стан виконання їхніх запитів. Такий підхід забезпечує зменшення бюрократії, підвищення швидкості надання послуг та створює умови для більшої соціальної включеності населення у процеси державного управління.

В рамках інвестиційної привабливості інвестиційний потенціал слід розглядати як комплекс інвестиційних ресурсів, який включає умови для здійснення інвестицій. Якщо потенційний інвестиційний попит не трансформується у реальний, це свідчить про певні обмеження конкретного економічного регіону [88]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що інвестиційний потенціал є не лише складовим компонентом інвестиційної привабливості, а й узагальненим показником, що характеризує рівень розвитку регіону – від економічної до соціальної складової. При аналізі основних макроекономічних показників слід звертати увагу на нарощування міжнародних золотовалютних резервів, оскільки подібна динаміка свідчить про накопичення фінансового резерву, який здатний пом'якшити ризики на борговому ринку та протистояти негативним економічним умовам.

У сучасних умовах, коли держави стикаються з економічними, соціальними та екологічними викликами, роль місцевого самоврядування стає особливо значущою. В умовах кризових ситуацій, включаючи війни або економічні спади, місцеві органи влади можуть оперативно реагувати на проблеми громад, забезпечувати доступ до соціальних послуг та координувати дії з іншими інституціями для швидкого відновлення територій і населення. Таким чином, місцеве самоврядування виступає не лише адміністратором ресурсів, а й ключовим інструментом гнучкої та ефективної реалізації соціально-економічної політики.

Комплексний підхід до діяльності органів місцевого самоврядування включає поєднання фінансового управління, планування розвитку та взаємодії з громадянським суспільством, що дозволяє досягати високої результативності соціально-економічних програм та забезпечувати стійкий і збалансований розвиток територій. Завдяки цьому місцеве самоврядування відіграє визначальну роль у реалізації державної політики, зміцненні соціальної стабільності та розвитку демократичних інститутів.

Нестабільність курсу національної валюти та посилення відтоку капіталу можуть призвести до різкого девальваційного шоку, що вимагатиме компенсувати дефіцит іноземної валюти, зокрема для погашення зовнішніх запозичень. Водночас спостерігається скорочення обсягу зовнішніх запозичень. З одного боку, це пов'язано з погашенням облігацій та кредитів перед зовнішніми кредиторами, з іншого – зниження цього показника свідчить про непривабливість державних боргових інструментів для зовнішніх інвесторів [132; 199]. Така тенденція негативно впливає на загальний інвестиційний клімат країни, обмежуючи приток капіталу та підвищуючи ризики для економічного розвитку.

Аналітична складова цифрових інструментів охоплює використання моделей прогнозування та економіко-соціального моделювання. Штучний інтелект і великі дані дозволяють оцінювати ефективність різних політичних сценаріїв, виявляти слабкі місця у реалізації програм та планувати оптимальні заходи. Це забезпечує більш стратегічний підхід до управління і підвищує ефективність соціально-економічної політики у довгостроковій перспективі.

Цифровізація також забезпечує інтеграцію між центральними та регіональними органами влади. Координаційні платформи дозволяють об'єднати дані з різних рівнів, оптимізувати роботу підрозділів та створювати єдину систему управління соціально-економічними процесами. Такий підхід підвищує ефективність реалізації національних програм і сприяє більшій узгодженості політик між різними територіями.

Інвестиційна привабливість відіграє важливу роль у залученні інвестицій до країни. На неї впливає багато факторів, зокрема наслідки війни, в якій наразі перебуває держава, а також гарантії, які держава надає великим інвесторам для вкладення коштів в економіку [214]. Загалом інвестиційну привабливість можна охарактеризувати як сукупність умов для інвестування, що впливають на вибір інвестора при прийнятті рішень. Відсутність або

зниження інвестицій з боку зовнішніх інвесторів негативно позначається на розвитку економічної системи суспільства [88]. Відтік капіталу, у свою чергу, впливає на зниження обсягу іноземної валюти в країні, що призводить до волатильності національної валюти, уповільнення зростання ВВП, зростання інфляції, рівня бідності та інших негативних наслідків для економіки [Додатки].

Громадянське суспільство є важливим суб'єктом реалізації соціально-економічної політики держави, оскільки забезпечує соціальний контроль, активну участь громадян у прийнятті рішень та формування прозорих механізмів управління. До складових громадянського суспільства належать неурядові організації, професійні об'єднання, волонтерські рухи, ініціативні групи громадян та медіа, які виконують роль посередника між населенням і державою [217, с. 90-91]. Участь громадянського суспільства дозволяє оцінювати ефективність реалізації програм, визначати потреби населення та вносити пропозиції щодо покращення соціально-економічних ініціатив.

Фінансовий контроль через цифрові системи є важливим інструментом забезпечення ефективного розподілу ресурсів. Впровадження електронних платформ для бюджетного планування та моніторингу дозволяє відстежувати використання коштів у реальному часі, оцінювати ефективність витрат та зменшувати ризики нецільового використання ресурсів. Це підвищує довіру до державних програм та стимулює більш відповідальне управління державними фінансами.

Інвестиції відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку країни, проте їх відсутність або зниження є негативним явищем для економіки. Вони сприяють розвитку інновацій, оскільки вкладення капіталу в інвестиційні проєкти спрямоване на впровадження нових технологічних рішень у діяльність компаній та підприємств, що позитивно впливає на економіку держави загалом. Регіональна інвестиційна політика реалізує заходи щодо залучення капіталу на рівні окремих регіонів. Вона є

самостійною сферою діяльності регіонів, однак здійснюється з урахуванням загальнодержавної інвестиційної політики [214]. Підвищуючи інвестиційну привабливість країни, необхідно враховувати особливості економічної інфраструктури, насамперед транспортну логістику, яка зазнала значних руйнувань внаслідок військових дій. Це зумовлює високі витрати на транспортування, що пов'язані із великою територією країни та віддаленістю ресурсів від транспортної інфраструктури.

Цифрові інструменти сприяють підвищенню стійкості системи управління в умовах криз. Вони дозволяють швидко реагувати на економічні та соціальні потрясіння, моделювати сценарії кризового розвитку та оптимізувати ресурси для мінімізації негативних наслідків. Використання таких інструментів підвищує здатність держави підтримувати соціальні послуги та економічну стабільність навіть у надзвичайних ситуаціях.

Одним із ключових аспектів участі громадянського суспільства є забезпечення прозорості та підзвітності органів влади. Через громадські ради, консультації, моніторингові групи та електронні платформи громадяни можуть впливати на прийняття рішень і контроль за використанням ресурсів. Така взаємодія сприяє зменшенню ризику нецільового використання фінансових коштів, підвищує довіру населення до державних структур і стимулює розвиток демократичних практик.

Інвестиційна політика в умовах активної фази війни з РФ може мати серйозні негативні наслідки, зокрема зменшення інвестиційної активності, що викликає економічну нестабільність і невизначеність. Інвестори утримуються від вкладень через високий ризик втрат та небезпеку для бізнесу, що призводить до спаду виробництва, зростання безробіття та загального уповільнення економічного зростання. Це безпосередньо впливає на інвестиційний клімат та завдає значної шкоди економіці держави. Крім того, сьогодні держава перенаправляє інвестиції на потреби оборони та військово-промислового комплексу, що відсуває фінансування інших сфер

економіки, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальні програми [88; 95; 214].

Громадянське суспільство також виступає партнером місцевого самоврядування у впровадженні соціально-економічних програм. Це проявляється у співпраці щодо організації соціальних проєктів, забезпечення підтримки вразливих груп населення, розвитку освітніх та культурних ініціатив, сприяння працевлаштуванню та підготовці громадян до активної участі у суспільному житті. Завдяки партнерству з громадськими організаціями місцеві програми стають більш ефективними, орієнтованими на потреби населення та адаптованими до місцевих умов.

В цілому, цифрові інструменти управління стають основою для формування більш ефективної, прозорої та адаптивної публічної соціально-економічної політики. Вони дозволяють поєднувати аналітику, планування, моніторинг і фінансовий контроль у єдину систему, що підвищує результативність державних програм і створює передумови для сталого розвитку суспільства. Цифрові інструменти управління формують нову парадигму державної соціально-економічної політики, де аналітика, прогнозування та моніторинг стають ключовими механізмами прийняття рішень [112, с. 67]. Використання цифрових платформ дозволяє державі адаптуватися до швидкоплинних змін у економіці та суспільстві, забезпечувати якісне обслуговування громадян і ефективне використання ресурсів.

Особлива роль громадянського суспільства проявляється у кризових ситуаціях, коли державні ресурси обмежені або доступ до населення ускладнений. Волонтерські ініціативи, благодійні організації та громадські мережі здатні оперативно реагувати на соціальні потреби, надавати матеріальну, психологічну та соціальну підтримку, координувати дії між різними суб'єктами політики. Це забезпечує стійкість соціальної системи, зміцнює соціальну згуртованість і сприяє більш швидкому відновленню

територій та громад. Погіршення інвестиційного клімату через військові дії може створити загрозу для безпеки іноземних інвесторів та негативно вплинути на інвестиційну привабливість країни [139]. Це може призвести до зменшення притоку іноземного капіталу та погіршення економічних показників України. У цілому військові дії створюють значні виклики для інвестиційної політики та економічного розвитку держави.

Таким чином, громадянське суспільство виконує роль інструменту зворотного зв'язку, соціального контролю та партнерства, що сприяє ефективній реалізації соціально-економічної політики. Його активність дозволяє органам влади приймати більш обґрунтовані рішення, оптимізувати витрати ресурсів та забезпечувати сталість і результативність соціально-економічних програм. Комплексна взаємодія місцевого самоврядування та громадянського суспільства створює умови для збалансованого розвитку територій, соціальної інтеграції населення та підвищення ефективності державної політики загалом.

Електронні сервіси для громадян створюють умови для зменшення бюрократії, підвищення прозорості та підзвітності органів влади. Онлайн-платформи дозволяють подавати заявки, отримувати послуги та контролювати їх виконання без необхідності фізичної присутності, що підвищує швидкість обслуговування та доступність соціальних послуг.

Аналітичні системи прогнозування та моделювання соціально-економічних процесів дозволяють оцінювати ефективність політик і коригувати їх у реальному часі. Використання штучного інтелекту, алгоритмів машинного навчання та великих даних забезпечує високий рівень точності прогнозів, що дозволяє державі більш обґрунтовано планувати бюджет, соціальні програми та економічні стратегії.

Реалізація соціально-економічної політики за участю місцевого самоврядування та громадянського суспільства стикається з низкою викликів, які впливають на ефективність їх діяльності. До основних викликів

належать обмежені фінансові та людські ресурси, недостатній рівень професійної підготовки працівників органів місцевого самоврядування, низький рівень участі громадян у прийнятті рішень та недосконалі правові механізми взаємодії [7; 128]. Ці фактори можуть обмежувати можливості органів влади та громадських організацій щодо ефективної реалізації програм і забезпечення соціальної стабільності.

Для розвитку ефективної інвестиційної політики необхідне поєднання низки факторів, зокрема посилення ролі держави у регулюванні інвестиційної діяльності, створення рівних конкурентних умов для всіх учасників ринку, усунення протиріч у законодавстві, спрощення процедур узгодження документів та формування інформаційно-аналітичних центрів і відповідної інфраструктури інвестиційного ринку. Лише комплексний підхід дозволяє оцінити ефективність вжитих заходів та підвищити результативність інвестиційної діяльності. Серед економічних проблем, що стримують розвиток інвестиційної привабливості країни, слід насамперед відзначити високі транспортні витрати та недостатню кількість кваліфікованих фахівців у сфері логістики, що додатково ускладнює реалізацію інвестиційних проектів.

Інтеграція міжвідомчих процесів через цифрові платформи дозволяє створювати скоординовану систему управління. Дані з різних міністерств і регіональних підрозділів об'єднуються в єдину платформу, що забезпечує оперативний обмін інформацією, контроль за виконанням програм і уникнення дублювання функцій. Це підвищує результативність та ефективність соціально-економічної політики на всіх рівнях управління.

Особливу складність створюють кризові ситуації, такі як економічні спади, природні катастрофи, пандемії або військові конфлікти. У таких умовах місцеві органи влади та громадянське суспільство повинні швидко адаптуватися до змін, координувати дії між різними суб'єктами, оптимізувати ресурси та забезпечувати оперативну підтримку населення.

Фінансові аспекти цифровізації охоплюють моніторинг бюджетних витрат, оцінку ефективності використання ресурсів та оптимізацію фінансового планування. Електронні системи дозволяють відстежувати цільове фінансування програм, знижувати ризики нецільового використання коштів і підвищувати економічну прозорість. Це створює умови для більш стабільного фінансування соціально-економічних ініціатив та ефективної реалізації державних стратегій.

Перспективи розвитку ролі місцевого самоврядування та громадянського суспільства пов'язані з модернізацією управлінських структур, розвитком цифрових технологій та підвищенням рівня взаємодії з громадянами. Важливим напрямом є підвищення компетентності органів влади, впровадження прозорих систем моніторингу та оцінки ефективності програм, а також стимулювання активності громадських організацій та волонтерських ініціатив.

Використання міжнародного досвіду та партнерство з іноземними організаціями дозволяє адаптувати передові практики до місцевих умов та підвищувати результативність соціально-економічної політики. Ключовим аспектом є створення системи інтегрованої взаємодії, де місцеве самоврядування та громадянське суспільство функціонують як партнери, забезпечуючи зворотний зв'язок, контроль за реалізацією програм та активне залучення населення. Такий підхід дозволяє формувати політику, орієнтовану на реальні потреби громад, підвищувати ефективність використання ресурсів та забезпечувати соціальну згуртованість.

Інвестиційна привабливість та стабільність економічного середовища є ключовими умовами сталого розвитку країни. Військові дії та економічна нестабільність значно ускладнюють залучення інвестицій, підвищують ризики для інвесторів та створюють додаткові бар'єри для реалізації інвестиційних проектів [219]. Ефективна державна політика, комплексне удосконалення нормативно-правової бази, розвиток інфраструктури та

забезпечення прозорих і передбачуваних умов для бізнесу здатні підвищити інвестиційну привабливість.

Цифрові інструменти сприяють підвищенню стійкості управлінської системи під час кризових ситуацій. Вони дозволяють оперативно збирати та аналізувати інформацію, прогнозувати наслідки економічних і соціальних потрясінь та коригувати політики. Такий підхід підвищує здатність держави швидко реагувати на надзвичайні ситуації та забезпечує безперервність надання соціальних послуг для населення. Таким чином, розвиток ролі місцевого самоврядування та громадянського суспільства у реалізації соціально-економічної політики визначає успіх державної політики, стійкість соціально-економічних систем та рівень добробуту населення.

Подальше вдосконалення інституційних механізмів, підвищення участі громадян та розвиток партнерства між державою та громадянським суспільством є ключовими умовами для забезпечення сталого та збалансованого розвитку територій у сучасних умовах. Цифрові інструменти управління забезпечують інтеграцію всіх ключових компонентів публічної соціально-економічної політики: аналітики, планування, моніторингу, фінансового контролю та взаємодії з громадянами. Вони створюють передумови для ефективного, прозорого та адаптивного державного управління, підвищують результативність політик і сприяють сталому розвитку суспільства у сучасних умовах.

Висновки до розділу 2

Глобальна соціально-економічна криза є масштабним викликом, вплив якого проявляється з різною силою, тоді як наявні економічні та соціальні диспропорції виступають ключовим чинником суттєвих відмінностей у здатності систем публічного управління ефективно реагувати на кризові

явища. Суспільні трансформації супроводжуються зростанням соціально-економічних проблем у багатьох країнах, що зумовлює необхідність для органів публічної влади посилювати матеріальну й фінансову підтримку окремих соціальних груп. Під впливом комплексу чинників відбувається поступова трансформація моделі капіталу, зокрема через зниження рівня конкуренції внаслідок стрімкого розвитку цифрових платформ.

Водночас світова фінансова система вступає в нову фазу розвитку, оскільки в умовах глобалізаційних викликів низка традиційних проблем відходить на другий план, а усталені напрями еволюції фінансових ринків зазнають переосмислення. Однією з найбільш актуальних проблем залишається потреба в податковій реформі, на необхідності якої наполягають представники підприємницького середовища. В умовах економічної рецесії, високого рівня невизначеності та появи нових ризиків уряд підтримує можливість оперативного внесення змін до річного бюджету. Перегляд підходів до балансування бюджетних показників упродовж року здатен сприяти стабілізації державної політики в періоди економічних підйомів і спадів, забезпечити накопичення резервних коштів та своєчасне поповнення бюджету у разі раптових кризових змін.

Подолання окреслених бар'єрів можливе в межах реалізації запланованих реформ системою виконавчої влади, однак їх затягування є неприйнятним, оскільки це обмежує здатність України повною мірою скористатися перевагами міжнародної підтримки. Крім того, за відсутності своєчасних реформ національні виробники ризикують втратити конкурентні позиції порівняно з продукцією країн ЄС, що може призвести до їх витіснення з внутрішнього ринку. Додаткові ризики, пов'язані з функціонуванням правового режиму воєнного стану, істотно впливають на соціально-економічний простір держави та потребують постійного й оперативного моніторингу.

В умовах суспільних трансформацій ресурси розподіляються нерівномірно, після чого економіка повинна знову має переорієнтуватися на більш виробничі сектори та компанії. Спад соціально-економічного розвитку актуалізував глобальне усвідомлення сучасної проблематики суспільних трансформацій, як одного з пріоритетів реформування системи економічного зростання, спрямованого на розв'язання сучасних соціальних та гуманітарних проблем і вдосконалення моделі надання матеріальної підтримки потребуючим внутрішньо переміщеним особам.

Траєкторії соціально-економічного розвитку набувають нових форм, оскільки з переходом до чергового етапу суспільних трансформацій відбувається усвідомлення масштабів економічних втрат і формуються уявлення щодо можливих регуляторних заходів впливу. Соціально-економічні наслідки цих процесів проявляються з певним часовим лагом, що частково зумовлено їх нерівномірним розподілом між окремими галузями економіки. Водночас у періоди соціально-економічного піднесення простежується тенденція до заміщення реальної економічної діяльності активністю фінансового сектору.

Управлінські принципи формування та реалізації державної соціально-економічної політики в умовах військового вторгнення РФ передбачають практичне усвідомлення суспільного благополуччя, проведення комплексу заходів для соціально-економічного зростання, системної матеріальної підтримки внутрішньо переміщених осіб за умов ефективної діяльності органів публічної влади щодо надання якісних послуг громадянам.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ

3.1 Пріоритети реформування державної політики фінансових гарантій у забезпеченні соціальної сфери в умовах війни та повоєнний період

У сучасних умовах глобальної та внутрішньої нестабільності державне регулювання соціальної сфери набуває особливої важливості, особливо під час воєнного конфлікту. Україна, що перебуває під повномасштабною агресією з боку РФ, змушена шукати ефективні фінансові та організаційні механізми для підтримки населення, забезпечення соціальних гарантій та стабілізації економічного середовища. Соціальна політика в цей період виконує не лише роль інструменту добробуту громадян, а й стає ключовим чинником національної безпеки та стійкості держави. Особлива увага приділяється фінансуванню критично важливих соціальних програм, підтримці вразливих груп населення та забезпеченню функціонування медичних, освітніх і соціальних установ.

Війна на території України стала серйозним випробуванням для економічної та соціальної стабільності держави. В умовах збройного конфлікту соціально-економічна політика країни спрямована на забезпечення життєздатності державних інститутів, підтримку населення та збереження економічного потенціалу [147, с. 46]. Стратегічною метою уряду є не лише подолання наслідків воєнних дій, але й створення системи соціально-економічної стабільності, здатної працювати в умовах кризи.

Повоєнний період є критично важливим етапом для розвитку держави, оскільки він вимагає не лише відновлення економіки та інфраструктури, а й

формування нової системи соціально-політичних пріоритетів, які забезпечують стійкість суспільства та інтеграцію усіх верств населення. Основна мета державної політики в цей період полягає у забезпеченні соціальної справедливості, економічної стабільності та безпечних умов життя для громадян. Особливу увагу приділяють відновленню інституцій, модернізації управлінських структур та формуванню прозорих механізмів державного регулювання, здатних забезпечити ефективність реалізації політичних, соціальних та економічних програм.

Фінансова політика держави в умовах воєнного стану має поєднувати економічну ефективність із соціальною відповідальністю, що в непростих завданнях за обмежених ресурсів і зростаючих потреб населення. Вона включає бюджетне планування, регулювання соціальних трансфертів, підтримку внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, дітей та людей з інвалідністю, а також забезпечення безперервності соціальних послуг [142, с. 85]. Застосування таких комплексних механізмів дозволяє не лише надавати фінансову підтримку, а й створювати умови для стабільного розвитку громади, запобігання соціальній напрузі та підвищення рівня довіри до державних інституцій.

Основними напрямками соціально-економічної політики в умовах війни є: забезпечення соціального захисту населення, підтримка критичних секторів економіки, збереження робочих місць та фінансова стабілізація держави. Всі ці заходи реалізуються через комплекс державних програм, які адаптуються відповідно до ситуації на фронті, масштабів переміщення населення та змін у макроекономічному середовищі.

У повоєнному контексті державна політика повинна ґрунтуватися на трьох основних пріоритетах: інклюзія, стійкість та ефективність. Інклюзія передбачає активне залучення всіх верств населення до процесів відновлення та розвитку країни, врахування потреб вразливих груп і забезпечення рівного доступу до соціальних послуг. Стійкість визначає здатність державних та

економічних структур витримувати зовнішні та внутрішні виклики, включаючи економічні шоки, соціальні кризи та загрози безпеці. Ефективність полягає у оптимальному використанні ресурсів, високій продуктивності державних інституцій та максимальному результаті від реалізації політик, що зменшує втрати часу, грошей і людських ресурсів.

Соціальний захист населення під час війни набуває особливого значення. Пріоритетом стає підтримка внутрішньо переміщених осіб, сімей загиблих та постраждалих від бойових дій. Держава розробляє програми матеріальної допомоги, медичного забезпечення, психологічної підтримки та доступу до освіти [26; 36]. Водночас соціальна політика враховує зростання потреб населення та обмежені ресурси бюджету, що вимагає оптимізації механізмів розподілу допомоги.

Важливим аспектом формування пріоритетів є інтеграція міжнародного досвіду повоєнного відновлення, що дозволяє запроваджувати перевірені практики у сфері соціального захисту, економічного розвитку, управління ризиками та забезпечення прав людини. Державна політика повинна бути адаптивною, тобто здатною швидко реагувати на нові виклики та коригувати програми відновлення відповідно до змінної ситуації на місцях. У цьому контексті особлива роль відводиться місцевим органам влади, громадським організаціям та приватному сектору, які можуть ефективно доповнювати державні ініціативи та забезпечувати комплексну підтримку громадян [143, с. 188-189].

Механізми державного регулювання соціальної сфери включають як класичні інструменти фінансового контролю та державного планування, так і інноваційні методи реагування на надзвичайні ситуації, зокрема цифровізацію та автоматизацію процесів. Вони базуються на законодавчій основі, виконанні міжнародних зобов'язань та враховують практичні рекомендації експертів міжнародних організацій [11; 211]. Для ефективної роботи цих механізмів необхідна оцінка фінансового потенціалу держави,

соціальної потреби та визначення пріоритетів у період воєнного та післявоєнного відновлення.

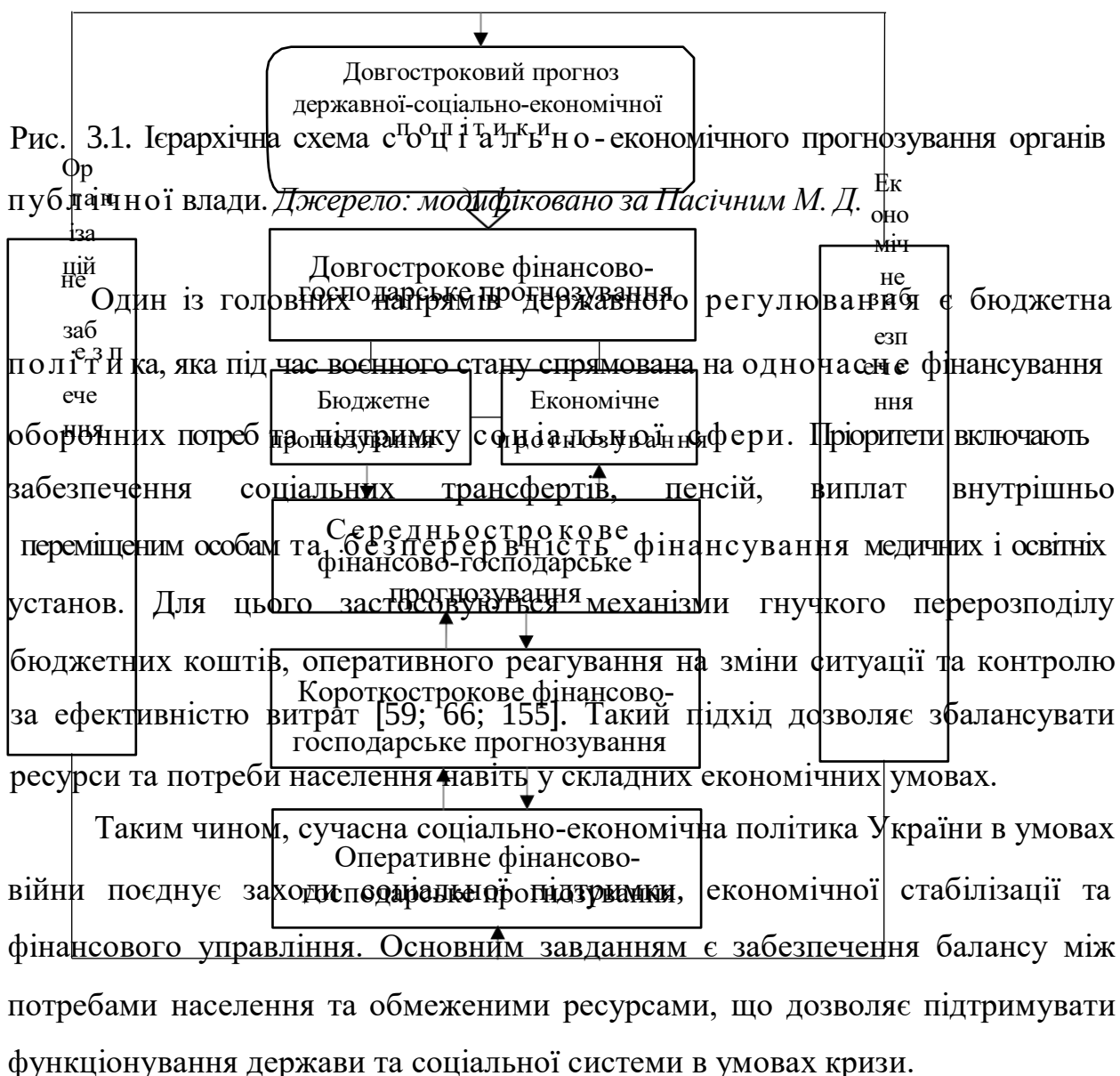
Економічна стабілізація в умовах війни передбачає підтримку критичних секторів економіки, збереження робочих місць та стимулювання виробництва. Особлива увага приділяється малому та середньому бізнесу, який є основою зайнятості та локальної економічної активності [179, с. 19-20]. Податкові пільги, державні гранти та кредити дозволяють підприємствам адаптуватися до воєнних умов та зберігати економічний потенціал.

Сучасні виклики повоєнного відновлення передбачають необхідність поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів державної політики. Це означає, що державні програми відновлення повинні забезпечувати не лише відбудову інфраструктури та промисловості, а й сприяти соціальній інтеграції, розвитку людського капіталу та захисту навколишнього середовища. Таким чином, формування пріоритетів державної політики у повоєнний період вимагає комплексного підходу, що поєднує інклюзію, стійкість та ефективність у всіх сферах державного управління та соціального розвитку.

Фінансова стабільність держави забезпечується через залучення міжнародної допомоги, кредитів та грантів, а також ефективне управління бюджетними видатками. Це дозволяє підтримувати соціальні програми, оборону та інфраструктуру, одночасно зберігаючи макроекономічну рівновагу. Однак значна залежність від зовнішніх ресурсів створює ризики для довгострокової фінансової стійкості.

Інклюзія у повоєнний період виступає ключовим принципом державної політики, оскільки забезпечує залучення всіх громадян до процесів відновлення та розвитку країни, незалежно від соціального статусу, фізичних можливостей чи місця проживання. Це особливо важливо для вразливих категорій населення – внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, людей з інвалідністю, багатодітних сімей та осіб, які опинилися у складних життєвих

обставинах. Держава повинна формувати політику, що гарантує рівний доступ до соціальних, освітніх, медичних та економічних послуг для всіх громадян зменшуючи ризик соціальної напруги та конфліктів у суспільстві (рисунок 3.1).

Для реалізації принципу інклюзії в державній політиці застосовуються різноманітні механізми та програми. Серед них соціальні виплати та адресна допомога для малозабезпечених сімей, спеціальні програми підтримки людей з інвалідністю, забезпечення доступу до освіти та професійної підготовки, а також створення робочих місць для тих, хто тимчасово втратив

працездатність через війну [115]. Особлива увага приділяється психологічній та соціальній реабілітації населення, що постраждало внаслідок конфлікту, оскільки успішна інтеграція громадян у повоєнне життя залежить не лише від матеріальної допомоги, а й від підтримки психологічного та соціального здоров'я.

В умовах воєнного конфлікту держава запровадила низку комплексних програм для підтримки внутрішньо переміщених осіб, сімей загиблих та постраждалих від бойових дій. Соціальні виплати стали важливим інструментом стабілізації життя громадян, які втратили свої домівки або робочі місця. Крім матеріальної допомоги, передбачені програми психологічної підтримки та медичного забезпечення, що включають лікування травм, профілактику хронічних захворювань та доступ до медичних препаратів [119, с. 165]. Держава також забезпечує умови для продовження освіти дітей та молоді в нових регіонах проживання, створюючи тимчасові навчальні центри та онлайн-платформи для дистанційного навчання. Важливою складовою цих заходів є оперативне реагування на зміни чисельності переселенців, що дозволяє регіональним адміністраціям коригувати бюджетні витрати та ефективно розподіляти ресурси.

Інклюзія також передбачає активне залучення громадян до процесів прийняття рішень на місцевому та національному рівні. У повоєнному відновленні це може реалізовуватися через громадські консультації, участь представників місцевих громад у плануванні інфраструктурних проєктів, створення платформ для взаємодії громадян з державними органами та забезпечення прозорості у прийнятті рішень. Такий підхід не лише підвищує довіру населення до держави, а й дозволяє формувати більш ефективні та релевантні політики, орієнтовані на реальні потреби громад.

Податкова політика також відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності держави та підтримки соціальної сфери. В умовах

воєнного стану держава впроваджує спеціальні податкові пільги для бізнесу, що виробляє критично важливі товари та послуги, а також стимулює соціальні програми, спрямовані на захист найбільш уразливих груп населення. Підтримка підприємств і секторів економіки, які забезпечують соціальні потреби, створить додаткові можливості для державного регулювання та покращує ефективність використання бюджетних ресурсів.

У сфері економіки основними напрямками державної підтримки стали збереження робочих місць та стимулювання діяльності критичних секторів. Для малого та середнього бізнесу урядом впроваджено пільгове оподаткування, спеціальні кредити та гранти, які допомагають підприємствам зберігати виробництво і адаптуватися до умов війни [29, с. 25-26]. Такі заходи дозволяють не лише підтримувати зайнятість, але й зберігати економічний потенціал регіонів, де виробництво є основним джерелом доходу населення. Додатково розвиваються програми з підтримки оборонної промисловості, сільського господарства та логістики, що забезпечує безперервне постачання продовольства та критичних товарів, а також підтримує економічну стабільність країни у складних умовах.

Фінансова стабілізація в умовах війни стала ключовим елементом політики держави, оскільки обмежені внутрішні ресурси не здатні повністю покрити потреби населення та економіки. Значну роль відіграє міжнародна допомога у формі грантів, кредитів та гуманітарної підтримки. Використання цих ресурсів дозволяє підтримувати соціальні програми, забезпечувати оборону та підтримувати інфраструктуру, одночасно контролюючи інфляційні процеси та забезпечуючи макроекономічну стабільність. Проте велика залежність від зовнішньої фінансової допомоги створює ризики, зокрема можливі затримки виплат, обмеження ресурсів на критичні потреби та необхідність прозорого управління на всіх рівнях влади, щоб мінімізувати ризики неефективного використання коштів [106, с. 647].

Сучасні технології відіграють важливу роль у реалізації інклюзії. Електронні платформи, цифрові сервіси та бази даних дозволяють оперативно надавати соціальні послуги, відстежувати потреби різних груп населення та адаптувати програми відповідно до змін у соціальній ситуації. Цифровізація не лише підвищує ефективність роботи державних інституцій, а й забезпечує прозорість розподілу ресурсів, зменшує ризики корупції та дозволяє більш чітко адресувати підтримку тим, хто її найбільше потребує.

Таким чином, інклюзія в повоєнній державній політиці є фундаментальним принципом, що забезпечує рівні можливості, соціальну інтеграцію та активну участь громадян у процесах відновлення країни. Реалізація цього пріоритету через соціальні програми, залучення громадян до прийняття рішень та цифровізацію соціальних послуг дозволяє формувати стійке та згуртоване суспільство, здатне ефективно долати виклики повоєнного відновлення.

Для забезпечення безперервності соціальних послуг держава активно використовує механізми прямого фінансування державних та комунальних установ. Це дозволяє утримувати критично важливі установи освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення на стабільному рівні. Крім того, моніторинг ефективності витрат дозволяє своєчасно коригувати бюджетні програми, перерозподіляти кошти відповідно до актуальних потреб населення та реагувати на надзвичайні ситуації, що виникають у воєнний час.

Важливою складовою соціально-економічної політики під час війни є заходи з підтримки зайнятості та ринку праці. Уряд активно впроваджує програми перенавчання та перекваліфікації для осіб, які втратили роботу через бойові дії або переселення. Особлива увага приділяється жінкам та молоді, які зазвичай стикаються з обмеженим доступом до робочих місць у кризових умовах. Крім того, урядом створюються стимули для розвитку гнучкої зайнятості та дистанційної роботи, що дозволяє зберегти економічну

активність і підтримувати соціальну інтеграцію постраждалих груп населення.

Пріоритет ефективності у повоєнній державній політиці полягає у максимальному результаті від використання наявних ресурсів, оптимізації процесів управління та підвищенні продуктивності державних інституцій. В умовах обмежених фінансових, людських та матеріальних ресурсів ефективність визначає здатність держави досягати стратегічних цілей відновлення економіки, забезпечення соціальної справедливості та стабільності, підтримки вразливих верств населення без зайвих витрат часу та ресурсів. Держава повинна впроваджувати сучасні інструменти управління та контролю, включаючи електронні системи обліку, автоматизацію надання послуг та аналітичні платформи для оцінки потреб громадян і моніторингу результатів соціальних програм. Такий підхід забезпечує прозорість та підзвітність дій органів влади, зменшує ризики нецільового використання ресурсів та підвищує загальний рівень управлінської спроможності.

Одним із пріоритетних напрямів стало забезпечення стабільності соціальних послуг, включаючи охорону здоров'я, освіту та житлове забезпечення. Держава забезпечує доступ до медичних закладів, навіть у регіонах з активними бойовими діями, та продовжує освітні програми для дітей переселенців [40; 126; 127]. Для тимчасово переміщених осіб створюються умови для житлового розміщення, а у великих містах будуються тимчасові центри для прийому та адаптації переселенців. Проблемою залишається нерівномірність доступу до соціальних послуг у різних регіонах, особливо на прифронтових територіях, що потребує додаткової координації між центральними органами влади та місцевими адміністраціями.

Важливою складовою є підтримка громадських і недержавних організацій, які надають соціальні послуги. Через співфінансування, грантові програми та партнерські ініціативи держава забезпечує додаткові ресурси для

підтримки населення, зменшуючи навантаження на бюджет та підвищуючи ефективність надання допомоги [25; 128]. Співпраця з громадянським суспільством дозволяє охопити віддалені та критично важливі території, забезпечити гнучкість реагування на локальні потреби та підвищити рівень соціальної безпеки.

Ефективність досягається також через раціональне планування та координацію між державними структурами, місцевим самоврядуванням та громадським сектором. У повоєнному відновленні важливо, щоб усі учасники процесу діяли скоординовано, забезпечуючи швидке реагування на нові виклики. Інтеграція соціальних, економічних та інфраструктурних програм дозволяє підвищити результативність відновлювальних заходів та скоротити час повернення громадян до нормального життя. Регулярний аналіз і оцінка впливу державних програм дозволяють коригувати програми та робити управлінські рішення більш обґрунтованими, що підвищує загальну результативність державної політики у відновлювальний період.

Цифровізація соціальної сфери є ще одним ключовим інструментом підвищення ефективності механізмів державного регулювання. Використання електронних платформ для нарахування соціальних виплат, збору даних про потреби громадян та аналітики дозволяє оптимізувати витрати, зменшити ризики корупції та підвищити швидкість реагування на кризові ситуації. Інтеграція цифрових інструментів забезпечує прозорість соціальної політики та дозволяє оперативно коригувати програми фінансової підтримки.

Узагальнюючи, сучасна соціально-економічна політика України в умовах війни демонструє комплексний підхід, який поєднує соціальну підтримку населення, стимулювання економіки, збереження зайнятості та фінансову стабільність. Основні досягнення включають запровадження системи допомоги переселенцям, програми підтримки бізнесу, збереження соціальних послуг та залучення міжнародної допомоги. Водночас країна

стикається з проблемами обмежених ресурсів, нерівномірного доступу до соціальних послуг і ризиками фінансової залежності, що потребує постійної оптимізації політики та стратегічного планування на середньо- та довгострокову перспективу.

Сучасна соціально-економічна політика України в умовах війни демонструє як значні досягнення, так і серйозні виклики. З одного боку, уряд ефективно адаптував соціальні програми до потреб населення, забезпечивши допомогу внутрішньо переміщеним особам, постраждалим сім'ям та ветеранам [Додатки]. Було запроваджено широкий спектр механізмів підтримки: фінансові виплати, житлове забезпечення, медичне обслуговування та освітні програми. З іншого боку, масштаб проблем, викликаних війною, перевищує можливості наявних ресурсів, що ставить під питання довгострокову ефективність окремих заходів та потребує постійного коригування пріоритетів.

Комплексне впровадження пріоритетів інклюзії, стійкості та ефективності формує цілісну модель державної політики у повоєнний період. Інклюзія забезпечує соціальну інтеграцію та рівні можливості, стійкість гарантує здатність систем протистояти ризикам, а ефективність дозволяє досягати максимальної результативності за наявних ресурсів. Такий підхід створює умови для стійкого, прозорого та справедливого відновлення країни та сприяє розвитку громадянського суспільства.

Координація центральних та місцевих органів влади є надзвичайно важливою для ефективної реалізації соціальної політики. Чітка взаємодія між фінансовими, соціальними та гуманітарними структурами забезпечує своєчасну доставку соціальної допомоги, контроль за розподілом ресурсів та запобігання дублюванню функцій [145]. Системний підхід до управління ресурсами дозволяє забезпечити стійкість соціальної сфери навіть у критичних умовах та затримувати соціальну стабільність у громадах.

Для реалізації пріоритетів державної політики у повоєнний період необхідно створити комплексну систему інституційного забезпечення. До ключових інституцій відносяться Міністерство соціальної політики, Пенсійний фонд, центри зайнятості, місцеві органи влади та громадські організації, що беруть активну участь у відновленні та соціальній підтримці населення. Ефективна взаємодія між цими інституціями дозволяє забезпечувати комплексну реалізацію програм соціальної допомоги, спрямованих на підтримку вразливих категорій громадян та розвиток інфраструктури, необхідної для повоєнного відновлення.

Важливе місце займає також використання міжнародної фінансової допомоги та кредитних ресурсів для підтримки соціальної сфери. Співпраця з міжнародними організаціями, донорськими фондами та банківськими структурами дозволяє компенсувати дефіцит бюджетних ресурсів та впроваджувати соціальні програми на належному рівні. Залучення зовнішніх ресурсів особливо важливе для реалізації комплексних проєктів із забезпечення житлом, медичною допомогою та соціальною інтеграцією внутрішньо переміщених осіб.

Ефективність політики значною мірою залежить від здатності держави підтримувати макроекономічну стабільність [197, с. 31]. Завдяки фінансовій допомозі міжнародних партнерів, залученню грантів та кредитів, Україна змогла забезпечити стабільність соціальних програм та оборонного сектору. Водночас залежність від зовнішніх ресурсів створює ризики затримок виплат і обмеження можливостей самостійного фінансування ключових сфер. Крім того, високий рівень інфляції та зростання цін на продукти і житло зменшують реальну ефективність соціальних виплат, що підкреслює необхідність комплексного підходу до економічної стабілізації.

Особлива увага приділяється розвитку міжінституційних механізмів координації, що дозволяє уникати дублювання функцій і підвищує оперативність реалізації політик. До таких механізмів належать спільні

робочі групи, координаційні ради та електронні платформи для обміну інформацією і контролю за виконанням програм. Важливу роль відіграє партнерство з громадським сектором і приватним бізнесом, що дозволяє залучати додаткові ресурси та підвищувати ефективність реалізації державних ініціатив.

Соціальна підтримка населення під час воєнного стану охоплює внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, дітей та людей з інвалідністю. Держава впроваджує комплексні програми забезпечення житлом, харчуванням, медичними та психологічними послугами, що дозволяє зменшити соціальну напругу, підтримати стабільність у громадах та запобігти гуманітарним кризам [167; 168]. Система державного регулювання забезпечує рівний доступ до соціальних благ та мінімізує ризики соціальної дискримінації у кризових умовах.

Ринок праці та зайнятість залишаються одним із найбільш уразливих секторів в умовах війни [26]. Переселенці, втрачений бізнес та тимчасова неможливість працювати у зонах бойових дій створюють додатковий тиск на державу. Програми перенавчання, перекваліфікації та стимулювання дистанційної роботи допомагають зменшити цей тиск, але їх масштаби поки що не покривають усіх потреб. Особливо гострою є проблема зайнятості жінок та молоді, які часто стикаються з обмеженим доступом до ринку праці. Ці фактори вказують на необхідність довгострокового планування політики зайнятості та розвитку гнучких форм праці.

Система інституційного забезпечення повинна мати здатність до адаптації та модернізації. Це передбачає постійне підвищення кваліфікації працівників, запровадження сучасних методів управління та цифрових технологій для моніторингу та оцінки результатів діяльності. Така система забезпечує реалізацію пріоритетів державної політики в повоєнний період на високому рівні та сприяє сталому розвитку держави.

Оцінка стабільності соціальних послуг демонструє як успіхи, так і проблемні зони. Українська система змогла зберегти доступ до медичних та освітніх послуг, а також організувати тимчасове житлове розміщення для переселенців. Водночас доступ до послуг у прифронтових регіонах залишається обмеженим, що вимагає посилення координації між центральними та місцевими органами влади, а також залучення громадських організацій для підвищення ефективності надання допомоги.

Реалізація пріоритетів державної політики у повоєнний період стикається з низкою викликів. До них належать обмежені фінансові ресурси, соціально-економічна нестабільність, руйнування інфраструктури, демографічні зміни та потреба у швидкій інтеграції внутрішньо переміщених осіб і ветеранів. Ці виклики вимагають від держави застосування комплексного підходу, що поєднує інклюзію, стійкість та ефективність у всіх сферах управління та соціального розвитку.

Аналіз ефективності механізмів державного регулювання показує, що комплексний підхід, який поєднує бюджетні, податкові, цифрові та міжнародні інструменти, дозволяє забезпечити стабільність соціальної сфери навіть за умов воєнного стану та економічної невизначеності [145]. Спрямованість на підтримку вразливих груп населення, розвиток цифрових інструментів та зміцнення координації між органами влади створюють передумови для сталого відновлення соціальної інфраструктури у післявоєнний період.

Важливим напрямом оцінки ефективності є аналіз використання державних і міжнародних ресурсів. З одного боку, системна координація дозволила швидко мобілізувати фінансову та гуманітарну допомогу, з іншого – потребує вдосконалення механізмів контролю та прозорого управління, щоб уникнути втрат та нецільового використання коштів. Інтеграція електронних платформ, аналітичних систем і цифрових реєстрів здатна підвищити ефективність управління та моніторингу соціальних програм.

Перспективи розвитку державної політики у повоєнний період пов'язані з модернізацією органів влади, цифровізацією послуг, впровадженням міжнародного досвіду та партнерством з громадським і приватним секторами. Важливим напрямом є розвиток аналітичних систем і платформ для моніторингу потреб населення, оцінки ефективності програм та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що механізми державного регулювання соціальної сфери у фінансовій політиці України відіграють ключову роль у забезпеченні соціальної стабільності та підтримки населення в умовах воєнного стану. Поєднання бюджетного, податкового, регуляторного та цифрового інструментарію дозволяє ефективно реагувати на виклики, забезпечувати соціальні гарантії та підвищувати рівень довіри до держав.

Перспективи розвитку соціально-економічної політики України залежать від здатності держави адаптуватися до тривалих викликів війни та поступово відновлювати економічний потенціал. У середньостроковій перспективі важливо поєднувати заходи соціальної підтримки населення з інноваційними механізмами економічної стабілізації та залученням приватного та громадського секторів. Довгострокові перспективи включають розвиток системи соціального захисту, що буде гнучкою, ефективною та здатною підтримувати соціальну згуртованість навіть у кризових умовах.

Успішне поєднання інклюзії, стійкості та ефективності створює умови для відновлення країни, забезпечує соціальну згуртованість та підвищує здатність держави до довгострокового розвитку. Такий комплексний підхід дозволяє формувати прозору, стабільну та результативну систему управління, що відповідає потребам населення у повоєнний період та створює передумови для сталого відновлення та розвитку країни.

Дав подальшого розвитку соціальної політики в Україні необхідно підвищувати цифровізацію процесів, зміцнювати координацію між

центральними та місцевими органами влади, розвивати міжнародне співробітництво та впроваджувати нові фінансові механізми. Такий системний підхід забезпечить довгострокову стабільність соціальної сфери, захист прав громадян та формування стійкої фінансової та соціальної системи України у післявоєнний період.

Таким чином, соціально-економічна політика України в умовах війни є багаторівневою та комплексною. Вона поєднує соціальні, економічні та фінансові заходи, що дозволяють підтримувати населення, економіку та критичні інститути держави. Водночас існують суттєві проблеми обмежених ресурсів, нерівномірного доступу до соціальних послуг та залежності від зовнішньої допомоги, що вимагає постійної оптимізації та стратегічного планування для забезпечення стабільності та ефективності політики на середньо- та довгострокову перспективу.

3.2 Удосконалення механізмів реалізації державної політики з виконання бюджетних програм і соціальних гарантій на сучасному етапі

Фінансово-економічні та законодавчі інструменти підтримки населення в умовах надзвичайного стану є ключовими для забезпечення соціальної стабільності та економічної безпеки країни. Надзвичайний стан, що може виникати внаслідок військових конфліктів, техногенних аварій або природних катастроф, створює підвищений ризик для життя та добробуту громадян, особливо для вразливих категорій населення.

Державна соціально-економічна політика повинна враховувати не тільки матеріальні, а й суспільні, а також духовні інтереси членів суспільства. Тому вона і має бути спрямована на зміну рівня і якості життя населення, на пом'якшення протиріч між учасниками ринкової економіки і запобігання соціальних конфліктів. Сутність державної соціальної політики

полягає у підтримці відносин в соціальних групах, гарантуванні умов для підвищення рівня добробуту, життя членів суспільства, формування соціальних гарантій.

Основним завданням держави в таких умовах є гарантування мінімальних стандартів соціального захисту та підтримка доходів населення. Для реалізації цих цілей застосовується комплекс заходів, який включає фінансові виплати, субсидії, податкові пільги, державне регулювання цін на товари та послуги першої необхідності, а також спеціалізовані програми соціальної підтримки, закріплені законодавчо через Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. №1706-VII [159], Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 р. № 875-XII [164] та Постанови Кабінету Міністрів України «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» від 21 жовтня 1995 р. № 848 [169].

Функціонування держави зумовлює необхідність виконання відповідних функцій з управління, оборони, фінансування економіки та соціальної сфери. Основною причиною появи бюджетних програм держави можна вважати потребу в фінансових ресурсах для виконання своїх функцій, а також реалізацію регулюючого потенціалу, особливо у сфері суспільних гарантій, через які держава здійснює реалізацію своїх завдань. Державний бюджет є активним інструментом державної соціально-економічної політики в цілях забезпечення стабілізації та сталого розвитку, зберігаючи при цьому провідну роль щодо централізованих фінансових ресурсів.

Серед найважливіших орієнтирів соціально-економічної політики держави в даний час визнаються формування і розвиток прийнятних соціальних інфраструктур, політика грамотного розподілу доходів населення, соціально-демографічна політика, проблеми соціального захисту та

зайнятості громадян. Всі види соціального забезпечення, такі як грошова підтримка, матеріальна допомога, що надається індивідуальним, найчастіше інвалідам і вразливим верствам населення, які не можуть піклуватися про себе в силу того, що не мають особистих доходів і джерел, засобів до існування, або мають їх в обмеженому доступі безпосередньо пов'язані з соціальною економікою.

Фінансово-економічні інструменти включають прямі грошові виплати, соціальні компенсації та допомогу особам, які втратили доходи або роботу. Додатково застосовуються програми пільгового кредитування та відстрочки платежів для підприємств малого і середнього бізнесу, що дозволяє зберегти робочі місця і, відповідно, стабілізувати доходи громадян [94, с. 218]. Одночасно держава може регулювати ціни на житлово-комунальні послуги, енергоресурси та лікарські засоби, що зменшує фінансовий тиск на населення. Такі заходи дозволяють забезпечити мінімальний рівень економічної безпеки та підтримати соціально вразливі групи в умовах кризи.

Досягнення оптимального співвідношення між економічними та соціальними напрямками є основним завданням бюджетної політики. Для практичної реалізації бюджетних програм у державі формується фінансовий механізм, який відображає конкретну спрямованість бюджетних програм на складну соціально-економічну систему держави [146]. В цілому, державний бюджет є одним із найважливіших інструментів державної політики соціально-економічних гарантій для суспільства. В умовах ринкових відносин підвищується роль економічно обґрунтованого прийняття господарських рішень в управлінні діяльністю суб'єктів господарювання та економікою держави.

На сучасному етапі необхідним фактором ефективного функціонування будь-якої соціально-економічної системи, або її окремих складових є належне формування та ефективна реалізація державної політики виконання бюджетних програм. З трансформацією фінансово-господарської діяльності

підприємницьких суб'єктів посилюється роль бюджетних програм не лише як носія соціальної та економічної інформації про допустимі витрати на виробництво певних видів продукції необхідної якості, економічних ресурсів, а також як одного із складових фінансового механізму держави.

Законодавча база визначає правові рамки дій держави та порядок використання фінансових ресурсів. У надзвичайних умовах реалізація підтримки населення здійснюється на підставі Указів Президента України, таких як Указ Президента України «Про введення воєнного стану» від 24.02.2022 № 64/2022, а також Постанов Кабінету Міністрів України, зокрема Постанова КМУ «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» від 21 жовтня 1995 р. № 848 [169]. Ці нормативні акти визначають порядок призначення допомоги, умови отримання субсидій, податкові пільги та механізми контролю за ефективним використанням коштів. Законодавче регулювання забезпечує прозорість та законність надання соціальної підтримки та дозволяє оперативно адаптувати програми під конкретні кризові умови.

Одним із основних напрямів державної соціально-економічної політики є збалансування попиту та пропозиції на усі види соціальної продукції, або обмежень на встановлення рівня цін на них. Вважається, що ефективна реалізація державної соціально-економічної політики встановлює пропорції суспільних гарантій, це певна відповідність між особливостями суспільних криз та структурою суспільного продукту [54, с. 40]. Бюджетні програми вирішують основні проблеми організації суспільства, мають суттєві переваги над іншими системами організації національної економіки. Тому виникає потреба цілеспрямованого державного впливу на процес ефективної реалізації бюджетних програм на сучасному етапі.

Бюджетні програми, як елементи економічної системи потребують цілеспрямованого державного впливу. Зокрема, державне регулювання шляхом зміни норм бюджетних видатків, ставок податків та інших економічних інструментів надає безпосередній вплив на зміни виробничо-збутових витрат. Узгодження потреб та інтересів різних учасників товарно-грошових відносин уособлює комплекс заходів, дій, застосовуваних державою для корекцій та встановлення оптимальних основних соціально-економічних пропорцій.

Конкретні механізми фінансової та законодавчої підтримки населення в умовах надзвичайного стану передбачають комбінацію грошових виплат, податкових пільг, субсидій, програм соціального страхування та спеціальних нормативних заходів. Державні програми передбачають адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам, ветеранам, багатодітним сім'ям, особам з інвалідністю та безробітним громадянам, які втратили доходи внаслідок надзвичайної ситуації. Наприклад, на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 15 березня 2025 року №371 запроваджено виплати малозабезпеченим сім'ям та особам, що перебувають на обліку центрів зайнятості, а Постанова КМУ від 20 березня 2022 року №332 регламентує механізми надання одноразової допомоги внутрішньо переміщеним особам під час воєнного стану [160].

Бюджет є одним із найважливіших інструментів регулювання соціально-економічних гарантій, за допомогою якого держава здійснює перерозподіл ВВП, мобілізуючи, таким чином, кошти, необхідні йому для належного виконання своїх функцій. Завдяки бюджетним програмам держава може концентрувати фінансові ресурси на найважливіших напрямках економічного та соціального розвитку, впливати на пропорції суспільного виробництва та його результати, здійснювати соціальні перетворення. Показники бюджету мають директивний характер, що свідчать про зобов'язання держави перед суспільством мобілізувати певний обсяг коштів

та направити його задоволення найважливіших суспільних криз потреб. Субсидійна підтримка населення реалізується через механізми, які дозволяють покривати витрати на житлово-комунальні послуги та енергоресурси. На законодавчому рівні це регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 року № 848 «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива», яка була адаптована до умов надзвичайного стану [169]. Субсидії надаються з урахуванням доходів сім'ї та витрат на комунальні послуги, що дозволяє зменшити фінансовий тиск на малозабезпечені категорії населення. Паралельно застосовуються пільги та відстрочки по сплаті податків і зборів, що регламентуються Податковим кодексом України та спеціальними законодавчими актами про економічну підтримку населення під час кризових ситуацій.

У той же час, органи публічної влади завдяки бюджетним програмам отримують законні підстави для отримання та витрачання бюджетних коштів. Бюджет, який затверджується представницьким органом публічної влади як представником інтересів усіх верств населення дає підстави суспільству контролювати діяльність виконавчої влади, оцінювати її з погляду відповідності актуальним потреб суспільних гарантій. У той же час, за допомогою бюджетних програм органи центральної влади мають можливість коригувати фінансову діяльність місцевого самоврядування, забезпечуючи таким чином єдність державної соціально-економічної політики, що реалізується у країні.

Важливим елементом підтримки є програми страхування та компенсації доходів. В умовах надзвичайного стану державні та місцеві органи надають компенсації підприємцям та працівникам, які втратили можливість здійснювати трудову діяльність, що частково відновлює їхній фінансовий стан та запобігає соціальній напрузі. Паралельно реалізуються

державні програми кредитування та мікрофінансування, що дозволяють підтримати економічну активність населення та забезпечити безперервність функціонування підприємств малого та середнього бізнесу.

Через бюджетні програми держава отримує можливість впливати на всі стадії суспільного відтворення, коригувати пропорції розподілу ВВП та національного доходу, перерозподіляти фінансові ресурси між різними територіями, секторами економіки, верствами населення, забезпечуючи таким чином найбільше повне задоволення інтересів усіх членів суспільства. Роль державного бюджету у соціально-економічному розвитку суспільства полягає в наступному, державний бюджет є інструментом впливу на розвиток економіки. З його допомогою держава здійснює перерозподіл національного доходу і тим самим змінює структуру виробництва, впливає на соціальні трансформації.

Найпоширенішим видом соціального захисту вразливих верств населення в пенсійне забезпечення, на сьогоднішній день для окремих категорій населення пенсійний вік значно нижчий. У країні встановлені певні гарантії, що полягають у тому, що кожному пенсіонеру виплачується пенсія не нижче встановленого законом рівня [58; 165]. Крім пенсійних виплат, пенсіонерам з державного і місцевих бюджетів виділяються різноманітні допомоги, вони виражаються в постійній або тимчасовій, а також тривалій, або одноразовій соціальній підтримки.

Координація між державними органами є критично важливою для ефективного використання ресурсів. Міністерство соціальної політики України, Міністерство фінансів та Державна казначейська служба забезпечують контроль за цільовим використанням коштів, а місцеві органи влади відповідають за своєчасне призначення виплат та субсидій. Крім того, міжнародні організації, зокрема ООН, UNHCR та UNICEF, надають технічну та фінансову підтримку для реалізації програм допомоги в умовах кризових ситуацій, що дозволяє розширити охоплення вразливих груп.

Держава використовує різні форми прямого та непрямого впливу на економіку, надаючи організаціям та підприємствам субсидії, державні інвестиції, здійснюючи бюджетне фінансування покриття потреб галузей, що визначають науково-технічний прогрес, внаслідок чого відбуваються зміни суспільних видатків. Використання бюджетного механізму для регулювання економіки здійснюється за допомогою маневрування вступниками до розпорядження держави грошима. Воно дозволяє цілеспрямовано впливати на темпи та пропорції розвитку суспільного виробництва, державний бюджет відіграє важливу роль у вирішенні соціальних проблем шляхом оптимізації бюджетного фінансування потреб установ соціальної сфери охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, житлового будівництва.

Не менш значущим фактором, що впливає на задоволеність життям, і як наслідок соціального благополуччя населення, на його соціальний спокій впливає рівень матеріального благополуччя. Можливе позначення меж доходів сім'ї, за якими не забезпечується відтворення населення, цей рівень повинен бути як мінімум матеріального забезпечення, або прожиткового мінімуму, більше третини людей в кінці минулого століття перебували за межею бідності [156].

Використання коштів державного бюджету забезпечує нівелювання соціальних наслідків розшарування захисту громадян за їх матеріальним становищем, державний бюджет відіграє важливу роль у забезпеченні вирівнювання економічного розвитку регіонів країни на основі застосування пропорцій фінансування, яке може здійснюватись на поворотній та безповоротній основі, у державному бюджеті щорічно мобілізуються та концентруються грошові накопичення підприємств, організацій та населення у вигляді централізованого державного фонду коштів, які використовуються для обороноздатності країни, проведення соціально-культурних заходів, зміцнення змісту органів публічної влади.

Узагальнюючи, конкретні фінансово-економічні та законодавчі механізми підтримки населення поєднують адресні виплати, субсидії, податкові пільги та програми компенсацій, що регулюються на рівні законів та урядових постанов. Ефективність комплексу цих механізмів залежить від прозорості процедур, своєчасності виплат, координації між органами влади та залучення міжнародних партнерів. Такий підхід дозволяє забезпечити соціальний захист найбільш уразливих категорій населення та стабілізувати економічну ситуацію під час надзвичайного стану.

Державну соціально-економічну політику в умовах глобальних викликів доцільно трактувати як сукупність заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності держави та задоволення ключових потреб суспільства. Фінансові механізми у цьому контексті покликані забезпечити дотримання соціально-економічних гарантій, створити умови для реалізації підприємницьких ініціатив у секторі малого і середнього бізнесу, уніфікувати стандарти надання фінансової підтримки населенню та сформувати належний рівень мінімального соціального забезпечення в кризові періоди.

Організаційні механізми передбачають розроблення й упровадження проєктів державно-приватного партнерства, а також створення консультативних рад із питань соціально-економічної взаємодії на рівні відповідних територіальних громад [157]. Нормативно-правові механізми забезпечують визначення пріоритетних напрямів регіональної політики економічного розвитку та затвердження національних програм соціально-економічного спрямування, орієнтованих на комплексну протидію негативним наслідкам суспільних трансформацій. Соціальні механізми, своєю чергою, спрямовані на обґрунтований розподіл видатків державного бюджету, реалізацію стабілізаційних заходів для стимулювання соціально-економічного зростання та підтримку домогосподарств за умови ефективної діяльності органів публічної влади й надання якісних соціальних послуг населенню.

Виконання органами публічної влади своїх функцій та реалізація завдань, що стоять перед суспільством та державою, безпосередньо залежить від наявності фінансових ресурсів у державному бюджеті. В процесі мобілізації ресурсів до бюджету та використання коштів бюджету виникають фінансово-кредитні відносини між представниками публічної влади, платниками податків та одержувачами бюджетних коштів. Ці відносини будуються відповідно до бюджетної політики, що формується та що реалізується органами публічної влади відтак, в сучасних умовах бюджетні програми є одним із головних інструментів державного впливу на соціально-економічні процеси.

Реалізація фінансово-економічних та законодавчих механізмів підтримки населення в умовах надзвичайного стану стикається з низкою викликів, які обмежують ефективність цих заходів. Однією з ключових проблем є недосконала координація між центральними та місцевими органами влади, що може призводити до затримок у наданні допомоги або нерівномірного охоплення населення. Наприклад, затримки у виплатах соціальних допомог внутрішньо переміщеним особам, регламентовані

Постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332, в деяких регіонах виникають через брак кадрових ресурсів та технічну недостатність місцевих органів соціального захисту [160]. Крім того, бюрократичні бар'єри та складні процедури оформлення документів знижують доступність послуг для малозабезпечених та маломобільних категорій населення, зокрема для осіб похилого віку та людей з інвалідністю.

Ефективні бюджетні програми мають бути спрямовані на задоволення суспільних гарантій громадян та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави. Соціально-економічна політика є комплексом заходів, проведених публічними органами влади та управління щодо формування, виконання та регулювання державного бюджету країни із метою забезпечення суспільних гарантій держави. Саме бюджетні програми

відіграють провідну роль у забезпеченні економічної та соціальної стабільності держави. У зв'язку з обмеженістю бюджетних ресурсів, їх дефіцитом порівняно з зростаючими можливостями використання під впливом виникнення нових потреб в умовах глобалізації економіки роль бюджетних програм безперервно зростає.

Центральне місце в питанні демографії займає відтворення населення, яке відбувається за допомогою природної зміни поколінь через народжуваність і смертність. Якщо демографічні проблеми ставляться в число первинних у питаннях соціально-економічної політики, то створюється загроза генофонду нації [2]. Основі акценти в демографічній політиці повинні бути розміщені в напрямку забезпечення здорового нового покоління, збільшення тривалості активного життя, збереження здоров'я населення та інших якісних характеристик розвитку громадянського суспільства.

Фінансування є ще одним обмежувальним фактором ефективності. Державний бюджет часто не може покрити всі потреби населення в кризовий період, що змушує уряд залучати додаткові ресурси через міжнародну допомогу або кредитні програми. Однак строки та умови використання цих коштів часто регламентуються окремими договорами та нормативними актами, що ускладнює інтеграцію таких програм у державну систему підтримки. Наприклад, міжнародні гранти надаються на конкретні цілі та категорії громадян, що іноді обмежує їхню гнучкість для покриття ширшого спектра потреб.

Серед пріоритетних і найважливіших завдань соціально-економічної політики кон'юнктура ринку визначає зміцнення економічної самостійності та добробуту сімей з дітьми. Для цього необхідно не збільшувати пільги і компенсаційні виплати, а стимулювати зростання трудових доходів, отже ще одним з найважливіших аспектів соціально-економічної політики є зниження смертності працездатного населення.

Бюджетні програми уособлюють сукупність заходів держави щодо формування та використання бюджетних ресурсів для забезпечення його економічного та соціального розвитку з метою підвищення добробуту населення [24, с. 150]. Бюджетні програми сукупність національних інтересів, наукових підходів та конкретних заходів цілеспрямованої діяльності держави щодо регулювання бюджетної процесу та використання бюджетної системи для вирішення економічних та соціальних завдань країни. Практична реалізація державної соціально-економічної політики полягає у сукупності заходів стратегічного та тактичного характеру, які здійснює держава через бюджет.

Важливим викликом є недостатня інформованість населення про наявні фінансові та законодавчі механізми підтримки. Часто громадяни не знають про існування субсидій, податкових пільг або одноразових виплат, що зменшує охоплення програмами найбільш уразливих категорій населення. Крім того, цифровізація процесів подачі заяв та оформлення документів, хоча й підвищує швидкість обробки, створює бар'єр для громадян із низьким рівнем цифрової грамотності або обмеженим доступом до інтернету [116].

У сучасних умовах реалізація бюджетних програм є дієвим важелем, що впливає на соціально-економічний розвиток як держави загалом, так і регіонів. Державна соціально-економічна політика передбачає визначення цілей та завдань у галузі бюджетних відносин, розробку механізму формування доходів бюджету та визначення напрямів видатків бюджету, управління фінансами у бюджетній сфері, використання фінансово-бюджетних інструментів регулювання економічних та соціальних процесів.

Актуальним вектором державної соціально-економічної політики є сфера зайнятості, оскільки підвищення рівня працевлаштування населення забезпечує відповідні доходи основної її частини. Безробіття є однією з показників і одним головних проблем ринкової економіки, яку держава повинна вирішувати [26, с. 172]. Рух на ринок неможливий без формування

надійної системи соціального захисту всіх верств населення, яка здатна забезпечити максимально можливу нейтралізацію негативних явищ в економіці.

Публічне управління у галузі економіки та соціальної сфери за допомогою бюджетних програм вимагає вироблення та інституціоналізації стратегії гарантій та тактики підвищення ефективності ролі державного бюджету у соціально-економічному розвитку суспільства. Формування комплексної системи суспільних гарантій як системного та організованого процесу розробки, реалізації, контролю та коригування довгостроковій національній стратегії гарантій може стати основою практичної реалізації пріоритетів державного розвитку. Особливу актуальність стратегії гарантій реалізації ролі державного бюджету у соціально-економічному розвитку суспільства та функціонування організаційно-економічного механізму набувають в умовах формування та розвитку України на її сучасному етапі.

Держава повинна створити механізм захисту населення від таких соціальних факторів ризику, як безробіття та інфляція. Загалом, соціальний захист полягає в тому, що кожен має право на рівень життя, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та необхідні соціальні послуги, які необхідні для підтримки здоров'я і благополуччя його самого і своєї сім'ї. Важливим є право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, каліцтв, старості, або іншої втрати засобів до існування внаслідок незалежних від нього обставин. Невирішеною проблемою залишається також моніторинг ефективності використання фінансових ресурсів. Хоча нормативна базата відповідні урядові постанови, передбачає контроль за призначенням і використанням коштів, на практиці існують прогалини у звітності та оцінці результатів. Це ускладнює аналіз ефективності заходів та внесення своєчасних коректив у політику підтримки населення.

Витрати на економіку, освіту, науку, інфраструктуру мають бути пріоритетними, їх частка у загальних видатках бюджетної системи України має збільшуватися. Бюджетні інвестиції мають бути спрямовані на підвищення якості підприємницького та інвестиційного клімату, повинні стимулювати зростання приватних інвестицій, сприяти формуванню сучасної транспортної та інженерної інфраструктури. Першочерговим завданням досягнення збалансованого бюджету є упорядкування урядових витрат, яке передбачає скорочення їх частки у ВВП та збільшення витрат на економіку, освіту, охорони здоров'я, розвиток інфраструктури.

Отже, ефективність фінансово-економічних та законодавчих інструментів підтримки населення у надзвичайних умовах залежить не лише від наявності нормативної бази та фінансування, але й від організаційної координації, доступності інформації, цифрової компетентності громадян та системи моніторингу. Для підвищення ефективності необхідна комплексна стратегія, що передбачає спрощення процедур, вдосконалення координації між органами влади та міжнародними партнерами, розвиток інфраструктури соціальних послуг та постійний контроль за цільовим використанням фінансових ресурсів.

На даний час система соціального захисту і соціальних гарантій не в повній мірі відповідає основним принципам ринкової економіки, не володіє достатньою гнучкістю і потребує глибокої трансформації. Найбільш необхідною є розробка багаторівневої системи, в якій гарантії, встановлені на вищому рівні, доповнювалися б і розвивалися, а не зменшувалися, отже, має зберігатися встановлення мінімального рівня гарантій для всього населення держави. Тільки після цього можливо визначити параметри податкової реформи, для оцінки ефективності якої необхідне функціонування системи моніторингу та контролю.

Ефективність будь-якої управлінської діяльності у значному ступені залежить від якості інформаційного забезпечення, тобто від того, наскільки

оперативно і точно буде отримано необхідну інформацію для ухвалення певних управлінських рішень [82, с. 35]. Фактографічна інформація формується на основі даних обліку та звітності, даних засобів масової інформації, моніторингу, матеріалів спеціальних досліджень, що є основою для аналізу та подальшого регулювання діяльності.

Перспективи вдосконалення фінансово-економічних та законодавчих інструментів підтримки населення в умовах надзвичайного стану пов'язані з необхідністю комплексного підходу, який охоплює організаційні, технологічні та нормативні аспекти. Основним завданням держави є забезпечення своєчасного реагування на потреби громадян, підвищення прозорості та гнучкості системи підтримки, а також інтеграція державних і міжнародних програм допомоги. Удосконалення існуючих механізмів включає зміни у законодавстві та фінансуванні, оптимізацію процедур надання допомоги та підвищення доступності послуг для різних категорій населення.

Система соціального захисту населення, безумовно, функціонує в єдності з системою соціальних гарантій, соціальні гарантії держави є основою реалізації системи соціального захисту населення. Система соціальних гарантій повинна бути динамічною і покликаною, перш за все, запобігати можливим факторам соціального ризику, а не усувати вже виниклі вогнища соціальної напруги. Тому система соціальних гарантій повинна бути розроблена таким чином, щоб автоматично утримувати соціальний захист на необхідному рівні.

Під виконанням бюджетних програм слід розуміти сукупність способів організації суспільно-владних відносин, що формуються державою з метою забезпечення сприятливих умов суспільних гарантій. Отже, бюджетний механізм уособлює сукупність форм, методів, інструментів, важелів формування та реалізації бюджетних програм з метою забезпечення потреб держави, підприємств, організацій та населення у соціально-економічному

розвитку. Стабільний соціально-економічний розвиток суспільства базується на ефективному використанні управлінського інструментарію оцінки ефективності бюджетної програм.

Важливим напрямом модернізації є оптимізація нормативно-правової бази, що передбачає внесення змін до законів та постанов для спрощення процедур отримання допомоги, узгодження термінів виплат та адаптації законодавства до умов надзвичайного стану. Одночасно передбачене забезпечення стабільного фінансування соціальних програм, створення резервних фондів для реагування на кризові ситуації та залучення міжнародних ресурсів для покриття критичних потреб населення. Ці заходи дозволяють державі більш оперативно реагувати на соціально-економічні виклики та підтримувати найбільш вразливі категорії громадян.

Під час переходу до ринкової економіки найбільш гостро постає проблема соціального захисту населення від зростання цін, інфляції та безробіття. Щоб зростання цін на товари і послуги не призвело до катастрофічного зниження особистого споживання і рівня життя, індексація доходів повинна змінюватися. Таким чином, серед основних напрямів соціально-економічної політики держави можна виділити формування прийнятної соціально-економічної інфраструктури та її розвиток, питання політики розподілу доходів населення, основні аспекти соціально-демографічної політики, проблеми зайнятості та соціального захисту громадян, питання зайнятості населення.

У цьому особливу значимість набуває наявність кваліфікованих, компетентних кадрів, здатних ефективно виконувати свої професійні обов'язки, належне кадрове забезпечення. Усі елементи суспільних гарантій державного бюджету щодо соціально-економічному розвитку суспільства взаємопов'язані та впливають один на одного і сприяють державній соціально-економічній політиці в цілому [185]. Соціально-економічний розвиток за допомогою реалізації бюджетних програм вимагає формування

та функціонування ефективного управлінського механізму, який дозволить не лише фінансувати на достатньому рівні бюджетні програми, а й стимулювати інноваційний розвиток держави.

Цифровізація процесів надання допомоги відіграє критично важливу роль у підвищенні ефективності системи підтримки. Використання електронних платформ для оформлення заяв, моніторингу виплат та координації дій між органами влади дозволяє зменшити бюрократичні бар'єри та прискорити обробку звернень громадян. Водночас розширення охоплення соціально вразливих груп, таких як внутрішньо переміщені особи, ветерани, малозабезпечені сім'ї та особи з інвалідністю, вимагає врахування їхніх особливих потреб, зокрема соціально-психологічної адаптації та доступу до інформації про наявні програми.

Державна соціально-економічна політика характеризується системою заходів, спрямованих на досягнення цілей і результатів, пов'язаних із підвищенням громадського добробуту, покращенням якості життя громадян та забезпеченням соціально-економічної стабільності, соціального партнерства в суспільстві [146, с. 40]. Водночас до цілей соціально-економічної політики можна віднести максимальне збереження фізичного, інтелектуального, духовно-етичного потенціалу, формування трудового потенціалу, що відповідає вимогам ринкової економіки, створення інституційних та соціально-економічних передумов для реалізації громадянами, різними суспільними верствами та групами населення своїх інтересів та потреб.

Одним із механізмів реалізації державної соціально-економічної політики є забезпечення соціальних зобов'язань та гарантій з боку держави, встановлення державних пенсій, виплата допомоги окремим категоріям громадян, надання державної соціальної допомоги [Додатки]. Для забезпечення соціальної рівності кожному громадянину та окремим категоріям громадян законодавством передбачаються певні правові соціальні

гарантії та пільги, які забезпечують рівність у суспільстві, заохочення за особливі заслуги перед суспільством.

Не менш важливим аспектом є посилення контролю та моніторингу, що дозволяє оцінювати ефективність програм та забезпечує цільове використання фінансових ресурсів. Розвиток аналітичних інструментів і системи оцінки результатів допомагає оперативно вносити корективи у політику підтримки населення та підвищує довіру громадян до державних заходів. У комплексі ці зміни створюють передумови для формування адаптивної та стійкої системи соціального захисту, здатної швидко реагувати на виклики надзвичайних ситуацій.

Основою для забезпечення соціальних гарантій є мінімальні соціальні стандарти, що становлять мінімальний рівень соціального захисту громадян у сфері пенсійного забезпечення, зайнятості населення, освіти, охорони здоров'я, житлово-комунальної політики, соціального обслуговування [Додаток О]. Закріплений на законодавчому рівні необхідний мінімум соціальних гарантій є обов'язковим для забезпечення їх не тільки органами державної влади на всіх рівнях, а й роботодавцями всіх форм власності [156]. Для ефективної реалізації заходи соціальної політики мають відповідати низці вимог: необхідний та достатній обсяг, адресність, облік територіальних особливостей, системність та комплексність.

Узагальнюючи, модернізація фінансово-економічних та законодавчих механізмів підтримки населення спрямована на підвищення ефективності, швидкості та доступності державних програм. Комплексне поєднання нормативного удосконалення, фінансового забезпечення, цифровізації та посилення контролю створює умови для формування сучасної системи соціального захисту, яка здатна забезпечити стабільність та безпеку населення в умовах кризових ситуацій.

Системна оцінка фінансово-економічних та законодавчих механізмів підтримки населення у надзвичайних умовах свідчить, що їхня ефективність

залежить не лише від обсягу ресурсів та формальних нормативних рамок, але й від здатності держави інтегрувати різнорівневі інструменти у єдину стратегію соціальної безпеки. Глибокий аналіз показує, що найбільш стійкі та адаптивні системи соціального захисту формуються там, де державна політика поєднує економічну підтримку, законодавчі гарантії, технологічну доступність та соціальну інклюзію громадян. У контексті надзвичайного стану це означає, що кожен фінансовий інструмент повинен бути гнучким, а нормативно-правова база оперативною і водночас передбачуваною для громадян.

Ключовим висновком є те, що фінансово-економічні програми без законодавчого та організаційного супроводу втрачають ефективність. Законодавство має не лише встановлювати права громадян на допомогу, але й визначати чіткі алгоритми її надання та контролю. Наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 року № 307 демонструє ефективність нормативного регулювання, проте в умовах масштабних кризових навантажень виникає потреба у більш гнучких механізмах, які дозволяють оперативно адаптувати програми під специфічні потреби окремих регіонів та категорій населення.

Одним із фундаментальних аспектів модернізації є інтеграція технологій та цифрових рішень у процес надання соціальної підтримки. Цифровізація дозволяє не лише зменшити бюрократичні бар'єри, а й створити систему моніторингу ефективності та прогнозування потреб громадян. Проте вона також висвітлює глибинну проблему соціальної нерівності: доступ до цифрових сервісів часто обмежений для людей похилого віку, внутрішньо переміщених осіб та малозабезпечених категорій населення. Таким чином, стратегічна модернізація фінансово-економічних і законодавчих інструментів неможлива без одночасного розвитку інклюзивної цифрової інфраструктури та навчання громадян користуванню цими ресурсами.

Адресність та облік територіальних особливостей є засобом забезпечення соціальної справедливості та фактором активізації внутрішнього потенціалу громадянина. Через адресність соціальних послуг вдається допомогти конкретній людині, яка опинилася у важкій життєвій ситуації, підтримати соціальну ініціативу та активність, прагнення самостійно вирішувати проблеми. Системність та комплексність надання соціальних гарантій дозволяють забезпечити єдність заходів економічного, правового та соціального характеру, ефективно захистити тих, хто перебуває на межі бідності або потрапив у скрутну життєву ситуацію.

Глибоке розуміння взаємозв'язку фінансових, законодавчих та організаційних компонентів підтримки населення дозволяє виокремити принципи, що визначають ефективну політику у надзвичайних умовах. По-перше, необхідна інтеграція державних і міжнародних ресурсів для максимального охоплення вразливих груп. По-друге, механізми підтримки мають бути адресними і гнучкими, здатними адаптуватися до динамічних змін у соціально-економічній ситуації. По-третє, критично важливо забезпечити прозорість, моніторинг і оцінку результатів, що дозволяє коригувати політику та підвищувати довіру населення до держави.

Ступінь фінансової стабільності бюджету та ефективність економічної політики досить повною мірою характеризують якість управління господарською та соціальною діяльністю держави. Виконання бюджетних програм дозволяє раціонально розподіляти та використовувати грошові накопичення для реалізації публічною владою своїх зобов'язань перед суспільством [146]. Бюджетні програми рідко розглядаються в рамках системного підходу, що практично виключає встановлення суспільних гарантій в частині реалізації державної соціально-економічної політики. Так, саме у кризовий період проявляється специфіка основних закономірностей виконання бюджетних програм.

Важливе значення соціальні гарантії мають у попередженні соціального неблагополуччя та соціальних ризиків, а саме – випереджувальні компенсації у грошовій та натуральній формі малозабезпечених верств населення. Вони спрямовані не лише на надання допомоги під час соціальних потрясінь, а й на створення таких умов, коли люди самостійно можуть впоратися зі складною життєвою ситуацією, використовуючи особисті ресурси у разі соціальних ризиків. Попередження соціального неблагополуччя може здійснюватися через підтримку недержавних систем соціального страхування, поєднання платних та безкоштовних послуг, підтримання величини грошових доходів на рівні не нижче прожиткового мінімуму, а також розвиток різних форм участі населення у фінансуванні соціальних програм.

Підсумовуючи, стратегічна перспектива розвитку фінансово-економічних та законодавчих інструментів підтримки населення полягає у створенні інтегрованої системи, яка поєднує ресурсне забезпечення, нормативну визначеність, технологічну доступність та соціальну інклюзію. Така система не лише забезпечує стабільність і безпеку громадян у кризових умовах, а й формує передумови для довгострокового зміцнення соціальної стійкості, підвищення рівня довіри до державних інститутів і створення адаптивної моделі державного управління у сфері соціального захисту. Ця глибока взаємозалежність фінансових ресурсів, законодавства та організаційної координації є фундаментом для побудови сучасної та ефективної політики підтримки населення в умовах надзвичайних ситуацій.

3.3 Концептуальні підходи у реалізації державної соціально-економічної політики в умовах правового режиму воєнного стану в Україні

Питання доступу до соціальних послуг для вразливих груп населення в умовах кризових явищ є одним із головних викликів соціальної політики України. Вразливі групи включають внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, безробітних та сім'ї, що перебувають у складних життєвих обставинах. Вони мають підвищений ризик соціальної ізоляції, бідності та обмеженого доступу до базових послуг, таких як соціальний супровід, медична допомога та реабілітація. Дослідження свідчать, що найбільш уразливі категорії населення стикаються з обмеженим доступом до соціальних послуг через структурні та процедурні бар'єри, які посилюються у період економічної нестабільності та воєнного стану.

Суспільні події початку ХХІ століття змінилися процесами політичної стабілізації та економічної відбудови, і ще недавно видавалося, що цю тенденцію буде важко зупинити. Залежність від глобальної економіки, що сьогодні характерна для усіх держав, призвела до виникнення комплексних трансформацій і соціальних проблем, характерних для періоду суспільних криз [186, с. 55-56]. Сьогодні існує потреба розглянути, як органи державної влади відреагували на сучасну економічну кризу, особливо в її соціальному контексті.

Внутрішньо переміщені особи після початку широкомасштабного конфлікту значно поглибили потребу в соціальних послугах. Для таких осіб забезпечено перелік спеціалізованих соціальних послуг, включно з наданням тимчасового проживання, соціальної адаптації, психологічної підтримки та кризового супроводу. Реалізація цих послуг у повному обсязі залишається складною через обмеженість ресурсів, складність оформлення документів та недостатню кількість центрів надання послуг у віддалених громадах.

У країнах з не надто розвинутими демократичними цінностями влада трактується як вся економічна та соціальна діяльність та зводиться до того, щоб зберегти якомога більший вплив на підвладних суб'єктів. Рецепт подолання суспільної кризи та зменшення масштабів бідності полягатиме у

використанні потенціалу дешевої робочої сили та спонуканні інвесторів до активних дій за допомогою системи пільгових податкових ставок чи інших політичних преференцій.

Сім'ї, що перебувають у складних життєвих обставинах, включаючи багатодітні сім'ї, родини з дітьми з інвалідністю та переселенців, мають найбільш виражені потреби у соціальних послугах. Допомога у натуральній формі, така як харчові набори та базові товари, є найбільш поширеною, тоді як доступ до соціального супроводу та професійної інтеграції значно обмежений [122]. Це свідчить про невідповідність між потребами отримувачів та спектром доступних послуг, що вимагає посиленої уваги з боку політики соціального захисту.

Відповідальність за «провал» державної політики в комплексі, що розуміється в рамках цілісної системи, спрямованої на розвиток соціально відповідальної економіки, а отже, діяльності, спрямованої на підвищення якості освіти, охорони здоров'я, сталого розвитку, розвитку соціального капіталу, несуть не лише органи державної влади, а й самі громадяни. У громадянському суспільстві влада постає як іноземний інститут, який, якщо це вигідно, використовує усі засоби для реалізації своїх конкретних цілей, але який жодним чином не викликає суспільної довіри.

Фізична та інформаційна недоступність соціальних послуг є ще одним фактором, що ускладнює ситуацію для вразливих груп. До таких бар'єрів належать обмежений транспортний доступ до центрів соціального обслуговування, недостатня цифрова доступність для осіб з інвалідністю та старших громадян, а також невідповідність робочих годин центрів потребам отримувачів. Ці обмеження значно знижують ефективність механізмів підтримки та сприяють поглибленню соціальної нерівності.

Труднощі з доступом суспільства до публічних інституцій означає, що навіть найамбітніша модель державної соціально-економічної політики приречена на провал. У цьому контексті суспільна криза може бути

використана не стільки для реформування обсягів державних витрат, скільки для реформування управлінського апарату та розвитку громадянського суспільства, яке керується ідеєю соціальної солідарності. Сьогодні не слід очікувати на ефективні стратегії реагування на кризові ситуації, а також прагматичні дії, які спрямовані на створення далекосяжного розвитку.

Ветерани та звільнені військовослужбовці також відчують труднощі з доступом до соціальних послуг, незважаючи на існування спеціалізованих програм соціального супроводу, реабілітації та забезпечення допоміжними засобами. Проблеми з координацією між державними органами, обмежене охоплення у регіонах та складність процедур оформлення залишаються серйозними перешкодами для повноцінного отримання послуг цією групою. Узагальнення цих викликів свідчить про необхідність системних рішень та цілеспрямованого реформування політики соціального захисту.

Нова парадигма формування та реалізації соціально-економічної політики могла бути повністю прийнята лише за умов демократичної правової держави та вільної конкуренції, оскільки в планових економіках будь-яка діяльність неполітичних суб'єктів у сфері перерозподілу доходів була навіть небажаною [186, с. 59-60]. Державна соціально-економічна політика не є лише процедурою публічного управління та адміністрування питань громадян, а й предметів конфлікту через ресурси, що залишаються в руках держави.

Обмежений доступ до соціальних послуг для вразливих груп в Україні обумовлений комплексом структурних, адміністративних та ресурсних факторів. По-перше, значна частина соціальних центрів та закладів розташована в обласних центрах, що ускладнює доступ для мешканців віддалених громад та сільської місцевості. Відсутність інфраструктури та транспортного сполучення значною мірою обмежує можливість отримати необхідні послуги.

Зобов'язання держави полягають у забезпеченні своїм громадянам відчуття економічного та соціального розвитку та концепції суспільного благополуччя, реалізованої за останні кілька десятиріч. Згідно з принципом, якщо органи державної влади забезпечують добробут, громадяни не протистоять державній владі, відбувалося зміщення акценту з обов'язку держави забезпечувати соціальний добробут на публічне управління низкою соціальних питань, щоб витрачання бюджетних коштів стало настільки ж ефективним, як це можливо.

По-друге, процедурні бар'єри також мають велике значення. Складність оформлення документів, вимога надати численні підтвердження статусу отримувача та недостатня інформаційна підтримка створюють перешкоди для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та безробітних. Для багатьох громадян, особливо тих, хто стикається з психологічними та соціальними труднощами через кризові обставини, виконання всіх бюрократичних вимог є практично неможливим.

Соціально-економічна політика скерована на формування загальних умов праці та існування населення, розвиток соціальних структур і соціальних відносин на основі рівності та соціальної справедливості, що сприяє задоволенню суспільних потреб [141]. Залежно від економічних, політичних та соціальних умов суб'єкти, відповідальні за здійснення діяльності в рамках державної соціально-економічної політики, можуть вважати, що соціальний розвиток та реалізація принципу рівності не реалізується без політики, пов'язаної з демографічними загрозами, та соціальної реабілітаційної політики.

Особливості доступу до соціальних послуг різняться залежно від категорії отримувача. Внутрішньо переміщені особи стикаються з труднощами у пошуку житла та інтеграції в нові громади, ветерани потребують спеціалізованих реабілітаційних програм, а безробітні часто потребують професійного навчання та допомоги у працевлаштуванні.

Недостатня кількість спеціалізованих програм для кожної категорії та їхнє нерівномірне фінансування створюють додаткові соціальні бар'єри.

Сучасна суспільна проблематика може бути вирішена суб'єктами, відповідальними за соціально-економічну політику, з використанням інструментів, що відповідають різним конкретним напрямам. Той факт, що держава має дбати про стабільний соціально-економічний розвиток і що цій функції може сприяти виконання завдань у сфері економічної політики, не викликає суперечок. Якщо публічна влада будь-яким чином втручається в життя людей, діючи проти їхньої волі та реалізуючи важливіші, на її думку, цілі, не поважаючи прав і свобод особи, то вона є джерелом утисків і несправедливості.

Важливим фактором є також недостатня цифрова інфраструктура та низький рівень цифрової грамотності серед вразливих груп. Багато соціальних послуг переведено в онлайн формат або потребують електронного оформлення документів, що ускладнює доступ для старших громадян, осіб з інвалідністю та переселенців, які не мають необхідних навичок або технічних засобів.

З економічної точки зору зазначене означає згоду на мінімальне оподаткування громадян держави та витрачання одержаних таким чином коштів на діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Саме необхідність приймати рішення на якомога нижчому рівні прийняття рішень робить ринок реальним простором для консолідації добробуту. Із моменту надання публічній владі права вирішувати, як перерозподіляти ресурси та хто заслуговує на отримання допомог, а хто ні, призведе до прийняття свавільних рішень, що обмежують свободу принаймні частини громадян. Наслідком цього були спроби уряду прийняти рішення щодо законності конкуруючих претензій щодо дефіцитних ресурсів, виконання одних вимог може означати, що інші вимоги неможливо буде задовольнити.

Насамкінець, соціальні, економічні та психологічні чинники також обмежують доступ до послуг. Стигматизація та страх соціальної маргіналізації можуть перешкоджати зверненню за допомогою, а низький рівень доходів не дозволяє покривати витрати на транспорт або оплату деяких послуг. Узагальнення цих причин показує, що для підвищення доступності соціальних послуг необхідна комплексна політика, яка поєднує інфраструктурні, процедурні та соціальні рішення.

Широкий спектр соціальних функцій держави має наслідки, які у свою чергу і у довгостроковій перспективі через обмежені ресурси можуть призвести до соціально-економічної кризи. Таким чином, народжується взаємна система прав та обов'язків, що дає відчуття безпеки та гарантії турботи для всіх, хто з якихось причин не може утримувати себе. Практичним виміром реалізації принципу соціальної відповідальності є надання державою соціальних послуг на основі принципу вільного доступу до них [156]. Фінансування спектру соціальних послуг має обслуговуватись прогресивною системою оподаткування, яка ґрунтується на переконанні, що найбільші витрати на функціонування державного апарату повинні нести ті, хто найбільше заробляє.

Державні механізми підтримки вразливих груп в Україні реалізуються через систему соціального захисту, яка включає державні програми соціальної допомоги, субсидії, пільги та спеціалізовані послуги для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та безробітних. Наприклад, для внутрішньо переміщених осіб діють програми надання тимчасового житла, фінансова підтримка сімей з дітьми та забезпечення базових потреб через державні соціальні центри та обласні адміністрації. Додатково створені механізми координації між місцевими органами влади та державними установами дозволяють оптимізувати процес отримання соціальних послуг, скоротити час очікування та забезпечити цільове використання ресурсів.

Однак через обмежене фінансування та кадрові ресурси повне забезпечення потреб вразливих груп залишається проблематичним.

Держава повинна виконувати функцію роботодавця, який забезпечує можливість утримання громадян в умовах зростаючого рівня безробіття. Знову ж таки, це впливає з переконання, що лише справедливий доступ до ресурсів, які залишаються на розсуд держави, сприятиме реалізації соціальної рівності. Виною у фінансовій, а тим більше економічній кризі є не вільний ринок, оскільки він у разі збурень здатний виправитися сам, а інститути держави. Події на ринках прискорили багаторічний процес уповільнення економічної динаміки внаслідок поступового збільшення державних видатків при зменшенні стимулів працювати, заробляти та заощаджувати.

Міжнародна підтримка є важливим доповненням до державних програм, оскільки дозволяє розширити спектр послуг і підвищити їхню доступність для різних категорій громадян. Організації, такі як ООН, ЮНІСЕФ, UNHCR та міжнародні гуманітарні фонди, реалізують програми, які включають надання житла, харчові набори, психологічну підтримку, медичну допомогу та сприяння працевлаштуванню. Ці програми орієнтовані на покриття прогалин державної системи соціального захисту та надання допомоги найбільш уразливим категоріям населення, зокрема внутрішньо переміщеним особам, ветеранам та багатодітним родинам. Міжнародні організації також підтримують розвиток цифрових платформ та інформаційних кампаній для підвищення поінформованості громадян про наявні послуги.

Суспільна криза стала наслідком безвідповідальної бюджетної політики, заснованої на державному інвестуванні коштів із зовнішніх джерел, отриманих або за субсидіями, або за зовнішніми позиками. За останні кілька десятиріч соціальні держави послідовно збільшували податкове навантаження, що дозволяло їм підтримувати ліквідність бюджету.

Суспільний консенсус призвів до нівелювання ринкових інститутів, а також до поступового поглиблення соціально-економічних відмінностей між членами одних і тих самих державних спільнот [152; 198]. Ці відмінності, у свою чергу, спричиняють появу нових владних відносин, у яких умови життя диктують навіть не національні держави та їхні уряди, а з набагато більшим впливом транснаціональні корпорації.

Спеціалізовані програми спрямовані на соціальну адаптацію та інтеграцію вразливих груп у громади, де вони проживають. Для переселенців реалізуються програми психологічної підтримки та соціальної адаптації, які допомагають подолати наслідки травматичних подій та швидше інтегруватися у соціальне середовище. Для ветеранів діють програми реабілітації, медичного супроводу та професійної перепідготовки, що забезпечують можливість повернення до цивільного життя. Безробітним надається доступ до курсів підвищення кваліфікації, консультацій та сприяння у працевлаштуванні через державні центри зайнятості та програми міжнародної підтримки.

Суспільство, в якому окремих громадян жодним чином не захищений публічними інституціями, також позбавляється права користуватися соціальними послугами, або ці послуги стають надзвичайно економними, що стає причиною втрати відчуття безпеки. Усвідомлюючи недосконалість управлінських підходів, які роблять владний істеблішмент підкореним групам інтересів власників капіталу, сьогодні визнається, що саме ринкові інститути несуть відповідальність за наслідки суспільної кризи. Розповсюдження споживчого настрою та переконання, що необхідно підвищувати рівень життя, навіть за межі фінансових можливостей, було в інтересах усіх тих суб'єктів ринку, які від цього виграли.

Фінансування соціальних програм, як державних, так і міжнародних, є ключовим фактором ефективності механізмів підтримки. Державні бюджети обмежені, тому міжнародні гранти та гуманітарна допомога значно

розширюють можливості надання послуг [Додатки]. Програми субсидій та цільових виплат, поєднані з підтримкою від міжнародних партнерів, дозволяють охопити більшу кількість отримувачів та забезпечити більш стабільний доступ до соціальних послуг у кризових умовах [Додатки]. Важливо, що ефективність таких заходів залежить не тільки від фінансування, але й від координації між державними органами, що надають допомогу.

У соціальній перспективі ліквідації наслідків суспільної кризи мають бути безперечно активнішими дії держави не лише в економічній, а й у соціальній сфері. Регулювання ринків, що призведе до значно кращого захисту споживачів від використання їх невігластва, у поєднанні з активною державною політикою, що сприяє створенню нових робочих місць, має, принаймні, мінімально покращити умови життя тих громадян, які відчували на собі безпосередні наслідки кризи. У довгостроковій перспективі органи державної влади повинні взяти на себе зобов'язання щодо створення активної соціально-економічної політики, спрямованої на відмову від системи пільг і надбавок на користь професійної реінтеграції.

Насамкінець, державні та міжнародні механізми підтримки виконують важливу роль у забезпеченні доступу вразливих груп до соціальних послуг, проте вони не вирішують проблему повністю. Продовжують існувати структурні, процедурні та інформаційні бар'єри, які обмежують ефективність цих програм. Тому необхідна системна стратегія, що включає оптимізацію процедур, розвиток інфраструктури, підвищення цифрової грамотності та координацію дій усіх учасників процесу, щоб забезпечити реальний та безперешкодний доступ до соціальних послуг для всіх категорій громадян у кризових умовах.

Варто зазначити, що викладені точки зору щодо контрзаходів, які можуть сприяти обмеженню економічних і соціальних наслідків сучасної суспільної кризи, не є чимось новим щодо причин та наслідків глобальних

проблем. Необхідність фінансування нових робочих місць змусила органи державної влади зменшити розмір та доступність соціальних виплат, але перевагою такої моделі реагування на кризу було привернення уваги до потреб молоді, яка тільки виходить на ринок праці, і адаптація до потреб цього ринку.

Реалізація соціальних програм у кризових умовах стикається з численними труднощами, які знижують їхню ефективність і обмежують реальний доступ вразливих груп до послуг. Одним із головних викликів є недостатня координація між центральними та місцевими органами влади, що призводить до дублювання заходів або, навпаки, залишає певні категорії населення поза увагою. У багатьох регіонах виникає проблема невідповідності ресурсів та потреб, коли кількість центрів соціального обслуговування та персоналу не відповідає чисельності внутрішньо переміщених осіб, ветеранів або безробітних. Додатково, бюрократичні процедури оформлення послуг залишаються складними і часто непрозорими, що ускладнює їхнє отримання, особливо для осіб, які стикаються з психологічними або соціальними труднощами через травматичні події та кризові ситуації.

При цьому було обмежено доступ до соціальних програм і прийнято рішення про пряме зменшення розміру наданих пільг. Прийняття цієї стратегії призвело до значного зниження безробіття, але ціною значного скорочення обсягів соціального захисту та зниження середньої заробітної плати. Простих і однозначних рецептів адаптації соціально-економічної політики, яку проводить держава, до умов економічної кризи просто не існує. Загалом, залежно від наповненості бюджету, органи державної влади можуть застосовувати стратегії активізації, спрямовані на створення робочих місць, підтримку економічної діяльності та піклування про приплив іноземних інвестицій, або стратегії адаптації, спрямовані на мінімізацію соціальних наслідків кризи, у тому числі збільшення розмір пільг або надбавок,

збільшення обсягу державних інвестицій або захист вже існуючих робочих місць.

Важливим бар'єром є недостатнє фінансування та обмежена матеріально-технічна база державних програм. Бюджетні обмеження не дозволяють забезпечити достатню кількість спеціалізованих центрів, висококваліфікованого персоналу та необхідних ресурсів для комплексного надання послуг [132, с. 67]. Це призводить до ситуацій, коли певні послуги надаються частково або із значними затримками, що негативно впливає на ефективність соціального захисту. Міжнародні програми допомоги, хоча і значно розширюють можливості, часто мають обмежений строк реалізації, вузькі цільові групи та різні умови фінансування, що ускладнює інтеграцію цих заходів у системну політику держави.

Однак у переважній більшості випадків державна влада вирішує прийняти конкретні проміжні варіанти і, можливо, акцентує на необхідності активізації соціального захисту. Соціально-економічна криза розкрила нерівність, що глибоко вкоренилася, і значні прогалини в охопленні, повноті та гідному рівні соціального захисту у всіх країнах, вона посилює повсюдно поширені виклики, такі як високий рівень економічної незахищеності, хронічна бідність, нерівність, широкий масштаб неформальності та крихкість суспільного договору. Суспільна криза посилила вразливість громадян, які, як здавалося, жили відносно благополучно, але виявилися незахищеними належним чином від викликаних нею соціально-економічних потрясінь.

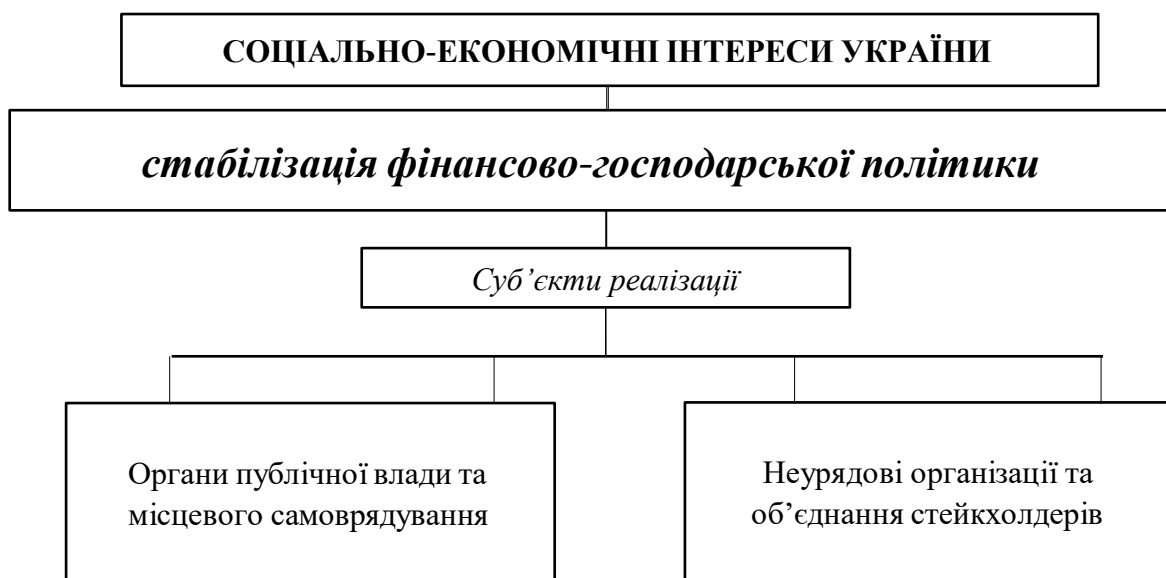

Рис. 3.2. Реформування фінансово-господарської стабілізації на етапі суспільних трансформацій. Джерело: модифіковано за Демидком Д. Л.

Серед організаційних проблем варто зазначити низький рівень підготовки персоналу до роботи в умовах кризових ситуацій та недостатню цифрову компетентність співробітників соціальних служб. Багато процедур переведено у цифровий формат або потребують електронного документообігу, але для частини працівників і отримувачів послуг це залишається проблемою через обмежений доступ до технічних засобів та слабкі навички користування цифровими платформами. Відсутність належної технічної підтримки та навчання персоналу знижує оперативність і якість надання послуг (рисунок 3.2).

У державній політиці соціального захисту криза викликала небачену реакцію, органи державної влади мобілізували можливості соціального захисту як першочергового заходу, покликаного захистити здоров'я, зайнятість та доходи населення, а також забезпечити стабільність у

суспільстві. Там, де це необхідно, вони розширили охоплення на раніше незахищені групи, підвищили розмір наявних виплат або запровадили нові допомоги [Додатки]. Багатьом країнам із низьким і середнім рівнем доходу важко забезпечувати достатній соціальний захист і фінансове стимулювання, щоб стримати несприятливі наслідки сучасної суспільної кризи.

Відновлення соціальної сфери та економіки залишається невизначеним, і вирішальне значення, як і раніше, надаватиметься збільшенню витрат на соціальний захист. Держави перебувають на роздоріжжі щодо траєкторії розвитку їх систем соціального захисту, адже майже всі країни, незалежно від рівня їх розвитку, стоять перед вибором, чи приймати амбітну стратегію з метою посилення систем соціального захисту, чи погодитися на мінімалістський підхід, який полягає у скороченні ресурсів, що виділяються на соціальний захист. Органи державної влади повинні зміцнити системи соціального захисту, послідовно усуваючи прогалини з метою захистити кожну людину і від системних потрясінь, і від звичних ризиків соціально-економічної політики.

Зазначена стратегія вимагає активізації зусиль щодо створення стійких систем соціального захисту, який гарантує всім хоч би базове соціальне забезпечення протягом усього життя. Іншим важливим аспектом є психологічна та соціальна готовність вразливих груп користуватися доступними програмами. Страх стигматизації, низька поінформованість про наявні послуги та недостатня соціальна підтримка з боку громади часто перешкоджають активному зверненню за допомогою. Деякі категорії отримувачів, особливо ветерани та переселенці, можуть відчувати відчуженість або небажання взаємодіяти з державними органами, що знижує ефективність програм, навіть коли формально послуги доступні.

Проблеми реалізації соціальних програм у кризових умовах мають комплексний характер і включають організаційні, фінансові, інфраструктурні та соціально-психологічні аспекти. Подолання цих перешкод потребує

комплексного підходу, що передбачає оптимізацію процедур, посилення координації між державними та міжнародними структурами, підвищення кваліфікації персоналу та забезпечення належного інформаційного супроводу для отримувачів послуг. Такий підхід дозволить не лише підвищити ефективність соціального захисту, але й забезпечити справедливий та безперешкодний доступ до соціальних послуг для усіх груп населення.

Удосконалення доступу до соціальних послуг для вразливих груп в Україні вимагає системного підходу, який враховує багаторівневу природу проблем, виявлених у попередніх дослідженнях. Однією з ключових перспектив є розвиток інфраструктури соціальних послуг у регіонах, що забезпечить фізичну доступність послуг для мешканців сільської місцевості та віддалених громад. Це передбачає створення мобільних центрів соціального обслуговування, відкриття філій у малих містах і селищах, а також впровадження системи виїзних консультацій для категорій громадян, які не можуть самостійно звернутися до центрів. Розвиток інфраструктури має супроводжуватися належним кадровим забезпеченням та підвищенням кваліфікації спеціалістів, що дозволить забезпечити комплексний підхід до надання послуг і підвищить їхню якість.

Забезпечення соціального захисту із загальним охопленням та реалізація прав людини щодо соціального забезпечення для всіх є основою орієнтованого на людину підходу до досягнення соціальної справедливості. Це допомагає запобігати бідності та стримувати нерівність, розширювати людські можливості та підвищувати продуктивність, зміцнювати гідність та суспільну солідарність. Сьогодні вкрай важливо, щоб органи державної влади, соціальні партнери протистояли тиску повернутися до мінімалістського підходу і прийняли шлях до амбітної стратегії соціального захисту, забезпечення орієнтованого на суспільне благополуччя.

Інформаційна та цифрова доступність соціальних послуг також залишається пріоритетним напрямом. Сучасні технології дозволяють значно

скоротити бюрократичні процедури, прискорити обробку заяв та покращити комунікацію між отримувачами послуг та органами влади. Однак для цього необхідне одночасне підвищення цифрової грамотності серед громадян та навчання персоналу центрів соціального обслуговування. Впровадження універсальних цифрових платформ, які об'єднують державні та міжнародні програми допомоги, дозволить створити прозору та ефективну систему, що зменшує ризик виключення окремих категорій громадян з отримання послуг.

Не менш важливим є удосконалення процедур надання соціальних послуг. Спрощення та стандартизація документального оформлення, запровадження чітких алгоритмів для кожної категорії отримувачів та забезпечення доступу до консультаційних послуг дозволяють зменшити бар'єри та підвищити ефективність програм. Особлива увага має приділятися внутрішньо переміщеним особам та ветеранам, для яких адаптаційні та реабілітаційні заходи повинні бути інтегровані в систему соціального супроводу та підтримки зайнятості. Такий комплексний підхід сприяє не лише покращенню доступу до послуг, але й інтеграції вразливих груп у соціальне та економічне життя країни.

Програми соціального захисту у відповідь на суспільну кризу повинні зберігатися, доки криза не вщухне і не почнеться повноцінне відновлення. Це вимагатиме інвестицій у системи соціального захисту з метою підтримки рівня життя, забезпечення справедливого доступу до послуг охорони здоров'я, запобігання подальшому економічному спаду. Попередні суспільні кризи показали, що жорстка економія залишає глибокі «соціальні шрами» і чинить негативний вплив найуразливішим верствам громадянського суспільства у сучасному соціально-економічному розвитку [11, с. 74-76].

Важливою складовою є взаємодія державних та міжнародних структур, яка дозволяє максимально ефективно використовувати обмежені ресурси. Координація дій між міністерствами, місцевими органами влади та міжнародними партнерами забезпечує більш повне охоплення цільових груп

та уніфікацію стандартів надання послуг. Міжнародна допомога має стати не лише додатковим ресурсом, але й інструментом трансферу кращих практик та технологій, що дозволяє модернізувати систему соціального захисту та адаптувати її до викликів кризових ситуацій.

Прагнення забезпечити належний рівень суспільного благополуччя, що дозволяє створювати робочі місця та розвивається відповідно до соціальних цілей, може сприяти стабільності доходів, створенню робочих місць та зміцненню матеріального добробуту та фінансуванню соціального захисту. Пріоритетні інвестиції у встановлення в національному масштабі мінімальних рівнів соціального захисту відіграють найважливішу роль у вирішенні управлінських завдань. Зазначений підхід дасть можливість створити потенціал протидії суспільним кризам та соціальним викликам, які виникають у зв'язку з демографічними змінами та еволюцією державної економічної політики.

Перспективи удосконалення доступу до соціальних послуг у кризових умовах пов'язані із комплексною модернізацією системи соціального захисту, що включає розвиток інфраструктури, цифровізацію, оптимізацію процедур та координацію дій державних і міжнародних структур. Такий підхід дозволить не лише забезпечити реальний доступ до послуг для вразливих груп, але й зменшити соціальну нерівність, підвищити соціальну інтеграцію та стабільність у кризових умовах. Ефективне впровадження цих заходів стане важливим кроком у напрямку сучасної, адаптивної та справедливої системи соціального захисту.

Висновки до розділу 3

Сутність соціально-економічного зростання охоплює безпеку державної фінансової системи, енергетичну, продовольчу, соціальну,

сировинну, запаси та державні резерви. Обсяг і структура потреб бізнесу формується зовнішніми факторами, які залежать насамперед від діяльності органів публічної влади та темпів соціально-економічного розвитку, а також внутрішніми факторами, що впливають із структури фінансово-господарського стану. У зв'язку з нестабільністю доходів у період суспільних трансформацій важливим елементом гіпотези життєвого циклу є сучасна ощадно-кредитна політика.

Удосконалення концептуальних основ державної соціально-економічної політики вимагає їх адаптації до умов соціально-економічного середовища, стану економіки, рівня безпеки особливо в умовах військового вторгнення на територію України. Широкий перелік факторів, що обумовлюють пріоритетні напрями, призведе до лабільності бюджетної тактики, але її основна ідея та концептуальні засади в широкому сенсі повинні залишатися незмінними.

У той же час, горизонтальні дисбаланси посилюватимуться, оскільки коливання соціально-економічного розвитку будуть специфічними для різних видів економічної діяльності, а отже, специфічними для різних територій в умовах військового вторгнення на територію України. Оскільки певні горизонтальні дисбаланси завжди існують, що викликано різним фінансовим потенціалом територій, якість виконання владних повноважень в різних адміністративно-територіальних утвореннях і рівень бюджетної забезпеченості різних буде відмінним.

В дисертаційному дослідженні удосконалено комплекс управлінських механізмів реалізації державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів, синтезований на базі взаємодії фінансових, організаційних, нормативних та соціальних механізмів із ефективним сутнісним наповненням внаслідок функціонування системного державно-приватного партнерства між органами публічної влади, суб'єктами підприємництва, донорськими та неурядовими організаціями.

Поява суспільних загроз посилює відцентрові процеси в розвитку територій, а їх прояв в умовах глобалізаційного впливу набуває переважно інституційного характеру. Суспільні трансформації водночас актуалізують переваги підходів, що передбачають реалізацію розгалужених соціальних програм, орієнтованих на всі верстви населення та здатних забезпечувати прийнятний рівень життя за різних обставин. Водночас ефективна реалізація таких підходів вимагає застосування надзвичайних інструментів державної соціально-економічної політики в умовах воєнної агресії проти України.

Отож, у роботі розроблено нові підходи до реалізації державної соціально-економічної політики в умовах повномасштабного військового вторгнення в Україну шляхом формування сучасної організаційно-інституційної бази у період суспільних трансформацій, що повинна характеризуватися системністю і продуктивністю заходів з підвищення рівня життя громадян та ефективністю національних соціальних і гуманітарних програм в контексті підвищення рівня національної безпеки;

Негативний вплив глобалізаційних викликів і трансформацій повинен збалансовуватися через призму державної соціально-економічної політики в цілому, яка є однією з основоположних цілей національної безпеки України. З огляду на сучасні ризики і невизначеність, які супроводжують усі соціально-економічні процеси в державі, особливо у період військового вторгнення РФ на територію України забезпечення соціально-економічного зростання є базисом та основою майбутньої відбудови країни.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне завдання, яке полягає в науковому обґрунтуванні можливостей удосконалення державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів, суспільних трансформацій та розробці практичних рекомендацій органам публічної влади щодо формування нових підходів у механізмах реалізації такої політики.

1. Досліджено діяльність суб'єктів реалізації державної політики соціального забезпечення та економічного розвитку. Відзначено, що суспільні трансформації, відсутність ефективної державної соціально-економічної політики не сприяють збалансованим діям органів публічної влади, натомість глобальні впливи викликають занепокоєння громадянського суспільства. Питання забезпечення гарантій соціального захисту населення, належних умов життя громадян належать до повноважень органів публічної влади. Основними векторами державної соціально-економічної політики в умовах війни є забезпечення соціального захисту населення, підтримка критичних секторів економіки, збереження робочих місць та фінансова стабілізація держави. Сучасні підходи у формуванні та реалізації політики соціально-економічного зростання повинні полягати у мобілізації управлінських можливостей та ефективній реалізації комплексу управлінських механізмів із якісним сутнісним наповненням. Державна політика в умовах повномасштабного військового вторгнення РФ актуалізує значення гарантій певного рівня благополуччя громадян, проведення низки заходів для соціально-економічного зростання в умовах об'єктивно обмежених ресурсів.

2. Вивчено зарубіжний досвід для імплементації реформ у реалізації державної соціально-економічної політики в умовах глобальних впливів. У реалізації державної соціально-економічної політики глобалізація стимулює реформи та створює нові підстави для суспільних трансформацій через посилення взаємозалежності між країнами. Економічна дестабілізація в багатьох країнах Європи прямо пропорційна стрімкому падінню доходів населення. Україна як соціальна держава повинна здійснювати соціально-орієнтовану політику, завданнями якої є гарантування і забезпечення соціальних, економічних прав громадян навіть в умовах надзвичайних безпекових обставин. Особливості суспільних трансформацій в соціально-економічній сфері мають врахувати інституційно-організаційну структуру

системи публічного управління, розвиток підприємницької діяльності в умовах безпекових обмежень. Сучасний період є критично важливим етапом для розвитку держави, оскільки він вимагає не лише відновлення економіки та інфраструктури, а й формування нової системи соціально-економічних пріоритетів, які забезпечують національну стійкість та інтеграцію різних верств населення у систему забезпечення обороноздатності країни.

3. Проаналізовано актуальний стан державно-приватного партнерства у реалізації стратегії соціально-економічного розвитку на сучасному етапі. Реформування державної соціально-економічної політики потребує впровадження змін у сфері регламентації порядку взаємодії між структурними підрозділами органів виконавчої влади, їх посадовими особами, взаємодії з фізичними та юридичними особами, органами публічної влади. Органи публічної влади виступають не тільки як носій атрибуту влади і суб'єкт публічного управління, а й як партнер, що розділяє з приватною особою ризики, обов'язки, а в деяких випадках і фінансування. У період повномасштабного військового вторгнення рф в Україну особливого захисту потребують найбільш вразливі соціальні категорії громадян, а саме багатодітні сім'ї, діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування, громадяни похилого віку, особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи. Особлива увага у державно-приватному партнерстві приділяється фінансуванню критично важливих соціальних програм, підтримці вразливих груп населення та забезпеченню функціонування медичних, освітніх і соціальних установ. У реалізації державної соціально-економічної політики державно-приватне партнерство уособлює інституційний та організаційний альянс між державою і бізнесом з метою реалізації національних і міжнародних суспільно-значущих проектів. Удосконалення системи публічного управління в частині розширення функцій моделі державно-приватного партнерства для актуалізації соціальних і економічних складових зумовлені глобалізаційними чинниками. На сучасному етапі суб'єкти

реалізації державної соціально-економічної політики в Україні не використовують у повному обсязі потенціалу державно-приватних партнерств.

4. Обґрунтовано необхідність реформування діяльності органів публічної влади в умовах європейської інтеграції на етапі глобальних викликів. У сучасних умовах глобальної та внутрішньої нестабільності державне регулювання соціальної сфери набуває особливої важливості, особливо під час війни. Україна змушена шукати ефективні фінансові та організаційні механізми для підтримки населення, забезпечення соціальних гарантій та стабілізації економічного середовища. Існуючі економічні та соціальні нерівності вважаються ключовою причиною розбіжності у спроможності країн ЄС усвідомлювати масштаб соціальних потреб українських громадян. Державна соціально-економічна політика в цей період виконує не лише роль інструменту добробуту громадян, а й стає ключовим чинником національної безпеки та стійкості держави. В умовах збройного конфлікту соціально-економічна політика країни спрямована на забезпечення життєздатності державних інститутів, підтримку населення та збереження економічного потенціалу.

У контексті європейської інтеграції основна мета державної політики в умовах воєнного стану має інтегрувати економічну ефективність із соціальною відповідальністю, що є непростим завданням в умовах обмеженості ресурсів. Компонентами такої політики є: бюджетне планування, регулювання соціальних трансфертів, підтримка внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, дітей та людей з інвалідністю, а також забезпечення безперервності соціальних послуг. У соціально-економічному контексті державна політика в умовах воєнного стану повинна ґрунтуватися на пріоритетах інклюзії стійкості та ефективності. Соціальний захист населення під час війни набуває особливого значення, пріоритетом стає підтримка внутрішньо переміщених осіб, сімей загиблих та постраждалих від

бойових дій. Діяльність органів публічної влади України у співробітництві з інституціями ЄС має бути спрямована на розв'язання соціальних та гуманітарних проблем і вдосконалення процедури надання гарантій потребуючим допомоги громадянам України відповідно до європейських стандартів.

5. Розроблено нові підходи трансформації державної соціально-економічної політики в умовах військового вторгнення РФ в Україну. Питання доступу до соціальних послуг для вразливих груп населення в умовах кризових явищ є одним із головних викликів соціальної політики країни. Вразливі групи включають внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, безробітних та сім'ї, що перебувають у складних життєвих обставинах. Вони мають підвищений ризик соціальної ізоляції, бідності та обмеженого доступу до базових послуг, таких як соціальний супровід, медична допомога та реабілітація. Внутрішньо переміщені особи як соціальна група потребують додаткові пакети соціальних послуг, включно з наданням тимчасового проживання, соціальної адаптації, психологічної підтримки та кризового супроводу. Ветерани та звільнені військовослужбовці відчують труднощі з доступом до соціальних послуг, незважаючи на існування спеціалізованих програм соціального супроводу, реабілітації та забезпечення допоміжними засобами. Проблеми з координацією між органами публічної влади та складність процедур оформлення залишаються серйозними перешкодами для повноцінного отримання послуг представниками цієї соціальної групи. Узагальнення цих викликів свідчить про необхідність системних рішень та цілеспрямованого реформування соціально-економічної політики. Для внутрішньо переміщених осіб діють програми надання тимчасового житла, фінансової підтримки сімей з дітьми та забезпечення базових потреб через державні соціальні центри, обласні військові адміністрації. Додатково створені механізми координації між органами публічної влади та неурядовими організаціями, що дозволяють оптимізувати процес отримання

соціальних послуг. Для внутрішньо переміщених осіб реалізуються програми психологічної підтримки та соціальної адаптації, які допомагають подолати наслідки травматичних подій та інтегруватися у соціальне середовище. Для ветеранів діють програми реабілітації, медичного супроводу та професійної перепідготовки - для адаптації до умов цивільного життя. Безробітним надається доступ до курсів підвищення кваліфікації, консультацій та сприяння у працевлаштуванні через державні центри зайнятості та програми міжнародної підтримки. Органи публічної влади повинні розширювати спектр соціальних послуг з урахуванням соціально-демографічних характеристик громадян і їхніх потреб. Комплексне вирішення поставлених завдань переорієнтовує управлінську діяльність у розв'язанні проблем соціально-економічного зростання на сучасному етапі.

6. Удосконалено управлінський інструментарій реалізації державної соціально-економічної політики на етапі глобальних викликів. Сутність пропозицій полягає у цілісності та узгодженості дій органів публічної влади для забезпечення соціально-економічного зростання з метою досягнення благополуччя громадян навіть в умовах надзвичайних безпекових обставин. Реалізація державної соціально-економічної політики у період глобальних викликів повинна характеризуватися системністю і раціональністю, імплементацією ефективних соціальних та гуманітарних програм для суспільного благополуччя.

Механізми реалізації державної соціально-економічної політики щодо підтримки вразливих груп в Україні включають систему соціального захисту та, зокрема, такі її складові, як: державні програми соціальної допомоги, субсидії, пільги та спеціалізовані послуги для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів і безробітних. Удосконалено комплекс управлінських механізмів реалізації державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів на основі пропозицій інтеграції фінансових, організаційних, нормативних та соціальних механізмів із системним державно-приватним

партнерством між органами публічної влади, суб'єктами підприємництва та неурядовими організаціями.

Досягнення таких довгострокових цілей, як зниження рівня бідності, гарантування економічної рівності та підвищення якості життя, також гальмується відсутністю стратегічного планування у сфері соціального захисту. Створення та впровадження довгострокових планів адаптації соціальної політики до змін у світовій економіці є одним із головних пріоритетів. Вкрай важливо зосередитися на підвищенні рівня сталості та належної наступності соціальних програм, створенні клімату, що сприяє їх ефективному функціонуванню, побудові систем підтримки у разі майбутніх криз. Ціллю адаптації соціальної політики є створення системи соціального захисту, яка швидко реагуватиме на ризики і непрогнозовані труднощі суспільного розвитку. Це вимагає постійного вдосконалення державних ініціатив, спрямованих на підтримку вразливих верств населення, включаючи малозабезпечені сім'ї, безробітних, людей похилого віку та осіб з інвалідністю. Одним з основних компонентів адаптації є розробка програм соціального захисту на основі пріоритетності довгострокових цілей, а також здатність системи державних соціальних гарантій адаптовуватися до змінних вимог безпекового контексту. Для цього вкрай важливо забезпечити належне фінансування програм соціального захисту та розробити інноваційні стратегії для їх впровадження на практиці в умовах різних регіонів країни. Для допомоги безробітним у період нестабільної економічної ситуації необхідно створити гнучкі та варіативні можливості тимчасової зайнятості. Оскільки послуги охорони здоров'я та освіти безпосередньо впливають на якість життя громадян та здатність країни вирішувати економічні проблеми, зростання рівня доступності, багатоальтернативності та якості цих послуг також є вирішальним компонентом плану адаптації системи соціального забезпечення та інтеграції соціальних послуг.

Інтеграція новітніх технологій у сферу соціального захисту та прогрес цифровізації соціальних послуг значно підвищить ефективність соціальних програм та полегшить доступ громадян до них у контексті динамічного ринку праці. Крім того, це сприятиме зменшенню адміністративного тиску та підвищенню рівня прозорості процесу надання послуг, гарантування більш справедливого доступу до державних послуг, зниження соціальної нерівності.

Важливим компонентом управління ризиками у сфері соціально забезпечення є створення антикризових фондів. Україні потрібні резерви для гарантування стабільності соціальних програм, оскільки масштабні безпекові загрози та економічна нестабільність суттєво впливають на державні витрати. Це може включати не лише відкладання коштів у резерви, але й залучення іноземної допомоги, іноземних інвестицій, розробку нових інноваційних інструментів фінансової стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналіз публічної політики: навчальний дистанційний курс. Серія «Парламентська тренінгова бібліотека». 2020. 144 с. URL: <https://e-learning.rada.gov.ua/storage/pdf> (дата звернення: 23.04.2025).

2. Аналітична довідка ООН Демографічні процеси. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-11/UN%20Policy%20Paper%20on%20Population%20Dynamics_FINAL%20UKR.pdf (дата звернення: 22.08.2025).
3. Архипова Є. О. Мережеве урядування як модель публічного управління. *Сучасні проблеми управління: діалектика централізації та децентралізації*: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 10 грудня 2015 р.). К.: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2015. С.87-88.
4. Бабіна В. О., Кривдіна І. Б. Соціальні держави як виклик глобалізації. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2025. Вип. 17(1). С. 171-178. <https://doi.org/10.15421/352522>
5. Бакуменко В., Попов С., Буткевич А. та ін. Особливості розвитку механізмів публічного управління аудитом. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. Т. 2. № 33. С. 74-83.
6. Балика Б. О. Публічне управління у сфері соціальної політики. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2021. № 2. С. 67-70.
7. Безпаленко О. В. Вектори соціальної політики для України в умовах викликів війни. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. Вип. 1(4). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-07-04>
8. Безпаленко О. Трансформація національної пенсійної системи в глобалізаційний простір. *Економіка та право: глобальна трансформація: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. О.В. Безпаленко*. Київ: В-во «Наукова столиця», 2021. С. 7-28. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.19102880.v1>
9. Безпаленко О.В. Економічні та соціальні індикатори солідарного пенсійного страхування в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 4. С. 16-23. <https://doi.org/10.37634/efp.2021.4.3>

10. Безпалова О. І. Концептуальні засади державної політики у правоохоронній сфері. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2 (57). С. 8-16.

11. Бєлай С. В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика: монографія. Харків, 2015. 349 с.

12. Білик Р.С. Механізми інноваційної модернізації економіки в умовах глобального розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 17-24.

13. Білокур Є. І., Хамходера О. П., Авдєєв О. Р. Публічне адміністрування : навчальний посібник. Одеса, 2019. 142 с.

14. Бондаренко С. М., Бугас Н. В. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.2.40>

15. Бовсунівська І. В. Роль інституцій публічного сектору в забезпеченні економічної стабільності. Науково-практична конференція (м. Львів, 16-17 травня 2025 р.). Львів, 2025. С. 85-88.

16. Борщук Є., Третяк Г., Корецька Т. Системний аналіз процесів формування соціальної політики в сучасних умовах. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2. С. 22-29. URL: https://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_55/fail/4.pdf (дата звернення: 27.07.2025).

17. Васильєв О. С. Концептуалізація поняття «державна політика»: сучасне розуміння. *Державне будівництво*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_7 (дата звернення: 11.05.2025).

18. Венцель В. Соціальна функція держави в умовах трансформації суспільних процесів. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019.

№ 3 (22). URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/3/6.pdf> (дата звернення 14.03.2025).

19. Вербицька Г. Л. Публічні механізми розвитку інноваційної діяльності як фактор забезпечення економічної безпеки України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. Вип 20. Т. 2. 2024. <https://doi.org/10.15330/apred.2.20.86-95>

20. Відбудова України: принципи та політика; за ред. Городніченка Ю., Сологуб І., Вебер ді Мауро Б. Center for economic policy research. Париж. 2022. 507 с.

21. Війна в Україні: які країни допомагають найбільше. Слово і діло. Аналітичний портал: веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/19/novyna/finansy/vijna-ukrayini-yaki-krayiny-dopomahayut-najbilshe> (дата звернення: 22.08.2025).

22. Воротін В. Є. Шляхи модернізації механізмів і інструментів державного і регіонального управління в Україні. *Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика*. 2018. Вип. 4. С. 146-153. URL: <http://repository.knuba.edu.ua/handle/987654321/7308> (дата звернення: 15.08.2025).

23. Воротін В.Є., Шинкарьов А.М. Публічна економічна політика України: виклики воєнного стану. *Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління»*. 2022. С. 66-75. DOI: 10.52363/2414-5866-2022-1-8.

24. Гаєвая О., Перевалова Л., Гаряєва А. Витоки держави загального добробуту. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №9. С. 147-152. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.9.24>

25. Гайдучький А. Залучення іноземного капіталу: кейс воєнного часу. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 3. С. 30-41 [https://doi.org/10.31617/3.2023\(128\)03](https://doi.org/10.31617/3.2023(128)03)

26. Гапочка В. Соціальний захист безробітних: реалії сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 1 (74). С. 171-175.

27. Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019–2021 роки від 14 травня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-19#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

28. Гладун О. Старіння населення – загальносвітовий процес. НАН України: веб-сайт. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8484> (дата звернення: 25.08.2025).

29. Глушко А. Д. Деретуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство*: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернетконф., 29 верес. 2022 р. Полтава: Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2022. С. 24-27.

30. Головня О. М. Державна політика соціального розвитку України в контексті забезпечення стабілізації економіки: (теорія, методологія, перспективи): монографія. Запоріжжя, 2017. 492 с.

31. Голубь В. Управління публічною політикою: концептуалізація поняття в умовах сучасних викликів. *Теорія та практика державного управління*. 2019. № 4 (67). С. 17-25. <https://doi.org/10.34213/tp.19.04.02>

32. Гольцова О. Є. Соціальне регулювання та правове регулювання – співвідношення понять. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 53-57.

33. Гомоляко О. В. Організаційно-правові механізми впровадження публічної політики в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 12. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.12.102>

34. Гончарук Н., Чередниченко А. Модернізація публічного управління в Україні в умовах війни та в поствоєнний період у контексті європейських цінностей. *Аспекти публічного управління*. 2022. Вип. 10 (6). С. 46-54. <https://doi.org/10.15421/152243>

35. Григор'єв Є. С. Державне регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації: теорія і методологія: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03. Львів, 2018. 482 с.

36. Грицишена З. О., Деяк М. М. Підходи державної політики до зміцнення економічної, демографічної та продовольчої безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 10 (292). С. 246-253.

37. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга): аналіт. доп. / за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. Київ: НІСД, 2020. 136 с.

38. Давиденко Г., Балахонова О. Система соціального захисту населення в Україні в сучасних умовах. *Подільський науковий вісник*. 2022. № 3(23)_4(24). С. 124-129.

39. Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика»: варіант перехідного періоду. URL: http://www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/nz/nz18_2000_polityk/05_demyanchuk_op.pdr (дата звернення: 23.04.2025).

40. Деміхов О. І., Дегтярьова І. О. Євроінтеграційні аспекти публічно-житлової політики у формуванні стратегій громадського здоров'я в Україні. *Ефективність державного управління*: зб. наук. пр.: у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2020. Вип. 2 (63). С. 116-131. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.63.2020.212669>

41. Денисенко К. Державна політика у сфері соціального захисту: аналіз понятійно-категоріального апарат. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 2 (51). Ч. 1. С. 95–101.

42. Державна політика: підручник / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. К.: НАДУ, 2014. 448 с.

43. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 13.08.2025).

44. Дернова І. А., Боровик Т.М. Глобальні виклики: економічний та соціальний аспекти. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2024. № 2 (12). С. 246-257.

45. Досвід Ізраїлю щодо формування стратегії національної безпеки. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dosvid-izrayilyu-shchodo-formuvannya-stratehiyi-natsionalnoyi> (дата звернення: 02.10.2025).

46. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики: монографія / за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. Київ: НАДУ, 2018. 400 с.

47. Дульська І. В. Забезпечення цифровізації секторів національної економіки ІТ-фахівцями: проблеми і шляхи їх вирішення. *Економіка України*. 2023. № 6. С. 70-98. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.06.070>

48. Дурман О. Л., Дурман М. О. Міждисциплінарний підхід до аналізу зовнішньої політики і міжнародних відносин. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 1. С. 13-19. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.1.2>

49. Економічні свободи для зміцнення соціально-економічного розвитку України в умовах глобальних трансформацій / наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Заповіт, 2020.

50. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К.: НАДУ, 2011. Т.1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. Київ, 2011. 748 с.

51. Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996): Ратифіковано Законом України від 14.09.2006. № 137-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#n3 (дата звернення: 10.02.2025).

52. Євсєєва О. О. Формування державної політики стратегічного розвитку територій України в умовах євроінтеграції і глобалізації. *Траекторія науки*. 2016. № 3 (8). URL: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight696c4cf0-7992-4ef5-b0ca-d004a616f8b4> (дата звернення: 12.03.2025).

53. Євсюков О. П. Підтримка державної соціально-економічної безпеки в умовах глобалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 20. С. 85-88. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.20.85

54. Жаліло Я. А. Особливості реалізації економічної політики держави в умовах сучасних тенденцій суспільного розвитку. *Економічна теорія*. 2016. № 1. С. 39-52.

55. Жук О., Сільвестрова О., Гапончук О. Соціальні виклики в сучасному українському суспільстві в умовах воєнного стану та в повоєнний період. *Humanitas*. 2022. №4. С. 22-29. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.4.4>

56. Жученко А. М. Формування пріоритетності соціально-економічної політики регіону як чинник стійкого розвитку. *Наук. вісн. Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 10. Ч. 1. С. 117-120.

57. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 27.10.2024).

58. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2022 рік. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2157129zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2022-rik/>

59. Здіорук С., Степико М. Пріоритети та перспективи гуманітарної політики української держави. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 2 (19). С. 37-48.

60. Іванова В. М. Моделювання та програмування розвитку системи діяльності органів публічної влади у сфері зовнішньоекономічної безпеки України. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. № 3(21). С. 154-168. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3\(21\)-154-168](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3(21)-154-168)

61. Іванова В. М. Проектування системи публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 3. С. 36-41. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.3.6>

62. Івашова Л. М., Бондаренко Л. І. Аналіз стану інституційної реформи державного управління й її наслідків за змістовно-функціональним та організаційним критеріями. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 1 (36). С. 29-41. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-1.5>

63. Івашова Л. М., Нестеров Д. Ю. Формування регуляторної політики держави та її сутність у сфері соціального страхування. *Сучасні проблеми державного регулювання соціально-економічного розвитку України*: зб. наук. пр. Т. XII., Вип. 213. Донецьк, ДонДУУ, 2011. С. 99-116.

64. Інструменти та механізми впровадження публічної політики в Україні: навч. посіб. / авт. кол.: С. О. Телешун, С. В. Ситник, І. В. Рейтерович, О. Г. Пухкал та ін.; за заг. ред. С. О. Телешуна, д-ра політ. наук, проф. Київ: НАДУ, 2018. 240 с.

65. Кадикало О. І. Актуальні питання соціального захисту населення України в умовах воєнного стану. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. № 2. С. 10–14.

66. Карлова В. В. Пріоритети гуманітарної політики в умовах викликів та загроз національній безпеці України. *Вчені записки Таврійського*

національного університету імені В. І. Вернадського. 2018. Т. 29 (68). № 6. С. 1-7.

67. Кіндзерський Я. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*. 2022. № 2. С. 101-117. doi.org/35774/econa2022.02.101

68. Клименко А. О., Стрепетова А. М., Тімар І. В. Економічна модель розвитку країни: світовий досвід та перспективи України. *Економіка і менеджмент, збірник наукових праць ДНУ ім. Олеся Гончара*. 2017. URL: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10_klimenko.htm

69. Ключевська М. В. Роль держави в регулюванні соціального розвитку України. URL: <http://intkonf.org/klyuchevska-m-v-rol-derzhavi-v-regulyuvanni-sotsialnogo-rozvitku-ukrayini/>.

70. Коваленко Р. І. Правове регулювання соціального захисту нових форм зайнятості: сучасні проблеми та перспективи розвитку. *Право та державне управління*. 2023. №2. С. 555-560. <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.81>

71. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/322-08> (дата звернення: 27.10.2024).

72. Коен С., Делонг Б. Американське економічне диво і Александер Гамільтон; пер. з англ. Р. Ключко. Київ: Наш формат, 2023. 192 с.

73. Колосова В. Підтримка України групою Світового Банку після лютого 2022 року. Центр безпекових досліджень. 2024. С. 1-8. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-10/az_svitoviybank-2024_28102024_1.pdf (дата звернення 15.03.2025).

74. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.06.2025).

75. Колот А. М. Соціальна політика в умовах глобалізації та лібералізації економічних відносин: здобутки, втрати, тенденції. <https://dse.org.ua/arhcrive/9/2.pdf/>

76. Котовська О. П. Ціннісно-сміслові особливості формування англосаксонської традиції публічної політики. *Ефективність державного управління*. 2018. № 56. С. 44-57. <https://doi.org/10.33990/2070-4011.56.2018.164293>

77. Кошиков Д. О. Адміністративно-правові засади реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави: дис д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2021. 485 с.

78. Красівський О. Я., Кулинич М. М., Мазій Н. Г. Управлінські аспекти соціально-економічного розвитку держави в контексті євроінтеграції. *Ефективність державного управління: зб. наук. пр.* Вип. 2(67): у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2021. С. 32-40. <https://doi.org/10.33990/2070-4011.67.2021.240239>

79. Кравець Г. В. Соціальні функції держави: виклики та перспективи розвитку в сучасних умовах. *Політикус*. 2020. Вип. 6. С. 34-37.

80. Криштанович М. Ф., Пушак Я. Я., Флейчук М. І., Франчук В. І. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення: монографія. Львів: Сполом, 2020. 418 с.

81. Крушельницька Т. А., Івашов М. Ф. Світові тенденції та національні суперечності державної соціально-економічної політики на прикладі пенсійного забезпечення. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 1 (36). С. 49-57. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-1.7>

82. Кудь О. Модернізація системи публічного управління в епоху інформаційних платформ: монографія. Харків: Право, 2022. 432 с. <https://doi.org/10.31359/9789669984296>

83. Кужман О. М. Аналітичний потенціал концепції «множинних потоків» Джона Кінгдона у дослідженні регіонального політичного порядку денного. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 5. С. 109-115.

84. Кулі-Іванченко К. Концепція соціальної держави в Україні: сучасний стан та проблеми реалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 69. С. 52-58. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.8>

85. Кульгінський Є. Сучасні принципи належного врядування для здоров'я і благополуччя: світовий досвід для України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 3. С. 67-72.

86. Курносенко Л. Особливості публічної політики в сфері соціального розвитку суспільства. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. Т. 4. № 80. С. 13-18.

87. Куцевол А. А. Напрями оптимізації ризиків у механізмі взаємодії органів державної влади України з партнерами з розвитку в умовах євроінтеграції. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 4. С. 204-211.

88. Легкоступ І., Саїнчук Н. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні: вітчизняний та міжнародний аспекти. *Економіка та суспільство*. 2023. № 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2075/2003>

89. Лисяк О. М. Економічна безпека держави в умовах її становлення. *Економічний аналіз*. 2021. № 1. Т. 31. С. 47-56.

90. Лісневська Ю. Розвиток механізмів реалізації соціального захисту населення на державному рівні. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. «Публічне управління та адміністрування»*. 2021. № 1 (1). URL: <https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pma/article/download/14/25> (дата звернення: 14.03.2025).

91. Лопатченко І. М. Застосування соціальних мереж як сучасного механізму взаємодії органів влади і громадськості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Державне управління.* 2018. Вип. 4. С. 34-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpsdu_2018_4_6

92. Лопушняк Г. С. Державні соціальні стандарти, гарантії та нормативи: сутнісно-проблемні аспекти. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3a71161a-0c39-436e-abf5-903f57561139/content> (дата звернення: 10.02.2025).

93. Лопушняк К. Соціальна політика як визначальний напрям внутрішньої політики держави. *Вісник Національної академії державного управління. Серія «Соціальна і гуманітарна політика».* К., 2013. С. 244-251. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-34.pdf>.

94. Лутак О. М. Фінансово-економічні процеси в Україні в умовах воєнного стану. *Наукові записки. Серія: Право.* 2022. № 12. С. 217-221. URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/145/130>

95. Лутковська С. М., Лебідь О. В. Еколого-економічні умови активізації інвестиційної діяльності АПК України. *Інвестиції: практика та досвід.* 2024. № 16. С. 78-87. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.78>

96. Лях Ю., Давидов Д. Оптимізація публічного управління через організаційно- правові механізми реалізації публічної політики в Україні. *Актуальні питання у сучасній науці.* 2024. № 2(20). С. 225-237. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2\(20\)-225-237](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2(20)-225-237)

97. Ляшенко В. І., Підоричева І. Ю. «Інноваційний ліфт» розвитку стартапів: концепція та алгоритм упровадження. *Інституціональна модель інноваційної економіки: кол. монографія / за ред. В. І. Ляшенка, О. В. Прокопенко, В. А. Омеляненка.* Суми: Територія, 2019. С. 131-148.

98. М'ясоєдов В. В., Огнєв В. А., Чухно І. А., Мартиненко Н. М. Соціальне благополуччя та його роль в системі громадського здоров'я.

Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення: матер. II наук.-практ. конф. з міжнар. уч., (м. Харків, 24 жовтня 2019 р.). Харків, 2019. С. 11-20.

99. Майстро С. В. Теоретико-методологічні засади реалізації державної економічної політики. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 2 (41). С. 1-7.

100. Майстро С., Резніков В. Механізми формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції: теоретико-методологічні засади. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. Т. 4. № 80. С. 19-23. <https://doi.org/10.35432/1993-8330appa4802019>

101. Малетич М. М. Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки: вплив на місцеве самоврядування. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. пр. 2021. Вип. 91 С. 115-122. <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i91.3238>

102. Маліков В. В., Дегтяр О. А. Світовий досвід становлення і розвитку громадянського суспільства і соціальної держави. *Збірник наукових праць НУЦЗУ*. С. 23-34. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/ vol1/25-34.pdf>.

103. Маліновська Я., Мартинюк Т., Мачула Р., Заєць І. Трансформація системи зовнішнього інвестування підприємств у періоди кризових викликів та відновлення. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2025. Т. 3, № 17. С. 639-649. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/610>

104. Матюшенко І. Ю., Хаустова В. Є., Князев С. І. Інституційна підтримка науково-інноваційного розвитку при формуванні єдиного дослідницького простору в країнах ЄС і Україні. *Nauka innov*. 2017. 13 (2). С. 5-26. <https://doi.org/10.15407/scin13.02.005>.

105. Мацик В. Публічна політика охорони громадського здоров'я України в умовах євроінтеграційних викликів. *Вісник Хмельницького*

національного університету. Серія: економічні науки. 2023. № 2 (316). С. 357-362.

106. Мачабелі Т. М. Теоретичні основи механізмів взаємодії влади та громадськості в умовах гібридних загроз. *Державне будівництво*. 2024. № 1 (35). С. 64-75. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-05>

107. Медведовська Д. О. Основні критерії якості вищої освіти: досвід Великої Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. С. 48-55.

108. Мединська Г. А. Державне управління розвитком гуманітарної сфери в системі забезпечення суспільної стабільності: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Чернігів, 2020. 254 с.

109. Мельник В. В. Державна політика соціально-економічного розвитку в період євроінтеграції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20. Ч. 2. С. 115-118.

110. Мельник В. В. Реформування державної соціально-економічної політики України як чинник стійкого розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 32. С. 57-60.

111. Мельник В. І., Мазур В. Г., Мазур Ю. С. Цифровізація як інноваційний підхід до реалізації функцій управління соціально-економічними системами. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2022. Вип. 1 (59). С. 35-40.

112. Михайленко П. М., Скалецький Ю. М., Протас С. В. Інформаційні та інституційні ресурси формування державної політики у сфері охорони здоров'я в Україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2021. № 2. С. 62-68.

113. Міністерство освіти і науки України. Угоди в сфері освіти і науки. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/dvostoronnyaspivpracya/ugodi-v-sferi-osviti-i-nauki>.

114. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Угоди між Урядом України та ЄС щодо допомоги ЄС. 2016. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=29838a36-411d-4e4fa13d-8bb2ef99ed6e>.

115. Міністерство соціальної політики (2017). Модернізація системи соціальної підтримки населення України: Проєкт. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/E-Social/1.pptx>

116. Міністерство соціальної політики (2018). E-SOCIAL: Інформаційно-аналітична система управління соціальною підтримкою населення України. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/E-Social/1.pptx>.

117. Міністерство соціальної політики (2022). Соціальні послуги, які надаються під час воєнного стану та останні зміни у цій сфері. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21778.html>

118. Модернізація соціально-економічної політики держави в умовах децентралізації: світовий досвід та національна специфіка: монографія / В. П. Решетило, О. В. Бервено, Ю. В. Федотова та ін.; за заг. ред. В. П. Решетило; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 171 с.

119. Мойсіяха А. Сутність та зміст механізмів реалізації державної політики в соціогуманітарній сфері. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Механізми публічного управління*. 2020. Т. 31 (70), № 3. С. 164-169. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/30.pdf (дата звернення: 11.03.2025).

120. Моніторинг актуальних ризиків для фінансової безпеки (24.02–7.04.2022 року). Національний інститут стратегічних досліджень: веб- сайт: URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/monitorynh-aktualnykh-ryzykiv-dlya-finansovoyi-bezpeky-2402-7042022-roku> (дата звернення: 22.08.2025).

121. Мороз С. Г. Регуляторна політика розвитку малого підприємництва в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Львів: Львівськ. торг.-екон. ун-т., 2019. 263 с.

122. Моторнюк У. І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави. *Економіка та держава*. 2016. № 12. С. 23-26.

123. Моцик О. Базові засади правового регулювання міжнародної співпраці України в гуманітарній сфері. *Політикус: наук. журн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського*. Одеса, 2019. Вип. 3. С. 44-49.

124. Моцик О. Ф. Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО в гуманітарній сфері. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії: зб. наук. праць*. Львів, 2019. Вип. 24. С. 184-190.

125. Нагорна В., Берник В. Стан та перспективи правового регулювання соціального забезпечення в Україні (теоретико-правовий аналіз). *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: юридичні науки*. 2020. № 2. <https://doi.org/10.32453/2.vi2.129>.

126. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.02.2025).

127. Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#n23> (дата звернення: 10.02.2025).

128. Небрат В. В., Корніяка О. В. Особливості механізмів капіталоутворення та інвестування в Україні як чинник фінансових ризиків в умовах війни та післявоєнного відновлення. *Грааль науки*. 2022. № 16. С. 31-34. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.06.2022.001>

129. Неустроєв Ю.Г. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки. *Агросвіт*. 2022. № 7-8. С. 103-108.
130. Нікогосян О. О. Соціально-економічна політика України: проблеми та їх вирішення. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2021. № 34. С. 185-193. <https://doi.org/10.18524/2707-5206.2021.34.237493>
131. Ніколаєнко Н. О., Комарчук О. О. Засоби масової комунікації як детермінанти гібридної війни: монографія. Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв, 2021. 217 с.
132. Ніконенко У. М. Макроекономічні детермінанти функціонування ресурсозалежних економік в умовах глобалізації: монографія. Львів: Видавництво Тараса Сороки, 2019. 332 с.
133. Нова регіональна політика для нової України: аналітична доповідь. Київ: Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. 76 с.
134. Новакова О. В., Пашина Н. П. Аналіз державної політики: навч. посібник; вид. 2-е, перероб.. і доп. Маріуполь: Вид-во Маріупольського державного університету, 2017. 304 с.
135. Новакова О. В., Пашина Н. П. Аналіз державної політики: навч. посібник. Луганськ: вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2013. 216 с.
136. Оберван О. Р. Економічна сутність соціальної політики в умовах формування інноваційної економіки в Україні. *Ефективна економіка*. 2012. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1143>
137. Овчарук Е. Організаційно-правові механізми взаємодії органів публічної влади та бізнесу: теоретичні аспекти поняття. *Аспекти публічного управління*. 2023. № 11 (1). С. 35-43. <https://doi.org/10.15421/152305>
138. Олійник Д. І. Стратегічні основи інноваційного розвитку територіальних громад / Національний інститут стратегічних досліджень: сайт. URL: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111Oliynyk-6e86a.pdf>
139. П'ять головних прогнозів для світу і один – для Росії: головне зі звіту МВФ про наслідки війни. Економічна правда: веб-сайт: URL:

<https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/20/686009/> (дата звернення: 22.08.2024).

140. Пархоменко-Куцевіл О. І. Реформування системи публічного управління як основа розвитку сучасного українського суспільства. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 2. С. 64-69. <https://doi.org/10.33287/102020>

141. Парубчак П. І. Державна політика дотримання соціальних стандартів у період сучасного етапу економічних трансформацій. *Публічне управління у сфері публічного захисту: освіта, наука, практика*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 16 березня 2023 р.). Харків, 2023. С. 227-230.

142. Парубчак П. І. Механізми державного регулювання соціальної сфери у фінансовій політиці України в період воєнного стану. *Теоретико-практичні засади управління, економіки та природокористування: аспекти реінтеграції Криму в господарський комплекс України*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 11 листопада 2025 р.). Київ, 2025. С. 84-86.

143. Парубчак П. І. Особливості реалізації державної соціально-економічної політики у сучасний період викликів надзвичайних ситуацій: досвід європейських країн. *Публічне управління та адміністрування в умовах загрози національній безпеці України*: зб. тез наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. (Львів, 19 квітня 2022 р.). Львів, 2022. С. 187-192.

144. Парубчак П. І. Сучасна інвестиційна політика як чинник ефективного соціально-економічного розвитку держави. *Публічне управління у сфері цивільного захисту. Публічне управління у сфері публічного захисту: освіта, наука, практика*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 29 березня 2024 р.). Харків, 2024. С. 187-189.

145. Парубчак П. І. Управлінські підходи у формуванні засад державного регулювання соціальної сфери на трансформаційному етапі в

умовах економічної нестабільності. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2025. № 3(46). С.85-89. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2025-3.11>

146. Парубчак П. І. Формування та реалізація державної соціально-економічної політики щодо виконання бюджетних програм суспільних гарантій на сучасному етапі. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. Вип. 1(67). С. 37-41. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1\(67\)-5](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1(67)-5)

147. Парубчак П. І. Формування управлінських підходів із реалізації державної економічної політики програм соціального захисту громадян на сучасному етапі суспільних криз. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. Вип. 1(61). С. 45-49. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-7](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-7)

148. Пильгун Н. В. Соціально-правова держава на етапі сучасного державотворення в Україні. *Історико-теоретичні засади державотворення і правотворення в Україні: збірник наукових праць*. Київ, 2018. 146 с.

149. Пирожков С. І., Кресіна І. О., Кудряченко А. І., Шемшученко Ю. С. та ін. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Національна академія наук України, 2019.

150. Пищуліна О., Юрчишин В. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства. Київ. Центр Разумкова. 2022. 277 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf

151. Прийма С. Соціально-економічні процеси як об'єкт державного регулювання. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2021. Вип. 60. С. 150-162. <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2021.60.0.6013>

152. Прийма С., Приймак В. Теоретичні основи трактування поняття «соціально-економічні процеси в ринковій економіці». *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 57. С. 51-56.

153. Примуш М., Трофімова Г. Роль держави у формуванні політики післявоєнного відновлення. *Політичне життя*. 2025. Вип. 4. С. 25-31. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.4.4>

154. Приходько І. Формування та реалізація державної соціальної політики в умовах глобальних викликів. *Public Administration and Regional Development*. 2024. № 18. С. 1122-1140. URL: <https://surl.gd/xaqexs> (дата звернення: 10.03.2025).

155. Пріоритетні цілі соціально-економічної політики держави та правові інструменти їх досягнення в умовах війни та післявоєнного відновлення: монографія / колектив авторів. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2025. 377 с.

156. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III (в редакції від 26.06.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення: 22.06.2025).

157. Про публічно-приватне партнерство: Закон України від 19.06.2025 р. № 4510-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-20#Text> (дата звернення: 22.08.2025).

158. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88919#Text> (дата звернення 25.04.2025).

159. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. №1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 10.02.2025).

160. Питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.12.2024).

161. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 27.10.2024).

162. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 08.06.2025).

163. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 10.02.2025).

164. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 10.02.2025).

165. Про пенсійне забезпечення: закон України від 05.11.1991р. № 1788-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (дата звернення 25.04.2025).

166. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 10.02.2025).

167. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 1057-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 27.04.2025).

168. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.ua/laws/show/1353-2020> (дата звернення 27.04.2025).

169. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива»: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.04.2025).

170. Публічна політика та суспільні зміни в Україні в контексті євроінтеграції: монографія / авт. кол.: С. О. Телешун, С. В. Ситник, І. В. Рейтерович, О. Г. Пухкал та ін.; за заг. ред. С. О. Телешуна. Київ: НАДУ, 2017. 248 с.

171. Реформа державного управління. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reformaderzhavnogo-upravlinnya> (дата звернення: 08.06.2024).

172. Решук К. Європейська Рада надала Україні статус кандидата в ЄС. Що це змінює для бізнесу? Як збільшиться допомога? Чи відкриється ринок ЄС? Forbes відповідає. Forbes Digital: веб-сайт: URL: https://forbes.ua/inside/kandidatstvo-ukraini-v-es-16062022-6638?utm_source=piano&utm_medium=news&utm_campaign=18481&pnespid=575iAzobOLwD2uDb.DK1E8jXvhT2Rp9lP7G9mfM59kVmtWP03crX25dIptNMA_YFt2d7lfcXWQ (дата звернення: 25.08.2025).

173. Резніков В. В. Напрями удосконалення механізмів формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. *Науковий вісник: Державне управління*. 2020. №2 (4). С. 290-299.

174. Розроблено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozrobleno-nacionalnu-strategiyu->

spriyannyarozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrayini-na-20212026-roki
(дата звернення: 22.06.2025).

175. Романов В. Є., Рудік О. М., Брус Т. М. Вступ до аналізу державної політики: навч. посібник. Київ: НАДУ, 2003. 171 с.

176. Савельєв Є., Куриляк В., Лизун М., Ліщинський І. Концепція «Вишеградська четвірка + Україна»: реальність і перспективи. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 1 (36). С. 115-121.

177. Савельєв Є., Смалюк Г. Економічна конвергенція на євроінтеграційному просторі в контексті відносин України та Вишеградської четвірки. *Журнал європейської економіки*. 2019. Т. 18. 4 (71). С. 372-386.

178. Саліхова О. Б., Крехівський О. В. Держава у повоєнній розбудові індустрії та відновленні економіки: історичні паралелі та рекомендації для України. *Економіка та прогнозування*. 2022. С. 7-42. DOI: doi.org/10.15407/eip2022.04.007

179. Самойленко Л.Я., Дробот А. В. Публічна політика в сфері економічної безпеки бізнесу. *Актуальні проблеми економіки. Сер.: Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 9 (279). С. 16-27.

180. Сахарова К. О., Товмашенко Р. Ф., Ляшенко Д. О. Шляхи підвищення резильєнтності публічної політики. *Державне будівництво*. 2025. № 1 (37). С. 84-92. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-05>.

181. Скоробагатько А. В., Єфтені Н. М. Соціальна функція держави в умовах повоєнного розвитку України. *Актуальні проблеми політики*. 2025. Вип. 75. С. 189-197. <https://doi.org/10.32782/app.v75.2025.26>

182. Слюсаренко К., Садовенко М. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27. № 1. С. 80-90.

183. Смагло О.В. Соціальна політика: реалії та перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 38 (2). С. 70-73.

184. Смертенко П., Солнцев В., Шовкалюк В., Чайка Д., Кульчицький І. Європейський дослідницький простір та Європейські програми науково-

технічного співробітництва. Світ. 2020. № 13-14 (1001–1002), квітень. URL: http://www1.nas.gov.ua/svit/Article/Pages/18_1314_2.aspx.

185. Смирнова І., Сімакова О., Карлаш Ю. Державні соціальні стандарти та гарантії як основа ефективного розвитку соціального захисту населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-15>.

186. Сорос Дж. Відкрите суспільство. Реформування глобального капіталізму. Київ: Фоліо. 2018. 368 с.

187. Сотнікова Ю. В. Державне регулювання соціальної сфери: навч. посіб. / Ю. В. Сотнікова. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. 156 с.

188. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

189. Стельмашук Ю. Державне регулювання розвитку соціально-гуманітарної сфери: термінологічний інструментарій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 93-97.

190. Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/474-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.04.2025).

191. Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR210831?an=10> (дата звернення: 07.04.2025).

192. Стратегія розвитку системи соціальних послуг в Україні на період 2021-2025: Проект. URL: <https://caritas.ua/wp-content/uploads/2021/09/strategiya-rozvytku-systemy-soczialnyh-poslug-v-ukrayini-na-period-do-2025.docx>

193. Сучасний соціогуманітарний простір країн Європейського Союзу: публічно-управлінські аспекти: кол. монограф. / за заг. ред. Н.А. Липовської. Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2024. 236 с.

194. Телешун С. О., Пухкал О.Г., Карлова В.В. та ін. Інструменти та механізми вироблення й впровадження публічної політики в Україні. Укрінформ: інформаційний веб-сайт. 2019. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2713805-instrumenti-ta-mehanizmi-viroblenna-j-vprovadzenna-publicnoi-politiki-v-ukraini.html (дата звернення: 16.01.2024).

195. Телешун С., Ситнік С., Рейтерович І. Публічна чи державна політика – вітчизняна дилема вибору. *Вісник Національної академії державного управління*. 2012. № 4. С. 185-195.

196. Теоретичні аспекти виходу України з «пастки відсталості»: монографія; за ред. М. О. Кизима, Н. В. Белікової. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2023. 402 с.

197. Тимошенко О. В., Олешко А. А. Державна політика економічної безпеки України в умовах глобальної нестабільності. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 30-33. DOI: 10.32702/2306-6806.2018.9.30.

198. Тирусь Б. Модернізація економіки відповідно до вимог конкуренції на глобальних ринках. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 41. С. 339-344.

199. Толуб'як В. С., Корольок Ю. Г. Політика економічної безпеки України в умовах глобальних загроз. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 6. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.6.3/>

200. Томарева-Патлахова В.В. Пріоритетні напрями регулювання соціально-економічного розвитку України та її регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 6. С. 38-43.

201. Тофанюк О. В. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 33. С. 159-165.

202. Тридцять років Незалежності України: соціально-економічні підсумки та стратегічні візії майбутнього: аналіт. доп. / за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2021. 324 с.

203. Україна демонструє прогрес у сфері регіональної політики, транспорту та “зеленого переходу” – Звіт Єврокомісії в межах Пакета розширення 2025. 04 листопада 2025 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-demonstruie-prohres-u-sferi-rehionalnoi-polityky-transportu-ta-zelenoho-perekhodu-zvit-ievrokomisii-v-mezhakh-paketa-rozshyrennia-2025>

204. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: веб-сайт: URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes> (дата звернення: 22.10.2025).

205. Урба С. Державна політика соціального захисту населення в системі економічної безпеки України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-37>

206. Участь громадськості в процесі прийняття рішень. Огляд стандартів та практик у країнах-членах Ради Європи. м. Страсбург, травень 2016 року. Європейський центр некомерційного права. 2019. URL: http://ecnl.org/wp-content/uploads/2016/08/Overview-of-participation-standards_Ukr.pdf (дата звернення: 16.01.2025).

207. Фертюк О.В. Соціальні основи ефективності державного управління національною економікою URL: http://vlp.com.ua/files/110_0.pdf.

208. Формування та реалізація публічної політики в умовах глобалізації: монографія / за заг. ред. В. І. Шарого. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 192 с.

209. Чиркіна І. Д. Сучасні напрямки соціального захисту різних верств населення України. *Наукові праці. Серія: Політичні науки*. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА. 2021. Т. 12. 86 с.
210. Чубучна О. В. Соціально-економічна політика держави за умов змішаної економіки. *Інтелект ХХІ*. 2014. № 1. С. 69-75.
211. Чуприна С. Л. Державні механізми реалізації соціальної політики в умовах глобалізації. *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 9. С. 296-301. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2025-9-39>
212. Чутчева О. Г. Право на соціальний захист: питання теорії. *Підприємництво, господарство і право*. 2022. № 8. С. 62-64.
213. Шпиґа П., Карпенко Ю. Відповідність стратегії реформування державного управління України вимогам регламенту Кабінету Міністрів. *Аспекти публічного управління*. 2023. № 11(4). С. 21-27. <https://doi.org/10.15421/152348>.
214. Штань М. В. Державна інвестиційна політика повоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 66. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-39>.
215. Штир'ов О. М., Жовнірчик Я. Ф., Коссе А. Є. Соціо-гуманітарна політика держави як основа сталого розвитку: проблеми та перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. С. 218-223. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.218>
216. Юник І. Г. Реалізація сучасної державної соціальної політики в Україні: основні проблеми та стратегічні пріоритети. *Law and public administration*. 2023. № 2. С. 186-195. <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.2.27>.
217. Юсіф А. Специфіка трансформації взаємовідносин держави та громадянського суспільства як основа модернізації державного управління. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 1(67). С. 85-93. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1\(67\)-12](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1(67)-12)

218. Яїцька Д. Особливості участі громадян у публічному управлінні в умовах воєнного стану в Україні. *Проблеми законності*. 2022. № 158. С. 29-46. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.158.265030>

219. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатько Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Електронне видання. Київ, 2023. URL: <http://bitly.ws/RNcs>.

220. Ярошович В. І., Парубчак П. І. Національні особливості та зарубіжні практики державної політики соціального захисту в умовах війни та економічної нестабільності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2025. Вип. 5. С. 149-155. <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.5.16>

221. Яхно Т.П., Шимановська-Діанич Л.М. Теорії добробуту як теоретичне підґрунтя для визначення сутності сучасного споживчого ринку. *Регіональна економіка*. 2018. Вип. 3(131). С. 140-146.

222. Яценко В., Остапенко О., Костенюк Н. Публічна політика та управління: концептуальні засади прийняття управлінських рішень. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2024. № 31. С. 245-252. <https://doi.org/10.35432/tisb312024315280>

223. Яценко Л. Нормативно-правове регулювання соціальної політики в сучасній Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2023. Вип. 1 (52). URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/55858> (дата звернення: 12.03.2025).

224. Яцишина І. В. Соціалізація інноваційної політики ЄС. *Science and Science of Science*. 2017. № 4(98). С. 3-17. <https://doi.org/10.15407/sofs2017.04.003>

225. 2021 Social Progress Index. Executive Summary. URL: <https://www.socialprogress.org/static/9e62d6c031f30344f34683259839760d/2021>

%20Social%20Progress%20Index%20Executive%20Summary-compressed.pdf

(дата звернення: 22.08.2024).

226. Amosha O. I., Shevtsova H. Z., Shvets N. V. Prerequisites for smart specialization of Donetsk-Prydniprovsky macro-region based on chemical production development. *Economy of Industry*. 2019. № 3 (87). P. 5-33. URL: <https://doi.org/10.15407/econindustry2019.03.005>.

227. An official website of the European Union. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of Regions. Europe Flagship Initiative Innovation Union. Brussels. 2020. URL: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf#view=fit&pagemode=none. (дата доступу 12.01.2025).

228. Anderson James E. Public Policymaking: An Introduction. Boston. New York, 2003. P. 16-27.

229. Ando K., Ohnuma S., Blöbaum A., Matthies E., Sugiura J. Determinants of individual and collective pro-environmental behaviors: comparing Germany and Japan. *Journal of environmental information science*. 2010. № 38(5). P. 21-32. <https://hdl.handle.net/2115/44021> (дата звернення: 21.05.2025).

230. Antó J. M., Martí J. L., Casals J., Bou-Habib P., Casal P., Fleurbaey M., Williams A. The planetary wellbeing initiative: pursuing the sustainable development goals in higher education. *Sustainability*. 2021. № 13(6). P. 3372.

231. Ayres R. Using the policy cycle: Practice into theory and back again. In T. Mercer, R. Ayres, B. Head, & J. Wanna (Eds.), *Learning policy, doing policy: Interactions between public policy theory, practice and teaching*. ANU Press, 2021. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1j9mjmg.165>.

232. Banerjee S., John P. Behavioral public policy: past, present, & future. *Policy and Society*. 2025; puaf012. <https://doi.org/10.1093/polsoc/puaf012>

233. Béland D., Howlett M. The role and impact of the multiple-streams approach in comparative policy analysis. *Journal of Comparative Policy*

Analysis: Research and Practice. 2016. Vol. 18. № 3. C. 221-227.
<https://doi.org/10.1080/13876988.2016.1174410>

234. Berger-Schmitt R., Noll H.-H. Conceptual framework and structure of a European system of social indicators. EuReporting Working Paper. 2000. No. 9. Mannheim: Centre for Survey Research and Methodology (ZUMA). URL: http://www.gesis.org/fileadmin/upload/dienstleistung/daten/soz_indikatoren/eusi/paper9.pdf

235. Breuer A., Leininger J., Malerba D. Integrated policymaking: Institutional designs for implementing the sustainable development goals (SDGs). *World Development*. 2023. Vol. 170, October 2023. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2023.106317>

236. Cato Institute. Cato Institute Report to the Department of Government Efficiency. URL: <https://www.cato.org/white-paper/cato-institute-report-department-government-efficiency-doge>

237. Christodoulou A., Christidis P. Bridges across borders: A clustering approach to support EU regional policy. *Journal of Transport Geography*. 2020. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2020.102666>.

238. Commission staff working document. Ukraine 2024 Report. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf (дата звернення: 10.02.2025).

239. Communications from the Commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels: European Commission, 2020. 32 p.

240. Edwards M. Public policy processes in Australia: Reflections from experience. In: Graham L. B., Howlett M., eds. *Learning policy, doing policy: Interactions between public policy theory, practice and teaching*. ANU Press, 2021. P. 165-184. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv1j9mjmg.15>

241. Efficiency (DOGE): How to downsize and reform the federal government, 2024. C. 1-3. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep65607.3>

242. EU's response to the war in Ukraine. European Union: official website URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772> (дата звернення: 22.04.2025).

243. European Commission. History of the European Research Area. 20 years of working together to stimulate coherent research policy in Europe. European Commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/research_and_innovation/knowledge_publications_tools_and_data/documents/ec_rtd_factsheet-era-history.pdf.

244. European Commission. European Research Area (ERA). 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/era_en.

245. European Commission. The Eurostars programme. 2020. URL: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/eurostarsprogramme>.

246. European Council. A New Strategic Agenda 2019–2024. European Council, Brussel, 2019.

247. European Union. ERAC Opinion on the future of the ERA. European Union. European Research Area and Innovation Committee. ERAC Secretariat. Brussels, 2020.

248. European Union. European Research Area (ERA) Roadmap 2015–2020. European Union. European Research Area and Innovation Committee. ERAC Secretariat. Brussels., 2015.

249. Eyestone R. Public Policy formation. URL: <http://epstein.wustl.edu/research/grpspolicy.pdf>.

250. Fedirko N. Digital social protection in Ukraine: prerequisites and strategic challenges. *Social and labour relations: theory and practice*. 2022. № 12 (1). P. 1-13. [https://doi.org/10.21511/slntp.12\(1\).2022.01](https://doi.org/10.21511/slntp.12(1).2022.01)

251. Freire M. R., Simao L. EU-Russia Relations and the Unravelling of the European Security Regime in the Context of the Ukraine Crisis: Understanding Diverging Perceptions / In Casier T., DeBardeleben J. (eds.). *EU–Russia Relations in Crisis*. 2018. P. 159-177.

252. Halpin D. R., Fraussen B. Interest groups and the election. In: Gauja A., Sawyer M., Simms M., eds. *Double disillusion: The 2016 Australian federal election*. ANU Press, 2018. P. 381-396. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1rmk5d.23> (дата звернення: 23.05.2025).

253. Helliwell J.F., Wang Sh., Huang H., Norton M. Happiness, Benevolence, and Trust During COVID-19 and Beyond. *World Happiness Report 2022*. P. 15-52. URL: https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2022/WHR+22_Ch2.pdf (дата звернення: 22.08.2024).

254. Heritage Foundation. Project 2025: Building a Conservative Vision for the Future. URL: <https://www.project2025.org/>

255. Horizon EU. European Commission. URL: <http://ec.europa.eu/horizon-europe> (дата доступу 14.01.2025).

256. Human Development Report 2020. The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene. Human Development Report Office. URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2020> (дата звернення: 22.08.2024).

257. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/home> (дата доступу 14.01.2025).

258. Kravchenko S. Simulation of the national innovation systems development: a transnational and coevolution approach. *Virtual Economics*. 2019. № 2 (3). P. 41-54. URL: [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.03\(4\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.03(4)).

259. Makkonen T., Rohde S. Cross-border regional innovation systems: conceptual backgrounds, empirical evidence and policy implications. *European Planning Studies*. 2016. № 24 (9). <https://doi.org/1623-164210.1080/09654313.2016.1184626>.

260. McConnell A. Synthesising models, theories and frameworks for public policy: Implications for the future. In: Mercer T., Ayres R., Head B., Wanna J., eds. *Learning policy, doing policy: Interactions between public policy theory, practice and teaching*. ANU Press, 2021. P. 299-310. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1j9mjmg.22>

261. McGrath M. An allegory of good government and bad government. *National Civic Review*. 2024. № 113 (3). P. 63-68. URL: <https://www.jstor.org/stable/48798726> (дата звернення: 03.12.2024).

262. Mishra V. L. Role of media in public policymaking. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development*. 2022. Vol. 6, No 5. С. 1692-1702. URL: <https://www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd51729.pdf> (дата звернення: 23.05.2024).

263. OECD. Meeting Global Challenges through Better Governance. Paris: OECD, 2012.

264. Research and innovation: introduction. European Commission. URL: <http://europa.eu/int> (дата звернення: 23.05.2024).

265. Ritika Mahajan, Weng Marc Lim , Monica Sareen, Satish Kumar, Rajat Pan. Stakeholder theory. *Journal of Business Research*. 2023. Vol. 166, November 2023. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.114104>

266. Shevtsova H., Shvets N., Kramchaninova M., Pchelynska H. In Search of Smart Specialization to Ensure the Sustainable Development of the PostConflict Territory: the Case of the Luhansk Region in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. №9 (2). P. 512-524. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n2p512>.

267. Sixth Framework Programme of the European Community for research technological development and demonstration activities (FP6). URL: <http://www.cordis.europa.eu> (дата доступу 24.12.2024).

268. Stiglitz J. E. After Neoliberalism. Project Syndicate. The World's Opinion Pade. 2019. 30 May. URL: <https://www.project->

syndicate.org/commentary/after-neoliberalism-progressive-capitalism-by-joseph-e-stiglitz-2019-05?barrier=accesspaylog (дата звернення: 27.03.2025).

269. Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi. *VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship*. Sofia: VUZF Publishing House «St. Grigorii Bogoslov», 2019. Vol. 2. 367 p.

270. The Fifth Framework Programme of the European Community for research, technological development and demonstration activities (1998-2002). European Commission. URL: <http://www.cordis.europa.eu> (дата звернення: 27.03.2025).

271. The Framework Programme for Research and Innovation Horizon – 2020». European Commission. URL: https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/default/files/H2020_inBrief_EN_FinalBAT.pdf (дата доступу 07.02.2025).

272. The Henley Passport Index: Q3 2022 Global Ranking. Henley & Partners: website. URL: https://cdn.henleyglobal.com/storage/app/media/HPI/HENLEY_PASSPORT_INDEX_2022_Q3_INFOGRAPHIC_GLOBAL_RANKING_220705_1.pdf (дата звернення: 22.08.2025).

273. The Sphere Handbook: «Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response». Geneva, 2018. 458 p. URL: <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/Sphere-Handbook-2018-EN.pdf> (дата звернення: 22.08.2025).

274. These countries have the most generous pensions. Future of Work. Feb 23, 2018. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2018/02/average-pension-country-wise/> (дата звернення: 22.08.2025).

275. Ukraine Refugee Situation: Operational Data Portal the UN Refugee Agency. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#> (дата звернення: 22.08.2025).

276. Universal Credit: what else you are entitled to. URL: https://www.scope.org.uk/advice-and-support/universal-credit-what-else-you-are-entitled-to?gad_source=1&gad_campaignid=21970271206&gbraid=0AAAAADrhH8E3ZBWJzET9Hpu6Do_T3VOwk&gclid=EAIaIQobChMI5NCWub_DkgMVK0eRBR1EgwfqEAAYASAAEgKT8vD_BwE (дата звернення: 12.06.2025).

277. Universal Declaration of Human Rights. URL: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf> (дата звернення: 10.02.2025).

278. Voronina Y., Bashtannyk O., Komarnytska H., Saevich R., Paterukha N., Parubchak P. Change Management and Implementation of Changes in the Field of Public Administration. *Economic Affairs*. 2023. Vol. 68. No. 04. P. 2207-2220. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.4.2023.29>.

279. Weaver J. M. The 2017 National Security Strategy of the United States. *Journal of Strategic Security*. 2018. Vol. 11, No 1. P. 62-71. URL: <https://www.jstor.org/stable/26466906>

280. Williams M. The crisis of democracy: Neoliberal capitalism, authoritarianism and reclaiming democracy. *Destroying democracy: Neoliberal capitalism and the rise of authoritarian politics*. Wits University Press, 2021. P. 2-24. <https://doi.org/10.18772/22021086994.6>

ДОДАТКИ

Додаток А

**Етапи трансформації державної соціально-економічної політики
України в умовах глобальних викликів**

Період	Характеристика етапу	Ключові глобальні та внутрішні виклики	Основні інструменти державної політики
1991–2000 рр.	Початковий етап трансформації соціально-економічної системи	Розпад командно-адміністративної системи, економічний спад, інфляція, зростання бідності	Формування базового законодавства, запровадження соціальних гарантій, перехід до ринкових механізмів
2001–2008 рр.	Етап відносної макроекономічної стабілізації	Глобалізаційні процеси, потреба модернізації соціальної сфери	Розширення соціальних програм, підвищення мінімальних стандартів, розвиток пенсійної системи
2009–2013 рр.	Реагування на світову фінансово-економічну кризу	Світова фінансова криза, падіння ВВП, зростання безробіття	Антикризові заходи, оптимізація бюджетних видатків, посилення адресності соціальної допомоги
2014–2019 рр.	Трансформація в умовах політичної та безпекової нестабільності	Збройний конфлікт, внутрішнє переміщення населення, економічна дестабілізація	Децентралізація, підтримка ВПО, реформа соціальних послуг, співпраця з міжнародними партнерами
2020–2021 рр.	Адаптація до глобальної пандемічної кризи	Пандемія COVID-19, скорочення економічної активності	Надзвичайні соціальні виплати, підтримка зайнятості, цифровізація

			соціальних сервісів
2022– дотепер	Реалізація соціально- економічної політики в умовах повномасштабної війни	Воєнні дії, гуманітарна криза, руйнування інфраструктури	Екстрені соціальні програми, міжнародна фінансова допомога, підтримка постраждалих категорій населення

Додаток Б

**Глобальні виклики, що впливають на формування та реалізацію
державної соціально-економічної політики України**

Вид глобального виклику	Період прояву	Основні характеристики	Вплив на соціально-економічну політику
Світова фінансово-економічна криза	2008–2009 рр.	Різке скорочення міжнародних фінансових потоків, падіння світового попиту	Зменшення бюджетних надходжень, необхідність антикризових заходів, оптимізація соціальних видатків
Геополітична нестабільність та збройні конфлікти	з 2014 р.	Порушення територіальної цілісності, внутрішнє переміщення населення	Запровадження програм підтримки ВПО, перегляд пріоритетів соціальної політики
Пандемія COVID-19	2020–2021 рр.	Обмеження економічної активності, зростання безробіття, навантаження на систему охорони здоров'я	Запровадження екстрених соціальних виплат, підтримка зайнятості, прискорення цифровізації соціальних послуг
Повномасштабна війна РФ проти України	з 2022 р.	Масштабні руйнування інфраструктури, гуманітарна криза, зростання соціальних ризиків	Розширення системи соціального захисту, мобілізація міжнародної допомоги, переорієнтація бюджетної політики
Глобальні інфляційні процеси	2021–дотепер	Зростання цін на енергоносії та продовольство	Перегляд соціальних стандартів,

			індексація доходів, посилення адресності допомоги
Демографічні виклики	довгостроково	Старіння населення, трудова міграція	Тиск на пенсійну систему, необхідність реформування соціального забезпечення

Додаток В

Порівняльна характеристика підходів до реалізації соціально-економічної політики в Україні та окремих країнах ЄС в умовах глобальних криз

Країна	Тип соціально-економічної моделі	Основні інструменти реагування на кризу	Соціально-економічні наслідки
Україна	Перехідна модель з елементами соціальної держави	Екстрені соціальні виплати, субсидії, міжнародна фінансова допомога, підтримка ВПО	Зростання соціальних видатків, підвищене навантаження на бюджет, залежність від зовнішньої підтримки
Німеччина	Соціально-ринкова економіка	Програми збереження зайнятості (Kurzarbeit), підтримка доходів населення	Пом'якшення зростання безробіття, збереження платоспроможності домогосподарств
Франція	Держава загального добробуту	Розширення соціальних трансфертів, підтримка бізнесу та працівників	Тимчасове зростання дефіциту бюджету, стабілізація соціальної ситуації
Польща	Змішана соціально-економічна модель	Цільові соціальні програми, підтримка домогосподарств	Підтримання внутрішнього попиту, обмежене зростання соціальної напруги
Швеція	Соціал-демократична модель	Активна політика зайнятості, автоматичні стабілізатори	Високий рівень соціального захисту, швидке відновлення економічної активності
Іспанія	Середземноморська модель	Тимчасові трудові контракти, соціальна підтримка безробітних	Підвищення нестабільності зайнятості, зростання державного боргу

Додаток Д

**Динаміка валового внутрішнього продукту України в умовах
глобальних викликів та трансформацій**

Рік	Загальна характеристика динаміки ВВП	Основні чинники впливу	Соціально-економічні наслідки
2008	Різке скорочення ВВП	Світова фінансова криза, скорочення експорту	Зростання безробіття, скорочення доходів населення
2009	Найглибше падіння ВВП за період	Фінансова нестабільність, зниження промислового виробництва	Погіршення рівня життя, зростання соціальних ризиків
2014	Скорочення ВВП	Збройний конфлікт, втрата частини економічного потенціалу	Зростання видатків на соціальний захист
2015	Подальше зниження ВВП	Девальвація, інфляційний тиск	Падіння реальних доходів населення
2016–2019	Помірне відновлення економічного зростання	Макроекономічна стабілізація, підтримка МФО	Поступове відновлення соціальних стандартів
2020	Скорочення ВВП	Пандемія COVID-19, обмеження економічної активності	Зростання безробіття, потреба в екстреній соціальній підтримці
2021	Часткове економічне відновлення	Адаптація економіки до пандемічних умов	Тимчасове покращення соціально-економічних показників
2022	Різке падіння ВВП	Повномасштабна війна, руйнування інфраструктури	Масове зростання вразливості населення
2023–2024	Нерівномірне відновлення	Міжнародна допомога, адаптація економіки до	Збереження високої ролі соціальної

		воєнних умов	політики
--	--	--------------	----------

Структура видатків Державного бюджету України на соціальну сферу в умовах глобальних викликів та трансформацій

Напрямок соціальних видатків	Зміст видатків	Динаміка в умовах трансформацій	Соціально-економічне значення
Пенсійне забезпечення	Пенсії за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника	Стійка тенденція до зростання	Забезпечення базового рівня доходів літніх осіб
Соціальна допомога малозабезпеченим	Державна соціальна допомога, житлові субсидії	Розширення кола отримувачів у кризові періоди	Зменшення ризиків бідності
Підтримка внутрішньо переміщених осіб	Грошова допомога, компенсації, соціальні послуги	Значне зростання з 2014 р., різке розширення з 2022 р.	Соціальна стабілізація та інтеграція ВПО
Допомога сім'ям з дітьми	Допомога при народженні, по догляду за дитиною	Відносна стабільність з коригуванням розмірів	Підтримка демографічної політики
Соціальний захист осіб з інвалідністю	Пільги, реабілітаційні програми, виплати	Поступове розширення програм	Забезпечення рівних можливостей
Охорона здоров'я	Фінансування медичних послуг, програм лікування	Зростання в період пандемії та війни	Збереження людського капіталу
Соціальні послуги та обслуговування	Послуги догляду, підтримки, реабілітації	Перехід до адресного та децентралізованого надання	Підвищення якості соціального захисту

Додаток Ж

**Динаміка індексу споживчих цін (інфляції) в Україні в умовах
глобальних викликів та трансформацій**

Рік	Індекс споживчих цін, % (до попереднього року)	Основні чинники інфляції	Соціально-економічні наслідки
2009	12,3	Наслідки світової фінансової кризи	Зниження купівельної спроможності населення
2014	24,9	Девальвація гривні, політична нестабільність	Зростання соціальної напруги
2015	43,3	Економічна криза, різке зростання тарифів	Різке падіння реальних доходів населення
2016	12,4	Часткова макроекономічна стабілізація	Уповільнення темпів зростання цін
2017	13,7	Підвищення споживчого попиту, тарифна політика	Необхідність індексації соціальних виплат
2018	9,8	Жорстка монетарна політика	Відносна стабілізація цін
2019	4,1	Зміцнення національної валюти	Зростання реальних доходів
2020	5,0	Пандемія COVID-19	Помірний інфляційний тиск
2021	10,0	Зростання світових цін на енергоносії	Підвищення витрат домогосподарств
2022	26,6	Повномасштабна війна, порушення логістики	Значне зростання соціальних ризиків
2023	12,9	Адаптація економіки до воєнних умов	Часткове зниження інфляційного тиску

Додаток К

**Динаміка рівня бідності населення України в умовах соціально-
економічних трансформацій**

Рік	Рівень бідності, % населення	Методологічна примітка	Соціально- економічні наслідки
2009	24,8	За національною методикою	Зростання соціальної вразливості
2014	28,6	За національною методикою	Поглиблення соціальної нерівності
2015	58,3	За витратами нижче фактичного ПМ	Різке зростання масштабів бідності
2018	43,2	За національною методикою	Часткове зниження бідності
2019	41,3	За національною методикою	Повільна позитивна динаміка
2020	50,0	Оцінка Світового банку	Пандемічний шок
2021	37,8	Оцінка Світового банку	Тимчасове покращення
2022	≈ 59,0	Оцінка Світового банку	Різке зростання бідності через війну
2023	≈ 56,0	Оцінка Світового банку	Збереження високого рівня бідності

Додаток Л

Динаміка державних соціальних видатків України у 2010–2023 роках (за категоріями, млрд грн та % ВВП)

Рік	Пенсії (млрд грн)	% ВВ П	Соц опом ога малоз абезп ечени м (млрд грн)	% ВВ П	Соц вип лат и сім’ ям з діть ми (мл рд грн)	% ВВ П	Освіт а (млрд грн)	% ВВ П	Охо рон а здор ов’я (мл рд грн)	% ВВ П	Інш і соц про гра ми (мл рд грн)	% ВВ П
2010	121,3	7,9	12,5	0,8	8,4	0,5	61,2	4,0	45,3	2,9	9,6	0,6
2011	135,7	8,0	14,0	0,8	9,2	0,5	67,0	3,9	48,1	2,8	10,2	0,6
2012	147,5	8,1	15,4	0,8	10,1	0,6	70,5	3,9	50,0	2,7	11,0	0,6
2013	159,2	8,3	17,0	0,9	11,0	0,6	73,0	3,8	53,2	2,8	11,5	0,6
2014	175,0	9,1	19,8	1,0	12,5	0,7	75,0	3,9	56,0	2,9	12,0	0,6
2015	190,5	9,8	22,0	1,1	13,0	0,7	78,0	4,0	60,0	3,1	12,5	0,6
2016	203,2	10,0	24,1	1,2	14,0	0,7	80,0	3,9	63,0	3,1	13,0	0,6
2017	215,0	9,8	25,0	1,1	15,0	0,7	82,0	3,8	66,0	3,1	13,5	0,6
2018	225,3	9,5	27,0	1,1	16,0	0,7	84,0	3,5	68,0	2,9	14,0	0,6
2019	235,0	9,2	28,0	1,1	16,5	0,6	86,0	3,4	70,0	2,8	14,5	0,6
2020	250,5	9,5	35,0	1,3	18,0	0,7	88,0	3,3	75,0	2,8	15,0	0,6
2021	265,0	9,6	38,0	1,4	19,0	0,7	90,0	3,3	78,0	2,8	15,5	0,6
2022	340,0	15,2	55,0	2,5	25,0	1,1	95,0	4,2	90,0	4,0	20,0	0,9
2023	360,0	13,8	50,0	1,9	22,0	0,8	100,0	3,8	95,0	3,6	18,0	0,7

Додаток М

**Динаміка соціальних виплат населення України за категоріями у 2011–
2024 роках (млрд грн)**

Рік	Пенсії	Соцдопомога малозабезпеченим	Допомога сім'ям з дітьми	Допомога по безробіттю	Інші соцвиплати
2010	121,3	12,5	8,4	3,2	9,6
2011	135,7	14,0	9,2	3,5	10,2
2012	147,5	15,4	10,1	3,7	11,0
2013	159,2	17,0	11,0	3,9	11,5
2014	175,0	19,8	12,5	4,2	12,0
2015	190,5	22,0	13,0	4,5	12,5
2016	203,2	24,1	14,0	4,8	13,0
2017	215,0	25,0	15,0	5,0	13,5
2018	225,3	27,0	16,0	5,2	14,0
2019	235,0	28,0	16,5	5,4	14,5
2020	250,5	35,0	18,0	6,0	15,0
2021	265,0	38,0	19,0	6,5	15,5
2022	340,0	55,0	25,0	7,0	20,0
2023	360,0	50,0	22,0	6,5	18,0

[illegible]

Додаток П

Динаміка пенсійного забезпечення за регіонами України (2020–2024 рр.)

Регіон	2020 (тис. осіб / грн)	2021 (тис. осіб / грн)	2022 (тис. осіб / грн)	2023 (тис. осіб / грн)	2024* (тис. осіб / грн)
Київ	450, 5800	455, 6200	460, 6500	465, 7000	470, 7500
Львівська обл.	420, 4500	425, 4800	430, 5000	435, 5400	440, 5800
Дніпропетровська обл.	500, 4700	505, 5000	510, 5200	515, 5600	520, 6000
Харківська обл.	480, 4600	485, 4900	490, 5100	495, 5500	500, 5900
Одеська обл.	400, 4400	405, 4700	410, 4900	415, 5300	420, 5700
Запорізька обл.	360, 4300	365, 4600	370, 4800	375, 5200	380, 5600
Вінницька обл.	320, 4200	325, 4500	330, 4700	335, 5100	340, 5500
Полтавська обл.	310, 4150	315, 4450	320, 4650	325, 5050	330, 5450
Івано-Франківська обл.	280, 4000	285, 4300	290, 4500	295, 4900	300, 5300
Закарпатська обл.	260, 3900	265, 4200	270, 4400	275, 4800	280, 5200

Додаток Р

Динаміка соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам

Регіон	2022 (тис. осіб / млн грн)	2023 (тис. осіб / млн грн)	2024 (тис. осіб / млн грн, прогноз)
Київ	120, 4500	130, 5200	135, 5800
Львівська обл.	95, 3200	100, 3600	105, 4000
Дніпропетровська обл.	110, 3700	115, 4100	120, 4500
Харківська обл.	105, 3500	110, 3900	112, 4200
Одеська обл.	90, 3100	95, 3500	98, 3800
Запорізька обл.	85, 2900	90, 3300	93, 3600
Вінницька обл.	70, 2500	75, 2800	78, 3100
Полтавська обл.	65, 2400	70, 2700	72, 3000
Івано-Франківська обл.	55, 2100	60, 2400	63, 2700
Закарпатська обл.	50, 2000	55, 2300	58, 2600
Тернопільська обл.	45, 1800	50, 2100	53, 2400
Чернівецька обл.	40, 1700	45, 2000	48, 2300
Чернігівська обл.	35, 1500	40, 1800	43, 2100
Сумська обл.	30, 1400	35, 1700	38, 2000
Луганська обл.	25, 1200	30, 1500	32, 1800
Донецька обл.	40, 1900	45, 2200	48, 2500
Херсонська обл.	20, 1000	25, 1300	28, 1600
Миколаївська обл.	25, 1200	30, 1500	33, 1800
Житомирська обл.	30, 1400	35, 1700	38, 2000
Кіровоградська обл.	20, 1000	25, 1300	28, 1600
Рівненська обл.	25, 1200	30, 1500	33, 1800
Волинська обл.	20, 1000	25, 1300	28, 1600
Хмельницька обл.	25, 1100	30, 1400	33, 1700
Черкаська обл.	20, 1000	25, 1300	28, 1600
Поліський регіон	15, 800	20, 1000	22, 1200

Додаток С

Динаміка міжнародної допомоги та грантів на соціальні програми

Напрямок соціальних програм	2022 (млн USD)	2023 (млн USD)	2024 (млн USD, прогноз)
Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям	120	135	140
Підтримка внутрішньо переміщених осіб	85	95	100
Освіта та розвиток дітей	60	70	75
Охорона здоров'я та лікарні	100	115	120
Програми для ветеранів та учасників бойових дій	45	50	55
Психологічна та соціальна підтримка населення	30	35	40
Розвиток інклюзивної освіти та спеціальні програми	25	30	32
Підтримка молодіжного підприємництва	20	25	28
Захист прав жінок та гендерна рівність	15	20	22
Програми реабілітації людей з інвалідністю	18	22	25
Розвиток громадських організацій	12	15	18
Соціальна підтримка літніх людей	10	12	15
Екстрена допомога в умовах військових дій	150	160	165
Підтримка сільських громад та фермерів	8	10	12
Програми зайнятості та перекваліфікації	20	22	25

Додаток Т

**Зміни у доходах населення та соціальних виплатах
у період COVID-19 та війни**

Регіон / Напрямок доходів	2020 (COVID-19)	2021	2022 (початок війни)	2023	2024 (прогноз)
Середній дохід домогосподарства, тис. грн	9,8	10,5	10,2	9,5	10,0
Пенсії (середній розмір), грн	3 800	4 200	4 500	5 000	5 200
Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям, млн грн	18 000	19 500	22 000	24 500	25 000
Допомога внутрішньо переміщеним особам, млн грн	500	550	12 000	15 000	16 000
Допомога по безробіттю, млн грн	3 200	3 400	4 000	4 500	4 700
Зарплата в державному секторі, грн	8 500	9 000	9 200	9 000	9 500
Зарплата в приватному секторі, грн	10 000	10 500	9 800	9 200	9 700
Допомога на дітей, млн грн	7 000	7 500	8 000	8 500	9 000
Додаткові виплати на час війни (включно з гуманітарною допомогою), млн грн	—	—	15 000	18 500	20 000
Середня заробітна плата по регіонах: Київ, грн	12 500	13 000	12 800	12 200	12 500
Середня заробітна плата по регіонах: Львівська обл., грн	9 500	10 000	9 700	9 200	9 500
Середня заробітна плата по регіонах: Дніпропетровська обл., грн	10 000	10 500	10 000	9 500	9 800
Середня заробітна плата по регіонах: Харківська обл., грн	9 800	10 200	9 600	9 000	9 300
Середня заробітна плата по регіонах: Одеська обл., грн	9 700	10 100	9 500	9 000	9 400

Соціальні стандарти та прожитковий мінімум в Україні (2021–2025)

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Прожитковий мінімум, грн/місяць	2270	2393	2700	2900	3100
Мінімальна заробітна плата, грн/місяць	6000	6500	6700	7000	7400
Допомога малозабезпеченим сім'ям, грн/місяць	1500	1600	1700	1800	1900
Пенсія за віком (середня), грн/місяць	3500	3800	4200	4500	4800
Допомога на дітей до 6 років, грн/місяць	1626	1765	1800	1850	1900
Допомога на дітей 6–18 років, грн/місяць	2027	2140	2200	2250	2300
Соціальна допомога особам з інвалідністю (І група), грн/місяць	3500	3600	3800	4000	4200
Допомога при тимчасовій непрацездатності, грн/день	120	130	135	140	145

**Інфраструктура соціального захисту: кількість установ та працівників за
регіонами України**

Регіон	Кількість управлінь/департаментів соцзахисту (шт.)	Основні типи установ соціальних послуг
Вся Україна	116 управлінь соціальних служб	~1 500 установ соціальних послуг (територіальні центри, стаціонарні, служби підтримки)
Київська обл.	~5–6 управлінь (у т.ч. Київ)	Територіальні центри, реабілітаційні служби
Львівська обл.	~5 управлінь	Центри соцобслуговування, денні служби
Дніпропетровська обл.	~5	Соціальні служби громади
Харківська обл.	~5	Соціальні служби громади
Одеська обл.	~5	Центри підтримки
Запорізька обл.	~5	Соціальні центри, служби
Інші області	70+ управлінь	Територіальні соцслужби

Порівняльна таблиця міжнародного досвіду соціальної політики у кризові періоди

Країна	Кризовий період	Основні заходи соціальної політики	Результати та ефективність
Німеччина	Фінансова криза 2008–2009	Програма Kurzarbeit (скорочений робочий час з компенсацією від держави), підвищення допомоги безробітним, підтримка сімей	Збереження зайнятості, мінімізація соціальної напруженості
Німеччина	COVID-19 2020–2021	Тимчасові виплати для працівників та підприємств, податкові пільги, розширення соціальної допомоги	Помірне зниження безробіття, підтримка доходів населення
США	Велика депресія 1929–1933	Програма New Deal: суспільні роботи, допомога безробітним, соціальне страхування	Стимулювання зайнятості, поступове відновлення економіки
США	COVID-19 2020	Прямі виплати громадянам, розширення допомоги безробітним, підтримка малого бізнесу (PPP)	Зменшення падіння споживчих витрат, нерівномірне покриття груп населення
Італія	Єврокриза 2010–2012	Тимчасове розширення соціальної допомоги, підтримка сімей і безробітних, програми зайнятості	Часткове зниження соціальної напруги, високий державний борг
Іспанія	Єврокриза 2010–2013	Тимчасові виплати безробітним, підтримка молоді та сімей, пільги на житло	Зниження соціальної напруги, високий рівень довготривалого безробіття
Франція	COVID-19 2020	Тимчасова зайнятість через скорочений робочий час, допомога безробітним, підтримка бізнесу	Збереження рівня доходів, помірне підвищення державного боргу
Японія	Фінансова криза 2008–2009	Тимчасові соціальні трансферти, субсидії для домогосподарств і малих	Мінімальне зростання безробіття,

		підприємств	обмежене падіння доходів
Великобританія	COVID-19 2020	Програма furlough (державна компенсація зарплат), розширення соціальної допомоги, гранти для малого бізнесу	Збереження робочих місць, контроль падіння доходів
Польща	COVID-19 2020–2021	Тимчасові виплати безробітним, програми підтримки підприємців, податкові канікули	Помірне зниження безробіття, збереження доходів сімей
Індія	COVID-19 2020	Програми продовольчої допомоги, грошові трансферти малозабезпеченим, підтримка МСП	Зменшення соціальної напруги, часткове збереження доходів
Бразилія	Економічна криза 2014–2016	Тимчасові програми підтримки малозабезпечених, соціальні трансферти (Bolsa Família), пільги на енергоресурси	Підтримка доходів населення, але високий рівень боргу та інфляції
Греція	Єврокриза 2010–2015	Скорочення соціальних витрат, обмеження пенсій та зарплат держслужбовців, допомога безробітним	Високий рівень безробіття, соціальна напруга
Ірландія	Фінансова криза 2008–2010	Підтримка безробітних, програми субсидування житла, прямі трансферти сім'ям	Часткове збереження доходів, зростання державного боргу
Канада	COVID-19 2020	Прямі виплати громадянам, програми підтримки бізнесу, розширення безробітних виплат	Помірне зниження соціальної напруги, стабілізація доходів сімей
Швеція	COVID-19 2020–2021	Тимчасові виплати для працівників та підприємств, податкові пільги, розширення соціальної допомоги	Помірне зниження безробіття, підтримка доходів населення

Структура витрат бюджету на соціальні програми за категоріями населення

№	Категорія соціальних витрат	2020	2021	2022	2023	2024
1	Пенсійне забезпечення	420 000	435 000	450 000	460 000	475 000
2	Допомога малозабезпеченим сім'ям	25 000	27 000	28 500	30 000	32 000
3	Допомога внутрішньо переміщеним особам	12 000	14 000	15 500	16 000	17 500
4	Допомога особам з інвалідністю	60 000	61 500	63 000	64 500	66 000
5	Допомога безробітним	11 000	11 500	12 000	12 500	13 000
6	Соціальні виплати дітям-сиротам	5 000	5 200	5 500	5 700	6 000
7	Допомога особам, постраждалим від конфліктів	7 000	7 500	8 000	8 500	9 000
8	Стипендії та підтримка молоді	8 000	8 500	9 000	9 500	10 000
9	Охорона здоров'я (соц. компоненти)	120 000	125 000	130 000	135 000	140 000
10	Соціальні послуги для людей похилого віку	10 500	11 000	11 500	12 000	12 500
11	Пільги для ветеранів та учасників АТО/ООС	4 500	4 800	5 000	5 200	5 500
12	Дотації для багатодітних сімей	3 500	3 700	3 900	4 100	4 300
13	Програми доступного житла	2 500	2 700	2 900	3 100	3 300
14	Підтримка соціального підприємництва	1 500	1 700	1 900	2 100	2 300
15	Інші соціальні виплати та допомога	6 000	6 200	6 400	6 600	6 800
16	Надзвичайна допомога (кризи, війна)	3 000	4 000	6 000	7 000	8 000
17	Витрати на програми охорони праці	1 200	1 300	1 400	1 500	1 600
18	Інші державні соціальні	2 500	2 600	2 700	2 800	2 900

	програми					
19	Капітальні витрати на соціальну інфраструктуру	8 000	8 500	9 000	9 500	10 000
20	Програми підтримки малого та середнього бізнесу (соц. компоненти)	2 000	2 200	2 400	2 600	2 800
21	Витрати на інтеграцію ВПО та переселенців	1 500	1 700	2 000	2 200	2 500
22	Програми соціального страхування	7 500	7 800	8 000	8 200	8 500
23	Витрати на підтримку освіти (соц. програми)	15 000	15 500	16 000	16 500	17 000
24	Програми харчування та соціального забезпечення	4 500	4 700	4 900	5 100	5 300
25	Підтримка інвалідів дітей та молоді	3 200	3 400	3 600	3 800	4 000
26	Всього витрат	769 350	795 300	823 000	850 000	880 000

**Динаміка індексації пенсій та соціальних допомог в Україні,
2019–2024, грн**

№	Категорія виплат	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	Мінімальна пенсія	1 497	1 638	1 714	2 000	2 300	2 500
2	Середня пенсія	3 200	3 500	3 700	4 000	4 300	4 500
3	Пенсія по інвалідності	2 000	2 100	2 200	2 400	2 600	2 800
4	Пенсія по втраті годувальника	1 800	1 900	2 000	2 200	2 400	2 600
5	Соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям	1 200	1 300	1 400	1 600	1 800	2 000
6	Допомога ВПО	1 500	1 700	1 900	2 200	2 500	2 700
7	Допомога особам з інвалідністю	1 800	1 900	2 000	2 200	2 400	2 600
8	Допомога безробітним	1 000	1 100	1 200	1 400	1 500	1 700
9	Допомога дітям- сиротам	1 200	1 250	1 300	1 400	1 500	1 600
10	Допомога на дітей (малозабезпечені сім'ї)	1 500	1 600	1 700	1 900	2 100	2 300
11	Допомога ветеранам та учасникам АТО/ООС	2 000	2 100	2 200	2 400	2 600	2 800
12	Допомога на оплату житлово-комунальних послуг	800	900	1 000	1 200	1 400	1 600
13	Інші соціальні виплати	1 000	1 100	1 200	1 400	1 500	1 700
14	Середня індексація всіх виплат	1 800	1 950	2 100	2 350	2 600	2 800

Класифікація соціальних послуг в Україні

№	Класифікація	Опис	Зауваження
1	За метою	Соціальна профілактика	Попередження складних життєвих обставин
2	За метою	Соціальна підтримка	Подолання складних життєвих обставин
3	За метою	Соціальне обслуговування	Мінімізація наслідків СЖО
4	За типом	Прості послуги	Не вимагають комплексної допомоги
5	За типом	Комплексні послуги	Систематична участь фахівців
6	За типом	Комплексні спеціалізовані	Для певних категорій отримувачів
7	За типом	Допоміжні	Супровідні функції соціальної підтримки
8	За місцем надання	За місцем проживання	Вдома у отримувача
9	За місцем надання	У приміщенні	Стаціонарно або напівстаціонарно
10	За місцем надання	За місцем перебування	Наприклад на вулиці
11	За терміном	Екстрено (кризово)	Негайно протягом доби
12	За терміном	Постійно	≥ 1 разу на місяць понад 1 рік
13	За терміном	Тимчасово	≥ 1 разу на місяць до 1 року

Перелік базових соціальних послуг, що надаються в Україні

№	Назва соціальної послуги	Короткий опис
1	Догляд вдома	Надання допомоги особам вдома за потребою
2	Денний догляд	Забезпечення догляду у денний час
3	Підтримане проживання	Допомога в побуті та адаптації
4	Соціальна адаптація	Допомога у включенні в суспільне життя
5	Соціальна інтеграція та реінтеграція	Відновлення соціальних зв'язків і ролей
6	Надання притулку	Тимчасовий захист і безпека для вразливих осіб
7	Екстрене (кризове) втручання	Негайні дії у складних життєвих обставинах
8	Консультавання	Юридична, психологічна та соціальна консультація
9	Соціальний супровід	Супровід отримувача в процесі надання допомоги
10	Представництво інтересів	Захист прав і інтересів отримувача
11	Посередництво	Допомога у взаємодії з органами та організаціями
12	Соціальна профілактика	Дії задля недопущення СЖО
13	Натуральна допомога	Матеріальна підтримка у натуральній формі
14	Фізичний супровід	Підтримка осіб з інвалідністю
15	Переклад жестовою мовою	Забезпечення комунікації людям із порушенням слуху
16	Догляд та виховання дітей	Соціальна підтримка в сім'ях та при інклюзивному навчанні
17	Інформування	Надання інформації про соцзахист та послуги

Довідки про впровадження

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

Код ЄДРПОУ: 38557639, вул. Просвіти, 4а, м. Львів, 79008, тел./факс (032)261-63-54,
електронна пошта: donloda@ukr.net, вебсторінка: <https://osvita.loda.gov.ua>,

12.01 2026 р. № 02-02/10/67
На № _____

Для надання за місцем вимоги

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Парубчака Павла Івановича
на тему: «Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах
глобальних викликів і суспільних трансформацій»

В умовах поглиблення глобалізаційних процесів, загострення соціально-економічних криз, зростання воєнних та безпекових загроз, а також трансформації світової економіки, питання розвитку ефективних механізмів державної соціально-економічної політики набувають особливої актуальності. За цих обставин зростає роль держави у забезпеченні соціальної стабільності, економічної стійкості та адаптації національної економіки до глобальних викликів. Дисертаційне дослідження Парубчака Павла Івановича присвячене комплексному аналізу сучасних механізмів публічного управління соціально-економічним розвитком та обґрунтуванню шляхів їх удосконалення в умовах системних глобальних трансформацій.

У дисертації обґрунтовано, що ефективна державна соціально-економічна політика повинна ґрунтуватися на поєднанні стратегічного бачення розвитку держави, принципів соціальної справедливості та економічної доцільності. Автор акцентує увагу на необхідності посилення ролі публічної влади у формуванні збалансованої соціально-економічної політики, яка враховує вплив глобальних фінансово-економічних процесів, структурних змін на ринку праці, на сучасному етапі демографічних викликів та соціальних ризиків.

Дисертаційне дослідження Парубчака Павла Івановича пропонує системний підхід до реалізації державної соціально-економічної політики, що передбачає вдосконалення інструментів стратегічного планування та прогнозування соціально-економічного розвитку, підвищення ефективності бюджетної, податкової та соціальної політики, а також міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії. Особливу увагу приділено питанням забезпечення соціальної згуртованості, зменшення соціально-економічної нерівності, підтримки зайнятості населення та стимулювання підприємницької активності в умовах кризових явищ.

У роботі також акцентується на важливості впровадження інноваційних управлінських підходів, цифровізації публічного управління та використання сучасних аналітичних інструментів для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Запропоновані автором рекомендації сприяють підвищенню прозорості та результативності державної соціально-економічної політики, а також зміцненню довіри громадян до інститутів публічної влади. Застосування запропонованих у дисертації підходів сприяє зменшенню соціально-економічних дисбалансів, підвищенню рівня життя населення, зміцненню економічної безпеки держави та формуванню передумов для сталого соціально-економічного розвитку. Дисертаційне дослідження Парубчака Павла Івановича має значну наукову та практичну цінність і робить вагомий внесок у розвиток теорії та практики управління соціально-економічними процесами в умовах глобальних викликів.

Даною довідкою підтверджується, що результати дисертаційного дослідження Парубчака Павла Івановича на тему «Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів і суспільних трансформацій» були впроваджені у діяльність департаменту освіти і науки Львівської обласної військової адміністрації як сучасні управлінські підходи у сфері формування та реалізації державної соціально-економічної політики. Департамент відзначає актуальність зазначеного дослідження, яке висвітлює ключові аспекти державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів і суспільних трансформацій та має актуальне практичне значення для функціо-

нування освітньої галузі.

Директор

Олег ПАСКА

Виконавець:
Дар'я Шевченко
d.shevchenko@osvita.loda.gov.ua

ЦЕНТРАЛЬНА СІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ

**ЛЬВІВСЬКИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**вул. Туган-Барановського, 10,
Львів, Україна, 79005
тел.: +38 (032) 275 65 50; 295 81 02
факс: +38 (032) 295 81 02
e-mail: lute@lute.lviv.ua

THE ASSOCIATION OF CONSUMER SOCIETIES OF UKRAINE

**LVIV UNIVERSITY
OF TRADE
AND ECONOMICS**10, Tugan-Baranovskoho street,
Lviv, Ukraine, 79005
tel.: +38 (032) 275 65 50; 295 81 02
fax: +38 (032) 295 81 02
e-mail: lute@lute.lviv.ua

12.01.2026

№ 04/04-108

ДОВІДКА

на № _____ про впровадження результатів дисертаційного дослідження
ПАРУБЧАКА ПАВЛА ІВАНОВИЧА
 на тему "Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах
 глобальних викликів і суспільних трансформацій"

Державна соціально-економічна політика є однією з ключових складових державного управління, оскільки саме від її ефективності залежить рівень соціальної стабільності, економічного розвитку та якості життя населення. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується посиленням глобальних викликів, зокрема економічною турбулентністю, демографічними змінами, трансформацією системи соціального захисту, цифровізацією публічного управління та зростанням впливу кризових явищ на соціально-економічні процеси.

Парубчак Павло зазначає, що в умовах глобальних трансформацій особливого значення набуває системна взаємодія органів публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства у формуванні й реалізації соціально-економічної політики. Зазначена суспільно-владна взаємодія передбачає координацію управлінських рішень, узгодження стратегічних цілей розвитку та забезпечення ефективного використання публічних ресурсів з урахуванням суспільних потреб.

Особливо важливими є питання стратегічного планування соціально-економічного розвитку, підвищення адаптивності державної політики до внутрішніх і зовнішніх викликів, а також впровадження інноваційних управлінських підходів, орієнтованих на результат, прозорість і підзвітність. Це створює передумови для формування ефективної системи публічного управління, здатної забезпечити збалансований розвиток і соціальну згуртованість суспільства.

На думку Парубчака П. І., аналіз теоретико-методологічних і нормативно-правових засад реалізації державної соціально-економічної політики свідчить про те, що досягнення соціальної справедливості, інклюзивного зростання та стійкого розвитку в умовах кризових і посткризових трансформацій є однією з ключових проблем сучасного публічного управління. Її вирішення можливе лише за умови узгодження економічних можливостей держави з соціальними потребами населення та глобальними цілями сталого розвитку.

www.lute.lviv.ua

Даною довідкою підтверджується, що основні положення, наукові висновки та практичні рекомендації, розроблені Парубчаком Павлом Івановичем у дисертаційному дослідженні на тему "Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів і суспільних трансформацій" є актуальною науковою проблематикою. Результати дослідження були впроваджені у діяльність Львівського торговельно-економічного університету як складова удосконалення освітнього та наукового процесів.

Використання результатів дисертаційного дослідження у Львівському торговельно-економічному університеті сприяло принципам оновлення навчально-методичного забезпечення освітніх компонент тотожних державній соціально-економічній політиці, формуванню у здобувачів освіти системного бачення трансформацій соціально-економічних процесів, розвитку аналітичних компетентностей і здатності обґрунтовувати управлінські рішення в умовах глобальних викликів і трансформацій.

Ректор Львівського
торговельно-економічного університету,
доктор економічних наук, професор

Петро КУЦИК

**ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ**

пр. В. Чорновола, 4, м. Львів, 79019, тел. факс (032) 255-50-62,
www.loda.gov.ua, e-mail: apr@loda.gov.ua, Код ЄДРПОУ 38557602

В. Чорновола № *01-37/2*

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
ПАРУБЧАКА ПАВЛА ІВАНОВИЧА
*на тему «Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах
глобальних викликів і суспільних трансформацій»*

Сучасні глобальні виклики та трансформаційні процеси, зокрема економічна нестабільність, демографічні зміни, трансформація ринку праці та посилення соціальної нерівності, суттєво впливають на соціально-економічний розвиток держави та регіонів. У цих умовах особливої актуальності набуває формування ефективної державної соціально-економічної політики, спрямованої на забезпечення сталого розвитку, соціальної стабільності та підвищення ефективності публічного управління.

У дисертаційному дослідженні Парубчака Павла Івановича встановлено, що сучасні виклики вимагають запровадження інноваційних, гнучких та адаптивних механізмів управління соціально-економічними процесами. Автор обґрунтовує необхідність стратегічного підходу до формування державної політики, який поєднує ефективність діяльності державних інститутів, прозорість прийняття управлінських рішень, підзвітність органів влади та активну взаємодію з усіма учасниками соціально-економічних відносин.

У межах дослідження розкрито роль органів державної влади у забезпеченні системності та стабільності соціально-економічного розвитку регіонів, підвищенні ефективності використання наявних ресурсів та формуванні умов для сталого розвитку. Особливу увагу приділено необхідності зміцнення соціальної справедливості, підвищення прозорості управлінських процесів та залучення громадянського суспільства до формування і реалізації соціально-економічної політики.

Результати дисертаційного дослідження Парубчака Павла Івановича на тему «Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів і суспільних трансформацій» були впроваджені у практичну діяльність департаменту агропромислового розвитку Львівської обласної державної (військової) адміністрації. Застосування наукових напрацювань автора сприяло

вдосконаленню організаційно-управлінських процесів та підвищенню якості реалізації соціально-економічних заходів у галузі агропромислового розвитку.

Впровадження результатів дослідження у діяльність департаменту агропромислового розвитку Львівської обласної державної (військової) адміністрації дозволило посилити аналітичну складову управлінських рішень, удосконалити стратегічне планування та покращити взаємодію з органами місцевого самоврядування і територіальними громадами. Запропоновані підходи сприяли підвищенню ефективності реалізації регіональної соціально-економічної політики в умовах глобальних змін.

Даною довідкою підтверджується, що наукові результати дисертаційного дослідження Парубчака Павла Івановича є вирішенням актуальної наукової проблематики у сфері сучасної державної соціально-економічної політики та були впроваджені у діяльність департаменту агропромислового розвитку Львівської обласної державної (військової) адміністрації, що сприяє забезпеченню прозорості, ефективності та відкритості в системі публічного управління.

Директор

Людмила ГОНЧАРЕНКО

**ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

вул. Шевченка 90, м. Львів, 79039 т.(032) 241 04 92, email: dcz@loda.gov.ua, operdcz@loda.gov.ua

12.01.26 № 8/01/08 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Парубчака Павла Івановича

на тему **«РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І
СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»**

Сучасні умови функціонування держави, що характеризуються поєднанням воєнних, соціально-економічних та глобалізаційних викликів, зумовлюють необхідність удосконалення підходів до формування та реалізації державної соціально-економічної політики. У цьому контексті результати дисертаційного дослідження Парубчака Павла Івановича мають важливе практичне значення, оскільки спрямовані на підвищення ефективності публічного управління соціально-економічними процесами в умовах кризових і надзвичайних ситуацій.

У межах дослідження обґрунтовано доцільність застосування комплексного та адаптивного підходу до реалізації соціально-економічної політики з урахуванням безпекового компонента, соціальних ризиків і потреб населення в умовах воєнного стану та дії глобальних викликів. Запропоновані Парубчаком Павлом Івановичем наукові положення спрямовані на посилення соціальної стійкості територій, підвищення рівня соціальної захищеності населення та забезпечення узгодженості дій органів публічної влади.

Окрему увагу приділено ролі органів виконавчої влади у формуванні та реалізації регіональних програм соціально-економічного розвитку, а також удосконаленню механізмів координації заходів цивільного захисту з інструментами соціальної та економічної політики. Практичні рекомендації, розроблені у дисертаційному дослідженні, використовуються департаментом з питань цивільного захисту Львівської обласної військової адміністрації під час підготовки аналітичних матеріалів, планування заходів реагування на надзвичайні ситуації та прийняття управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію соціально-економічних наслідків кризових явищ.

Результати дисертаційного дослідження Парубчака Павла Івановича на тему «Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів і суспільних трансформацій» знайшли практичне

застосування у діяльності департаменту з питань цивільного захисту Львівської обласної військової адміністрації. Використання результатів дисертаційного дослідження сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, удосконаленню міжвідомчої взаємодії, а також забезпеченню комплексного підходу до реалізації державної соціально-економічної політики в системі цивільного захисту.

Даною довідкою підтверджується, що результати дисертаційного дослідження Парубчака Павла Івановича на тему «Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів і суспільних трансформацій» мають практичну значущість та були впроваджені і використовуються у діяльності департаменту з питань цивільного захисту Львівської обласної військової адміністрації. У департаменті відзначають актуальність досліджуваної проблематики та її прикладне значення для удосконалення реалізації державної соціально-економічної політики в умовах сучасних глобальних викликів і трансформацій.

**Директор департаменту
з питань цивільного
захисту ЛОВА**

Ігор ТУЗ

019239

Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»

The Private Joint-Stock Company
«Higher Education Institution
«Interregional
Academy
of Personnel Management»

Україна, 03039, Київ-39, вул. Фрометівська, 2,
Тел. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

2, Frometiv's'ka Str., 03039 Kyiv, Ukraine,
Tel. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

« 12 » січня 2025 № 15

ДОВІДКА

про участь у науково-дослідній роботі
аспіранта кафедри публічного адміністрування
Парубчака Павла Івановича

Дослідження на тему «Реалізація державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів та суспільних трансформацій» виконане відповідно до наукової роботи НДР Міжрегіональної Академії управління персоналом на тему: «Розвиток публічного управління та адміністрування в умовах системних галузевих реформ: соціальні, економічні, безпекові та культурні аспекти» (номер державної реєстрації ДР 0121U110533).

У рамках даної теми НДР зазначається, що соціально-економічний розвиток неможливий без інституційних перетворень, спрямованих на подальший розвиток базових інститутів суспільства, а будь-які аспекти оптимізації в механізмах реалізації державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів та суспільних трансформацій мають різне спрямування.

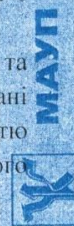
Здобувачем було науково обґрунтовано можливості розвитку державної соціально-економічної політики в умовах глобальних викликів і трансформації суспільства, що передбачає практичні рекомендації для органів публічної влади шляхом широкого залучення неурядових організацій до розв'язання проблем соціально-економічного зростання. Особливістю всіх трансформаційних процесів, які сьогодні виникають у громадянському суспільстві є зниження рівня та якості життя громадян. Сутністю пропозицій автора є реалізація ефективного комплексу управлінських механізмів, який забезпечує цілісність, наступність, дієвість та узгодженість дій органів публічної влади для надання життєво необхідних соціальних послуг. Концептуальні засади державної соціально-економічної політики на етапі суспільних трансформацій повинні уособлювати проведення заходів фінансово-економічного регулювання, матеріальну підтримку бізнесу з наданням підтримки та податкових преференцій на сучасному етапі. Відзначено, з огляду на сучасні ризики і невизначеність, які супроводжують усі соціально-економічні процеси в державі, особливо у період військового вторгнення РФ, забезпечення соціально-економічного зростання є базисом та основою майбутньої відбудови України.

Результати, одержані в межах дисертаційного дослідження мають, як теоретичну та практичну цінність. Сформульовані положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у практиці діяльності органів публічної влади, у провадженні освітньої діяльності за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», практиці підготовки кадрів для органів державного управління.

Науковий керівник теми НДР
доктор наук з державного
управління, професор

Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Парубчак П. І. Формування управлінських підходів із реалізації державної економічної політики програм соціального захисту громадян на сучасному етапі суспільних криз. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. Вип. 1(61). С. 45-49. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-7](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-7)

2. Парубчак П. І. Формування та реалізація державної соціально-економічної політики щодо виконання бюджетних програм суспільних гарантій на сучасному етапі. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. Вип. 1(67). С. 37-41. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1\(67\)-5](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-1(67)-5)

3. Ярошович В. І., Парубчак П. І. Національні особливості та зарубіжні практики державної політики соціального захисту в умовах війни та економічної нестабільності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2025. Вип. 5. С. 149-155. *Особистий внесок: Імплементация зарубіжного досвіду соціальної політики у трансформаційний період*. <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.5.16>

4. Парубчак П. І. Управлінські підходи у формуванні засад державного регулювання соціальної сфери на трансформаційному етапі в умовах економічної нестабільності. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2025. № 3(46). С.85-89. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2025-3.11>

Статті у зарубіжних періодичних виданнях індексованих

Web of Science Core Collection та/або Scopus:

5. Voronina Y., Bashtannyk O., Komarnytska H., Saevich R., Paterukha N., Parubchak P. Change Management and Implementation of

Changes in the Field of Public Administration. *Economic Affairs*. 2023. Vol. 68. No. 04. P. 2207-2220. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.4.2023.29>
Особистий внесок: Особливості реалізації сучасної державної соціально-економічної політики у трансформаційний період.

Тези опубліковані в матеріалах конференцій:

6. Парубчак П. І. Особливості реалізації державної соціально-економічної політики у сучасний період викликів надзвичайних ситуацій: досвід європейських країн. *Публічне управління та адміністрування в умовах загрози національній безпеці України*: зб. тез наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. (Львів, 19 квітня 2022 р.). Львів, 2022. С. 187-192.

7. Парубчак П. І. Державна політика дотримання соціальних стандартів у період сучасного етапу економічних трансформацій. *Публічне управління у сфері публічного захисту: освіта, наука, практика*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 16 березня 2023 р.). Харків, 2023. С. 227-230.

8. Парубчак П. І. Сучасна інвестиційна політика як чинник ефективного соціально-економічного розвитку держави. *Публічне управління у сфері цивільного захисту. Публічне управління у сфері публічного захисту: освіта, наука, практика*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 29 березня 2024 р.). Харків, 2024. С. 187-189.

9. Парубчак П. І. Механізми державного регулювання соціальної сфери у фінансовій політиці України в період воєнного стану. *Теоретико-практичні засади управління, економіки та природокористування: аспекти реінтеграції Криму в господарський комплекс України*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 11 листопада 2025 р.). Київ, 2025. С. 84-86.

